DAVID LODGE

POLIROM

Mort de surd

David Lodge

Mort de surd

Titlul Original: Deaf Sentence

Traducere din limba engleză şi note de
Roxana Marin
EDITURA POLIROM
2009

David Lodge (1935-2025) a studiat limba şi literatura engleză la University College London, iar după absolvire a obținut un master şi un doctorat în teoria literaturii. Între 1950 şi 1987 a predat la University of Birmingham, apoi s-a dedicat în întregime carierei literare. Reputat romancier, dramaturg şi scenarist, se numără printre clasicii literaturii britanice contemporane. La acest statut a contribuit în mare măsură succesul trilogiei campusului universitar, alcătuită din romanele *Schimb de dame* (1975, distins cu Hawthornden Prize; Polirom, 2001, 2003, 2015), *Ce mică-i lumea!* (1984; Polirom, 2002, 2003, 2011) şi *Meserie!* (1988; Polirom, 2002, 2003, 2012), ultimele două fiind nominalizate la Booker Prize. La Editura Polirom au mai apărut romanele *Răcane, nu ți-e bine!* (1962; Polirom, 2004, 2013), *Muzeul Britanic s-a dărâmat!* (1965; Polirom, 2003, 2013), *Afară din adăpost* (1970; Polirom, 2005, 2011), *Cât*

să-ntindem coarda? (1980; Polirom, 2004, 2011), *Veşti din Paradis* (1991; Polirom, 2003, 2013), *Terapia* (1995; Polirom, 2002, 2003, 2012), *Crudul adevăr* (1999; Polirom, 2006), *Gânduri ascunse* (2001; Polirom, 2003, 2004, 2013), *Autorul, la rampă!* (2004; Polirom, 2006, 2011), *Mort de surd* (2008; Polirom, 2009) şi *Bărbatul făcut din bucăţi* (2011; Polirom, 2011). David Lodge a mai publicat numeroase lucrări de teorie literară, piese de teatru, prima parte a autobiografiei sale, *Născut într-un ceas bun: Memorii (1935-1975)* (2015; Polirom, 2016) şi volumul *Bărbatul care nu voia să se dea jos din pat şi alte povestiri* (2016; Polirom, 2017). În 2021, Editura Polirom a publicat a doua parte a autobiografiei sale, *Norocul scriitorului: Memorii (1976-1991*), iar în 2023, partea a treia, Diverse grade de success: Memorii (1992-2020).

1

La marginea furnicarului de oameni din sala mare a galeriei, un bărbat înalt şi cărunt, cu ochelari, stă de vorbă cu o tânără îmbrăcată într-o bluză de mătase roşie. îşi ține silueta uşor aplecată peste a ei şi capul înclinat şi întors în profil în dreptul feței sale, ca s-o poată auzi mai bine. Din când în când dă din cap aprobator sau murmură câte ceva cu un aer politicos. Aţi zice că bărbatul e un preot pe care tânăra l-a implorat să-i asculte spovedania chiar aici, în mijlocul vernisajului? Sau poate un psihiatru obligat de circumstanțe să-i acorde tinerei o consultație gratuită ? Greşit. N-ar trebui să vă aventuraţi la o supoziție nici pe baza faptului că, din poziția sa, bărbatul îşi poate clăti în voie ochii uitându-se în decolteul atrăgător al tinerei femei – acesta este un avantaj întâmplător al împrejurărilor, poate chiar singurul. Motivul pentru care bărbatul a adoptat poziția aceasta de maximă proximitate față de tânără este că se află într-o încăpere foarte zgomotoasă, în care hărmălaia conversațională ricoşează din suprafețele tari ale tavanului, pereților şi podelei în volute ample pe deasupra capetelor invitaților, ceea ce îi determină pe aceştia aproape să urle unii la alții pentru a se putea face auziți. Fenomenul acesta e cunoscut printre lingvişti drept „reflexul Lombard” – după Etienne Lombard, omul de ştiință care a stabilit, undeva la începutul secolului XX, că în condiții de zgomot puternic oamenii îşi sporesc corespunzător eforturile vocale, pentru a împiedica deteriorarea comprehensibilității mesajului pe care vor să îl transmită. Atunci când mai mulți vorbitori acționează simultan pe baza acestui reflex, ei înşişi devin, fireşte, sursa principală de zgomot – ceea ce face ca intensitatea acestuia să sporească fantastic. Pentru bărbatul

cărunt, care s-a aplecat atât de tare încât acum aproape că a ajuns cu nasul în decolteul tinerei, zgomotul a atins de ceva timp un nivel mult prea ridicat, astfel că îi e imposibil să audă mai mult de câte un cuvânt izolat din şuvoiul pe care tânăra îl revarsă asupra lui. Apare des cuvântul „parte” – sau poate „pacte”? Şi „zbor copleşitor” – sau poate c-a zis „mână de ajutor”? Bărbatul e „tare de urechi” sau, cu alte cuvinte, „un om cu probleme de auz”. Sau, mai bine, hai s-o spunem pe şleau: omul e surd – nu surd de tot, dar destul de surd ca să aibă probleme de comunicare în mai toate împrejurările sociale. Iar uneori, ca acum, de exemplu, îi e pur şi simplu imposibil să aibă o conversație normală cu cineva. Bărbatul poartă un aparat auditiv scump, digital, cu două bobite de plastic bej care i se potrivesc perfect în căuşul urechilor, ca nişte melcişori în cochilie. Aparatul funcționează pe baza unui program sofisticat, care estompează zgomotele de fond – dar ca urmare n-are cum să nu le estompeze şi pe cele din imediata apropiere; iar uneori, cum este cazul acum, nivelul decibelilor din fundal este atât de ridicat, încât sunetele apropiate sunt complet înăbuşite. Faptul că tânăra femeie pare să facă excepție de la „reflexul Lombard” nu-l ajută deloc – dar chiar deloc. în loc să ridice vocea, ca restul lumii, ea continuă să vorbească pe un ton scăzut, de parcă ar face conversație în sufrageria liniştită a unei case sau într-o ceainărie aproape goală. Vorbesc deja – sau mai degrabă ea vorbeşte — de vreo zece minute, iar el, deşi se chinuie din răsputeri, încă n-a fost în stare să identifice subiectul conversației. Oare să fie vorba despre fotografiile mari de pe pereții sălii de expoziție, înfățişând gropi şi munți de gunoaie de la marginea oraşelor? Nu s-ar zice, femeia nu se uită şi nici n-arată deloc înspre ele, iar după intonație, din cât a reuşit el să-i capteze intonația, nu vorbeşte pe tonul declarativ, puțin pretențios, tipic unui discurs despre artă sau despre mizeriartă, cum o numeşte

el, lipsit de respect, când vrea s-o tachineze pe soția lui. Nu, femeia pare să vorbească mai degrabă despre ceva personal, o po-veste cu iz confidențial. Îi scrutează atent fața, încercând să vadă dacă poate citi pe ea vreun indiciu. Femeia se opreşte un moment din vorbit şi îl priveşte cu ochii ei albaştri, sin-ceri, aşteptând parcă o reacție din partea lui.

— înțeleg, zice el, potrivindu-şi expresia feței astfel încât, indiferent de ce-o spune ea acolo, să pară gânditor şi compătimitor în acelaşi timp, în speranța că măcar una din aceste două reacții o să fie adecvată sau cel puțin nu grotesc de inadecvată.

Şi se pare c-a mers — mulțumită de reacția lui, femeia îşi reia firul povestirii. El, în schimb, nu-şi reia poziția, căci n-are nici un rost să se concentreze cu melcişorul din urechea dreaptă la ce spune ea, când urechea stângă îi e invadată de hărmălaia vernisajului. Iar dacă şi-ar acoperi urechea stângă cu mâna, n-ar reuşi decât să-şi facă dispozitivul auditiv să-i țiuie îngrozitor, plus că ar arăta bizar. Ce să facă în situația asta ? Şi ce să spună când femeia se va opri din nou din vorbit? Ar fi puțin cam târziu să-i mărturisească : „Ştiți, îmi pare rău, dar n-am auzit un cuvânt din ce mi-ați spus în ultimele zece minute (poate chiar un sfert de oră). Sunt surd, n-aud nimic în nebunia asta". Ea s-ar mira, firesc, că nu i-a spus de la început şi ar fi îndreptățită să-i reproşeze că a lăsat-o să-i dea înainte cu vorbăria, ba chiar aprobând-o din când în când, ca şi cum ar fi înțeles ce-i spune. S-ar simți penibil, stânjenită, ofensată, iar el n-ar vrea deloc să pară nepoliticos — în primul rând că ar putea fi una din clientele soției lui şi în al doilea rând că pare destul de drăguță. Are un pic peste 25 de ani, ochi de un albastru strălucitor, un ten luminos şi catifelat, păr drept şi lucios, până la umeri, pieptănat simplu cu cărare pe mijloc, şi un corp frumos, fără „îmbunătățiri" – prin bluza deschisă

la primii nasturi i se vede un pic din despicătura dintre sâni, suficient ca bărbatul să-şi dea seama că nu sunt umpluți cu silicon sau înălțați de sârmele sutienului; au plasticitatea tremurătoare a cărnii adevărate, naturale, iar pielea are o luminozitate de porțelan fin. Bărbatul n-ar vrea deloc să-i facă o impresie proastă acestei tinere atrăgătoare, care a avut bunăvoința să stea de vorbă cu un moş pârțâit ca el, chiar dacă s-au cunoscut întâmplător şi e puțin probabil să se mai vadă vreodată.

Femeia s-a oprit iar din vorbit şi îl priveşte întrebător.

— Foarte interesant, zice el, foarte interesant, încercând să tragă de timp în aşteptarea reacției ei, îşi duce paharul la gură şi, descoperind că s-a golit, îl ridică aproape vertical şi-l ține aşa vreo trei secunde, chipurile ca să scurgă ultimele picături de Chardonnay de Chile din pahar. Femeia îl priveşte plină de curiozitate, ca şi cum s-ar aştepta ca el să facă o oarecare ghiduşie cu paharul, să şi-l aşeze pe nas, de exemplu. Paharul ei e aproape plin – de când a început să vorbească cu el n-a luat nici măcar o gură –, aşa că bărbatul n-are cum să-i propună să meargă amândoi până la bar ca să-şi mai ia ceva de băut. Şi ar fi nepoliticos să o lase singură, ca să se ducă el, sau să-i propună să meargă împreună numai ca să-şi ia el ceva. Din fericire, ea îşi dă seama ce îl roade – nu ce îl roade cu adevărat, şi anume că n-are habar despre ce vorbeşte ea, ci că i s-a terminat băutura – şi, zâmbind, spune ceva şi face un semn înspre paharul lui gol. Destul de sigur că gestul e o invitație de a se duce la bar să-şi umple paharul, bărbatul spune:

— Da, cred că o să mă duc. Să v-aduc ceva ?

O întrebare complet cretină, de altfel; ce să facă ea cu două pahare de vin alb, să stea cu câte unul în fiecare mână ?! Şi e foarte clar că nu e genul de persoană care să dea peste cap un pahar în clipa în care îi aduci altul.

Dar iată că zâmbeşte din nou, dezvelind un şir de dinţi albi, mici şi regulaţi, şi dă din cap în semn că nu. Apoi, spre profunda lui enervare, îl întreabă ceva. E clar că e o întrebare, după intonaţie şi după faptul că are sprâncenele ridicate şi ochii puţin măriţi. Şi pare să aştepte un răspuns de la el.

— Da, spune el, după care, văzând-o mulţumită, adaugă îndrăzneţ: Absolut.

Îl mai întreabă ceva, la care el răspunde din nou afirmativ, după care, spre surprinderea lui, îi întinde mâna. Deci pleacă.

— Mi-a părut bine de cunoştinţă, zice el strângându-i mâna şi scuturând-o. Puteţi să-mi mai spuneţi o dată cum vă cheamă, vă rog? Cu toată gălăgia asta, mă tem că n-am auzit.

Ea îşi mai spune numele o dată, dar în zadar. îşi dă şi el seama că n-are cum s-o cheme „Axe", dar numai atât reuşeşte să audă şi n-are cum s-o roage să i-l mai spună încă o dată.

— Aha, zice el dând din cap, afişând o expresie mulţumită. A fost foarte interesant să stăm de vorbă.

— Cine era tipa blondă cu care vorbeai aşa de pătruns ? m-a întrebat Fred în drum spre casă.

Conducea ea pentru că nu băuse prea mult, în timp ce eu cam trăsesem la măsea.

— N-am nici cea mai vagă idee. Mi-a zis cum o cheamă, de două ori chiar, dar n-am reuşit să înţeleg. De fapt, n-am auzit nimic din ce mi-a spus toată seara. Toată gălăgia aia...

— Da, tot betonul ăla face sunetele să reverbereze foarte tare.

— Mi-am închipuit că ar putea fi una dintre clientele tale.

— Nu, n-am mai văzut-o până în seara asta. Cum ţi s-a părut expoziţia?

— Fadă. Plictisitoare. Cu un aparat digital, oricine poate să facă poze ca alea. Dacă merită deranjul...

— Mie mi s-au părut interesante, pentru că transpare din ele o oarecare... jale.

Aceasta este o variantă restrânsă a conversației noastre, care în realitate a fost cam așa:

— Cine era tipa blondă cu care vorbeai așa de pătruns ?

— Ce?

— Stăteai de vorbă c-o blondă.

— Nu, nu l-am văzut pe Ron. A fost și el ?

— Nu, nu Ron. Tipa blondă cu care stăteai de vorbă. Cine era?

— A, n-am nici cea mai vagă idee. Mi-a zis cum o cheamă, de două ori chiar, dar n-am reușit să înțeleg. De fapt, n-am auzit nimic din ce mi-a spus toată seara. Toată gălăgia aia...

— Da, tot betonul ăla...

— Nu, n-a fost frig deloc, de fapt în sala aia e întotdeauna prea cald.

— Nu, am vrut să spun că toți pereții ăia și tavanul de beton făceau sunetele să reverbereze foarte tare.

— Ah... (Pauză.)

— Și cum ți s-a părut expoziția ?

— Mi-am închipuit că ar putea fi una dintre clientele tale.

— Cine?

— Blonda.

— A, nu, n-am mai văzut-o până în seara asta. Cum ți s-a părut expoziția?

— Ce?

— Expoziția – cum ți s-a părut ?

— Fadă. Plictisitoare. Cu un aparat digital, oricine poate să facă poze ca alea.

— Mie mi s-au părut interesante, pentru că transpare din ele o oarecare... jale.

— Şi dacă-s pale sunt interesante ?

— Nu pale – jale, mi s-a părut că e o jale-n ele. Dragule, e deschis aparatul?

— Normal.

— Atunci înseamnă că nu merge.

Într-adevăr, aşa era. Am bătut uşor cu unghia în casca dreaptă şi nimic, un sunet mort şi înfundat. Se descărcase bateria şi eu nici nu-mi dădusem seama. Cine ştie când anume în timpul serii se întâmplase asta. Poate de aia n-am auzit nimic din ce mi-a zis blonda, deşi n-aş prea crede. Bănuiesc că s-a întâmplat când m-am dus la toaletă, după ce plecase ea. Era linişte acolo şi n-aveam cum să-mi dau seama de scăderea volumului. Iar când am revenit în nebunia sălii de expoziţie, n-am mai încercat să stau de vorbă cu nimeni. M-am prefăcut foarte absorbit de fotografii, care nu erau deloc interesante, n-aveau nici o jale şi nici o paloare — erau pur şi simplu banale.

— Da, mi s-a terminat bateria. Să mi-o schimb acum ? E cam complicat pe întuneric.

— Lasă, zice Fred, cum o face atât de des în ultima vreme.

Câteodată intră în biroul meu când lucrez la calculator fără să am aparatul în urechi, pentru că, dacă l-aş purta, zgomotul tastaturii mi-ar suna în urechi mai tare decât ţăcănitul înfiorător al unei maşini de scris de pe vremuri, al unei Remington, şi îmi spune ceva ce n-am cum să aud şi, pe moment, trebuie să mă împart cumva între a lua decizia să întrerup conversaţia cât timp bâjbâi după husa aparatului ca să-mi bag căştile în urechi sau să încerc să improvizez ceva fără ajutorul lor, iar cum de obicei aleg improvizatul, dialogul nostru ajunge să sune cam aşa:

Fred: Murr murr murr.

Eu: Ce?

Fred: Murr murr murr.

Eu: (încercând să trag de timp) Aha.

Fred: Murr murr murr.

Eu: (făcând o presupunere despre ce mi-a zis) Bine.

Fred: (surprinsă) Ce?

Eu: Ce-ai zis ?

Fred: De ce-ai spus „Bine”, dacă n-ai auzit ce-am zis?

Eu: Stai să-mi pun aparatul.

Fred: Lasă. Nu era important.

Am mers restul drumului până acasă în tăcere. M-am dus la mine în birou ca să-mi pun o baterie nouă în casca dreaptă sau, cum zice pompos manualul utilizatorului, în „dispozitivul auditiv” din urechea dreaptă. Consum o mulțime de baterii, pentru că uit tot timpul să-mi închid aparatul când îl pun în husa lui căptuşită, cu fermoar, şi, dacă n-am norocul să audă Fred căştile țiuind şi să-mi atragă atenția, bateriile se consumă degeaba. Asta se întâmplă mai ales seara, când mi le dau jos la mine în birou sau la baie, înainte să mă bag în pat, şi le las acolo, iar Fred n-are cum să audă tocmai din dormitor cum bâzâie una la alta, ca doi țânțari care-şi țin de urât. Chestia asta continuă să se întâmple atât de des, chiar şi după ce mi-am impus să verific în fiecare seară, încât uneori îmi trece prin cap că noaptea trece în inspecție un drăcuşor al aparatelor auditive, care îl porneşte din nou, după ce eu tocmai l-am închis. Pur şi simplu nu înțeleg cum de e pornit dimineața, când eu mi-aduc aminte foarte clar că l-am oprit seara. Probabil că există un soi de cârcel de-a lungul căilor mele neuronale care mă face să-mi deschid căştile inconştient imediat după ce le închid, un reflex al degetului mare care apasă butonul pe poziția „Deschis” chiar în clipa în care le aşez frumos la culcare în cuibuşorul lor sintetic de polistiren. Este ceea ce se numeşte „reflexul Bates”, numit astfel după Desmond Bates, care a descoperit, la începutul secolului XXI, că utilizatorii de dispozitive auditive ajung în

timp să nutrească o ostilitate inconştientă faţă de aparatele lor, iar asta îi face să-şi dorească să le „pedepsească” cumva, şi astfel le uită deschise, descărcându-le bateriile degeaba. De fapt, tot pe mine mă pedepsesc, pentru că bateriile sunt al naibii de scumpe, aproape patru lire o cutie de şase. Se vând într-o cutiuţă rotundă, din plastic transparent cu şase compartimente, şi sunt dispuse ingenios într-un fel de carusel de carton pe care poţi să-l roteşti până aduci bateria pe care vrei s-o scoţi în dreptul unei fante în cutiuţa de plastic. Fiecare baterie are lipit pe ea un soi de sigiliu maro din plastic, care nu lasă energia să se scurgă – sau cel puţin eu aşa am înţeles – şi pe care trebuie să-l scoţi înainte să montezi bateria în apa-rat. Biscuiţeii ăştia de plastic lipicioşi sunt destul de greu de curăţat de pe degete când vrei să scapi de ei. Eu am tendinţa să-i transfer pe orice suprafaţă mi-e la îndemână – drept pentru care tot biroul meu, calculatorul, dosarele şi multe alte lucruri sunt pline de bulinuţe maronii, de parcă noaptea ar alerga pe acolo un şoricel stricat la stomac, incapabil să-şi controleze pântecăraia. Instrucţiunile de pe pachet zic s-aştepţi un minut înainte să introduci bateria în dispozitivul auditiv după ce i-ai scos sigiliul (nu mă-ntrebaţi de ce), dar mie în general îmi ia mai mult de un minut să scap de drăcia aia.

Mi-am pus o baterie nouă în casca moartă şi m-am dus în salon, dar Fred urcase deja în dormitor şi citea în pat. Ştiam că asta face, deşi nu-mi spusese nimic, dar aşa se întâmplă de obicei cu oamenii căsătoriţi, fiecare se deprinde cu intenţiile celuilalt, fără să mai fie nevoie să şi le comunice – o treabă deosebit de folositoare când se întâmplă să fii surd. De fapt, dacă mi-ar fi spus ce vrea să facă odată ajunşi acasă, sunt aproape sigur că aş fi înţeles greşit. Nu voiam să mă duc şi eu în pat, pentru că nu reuşesc niciodată să citesc mai mult de cinci minute până să mă ia

somnul şi era prea devreme ca să mă culc. Dacă mă băgăm în pat acum, sigur m-aş fi trezit în crucea nopţii şi după aia mi-ar fi fost cu neputinţă să adorm la loc şi m-aş fi sucit şi zvârcolit fără somn până dimineaţă.

M-am gândit că aş putea să mă uit la Ştirile de la ora 10, dar în ziua de azi ştirile TV sunt atât de deprimante – numai crime, bombe, atrocităţi, foamete, epidemii, încălzire globală — încât mi se zbârleşte pielea pe mine dacă mă uit seara, aşa că prefer să aştept până dimineaţa ca să aflu din ziar ce se mai întâmplă în lume; ştirile tipărite sunt mai obiective. Aşadar am revenit în birou să-mi verific e-mailurile. „Nu aveţi nici un mesaj nou." În final, neavând ce face, m-am hotărât să pun pe hârtie conversaţia mea – sau mai degrabă non-conversaţia – cu tânăra de la vernisaj. Deşi la momentul respectiv fusese o experienţă chinuitoare, acum, privind în urmă, mi se părea chiar haioasă. Am scris prima variantă în stil memorialistic, apoi am rescris-o la persoana a treia, timpul prezent – genul de exerciţiu pe care-l dădeam studenţilor la seminarul de stilistică. Să treci de la persoana întâi la persoana a treia, de la trecut la prezent sau invers. Cum se modifică efectul asupra cititorului ? Ce stil se potriveşte mai bine experienţei narate? Prin care dintre metode se interpretează mai mult decât se prezintă? Discutaţi.

În exprimarea orală opţiunile sunt limitate – numai nepotul meu, Daniel, băieţelul fiicei mele vitrege, Marcia, încă nu a învăţat cum stau lucrurile. Are vreo doi ani, doi ani şi jumătate, şi are deja un vocabular foarte bogat pentru vârsta lui. Dar vorbeşte întotdeauna despre el însuşi pe un ton declamativ, la persoana a treia, timpul prezent. Când îi zici că trebuie să meargă la culcare, el spune: „Daniel nu e obosit". Când îi zici: „Pupă-l pe bunicul", el îţi răspunde: „Daniel nu pupă bunici". Copiii au probleme cu pronumele pentru că sunt versatile, cum zicem în lingvistică. Asta

înseamnă că sensul cuvântului depinde în totalitate de perspectiva celui care îl foloseşte. De exemplu, „tu” înseamnă tu când îl rostesc eu, dar sensul devine eu când îl spui tu. De aceea, copiii ajung să folosească în mod corect pronumele personale într-un stadiu mai avansat al însuşirii limbajului – ceea ce nu înseamnă, totuşi, că nu e neobişnuit faptul că Daniel se referă la el însuşi, la vârsta asta, folosind exclusiv persoana a treia. Marcia e destul de îngrijorată şi m-a întrebat dacă nu cumva faptul că Daniel face acest lucru e simptomatic pentru o problemă mai gravă, cum ar fi autismul. Am întrebat-o dacă ea se referă la ea însăşi folosind persoana a treia când vorbeşte cu Daniel. Dacă îi zice lucruri de genul „Mami e obosită” sau „Mami trebuie să pregătească cina”. A spus că da, se mai întâmplă să i se adreseze în felul ăsta, după care m-a întrebat, puțin cam arțăgoasă:

— Vrei să spui că e vina mea?

— Vreau să spun că te imită şi că e normal să te imite, i-am răspuns eu. Stai liniştită, n-o s-o mai facă multă vreme.

Am asigurat-o că, pentru vârsta lui, Daniel formulează corect propoziții extrem de dificile şi curând o să înceapă să folosească şi pronumele aşa cum trebuie. Mie mi se pare chiar dulce cum zice el: „Lui Daniel nu-i e sete”, „Daniel nu face ordine”, „Daniel e ruşinos azi”, făcând o mică pauză de gândire înainte să vorbească, cu un aer uşor grav, aproape regal, de zici că e un mic prinț sau un delfin. Delfinul Daniel, aşa îl alint eu. Săracii de ei, părinții tineri din ziua de azi: sunt aşa de stresați şi de bombardați de presă cu tot felul de lucruri de care ar putea suferi copiii lor – autism, dislexie, tulburări de atenție, alergii, obezitate şi aşa mai departe – încât sunt tot timpul în alertă şi stau ca nişte vulturi cu ochii pe copii, să surprindă din timp semnele unei eventuale boli. Şi panica asta se pare că-i contagioasă: cred că m-am molipsit şi eu, căci sunt mult mai îngrijorat pentru

sarcina Annei decât am fost pentru oricare dintre sarcinile lui Maisie. E târziu să faci primul copil la treizeci şi şapte de ani.

2

1 noiembrie 2006. M-am distrat scriind bucata de aseară şi mi-a plăcut azi când am recitit-o. Cu cât comunicarea oral-auriculară pare să fie mai dificilă, cu atât devine mai tentant controlul total pe care îl poţi avea asupra discursului scris, mai ales dacă tratezi un subiect precum surzenia. O să continui, deci, pentru încă o vreme.

Prima oară când mi-am dat seama că încep să nu mai aud a fost acum vreo douăzeci de ani. De la o vreme, mi-au-zeam tot mai slab studenţii, mai ales în timpul seminarelor, când în jurul mesei lungi de lucru se puteau aduna de la douăsprezece până la douăzeci de persoane. La început mi-am zis că nu-i aud pentru că vorbesc ei cu prune-n gură – ceea ce oricum se întâmplă tot timpul, căci mulţi dintre ei sunt timizi din fire sau intimidaţi de situaţie sau pur şi simplu nu vor să pară încrezuţi în faţa colegilor –, dar mi-am dat seama că n-avusesem problema asta când eram mai tânăr.

M-am gândit că poate am dopuri de ceară în urechi şi, prin urmare, m-am dus la medicul de familie, care mi-a examinat urechile cu un instrument optic foarte rece, din oţel, şi a zis că nu se văd depuneri de ceară, aşa că mai bine m-aş duce să-mi fac un control la secţia de ORL a Spitalului Universitar.

Acolo mi-au făcut o audiogramă, adică mi-au dat o pereche de căşti speciale şi mi-au zis să apăs pe un buton de câte ori aud ceva. Audiologul e aşezat cu aparatul lui astfel încât să nu vezi ce face, deci n-ai cum să trişezi – nu că ar avea vreun sens să trişezi. Sunetele pe care ţi le

transmite prin aparat nu sunt cuvinte, nici măcar foneme. Sunt nişte ţiuituri din ce în ce mai slabe sau din ce în ce mai ascuţite, până când nu le mai poţi auzi, ca ţipetele unei păsări care se pierde în văzduh. Philip Larkin şi-a dat seama că surzeşte în timpul unei plimbări prin ţinutul Shetland cu Monica Jones, când aceasta a remarcat frumuseţea cântecului ciocârliilor care treceau în zbor pe deasupra lor. Larkin s-a oprit în loc să asculte, însă nu auzea nimic. Ce dramatic pentru un poet să afle în felul acesta că e surd, mai ales dacă ne gândim la poezia lui Shelley Odă unei ciocârlii. „Slavă ţie, duh zglobiu!" e primul vers al acestei poezii pe care toată lumea o învaţă la şcoală — sau o învăţa, pe vremea când teoria educaţiei nu era încă împotriva memorării versurilor. Iar poetul nostru se numea chiar Larkin[1]. Oricât de tristă ar fi povestea asta, mie mi se pare şi comică, într-un registru ce ţine de umorul negru, e drept. Dar surzenia şi comicul, după părerea mea, au mers întotdeauna mână în mână.

Surzenia e comică, la fel cum orbirea e considerată tragică. Să-l luăm, bunăoară, pe Oedip: să presupunem că, în loc să-şi scoată ochii, şi-ar fi găurit timpanele. Ar fi avut chiar mai mult sens, căci, în definitiv, prin intermediul auzului aflase oribilul adevăr despre trecutul său, doar că n-ar fi avut acelaşi efect cathartic. Milă poate tot ar fi stârnit, dar oroare în nici un caz. Sau să-l luăm pe Samson al lui Milton: „O, orb, orb, orb, în plină vâlvătaie-a zilei, I Beznă fără de speranţă. Adio, lumină /". Ce ţipăt sfâşietor de deznădejde! Cumva, „O, surd, surd, surd..." nu mai are acelaşi patos. Ia să vedem, cum ar veni mai departe? „O, surd, surd, surd, în plină larmă a zilei, / Surd pentru totdeauna, adio hărmălaie". Nu merge.

---

[1] *Lark înseamnă „ciocârlie" în limba engleză.*

Cu siguranță, nu încape nici o îndoială că e mult mai grav să fii orb decât să fii surd. Dacă ar fi să aleg, recunosc că aş prefera să fiu surd. Dar cele două handicapuri nu sunt net diferite numai din punct de vedere senzorial. Şi din perspectivă culturală, simbolică, sunt la poluri opuse. Tragic versus comic. Poeticul față în față cu prozaicul. Sublimul înălțându-se maiestuos în fața ridicolului. Una dintre cele mai rele înjurături în limba engleză e „Fi-ți-ar ochii ai dracului!" (mult mai gravă decât „Futu-ți", plus că te simți de mii de ori mai bine când o spui – cu proxima ocazie, vă recomand călduros s-o urați dobitocului de la volanul microbuzului care mai-mai să dea peste dumneavoastră). „Fi-ți-ar urechile ale dracului!" n-are nici un zvâc de damnare. Sau cum vi se pare: „Soarbe-mă cu urechile-ți..."? De fapt, şi să-ți doreşti să fii sorbit din priviri e o idee la fel de absurdă. Amândouă metaforele sunt impracticabile în aceeaşi măsură, dar, dacă e să gândim logic, urechea aduce mult mai bine cu o cupă decât ochiul şi, teoretic, dintr-o ureche se poate bea sau sorbi – mă rog, nu din propria ureche... Dar cumva nu e la fel de poetic să sorbi din urechi cum e să sorbi din priviri. Sau ce impact ar mai avea refrenul piesei Fumul îți înceţoşează privirea[2] dacă ar deveni Fumul îți intră în urechi ? Dacă fumul îți intră în ochi atunci când o adorabilă flacără se mistuie, înseamnă că îți intră şi în urechi – doar că nu-ți dai seama şi nu plângi. Iar „Să vedem ce se află dincolo de hotarele urechii", orice ați spune, sună a inspectorul Clouseau, nu a Poirot.

Orbii au patos. Toată lumea se înghesuie plină de compasiune să-i ajute: îi iau de mână şi-i trec strada, le

---

[2] *Smoke Gets în Your Eyes (în engl. în orig.) – piesă compusă, în 1933, de Jerome Kern şi Otto Harbach şi interpretată, de-a lungul vremii, de artişti precum Louis Armstrong, Billie Holiday, Edith Piaf, Keith Jarret şi mulți alții (n.r.)*

atrag atenția să nu se lovească, le mângâie câinii însoțitori. Oamenii răspund prompt, plini de empatie, la toate însemnele nenorocirii care i-a lovit pe orbi – câini, bastoane albe, ochelari negri. Noi, surzii, n-avem parte de însemne la fel de clare care să ne atragă compasiunea celor din jur. Aparatele noastre auditive sunt aproape imposibil de remarcat, şi nici prieteni necuvântători devotați până la moarte n-avem. (Chiar, oare ce animal s-ar potrivi surdului ? Poate un papagal pe umăr, să-i croncăne tot timpul la ureche ?) Cei din jur nu-şi dau seama că eşti surd, decât după ce se chinuie o bucată de vreme să comunice cu tine, iar când, în sfârşit, înțeleg cum stau lucrurile, cei mai mulți sunt iritați, nicidecum înduioşați. „Să nu-l blestemi pe surd şi nici să nu pui bolovani în calea orbului”, zice Biblia (Leviatan, 19.14). E adevărat că numai un sadic i-ar pune piedică intenționat unui orb; în schimb, până şi Fred mai scapă câte un „Futu-i!” când nu pricep cu nici un chip ce-mi zice. Uneori profeții şi clarvăzătorii sunt orbi – să ni-l amintim pe Tiresias, de pildă –, dar niciodată surzi. Cum ar fi să ajungi în sfârşit în fața Oracolului, să-i adresezi întrebarea care te frământă şi să auzi o voce plină de arțag răspunzând: „Ce ? Ce ?”.

E foarte nedreaptă competiția dintre aceste două părți anatomice. Prin ochi poți vedea în sufletul omului, ochii exprimă sentimente, au culori, nuanțe şi umbre fascinante, sunt tiviți cu lacrimi, strălucesc şi clipesc şi scânteiază. Urechile, mai ales cele clăpăuge, arată chiar caraghios. Practic, sunt numai piele şi zgârci, iar înăuntru au ceară şi smocuri de păr. Nu-i de mirare că femeile – iar în unele societăți şi perioade istorice şi bărbații – încearcă să distragă atenția de la găurica păroasă care duce spre creierul lor atârnându-şi cercei de lobii urechilor. Şi, de fapt, ce altă funcție mai are lobul urechii ? Probabil fix aşa a şi evoluat această alungire bleaga, aparent inutilă a urechii: în vremu-

rile preistorice erau preferați ca parteneri de împerechere cei cu suficientă carne pe marginea inferioară a urechii ca să poată purta cercei – deci lobul a apărut prin selecție naturală. Dar degeaba ai lobii alungiți, dacă urechea nu-şi îndeplineşte funcția de bază.

Ptu, ce surdă mai era
Coana Leana înțepată!
Urechi avea, şi ce-i mai fluturau!...
Cercei de aur hoaştei i-atârnau,
Dar ce folos: de auzit, nu auzea
Nici cât o chiftea !

Thomas Hood, Povestea unei trompe. Nu e chiar Larkin – dar Larkin oricum n-a scris despre surzenie, din câte mi-aduc aminte. Probabil că i s-a părut prea deprimant să scrie despre asta, deşi nu s-ar putea spune că nu-l atrăgeau subiectele deprimante. Tocmai am verificat povestea cu ciocârliile în biografia lui Larkin scrisă de Andrew Motion. S-a întâmplat în 1959, deci Larkin avea numai treizeci şi şapte de ani. Iată ce zice Motion: „Pe măsură ce auzul îi slăbea, se simțea din ce în ce mai izolat, prizonier în capcana unui corp neputincios, beteag şi patetic. Surzenia îi accentua din ce în e mai mult melancolia". Da, dragă, ştim, sigur că ştim. Eu am surzit un pic mai târziu ca Larkin, la vreo patruzeci şi ceva de ani, dar aveam în față ceva mai multă vreme în care să mă simt prost şi patetic.

După ce mi-au făcut audiograma, m-am dus la doctorul Hopwood, un orelist îndesat, mustăcios şi chel, cam stresat de numărul mare de pacienți care aşteptau pe scaunele de plastic din anticameră. Era o zi caniculară şi-şi dăduse jos sacoul de la costumul său bleumarin cu dungi, aşa că acum rămăsese numai în vestă, stând în spatele biroului înțesat de lucruri. Mi-a arătat diagramele făcute de audiolog, câte una pentru fiecare ureche. Semănau oarecum cu nişte hărți de constelații, cu linii drepte unind sunetele din timpul

testului, care erau marcate de nişte cruciuliţe. Modelul arăta aproximativ la fel pentru ambele urechi. Hopwood mi-a spus că nu aud sunetele de înaltă frecvenţă, aceasta fiind forma cea mai des întâlnită de „surzenie dobândită" (spre deosebire de cea congenitală), care apare din cauza degradării accelerate a celulelor senzoriale din urechea internă, a căror funcţie este să transforme undele sonore în mesaje care sunt apoi transmise creierului. Se pare că toţi oamenii îşi pierd celulele astea, iar procesul începe încă din momentul în care ne naştem. Numai că la naştere avem mult mai multe decât ne este necesar, vreo şaptesprezece mii în fiecare ureche, şi abia după ce pierdem peste treizeci la sută din ele începe să ne slăbească auzul, ceea ce în cazul celor mai mulţi oameni se întâmplă pe la şaizeci de ani. Însă altora, ca de exemplu mie şi lui Philip Larkin, li se întâmplă mult mai devreme.

Există mai multe cauze care pot produce acest efect. în cele mai multe cazuri, totul începe cu o experienţă care traumatizează urechea, cum ar fi focurile de armă. Mulţi artilerişti ajung să sufere de acest tip de surzenie, mai ales dacă n-au avut grijă să poarte căşti de protecţie; la fel se întâmplă şi cu muncitorii din halele industriale. Eu n-am avut de suferit de pe urma nici unui astfel de hazard profesional. Am păcălit Garda Naţională până mi-am terminat doctoratul, iar când l-am terminat nu mai era obligatoriu să mă-nscriu; şi n-am lucrat în viaţa mea într-o fabrică. Odată, prin anii '60, eram la San Francisco pentru o conferinţă şi într-o seară m-am dus, din curiozitate, la un concert rock în Fillmore West. în mod normal, când am chef de ceva ritmat, opţiunile mele se îndreaptă spre jazzul modern, Brubeck, MJQ, Chico Hamilton, Miles Davis, dar mă făcuse curios un tip de la conferinţă, care îmi zisese că Fillmore West e un loc cunoscut în toată lumea pentru concertele care se dau acolo şi că el vrea neapărat să meargă. Aşa că m-am dus şi eu cu

el. Nu-mi mai aduc aminte numele trupei care cânta în seara aceea; tot ce ştiu e că amplificarea era atât de puternică, încât te dureau urechile. M-am tot dat mai în spate până am ajuns în fundul sălii, iar după vreo jumătate de oră n-am mai suportat şi am ieşit afară. Apoi toată seara mi-au țiuit urechile. Când l-am întrebat pe Hopwood dacă atunci a avut loc trauma, mi-a zis că, deşi e adevărat că oamenii care merg în discoteci şi la concerte rock reprezintă o categorie supusă unui risc crescut, în general e nevoie de mai mult de o singură expunere într-un mediu excesiv de zgomotos pentru a surzi. Deci s-ar putea să fie vorba de o predispoziție ereditară – deşi nu-mi aduc aminte să avem în familie cazuri de surzire prematură. Tata e aproape la fel de surd ca şi mine, dar la optzeci şi nouă de ani e şi normal. Nu-mi amintesc să fi avut probleme de auz când era de vârsta mea. De fapt, a lucrat până pe la şaptezeci şi ceva de ani, cântând cu formația lui de instrumentişti bătrâni în cluburi sociale demodate, unde la petrecerile de sâmbătă seara erau încă apreciate dansurile de salon, în timp ce tot restul lumii se distra contorsionându-se şi urlând în discoteci. Deşi, dacă stau să mă gândesc, aş zice că n-ar fi fost cine ştie ce handicap să fie un pic surd în formația aia de moşi, ba poate că ar fi fost chiar un avantaj...

Dacă urechile mele n-au suferit un şoc, şi nu e nici ceva ereditar, atunci cel mai probabil auzul mi s-a deteriorat ca urmare a unei boli din copilărie, vreo infecție care mi-a distrus iremediabil celulele senzoriale din urechea internă. Ştiu de la mama că am avut probleme serioase cu urechile când eram mic. „Mastoida, cu aia te-ai chinuit tu rău.” Mi-a rămas întipărit în memorie acest cuvânt cu rezonanță sinistră. Mi-a sunat oribil de prima oară când mi l-a zis, ca să nu mai zic cum îmi sună acum — mastoida. Iar în anii ‘40 nu erau antibiotice. Cauza surzeniei mele este mai mult o chestiune de interes academic (interesant cum „academic”

înseamnă, de fapt, că efortul de stabilire a cauzei e inutil), căci, oricum, boala e incurabilă.

— Nu se poate vindeca, mi-a zis voios Hopwood. Auzul dumneavoastră va continua să se deterioreze, însă treptat. Pe măsură ce înaintați în vârstă o să începeți să vă pierdeți acuitatea şi la alte sunete, nu numai la cele de înaltă frecvență.

— Deci în final o să ajung surd de tot?

— Nu de tot, zise el încruntându-se uşor la această idee picată din cer, de un sentimentalism excesiv. Teoretic, vă puteți pierde auzul în proporție de până la nouăzeci la sută, dar puțini au norocul să trăiască atât de mult. Eu, în locul dumneavoastră, nu mi-aş face atâtea griji. Luați-vă un aparat auditiv, o să vedeți ce mult ajută.

Mi-am luat primul aparat auditiv de la Casa Națională de Asigurări de Sănătate, dar n-am fost foarte mulțumit. Avea două piese: una se punea după ureche şi era cam cât o felie de mandarină în care se aflau microfonul, amplificatorul, bateria şi butoanele de operare. Un tubuleț de plastic transparent asigura transmiterea sunetului în cealaltă piesă a aparatului, o cască audio obişnuită, din plastic transparent, pe care ți-o băgai în ureche. Nu era foarte simplu să-ți pui aparatul ăsta, plus că, dacă voiai să nu se observe prea tare, trebuia să-ți laşi părul lung – ceea ce în anii '60 ar fi fost în regulă, dar spre mijlocul anilor '80 era deja un pic cam excentric. De asemenea, dacă mai purtai şi ochelari, ca mine, te trezeai cu o înghesuială cam mare în spatele urechii. Brațul ochelarilor putea apăsa tubulețul dintre cele două căşti şi atunci numai auzeai nimic în casca a doua, iar când îți scoteai ochelarii, puteai smulge fără să vrei şi aparatul. Odată mi-am scos în grabă ochelarii de vedere ca să mi-i pun pe cei de soare cu dioptrii, şi aparatul auditiv mi-a zburat drept în mijlocul străzii, unde a fost călcat prompt de o dubită a companiei Parcelforce. Deşi

Casa de Asigurări mi-ar fi acordat gratuit un aparat nou, m-am decis să-mi cumpăr pe banii mei unul dintre acelea de ultimă generație, care se fixau în interiorul urechii; de-abia ieşiseră pe piață aceste miracole ale electronicii miniaturale, cu toate componentele incluse în două căşti micuțe, nu mai mari decât un dop de plută, ce se mulau perfect pe interiorul urechii. Dar şi cu genul ăsta de aparat poți să ai probleme, tocmai pentru că e aşa de mic. Acum vreun an sau doi, eram în maşină pe autostradă, conducea Fred şi eu îmi scosesem o cască să-i schimb bateria, dar mi-a scăpat pe jos, undeva între scaun şi portieră. Să oprim n-aveam cum, eram pe autostradă. Am pipăit cu mâna sub scaun şi-am găsit-o, dar fără să vreau am reuşit cumva s-o împing în spațiul din şina de culisare a scaunului, iar de acolo, printr-o găurică, a dispărut undeva între podeaua maşinii şi caroserie. A doua zi am dus maşina la garaj, unde au trebuit să demonteze scaunul şi o parte din podea ca s-o recupereze din mărun-taiele saşiului. Cu un rânjet până la urechi, tipul de la recepția garajului mi-a întins nota de plată şi o pungulița de plastic, în care era sigilată casca buclucaşă, mânjită de amprentele de ulei de maşină ale mecanicului.

— E prima oară când rezolvăm o problemă de genul ăsta, mi-a zis.

M-a costat optzeci şi cinci de lire, dar n-aveam ce să fac, o singură cască din aia costă peste o mie. Acum folosesc două, câte una în fiecare ureche. înainte, însă, nu-mi trebuia decât una. Din punct de vedere financiar şi tehnologic, relația mea cu aparatele auditive a avut o evoluție constant-ascendentă.

Primul aparat intern pe care l-am cumpărat avea o rotiță de ajustare a volumului pe care o învârteai cu vârful degetului. Cineva care nu ştia ce faci tu acolo putea foarte bine să-şi închipuie că-ți înşurubezi ceva în cap. Din fericire, aparatele au devenit din ce în ce mai sofisticate de-a lungul

anilor, iar cel pe care îl am acum e digital şi are trei programe (pentru mediu liniştit, zgomotos sau cu ecou); pe primele două le schimbă între ele automat, în funcție de condiții, sau le pot selecta eu, manual, cu ajutorul unei telecomenzi incorporate în ceasul de la mână (foarte James Bond). Din păcate, se pare că tehnologia a atins un prag dincolo de care nu prea mai are unde să avanseze. Acum un an sau doi, un articol de ziar mi-a umplut sufletul de speranță : era despre un soi de implanturi introduse prin tehnici chirurgicale avansate, care le redau oamenilor auzul. L-am întrebat pe medicul meu şi-am aflat că implantul ăsta e posibil numai în cazul unui anumit tip de surzenie, numit otoscleroză, şi rolul lui constă în înlocuirea unui osişor înțepenit, care în mod normal transmite vibrațiile din urechea mijlocie în urechea internă. După ce s-a mai documentat, mi-a zis că se fac experimente în ceea ce priveşte implanturile în urechea internă, dar că rezultatele cercetărilor nu sunt satisfăcătoare, aşa că la genul ăsta de soluție se recurge numai în cazuri disperate. În concluzie, nu există leac pen-tru tipul de surzenie de care sufăr eu, exact cum mi-a zis Hopwood încă de acum douăzeci de ani.

Imediat ce am auzit „surzenie de înaltă frecvență”, am ştiut că-i latră.

— Deci de-aia n-aud consoanele, am zis eu.

— Exact, mi-a zis Hopwood, impresionat. Cum de v-ați dat seama?

— Sunt lingvist.

— A, da? Ce limbi?

— Numai a noastră, am răspuns eu. (E o confuzie pe care o fac mulți.) Mă ocup cu lingvistica – lingvistica aplicată, mai exact.

— Deci înțelegeți care e problema?

înțelegeam. Frecvența unei consoane e mai ridicată decât cea la care se rosteşte o vocală. Dintotdeauna am auzit

perfect vocalele, şi acum le aud perfect. Ce ne ajută să deosebim un cuvânt de altul sunt, însă, consoanele. „Ai zis porc sau fort ? întrebă Pisica. Am zis porc, răspunse Alice.” Probabil că Pisica de Cheshire era puțin surdă, dacă n-a reuşit să distingă între o ocluzivă bilabială şi o fricativă labiodentală. Iar Alice sigur vorbea clar, că doar era o fată educată de familie bună – şi victoriană, pe deasupra. „F” e o fricativă labiodentală, ceea ce înseamnă că se obține expirând printre dinții de sus şi buza de jos; este, de asemenea, o continuantă, pentru că poți să zici „f întruna, până ți se termină aerul din plămâni: fffffffffffffffffffffffffffiffffff – deşi nu pot să-mi închipui de ce-ar vrea cineva să zică un „f” atât de lung – poate doar dacă se apucă să zică „Futu-i” şi se răzgândeşte între timp. Fonetica nu e specialitatea mea, dar mă pricep un pic.

Acum câțiva ani eram la o petrecere — nu ca aceea de aseară, dar destul de zgomotoasă, totuşi — şi l-am auzit pe un tip lăudând o carte intitulată Să fii surd[3]. Mi s-a părut că sună perfect pentru cineva ca mine, mi-am imaginat că aş putea să găsesc tot felul de sfaturi practice într-o carte cu un asemenea titlu, dar n-am vrut să le întrerup conversația doar ca să îi cer detalii bibliografice. Bărbatul vorbea cu o tânără care îl privea cu mare admirație şi îl aproba întruna din cap. Tipul a plecat oricum devreme (cu tânăra), aşa că n-am mai avut cum să vorbesc cu el. Insă a doua zi m-am dus la librăria Waterstone să caut cartea.

— Cum ziceați că-l cheamă pe autor ? m-a întrebat vânzătorul.

— Grace, cred, am răspuns eu.

De fapt pe autor îl chema Crace, Jim Crace, iar titlul cărții, care s-a dovedit a fi un roman, era Să fii mort[4].

---

[3] *Being Deaf (în engl. în orig.)*

[4] *Being Dead (în engl. în orig.)*

De multe ori nu înțeleg decât din context dacă cineva a spus surd, moarte sau mort[5], iar câteodată mi se pare că oricare dintre aceste trei cuvinte s-ar potrivi la fel de bine în contextul dat. Surzenia e un fel de insinuare a morții, un preludiu pentru marea linişte în care, în cele din urmă, ne afundăm cu toții. Dacă Macaulay ar fi scris: „Pe orice om de pe pământ I Surzenia din urmă îl ajunge", ar fi fost la fel de adevărat ca şi ce a scris el de fapt[6]. însă la Dylan Thomas nu e acelaşi lucru: J)upă prima surzire, nu mai vine alta"[7]. Mai vin o grămadă după prima – etapele deteriorării auriculare sunt ca treptele unei scări lungi, pe care toți coborâm în mormânt:

Jos, printre cei surzi, jos, printre cei surzi,
Jos, jos, jos, jos;
Jos, printre cei surzi, pogoară întru veşnicie![8]

3

[5] *În engleză, echivalentele pentru cele trei cuvinte sunt deaf, death şi dead.*

[6] *„To every man upon the earth I Death cometh soon or late." (în engl. în orig.) – autorul înlocuieşte cuvântul death („moarte"), din versurile ce aparțin baladei Horatius, de Thomas Babington Macaulay (1800-1859), cu deaf, adică „surd".*

[7] *Atfter the first deaf, there is no other." (în engl. în orig.) – autorul deformează, prin acelaşi joc de cuvinte, versul final din poemul A Refusal to Mourn the Death, by Fire, of a Child în London, al poetului galez Dylan Marlais Thomas (1914-1953).*

[8] *Parodiere a cântecului tradițional englezesc intitulat Down among the dead men („Jos, printre cei morți") (n.r.).*

2 noiembrie. Azi-dimineaţă s-a petrecut un incident neobişnuit. Eram pe terminate cu micul dejun, în halatul de casă, citind ziarul la masa din bucătărie. Micul dejun luat în tihnă e unul dintre puţinele avantaje ale vieţii de pensionar de care chiar mă pot bucura – în sfârşit, apuci să citeşti The Guardian pe-ndelete, la o a treia ceaşcă de ceai... în restul zilei nu se prea întâmplă mare lucru, în general, îmbrăcată şi gata de plecare, Fred se fâţâia prin bucătărie, pregătindu-se să iasă în oraş. Avea programare la manichiu-ristă înainte să se ducă la magazin. îmi pusesem aparatul, aşa că am auzit-o când mi-a spus unde se duce. Nu-mi place deloc să-l port la micul dejun, pentru că amplifică ronţăitul fulgilor de porumb şi al pâinii prăjite de zici că sunt un dinozaur care zdrobeşte oase în Surround Sound – dar îl suport în dimineţile în care ne trezim amândoi odată, de dragul armoniei matrimoniale. Fred tocmai făcea o listă cu ce tre-buie să cumpăr de la supermarket, când a sunat telefonul.

— Răspunzi tu, dragule ?

Aşa îmi zice ea, „dragule", deşi nu neapărat cu afecţiune. De fapt, nu ştiu pe altcineva capabil să transmită o gamă atât de largă de atitudini ostile printr-un termen de alint: iritare, dezaprobare, milă, ironie, suspiciune, disperare, plictiseală. Acum, însă, parcă avea în voce o vagă urmă de linguşeală.

— Ştii că-i pentru tine, am zis oftând, dar mi-am împăturit ziarul şi m-am ridicat fără tragere de inimă de pe scaun.

Eram cufundat într-un articol destul de interesant, deşi cam trist, în care se punea problema că, deşi evoluţia medicinei a ridicat media de vârstă a populaţiei din ţările dezvoltate, oamenii se bucură de fapt mai puţin de viaţă, din cauza degradării fizice şi mentale.

— Pe mine nu mă caută nimeni la ora asta, i-am zis lui Fred.

De fapt, nu prea mă mai caută nimeni de când m-am pensionat.

— Dacă e Jakki, zi-i că-s ocupată. Şi adu-i aminte că ajung mai târziu, după ce-mi fac unghiile, îmi zise Fred, concentrată asupra listei.

Jakki e partenera ei de la magazin, şi unul dintre multele lucruri care mă irită la ea e tendința de a da numeroase telefoane inutile. Altă chestie care mă scoate din sărite e modul în care îşi rosteşte numele.

Am ridicat receptorul din furca fixată în perete şi l-am dus la ureche, iar în secunda următoare m-a secerat un țiuit sinistru din cauza microfoniei, cum se întâmplă întotdeauna când port aparatul. Mereu uit că o să se întâmple asta sau uit că am aparatul în ureche atunci când răspund la un telefon obişnuit – nici nu mai ştiu care a fost cazul azi-dimineață. Mi-am scos rapid casca din urechea dreaptă, lăsând să se audă un „Futu-i”, şi în secunda următoare aparatul auditiv mi-a scăpat pe linoleumul din bucătărie. Ultima oară când am pățit chestia asta a trebuit să-mi iau adio de la el. Casa de Asigurări mi-a plătit atunci unul nou, dar nu ştiu dacă ar mai acoperi o nouă pierdere de o mie de lire. Din fericire, de data asta nu s-a întâmplat nimic grav – când l-am ridicat de jos îmi tiuia în mână, semn că nu păţise nimic. L-am închis, mi l-am băgat în buzunarul halatului şi am dus receptorul la urechea rămasă acum liberă. Eram conştient de privirile lui Fred, care mă urmărea iritată, ca o profesoară ce are de-a face cu neîndemânarea cronică a unui copil bătut în cap.

— Alo, am zis.

— Aşa răspundeți mereu la telefon – întâi un „futu-i” şi după aceea „alo”?

— Nu, îmi pare rău, am zis. Mi-am scăpat... am scăpat ceva pe jos chiar în secunda în care am răspuns la... Cine e, Jakki?

— Nu, e...

N-am prins numele.

— Scuze, cine ?

A zis un nume care semăna cu „Axe”.

— Telefonul ăsta nu merge prea bine, aşteptaţi un moment să mă duc la cel din birou, bine?

În birou am un telefon special pentru surzi. Poţi să vorbeşti la el cu aparatul în ureche, setat pe programul de ecou, şi la nevoie poţi să ajustezi şi volumul. Am pus telefonul în furcă şi m-am îndreptat către uşă.

— Cine e ? m-a întrebat Fred.

— Nu ştiu – oricum, nu e Jakki.

— Oricum i-ai închis, dragule.

(De data asta a fost un „dragule” uşor sarcastic.)

— Nu i-am închis deloc.

I-am explicat în nenumărate rânduri lui Fred că o convorbire se întrerupe numai când ambele persoane pun receptorul în furcă, dar tot nu mă crede.

— Mă rog. Dacă e pentru mine şi e urgent, mă găseşte pe mobil. Eu trebuie să ies pe uşă în clipa asta. Las lista aici, pe masă.

A mai zis ceva de nişte pepeni, dar n-am auzit exact ce anume, pentru că n-aveam decât o cască şi eram cu spatele, în drum spre birou. Speram să nu fie ceva important.

M-am aşezat la birou, mi-am pus casca în urechea dreaptă, am selectat programul de ecou şi am ridicat receptorul.

— Alo?

— Credeam că mi-aţi închis, am auzit o voce slabă spunându-mi de la celălalt capăt al firului.

Am dat volumul mai tare.

— Nu. îmi pare rău. Am o problemă de auz şi din cauza asta e mai complicat cu telefoanele. Mă tem că n-am auzit cum vă cheamă.

— Alex. Ne-am cunoscut la Galeriile ARC alaltăieri-seară.

Vorbea cu un accent de peste ocean destul de puternic.

— A, da, mi-aduc aminte.

— Totuşi, nu v-aţi adus aminte că aveam întâlnire.

— Ce întâlnire ? am întrebat-o, simţind cum mă cuprinde un val de panică.

— Aţi fost acord să ne întâlnim ca să discutăm despre cercetarea mea.

— Am fost? Unde? Când?

— Nu ţineţi minte nimic ? m-a întrebat ea pe un ton dur, care, recunosc, era îndreptăţit.

— Păi, să fiu sincer, n-am auzit mare lucru din ce-mi spuneaţi. Era o gălăgie îngrozitoare la galerie, în încăperea aceea imensă, cu tot betonul ăla, iar eu nici n-aud bine...

— înţeleg.

— îmi pare rău. Ştiu că e îngrozitor de nepoliticos din partea mea, dar...

— Bine, vă scuz. Şi când rămâne să ne vedem? Mâine?

I-am zis că a doua zi n-aveam cum, trebuia să merg la Londra să-l văd pe tata. După aceea venea weekendul, iar luni nu putea ea, aşa că am stabilit să ne vedem marţi după-amiază, la ora trei.

— Tot acolo?

— Acolo, unde?

— La cafeneaua de la Galeriile ARC.

— Cam gălăgie, cu toată gresia de acolo şi cu mesele acoperite de faianţă... Hai mai bine la universitate, să zicem la...

— Nu, nu vreau să ne întâlnim la universitate, m-a întrerupt ea ferm. Dacă vreţi un loc liniştit, apartamentul meu e la câteva minute de ARC.

Am scris adresa pe care mi-a dictat-o, destul de surprins de propunerea ei şi nu foarte sigur că era o idee bună.

— Care e subiectul cercetării ?

— Chiar că aveți probleme de auz. Vă zic marți, şi a închis.

Când am revenit la bucătărie, Fred plecase. Am mai fiert nişte apă şi am umplut ceainicul, mi-am mai turnat o ceaşcă de ceai şi am deschis din nou The Guardian. Nu m-am mai putut concentra însă asupra articolului pe care-l citeam când a sunat telefonul şi, de fapt, nu mă mai puteam concentra la nimic altceva. Marshall McLuhan (McLuhan – Doamne, ce bătrân sunt!) zicea undeva că nu citim ziarele la fel de sistematic cum citim o carte – ziarele le scanăm, ochii fugin-du-ne de la un articol la altul. Azi-dimineață, însă, ochii mei fugeau nebuneşte prin tot ziarul, mâinile mi se mişcau parcă de la sine şi dădeau foile, astfel că nici nu ştiu când am ajuns la ultima pagină, plină de reclame la conexiuni ieftine prin cablu, fără să am habar despre ce citisem până atunci. Eram profund tulburat de convorbirea telefonică pe care tocmai o avusesem, şi asta din mai multe motive. în primul rând că fusesem luat cu totul şi cu totul prin surprindere; iar faptul că stabilisem să mă întâlnesc cu femeia asta ca să discutăm despre cercetarea ei, iar eu nu eram nicicum conştient de această întâlnire era nu numai cât se poate de jenant, ci îmi arăta cât de grav era nivelul de surzenie la care am ajuns. Oare despre ce era cercetarea tipei ? Mă gândeam că ceva legat de lingvistică – dar de unde ştia cu ce mă ocup ? Nu-mi aminteam să-i fi spus la vernisaj. Nu-mi aminteam nici să mă fi prezentat, deşi trebuie să o fi făcut, altfel n-avea cum să-mi afle numărul de telefon. Suntem trecuți în cartea de telefon şi nu e decât un singur profesor Bates. Eram conştient că Fred plecase fără să ştie cine era la telefon, iar acum, în timp ce scriu aceste rânduri în biroul meu, noaptea târziu, îmi dau seama că tot

nu ştie. Bineînțeles că i-aş fi spus, dacă m-ar fi întrebat azi după-masă când a venit acasă, dar nu m-a întrebat nimic. A vrut să ştie doar dacă am ținut minte să iau pepene Galia.

— Am luat pepene galben, erau doi la preț de unul.

I-am servit scuza asta inventată pe loc ca să pară că de dragul economiei i-am nesocotit indicațiile, nicidecum pentru că nu le-aş fi auzit. Acum îmi dădeam seama ce-mi spusese ea de dimineață: „Să iei pepene numai dacă au Galia".

— N-avem ce face cu doi, dragule. Până-l mâncăm noi pe primul, al doilea se strică sigur, mai ales dacă sunt pepeni galbeni.

Era clar că nu mai ținea minte de telefonul de dimineață şi, după mica ciufulealã cu pepenii, nu mi s-a mai părut o idee bună să-i spun. De fapt, recunoscusem vocea de la telefon în clipa în care auzisem numele care semăna cu „Axe", dar când Fred m-a întrebat cine e, eu i-am răspuns, îndreptându-mă deja spre birou, „Nu ştiu". Oare de ce făcusem asta? Poate pentru că nu eram absolut sigur? Sau voiam întâi să văd despre ce e vorba şi, în felul ăsta, să câştig puțin timp înainte să-i spun lui Fred? Ei bine, am avut toată ziua să mă gândesc la chestia asta şi tot nu i-am spus. E cumva compromițător că am acceptat să merg la ea acasă – nu că m-aş gândi că are intenții amoroase, nu-mi fac iluzii în privința asta –, dar, dacă-mi cere o favoare, o să fie mai greu să o refuz pe terenul ei, decât dacă am fi într-un spațiu public, neutru. Iar la cafeneaua Galeriilor ARC probabil că nici nu e foarte aglomerat după-amiaza. Aş suna-o pe țipă să-i propun un alt loc de întâlnire, dar nu-i ştiu numărul şi nici n-am cum să-l aflu. Am încercat să formez la 1471, dar „Sursa apelului nu este disponibilă".

În afară de telefonul ăsta care m-a pus serios pe gânduri, restul zilei a fost absolut banal, ca orice altă zi la pensie. După micul dejun m-am dus la cumpărături la Sainsbury.

Am venit acasă, am despachetat cumpărăturile, am mâncat de prânz (supă de sparanghel Covent Garden, brânză cu pâine şi salată, un măr) şi am ascultat Lumea la ora unu pe BBC 4. Acum nu mai pot asculta la radioul din bucătărie decât când sunt singur acasă, tocmai pentru că trebuie să dau volumul foarte tare. După ce s-a terminat emisiunea, m-am dus în sufragerie să mă uit pe pagina de politică internațională din The Guardian, pe care mi-o păstrez în fiecare zi pentru după-amiază. Am ațipit în timp ce citeam şi am dormit vreo jumătate de oră, cum se întâmplă aproape de fiecare dată. Când m-am trezit, m-am plimbat până la universitate ca să îmi mai întind oasele, mi-am verificat căsuța poştală de la Ştiințe Umane şi am găsit un catalog trimis de o editură, o invitație la disertația inaugurală („Rugăciunea ca rugăminte") a unui profesor nou de la secția de Teologie şi o solicitare din partea fondului de ajutorare a victimelor cutremurelor. Am băut un ceai în sala de lectură şi am citit suplimentul literar al revistei Times de săptămâna trecută, ridicându-mi privirea de câte ori auzeam scârțâitul uşilor batante; dar n-a intrat nimeni cunoscut. Era pe la mijlocul după-amiezii, când majoritatea profesorilor erau la ore sau în şedințe. În toată sala erau doar o mână de moşi pensionari ca şi mine, plantați în câteva fotolii răsfirate, aruncând pe deasupra ziarelor şi revistelor pe care le citeau priviri duşmănoase unui grup de secretare şi tehnicieni care vorbeau şi râdeau într-un colț. Pe vremuri, tinerii aceştia n-ar fi avut voie aici, însă trecerea timpului a erodat vechile privilegii de castă, atât de importante cândva în mediul academic.

În seara asta e rândul meu să pregătesc cina, aşa că nu m-am lungit prea mult la universitate. Am ieşit din clădire la ora patru fix, iar în fața şi în spatele meu se deschideau uşi prin care ieşeau salve de voci şi se auzeau scrâşnete de scaune împinse pe podelele de lemn. Studenții se revărsau

din sălile de seminar şi din amfiteatre; se buluceau în valuri pe scări, mişunând apoi pe coridoare, bălăbănindu-şi rucsacurile sau servietele, trăncănind şi strigându-se unii pe alţii, consumându-şi toată energia refulată în timpul ultimei ore de plictiseală şi indispoziţie sau, poate, cine ştie, exprimându-şi admiraţia şi entuziasmul faţă de o experienţă educaţională impresionantă. Valul de studenţi mă purta spre ieşire asemenea unui râu învolburat, fără să ştie sau să-i pese că eram acolo, fără nici un fel de idee despre cine eram. Fluxul acesta m-a dus ca pe o epavă academică în derivă până la parter, iar acolo valul s-a spart în faţa uşilor turnante de la ieşirea principală, care m-au aruncat afară, în umezeala lunii noiembrie. Soarele începuse deja să coboare pe cerul vestic; în spatele clădirii de Ing. mec.[9], astrul se vedea printr-un nimb portocaliu de poluare, iar pe acest fundal puteau fi admirate siluetele muncitorilor care reparau acoperişul plin de scurgeri al eminentei noastre facultăţi. Simt că-mi vine pofta de persoana a treia.

În timp ce traversa campusul îndreptându-se spre poarta principală, şi-a dat brusc seama că, dacă nu s-ar fi pensionat mai devreme, ci la vârsta de şaizeci şi cinci de ani, la care se iese de obicei la pensie, ăsta ar fi fost primul trimestru al ultimului său an de activitate la catedră. în ultima vreme se întreba tot mai des dacă făcuse bine că se pensionase în urmă cu patru ani. La momentul respectiv i se păruse o propunere foarte atrăgătoare. Faptul că surzise îi dădea din ce în ce mai multe bătăi de cap, nu numai în timpul semina-relor, ci şi pe parcursul prelegerilor, pentru că era un adept al metodei de predare interactivă. întotdeauna fusese de părere că cea mai ineficientă metodă de predare a tuturor timpurilor este discursul continuu,

---

[9] *Mech. Eng., în original, prescurtarea de la Mechanical Engineering (Inginerie mecanică).*

timp de circa cincizeci de minute, în care profesorul citeşte, stând cu ochii cufundaţi în hârtii, pe un ton egal, monoton. Până la apariţia tiparului, adepţii acestei metode mai aveau totuşi o scuză, deşi pînă şi în Antichitate grecii foloseau dialogul ca metodă de predare. Este un fapt demonstrat că, fiind obligat să asculte un discurs continuu, receptorul nu se poate concentra asupra informaţiei primite mai mult de douăzeci de minute; iar limita poate scădea sub douăzeci, dacă discursul e transmis într-o formă asemănătoare prozei scrise, ceea ce înseamnă o mai mare densitate a informaţiei şi redundanţă redusă. Prin urmare, metoda lui era să împartă informaţia în mai multe segmente, iar la finalul fiecărui segment se oprea pentru recapitulare şi verificare – ceea ce nu însemna că proiecta pe ecran un rezumat pe care-l citea cu voce tare, ca şi cum studenţii n-ar fi fost în stare să citească singuri, o practică de altminteri mult îndrăgită de consilierii conducerii. Nu, el era adeptul verificărilor prin întrebări şi răspunsuri. Studenţii lui ştiau că pot ridica mâna chiar şi în timpul prelegerii, dacă nu înţelegeau ceva, şi câteodată le mai punea el însuşi câte o întrebare pe parcursul discursului, ca să le menţină atenţia trează. Dar metoda n-avea nici o eficienţă dacă nu-i auzea, aşa că, pe măsură ce trecea timpul, o folosea tot mai puţin. Ajunsese să vorbească foarte mult chiar şi la seminare, pentru că era mai simplu decât să se chinuie să audă ce spun studenţii. Au început să-l streseze până şi şedinţele, iar în anii ‘90 se înmulţiseră al naibii de tare – şedinţe de catedră, şedinţe ale comitetului director, întruniri de senat, plus comitete şi grupuri de lucru pentru fiecare dintre ele –, căci tentaculele de caracatiţă ale birocraţiei ajunseseră să pună tot mai multă stăpânire pe viaţa academică. Se chinuia din ce în ce mai des să prindă ideea principală atunci când vorbea cineva, tăcea de teamă să nu zică ceva fără nici o legătură cu ce se spusese, iar până la urmă

renunța şi cădea într-o reverie plictisită – asta în afară de cazurile în care trebuia să prezideze chiar el şedința. Atunci surprindea zâmbete fugare sau schimburi de priviri amuzate care îl făceau să realizeze că a înțeles ceva greşit sau că a făcut o remarcă total nepotrivită. De obicei îl scoteau din încurcătură, plini de tact, colegii de catedră mai înțelegători sau secretara.

A fost, deci, firesc să se bucure când i s-a oferit ocazia de a se pensiona cu patru ani înainte de vreme, dispunând de pensie întreagă şi de libertatea de a întreprinde orice cercetare dorea, fără să-şi bată capul cu predatul sau cu cine ştie ce sarcini administrative. Oportunitatea a apărut cu ocazia uneia dintre reorganizările acelea periodice din care conducerea universității îşi făcuse un adevărat cult. În timpul respectivei reorganizări, conducerea stabilise că departamentul de lingvistică, pe care-l conducea el, era prea mic ca să mai funcționeze independent şi că ar fi fost mai eficient să fuzio-neze cu catedra de engleză. Angajaților de la lingvistică le-au fost oferite atunci mai multe alternative: ori să se transfere la un alt departament, dacă găsesc unul care să îi vrea, ori să-şi facă lichidarea şi să primească o compensație generoasă, ori să se pensioneze, dacă îndeplineau condițiile. Colegii lui s-au revoltat, susținând convinşi că acesta era fie un pretext ca să fie dați afară nişte oameni, fie un complot viclean al celor de la engleză, clocit ca să pună catedra lor într-o lumină mai bună la următoarea rundă de evaluare a cercetărilor. Le-a explicat că n-avea nici un rost să se opună. Logica propunerii era clară, căci mulți dintre colegii de la engleză se ocupau de cercetări foarte asemănătoare cu cele ale lui şi ale colegilor săi. El, personal, n-avea nici o obiecție să lucreze la catedra de engleză. Studiase limba şi literatura engleză ca student şi, chiar dacă se concentrase mai mult asupra cursurilor de limbă, iar după facultate alesese să facă studii aprofundate

în lingvistică, întotdeauna se folosea de texte literare, atât la cursurile pe care le preda, cât şi în cercetare. Şi încă citea poezie cu plăcere – ceea nu se putea spune despre mulţi profesori, dintre care unii chiar predau cursuri de poezie. Singurul aspect neplăcut al acestei fuziuni era scăderea prestigiului şi independenţei cu care era obişnuit ca şef de catedră. E adevărat că se simţea din ce în ce mai tracasat de îndatoririle de conducere, dar nu era convins că o să-i cadă bine să fie din nou un simplu profesor de engleză. Ca nou-venit la catedra de engleză, trebuia să fie flexibil şi deschis la ce i se propunea să predea şi era foarte probabil că n-o să mai poată ţine seminarul de stilistică de anul trei, pentru că asta era specialitatea lui Butterworth, profesorul cel tinerel şi în plină ascensiune de la engleză. Cântărind toate aceste lucruri, a ajuns la concluzia că cea mai bună opţiune pentru el era pensionarea, drept pentru care asta a şi făcut.

La început a fost plăcut, se simţea ca într-un concediu prelungit. însă după vreo optsprezece luni, libertatea pe care o simţea datorită lipsei de îndatoriri a început să cam pălească. Îi lipsea calendarul academic, care vreme de atâţia ani îi ordonase existenţa. Trecerea timpului era marcată de evenimente prestabilite, care îi dădeau un sentiment de siguranţă: sosirea bobocilor, îmbujoraţi şi agitaţi, în fiecare toamnă; petrecerea de Crăciun a catedrei, când se jucau tradiţionalele scenete în care studenţii imitau comportamentul şi limbajul profesorilor; săptămâna de lectură cu anul doi în Districtul Lacurilor, în trimestrul de primăvară; întâlnirile examinatorilor din trimestrul de vară, când se aşezau în jurul unei mese lungi, încărcate cu lucrări notate şi eseuri elaborate pentru a calcula notele finale, pe care le anunţau ca nişte zei care împart pedepse şi răsplăţi în rândul muritorilor ; şi, în final, ceremonia de încheiere a anului, cu toată lumea defilând pe muzică de orgă în Sala Mare, ascultându-l apoi pe Oratorul universităţii enumerând realizările

premianților şi dând mâna cu părinții mândri nevoie mare şi cu copiii lor îmbrăcați în robe, după care venea paharul de pun ci de fructe, sorbit sub copertina amenajată special pentru această ocazie, şi toată lumea mergea în binemeritata vacanță mare. Îi lipsea ritmul anului academic aşa cum unui țăran i-ar lipsi anotimpurile, dacă acestea i-ar fi deodată luate; şi, curând după pensionare, şi-a dat seama că îi lipsea chiar şi ritmul săptămânii academice, agenda încărcată de îndatoriri profesorale, întâlnirile de supervizare cu doctoranzii, orele pe care trebuia să le aloce corectării eseurilor, şedințele, interviurile, termenele limită de predare a rapoartelor – toate lucrurile care-l făceau să bombăne pe vremea când lucra, dar care, oricât de triviale şi efemere, îi dădeau o anumită satisfacție. Şi chiar dacă nivelul acesteia era destul de scăzut, cel puțin nu trebuia niciodată să-şi pună întrebarea: Ce să fac azi ? De când ieşise la pensie, se confrunta cu problema asta în fiecare dimineață, din clipa în care deschidea ochii.

Mai putea încă să facă cercetare, desigur: îşi închipuise că asta o să-i umple zilele la pensie. Dar, spre propria deznădejde, şi-a dat seama că n-avea nici un chef să se apuce de vreun studiu. Era în continuare fascinat de lingvistică – de fapt, nu credea că cineva şi-ar putea pierde vreodată interesul față de acest domeniu. Cum le spunea şi studenților din anul întâi, la cursul introductiv de bun venit, „limba este cea care ne face oameni, deosebindu-ne de animale, pe de o parte, şi de maşini, pe de altă parte, cea datorită căreia suntem ființe conştiente de sine, capabile să facă artă, să înțeleagă ştiințele, să construiască civilizații. E cheia care ne deschide calea spre înțelegerea tuturor lucrurilor". Specialitatea lui era, ca să folosim un termen general, discursul: construcții lingvistice mai mari de o propoziție, limba vorbită, langue prin parole, şi nu invers. Era probabil domeniul cel mai fertil şi mai de actualitate:

filologia se demodase, iar gramatica structurală şi cea transformațională nu mai aveau acelaşi farmec de când oamenii îşi dăduseră seama cât de inutil era să încerci să reduci fenomenul viu, în continuă schimbare al unei limbi la nişte reguli ilustrate de propoziții lipsite de context, adesea compuse special pentru a ilustra regula respectivă: „Orice propoziție, scrisă sau rostită, are întotdeauna un context. Se referă întotdeauna, într-un fel sau altul, la ceva ce s-a spus deja şi întotdeauna implică o reacție, fiind menită să aibă un efect asupra cititorului sau ascultătorului. Studierea acestui fenomen este numită uneori pragmatică, alteori stilistică. Computerul ne oferă posibilitatea de a analiza extrem de riguros imense arhive digitale de mesaje reale, orale sau scrise. Astfel s-a născut o nouă disciplină, lingvistica de fond, a cărei metodă principală este analiza discursului. Trăim prin discurs, aşa cum peştii trăiesc în apă. Legea e discurs. Diplomația e discurs. Credințele religioase din toată lumea înseamnă discurs. Iar într-o lume tot mai alfabetizată şi mai dominată de mijloace de comunicare în masă — radio, televiziune, internet, reclame, ambalaje şi, de asemenea, cărți, reviste, ziare –, discursul a ajuns să domine chiar şi aspectele non-verbale ale existenței umane. Mâncăm discurs (limbajul folosit în meniuri ne poate face să ne plouă-n gură, ca de exemplu: «ardei răsfățați de atingerea focului, stropiți cu o ploaie fină de ulei de trufe»), bem discurs («vinul acesta australian e obraznic de aromat, cu nuanțe aproape imperceptibile de tabac, vanilie, ciocolată şi mure coapte»); ne uităm la discurs (pictura minimalistă şi instalațiile ermetice, care depind exclusiv de explicațiile curatorilor şi criticilor pentru a exista ca forme de artă); chiar şi sex facem punând în practică discursuri din literatura erotică sau din manualele de sexologie. Pentru a putea înțelege o cultură sau o societate, trebuie să ştii să îi analizezi discursurile”. (Şi astfel profesorul Bates, în cursul

său introductiv pentru anul întâi, făcea aluzie la sex pentru a capta atenția studenților, chiar și a celui mai plictisit și sceptic dintre ei, care avusese zece pe linie în liceu, fără să-și dea silința cine știe cât, și care ar fi vrut de fapt la cursul de media, dar nu mai erau locuri, așa că se transferase la lingvistică pe ultima sută de metri.)

Era în continuare convins de eficiența analizei discursului și încă îi mai veneau idei originale de cercetare, dar gândul de a le pune într-o formă acceptabilă din punct de vedere academic, de a aduna date, de a organiza un experiment, de a citi toată literatura ce ilustrează tipul respectiv de discurs, de a scrie un articol cu note de subsol și referiri la cercetările altor savanți în domeniu, apoi de a trimite articolul la revistele de specialitate, de a aștepta săptămâni la rând să-l citească referenții, apoi de a face modificările sugerate de aceștia și de a retrimite articolul, de a corecta șpaltul și de a aștepta luni de zile să-i fie publicat – numai gândul la tot acest efort îi inducea o oboseală mentală proleptică atât de covârșitoare, încât abandona invariabil ideea încă dinainte de a începe propriu-zis vreun demers. Dacă aveai noroc, îți citeau articolul câteva sute de persoane, ceea ce ar fi fost un stimul suficient, dacă ar fi fost vorba despre câteva sute de persoane a căror părere să te intereseze și dacă asta ți-ar fi consolidat prestigiul printre colegii de breaslă, reprezentând o contribuție însemnată pentru întregul departament (ca șef al catedrei de lingvistică se simțise obligat să dea tonul în privința asta) – dar, din momentul pensionării, stimulul acesta profesional se cam evaporase. Cât despre cel economic, oricum nu existase niciodată: revistele de specialitate nu îi plăteau pe autori și, chiar dacă aveai norocul să ți se includă articolul într-o carte, veniturile pentru drepturile de autor erau modeste. O vreme fusese consultant, pentru câțiva bani în plus, și era invitat să depună mărturie ca expert lingvist la procese unde

era nevoie să interpreteze o conversație înregistrată, să identifice autorul, să stabilească autenticitatea unui document sau alte asemenea lucruri, iar acest tip de muncă era şi plăcut, şi profitabil. Dar în primul an de pensie trecuse printr-o experiență foarte umilitoare în sala de tribunal: n-a auzit bine întrebările pe care i le-a pus chiar avocatul părții pentru care depunea el mărturie, un scoțian cu accent foarte puternic, iar avocatul opoziției n-a şovăit să pună la îndoială competența sa în a interpreta o convorbire telefonică de o importanță atât de mare în procesul respectiv. De la acest episod, a cărui amintire îi face şi acum muşchii feței să se zbată, n-a mai primit prea multe invitații – şi oricum le-a refuzat şi pe acelea, de teamă să nu se repete acea experiență nefastă. Singurul venit pe care-l mai avea, în afară de pensie, provenea din drepturile de autor, în scădere cu fiecare an, pentru un manual publicat în urmă cu vreo douăzeci şi cinci de ani, căruia el îi spunea în secret Analiza discursului pentru tonți.

S-a potrivit, deci, la fix că afacerea lui Winifred a început să fie profitabilă cam pe vremea când s-a pensionat el. Primul soț al lui Fred îi cumpărase, într-un acces de generozitate sau de remuşcare — sau poate doar ca s-o deducă din propriile lui impozite – o obligațiune FTSE-100[10], care era scutită de impozit şi care i-a adus lui Fred o grămadă de bani, cu care ea s-a hotărât să pornească o afacere de deco-rațiuni interioare, împreună cu prietena ei, Jakki, pe care o ştia de la sala de fitness. Jakki studiase chimia textilelor la Politehnica din Manchester şi căpătase ceva cunoştințe de informatică şi contabilitate ajutându-şi soțul să-şi administreze franciza de maşini japoneze (după care divorțase de el, dar obținuse o generoasă sumă de bani

[10] *FTSE-100 este indicele companiilor cu cel mai mare capital din Marea Britanie.*

şi astfel putuse să vină cu partea ei de capital în afacerea cu Fred). Calificările lui Winifred pentru acest gen de activitate erau ceva mai nebuloase : o jumătate de diplomă în istoria artei, susținută de un mare entuziasm pentru decorarea propriei case. Cu toate astea, în scurt timp Desmond avea să fie luat prin surprindere de priceperea ei în domeniul comerțului. Iar momentul era perfect. În anii '90, oraşul acesta din nord, care lui şi lui Maisie li se păruse atât de urât şi de anost când se mutaseră aici şi ai cărui locuitori se mândreau cu chibzuință şi simplitatea vieții lor, fusese luat pe sus de valul mondial de consumism. Marile magazine cu renume internațional îşi deschideau aici reprezentanțe, construin-du-se malluri după malluri pentru a se crea spații adecvate atât pentru acestea, cât şi pentru cele ale lanțurilor autohtone ; prea multe malluri, după părerea lui. Fred şi Jakki au închiriat o locație mare în centru, la un preț foarte convenabil, pentru că proprietarii erau disperați să umple spațiul (nimic nu e mai puțin atrăgător pentru cumpărători decât un şir de magazine goale). Era la parter, ceea ce însemna că toți cei care intrau în mallul Rialto, atraşi de strălucirea lui de oțel, faianță şi sticlă sau de clipocitul liniştitor al fântânii, treceau prin fața magazinului Decor (din fericire, n-a fost adoptată sugestia lui Jakki ca magazinul să se numească Swish Style[11]) în drum spre lifturile care îi duceau la etajele superioare. în ciuda locației avantajoase, Decor s-a cam chinuit vreo doi-trei ani, şi asta până s-a deschis, la primul etaj al mallului, salonul de lux al unui coafor foarte căutat. Clientele acestuia, femei din cartierele bogate şi din suburbii, cu mare disponibilitate de timp şi bani pentru a se înfrumuseța pe ele şi casele lor, erau exact ce îi trebuia magazinului Decor. Winifred şi Jakki

[11] *Eleganță foşnitoare (în engl. în orig.)*

se axaseră pe perdele, draperii, perne şi cuverturi de import, dar expuneau de asemenea spre vânzare lucrări ale unor artişti locali, din diferite domenii: pictură, gravură, ceramică, bijuterii, sculptură. Dacă lucrările se vindeau, magazinul păstra patruzeci de procente din preţ, iar dacă nu, Decor beneficia de o ornamentaţie sofisticată şi gratuită, pe deasupra. La venire, în drum spre coafor, bogătaşele obişnuiau să se oprească atunci când treceau prin faţa magazinului şi să arunce priviri iscoditoare prin vitrină, pentru ca la plecare să intre invariabil ca să admire stofele şi acele objets d'art. Winifred şi Jakki şi-au instalat un espressor italian – mic, dar cu tot ce-i trebuia – şi, după ce le ofereau un espresso sau un latte din partea casei, aceste doamne cumpărau întotdeauna ceva – măcar o felicitare unicat realizată manual sau o bijuterie şic. Afacerea înflorea. În ziarul local a apărut un articol plin de elogii despre Decor, însoţit de splendide fotografii color înfăţişându-le pe cele două proprietare zâmbitoare. Lucrurile mergeau atât de bine, încât Winifred şi Jakki şi-au permis curând să angajeze o proaspătă absolventă de Arte ca să le ajute la magazin şi au contractat şi un artizan, pe nume Ron, să le ajute cu măsurătorile şi aranjarea produselor la domiciliul clientelor. Pentru croiala şi execuţia perdelelor şi cuvertu-rilor au găsit o cooperativă de croitorese care rămăsese fără lucru din cauza declinului industriei textile locale şi care lucra excelent.

Pe vremea când încă profesa, Desmond era amuzat şi plăcut impresionat de succesele soţiei lui, care-şi începuse destul de târziu cariera antreprenorială. Chiar dacă faptul că era atât de ocupată dusese la o uşoară scădere a confortului domestic – la cină mâncau mai des produse semipre-parate cumpărate de la supermarket, iar uneori rămânea fără ciorapi şi cămăşi curate –, era un preţ mic în comparaţie cu satisfacţia pe care era limpede că o simţea ea,

ca să nu mai vorbim de faptul că noile cunoştinţe pe care Desmond şi le făcea prin intermediul ei aduceau un plus de vioiciune în viaţa lui socială. Atât nativ, cât şi prin educaţia primită, Winifred avea prestanţă şi încredere în sine; fusese nefericită în primul mariaj şi asta îi înăbuşise o vreme aceste calităţi, dar acum, la maturitate, ele renăscuseră înfloritor. Deşi Jakki pusese la bătaie jumătate din capitalul iniţial, Winifred era mai în vârstă şi avea mai multă prestanţă, drept pentru care, în timp, a devenit în mod tacit partenerul senior în firmă. La scurtă vreme după ce magazinul a început să prospere, Winifred a devenit o personalitate destul de importantă în comunitatea locală şi era adesea invitată să facă parte din comisii şi comitete din domeniul artei, ceea ce aducea după sine invitaţii la vizionări private, premiere, concerte de caritate, deschideri de festivaluri, petreceri şi recepţii, la care, evident, era invitat şi Desmond. Uneori se întâlnea la aceste evenimente cu vicerectorul sau alte somităţi de la universitate şi citea în ochii lor un respect pe care nu-l observase înainte. Când se mai întâlneau prin campus, vicerectorul îi spunea acum pe numele mic şi-l întreba de „draga lui soţie”, iar din când în când îi poftea la cină la reşedinţa sa.

Pensionarea lui a dat însă o nouă perspectivă tuturor acestor lucruri, iar balanţa căsniciei lor a început să se încline. Cariera lui se încheiase, în timp ce a lui Winifred era în plină ascensiune, iar soţia lui aducea acum în casă mult mai mulţi bani decât el. Pe când ea nu mai ştia cum să-şi împartă ziua, el se chinuia să şi-o umple cu îndatoriri zilnice, cu cumpărături sau alte treburi mărunte, pe care le făcea nu că ar fi fost neapărat nevoie, ci pentru că simţea nevoia să se mai mişte un pic. Uneori, când o însoţea la câte un eveniment social, mergând un pic în urma ei, cu mâinile la spate şi cu un zâmbet distrat pe buze, se simţea ca un prinţ consort alături de o regină. Ieşirile acestea deveniseră,

în ultima vreme, mai mult un chin decât o plăcere, din cauza deteriorării auzului, şi uneori se gândea chiar să refuze să mai meargă – dar când îşi imagina urmările unei asemenea decizii, îl copleşea o senzaţie de groază: mai multe ore pe care trebuia să le umple cumva, stând singur acasă, ceasuri întregi în faţa televizorului sau cu o carte în mână. Aşa că se agăţa cu o încăpăţânare sumbră de caruselul socio-cul-tural, simulând un interes şi un entuziasm pe care nu le simţea deloc.

De ceasurile alea în care stau singur mi-e groază, nu de televizor sau de cărţi în sine. Ziarul şi televizorul sunt singurele mijloace media de care mai pot realmente să mă bucur — de presa scrisă din motive evidente, iar de televizor datorită subtitrării şi a posibilităţii de a asculta la căşti. Mersul la teatru, de exemplu, e o treabă foarte spinoasă. Majoritatea teatrelor au în dotare căşti cu transmitere pe bază de infraroşii, dar calitatea diferă mult de la un teatru la altul şi, chiar şi atunci când sistemele astea funcţionează cum trebuie, vocile sună piţigăiat şi îndepărtat, ca şi cum ai auzi tot spectacolul prin receptorul unui telefon uitat deschis pe scenă. Cel mai bine e să stai în primul rând şi să te bizui pe propriul tău aparat auditiv, dar în felul ăsta rişti să-ţi rămână gâtul înţepenit, dacă stai două, trei ore cu bărbia ridicată într-un unghi de patruzeci şi cinci de grade, plus că la scenele mai dramatice te poţi trezi oricând cu precipitaţiile actorilor pe faţă. Pe lângă asta, Fred se plînge – pe bună dreptate – că actorii par foarte artificiali de la o distanţă atât de mică, aşa că nu prea stăm în primul rând. Dacă dialogurile conţin expresii dintr-un dialect necunoscut sau se vorbeşte cu un puternic accent regional, atunci nu mai contează nici unde stai şi nici ce aparat auditiv ai: consoanele îţi scapă oricum, ca de obicei, iar vocalele capătă o sonoritate neobişnuită, aşa că ai putea la fel de bine să asişti la o piesă jucată în maghiară. Iar în teatrele circulare

nu-mi mai pun speranțele de mult. Nici când auzeam bine nu pricepeam ce sens are ca actorii să vorbească cu spatele la o bună parte din public; dar acum e ca şi cum ai auzi piesa printr-o uşă care se tot închide şi deschide. Dar de departe cel mai frustrant lucru care mi se întâmplă la teatru, chiar şi atunci când piesa se joacă în engleză, pe o scenă normală, e că ratez poantele. În mijlocul unui dialog pe care până la momentul respectiv l-am putut urmări perfect, un actor spune ceva care face publicul să hohotească de râs, iar eu, invariabil, pierd replica. Motivul e că poantele nu sunt haioase decât atunci când vin din senin şi sunt în acelaşi timp relevante pentru scena respectivă, drept pentru care nu pot să le anticipez sau să deduc din context ceea ce s-a spus. Iar asta se întâmplă de cel puțin câteva ori la fiecare spectacol şi e al naibii de enervant: în mijlocul unui schimb de replici uşor de urmărit, dar perfect banal, apare câte un contrapunct inteligent şi amuzant, care îmi scapă cu totul. Uneori, după un astfel de spectacol, cumpăr piesa în forma tipărită ca să verific ce-am ratat, ceea ce înseamnă că o receptez în două moduri diferite: o dată ca teatru absurd, iar a doua oară ca text bine închegat. Uneori se întâmplă să citesc piesa înainte de a merge la teatru, şi atunci bineînțeles că prind toate poantele, dar nu mai au nici un haz, de vreme ce nu mă mai iau pe neaşteptate.

Şi la cinematograf e la fel de frustrant, cu excepția cazurilor în care vedem un film străin cu subtitrare; dar nu-s prea multe filme străine pe care să vrei să le vezi neapărat, plus că oricum pe cele mai multe le difuzează la televizor după ceva timp. Filmele pe care vrea Fred să le vadă, pentru că toată lumea vorbeşte despre ele, sunt aproape exclusiv englezeşti sau americane, aşa că, în medie, ratez cincizeci până la optzeci la sută din replici, pentru că ori personajele vorbesc cu accent (accentul de Glasgow e cel mai sinistru),

ori actorii mormăie în stil metodist, ori coloana sonoră şi de fond se aud mai tare decât dialogul, ori o combinaţie între toate acestea. Când am văzut Brokeback Mountain, de exemplu, am ratat complet semnificaţia scenei finale, când cowboy-ul îşi găseşte cămaşa în dulapul tovară-şului său mort, pentru că n-auzisem cuvântul „cămaşă" în scena de pe la începutul filmului, când ei doi coboară mun-tele şi tipul zice că şi-a uitat-o. De fapt i-o şterpelise iubitul lui, ca amintire a idilei lor homosexuale din munţi, iar tipul îşi dă seama de asta în scena finală, o scenă fără cuvinte, când, vizitându-i părinţii răscoliţi de pierderea fiului, îşi găseşte cămaşa cu pricina în dulapul acestuia. Toate astea a trebuit să mi le explice Fred în maşină, în drum spre casă. Sentâmplă adesea să trebuiască să-mi dea astfel de expli-caţii când ne-ntoarcem de la teatru sau de la film. Am ajuns să nu mai vreau deloc să-mi exprim părerea, de teamă să nu mă dau de gol, într-un mod ridicol şi umilitor, că am înţeles total greşit un moment important din poveste.

Am descoperit de curând că la cinematografele de cartier se proiectează uneori filme noi, cu subtitrări, special pentru cei cu probleme de auz. Sunt afişate pe internet, dar rulează la nişte ore extrem de antisociale, cum ar fi la unsprezece dimineaţa în timpul săptămânii, când Fred fie nu poate, fie nu vrea să mă însoţească. M-am dus o dată la o oră din asta imposibilă să văd un film de-al lui Woody Allen subtitrat, într-un multiplex aproape gol, undeva la periferia oraşului. Am văzut filmul singur în toată sala şi, de atunci, n-am mai repetat experienţa. E foarte deprimant să vezi un film într-o sală goală de cinema: mai bine aştepţi până îl difuzează la televizor.

Televiziunea e salvarea surzilor. Cum s-or fi descurcând ei înainte să apară televiziunea? La cele mai multe emisiuni, inclusiv la filmele vechi, ai acum opţiunea de afişare a subtitrării, pe care o poţi accesa prin intermediul teletextului,

chiar şi pentru unele transmisiuni în direct, cum ar fi buleti-nele de ştiri – deşi pentru cei care mai aud cât de cât e un pic deranjant faptul că subtitrarea e decalată cu câteva secunde față de sonor, iar textul e presărat uneori cu greşeli de-a dreptul groteşti (cum a fost aseară, când au spus care este prognoza meteo în „raionul de bărbați”[12]). Pe lângă teletext, mai sunt şi căştile, cu fir sau cu infraroşii, mult mai eficiente decât cele pe care ți le dau la teatru, pentru că le poți ajusta volumul cum vrei, fără să-i surzeşti pe cei de lângă tine, iar când te uiți singur, poți să închizi de tot sonorul televizorului. Dar să nu credeți cumva că folosirea căştilor te scuteşte de dezavantaje sociale. Căci, dacă persoana cu care te uiți la televizor vrea să facă un comentariu despre emisiune sau să-ți transmită orice altceva, trebuie să-ți facă semn cu mâna ca să-ți atragă atenția, pentru ca tu să-ți dai căştile jos şi să-ți pui aparatul auditiv, astfel încât să înțelegi ce-ți spune, iar după aceea trebuie să-ți scoți din nou aparatul ca să-ți pui căştile înapoi. Iar reluarea acestei operațiuni de mai multe ori poate deveni extrem de enervantă pentru ambele persoane.

Când mă uit la ceva care mă interesează foarte mult, îmi place să am şi căşti, şi subtitrare, mergând pe principiul că mai bine să am mai mult decât mai puțin, pentru că şi cu căşti îmi mai scapă câte un cuvânt, iar subtitrarea nu redă întotdeauna foarte fidel ceea ce se spune. Uneori, în subtitrare se scurtează dialogurile, ca să nu rămână în urmă față de imagine sau să nu ocupe prea mult spațiu pe ecran. Legat de acest fenomen, am observat un lucru interesant:

---

[12] *The aisle of man (în engl. în orig.); confuzie datorată pronunției identice şi grafiei asemănătoare a cuvintelor aisle („raion”) şi isle („insulă”), precum şi omonimiei substantivului man, care înseamnă deopotrivă „om” şi „bărbat”; ştirea se referea de fapt la The Isle of Man (Insula Omului) (n.r.).*

când urmăresc ceva şi mă folosesc deopotrivă de căşti şi de subti-trare, aud cuvinte şi expresii care lipsesc din textul subtitrat şi pe care sunt sigur că nu le-aş fi auzit dacă m-aş fi folosit numai de căşti. Probabil că creierul meu se află într-o per-manentă verificare a celor două canale de comunicare, iar când nu coincid, cuvintele sau expresiile care lipsesc din subtitrare sunt scoase în evidență şi, cumva, asta le face mai clare pentru auz. S-ar putea să fie un subiect interesant pentru un studiu de psiholingvistică, asta numai în cazul în care aş şi avea chef de el. Dar n-am.

4

4 noiembrie. Paginile astea au început să semene cu un jurnal sau cu nişte însemnări autobiografice – sau poate că, de fapt, ce fac eu aici e pur şi simplu un soi de terapie ocupațională.

Ieri m-am dus la Londra să-l văd pe tata – o obligație pe care mi-o îndeplinesc cam o dată la patru săptămâni. Descrierea în detaliu a acestei vizite poate servi drept cronică pentru oricare alta, căci rareori apare vreo schimbare. A fost o zi lungă şi obositoare. Când trăia mama, rămâneam adeseori peste noapte la ei când veneam la Londra cu treabă şi am continuat să trag acolo încă vreo câțiva ani după moartea ei, dar acum, de fiecare dată când merg să-l văd pe tata, prefer să mă întorc în aceeaşi zi. Plec de acasă dimineața devreme – cu cupoanele de pensionar am reducere pe tren chiar şi la ore de vârf – şi ajung la Brickley tocmai bine ca să-l scot pe tata la prânz ; petrec cu el toată după-amiaza, iar după ceai iau trenul înapoi spre acasă. De fiecare dată mă întreabă : „De ce nu dormi aici, fiule ?”, iar eu îi răspund mereu la fel: „Nu pot, tată, sunt ocupat”. Iar el îmi spune: „Credeam că te-ai pensionat”, la care eu răspund: „Tot mai lucrez, fac cercetare”. Iar el dă din cap că

înțelege, uşor dezamăgit. Deşi ne contrazicem la cuțite pe orice alt subiect, viața mea profesională reprezintă pentru el un adevărat mister, drept pentru care o tratează cu foarte mult respect. Doamne fereşte să discute sau să mă întrebe ceva despre vreo lucrare de-a mea, deşi de-a lungul anilor i le-am trimis pe toate şi le ține la loc de cinste în vitrina din sufragerie, lăudându-se adesea cu fiu-său, profesorul, chiar şi la necu-noscuții cu care intră în vorbă la magazin sau în autobuz. Aşa că pot întotdeauna să invoc scuza cu „cercetarea" când mă întreabă dacă nu vreau să rămân peste noapte. Adevărul e că nu-mi place deloc să dorm în patul strâmb, plin de cocoloaşe şi întotdeauna puțin umed din vechea mea cameră din fundul casei sau să folosesc baia întunecată şi toaleta veşnic mirosind a pipi (pentru că de ceva vreme încoace, tata nu prea mai are țintă) sau să-mi prepar micul dejun în bucătărioara înghesuită, în care totul e acoperit cu un strat fin de grăsime – scaunele, masa, farfuriile, tacâmurile, ceş-tile şi farfurioarele, prăjitorul de pâine, castroanele, blatul de lemn – din cauza ploii zilnice de molecule de ulei prăjit. Sunt treisprezece ani de când a murit mama şi de atunci casa n-a mai fost niciodată prea curată, dar situația s-a înrăutățit vizibil de când Irena, menajera poloneză a tatei, s-a îmbolnăvit şi s-a pensionat, pentru că nici în ruptul capului nu vrea pe altcineva. Cei de la consiliul local au tot încercat să-i trimită altă menajeră, dar pe fiecare a suspec-tat-o că umblă să-i fure „lucrurile" şi banii pe care îi ține pitiți în diverse ascunzători, aşa că le-a gonit pe toate, spunându-le să nu se mai întoarcă; în final nu i-au mai trimis pe nimeni, iar pe mine nu mă lasă să-i aduc pe cineva, chiar dacă i-aş plăti eu salariul.

Drumul la Londra a fost cea mai plăcută parte a zilei. Trenul a venit la timp, mi-am găsit loc în vagonul silențios, mi-am scos aparatul auditiv din urechi şi m-am instalat comod, cu The Guardian şi o biografie recentă a lui Hardy în

braţe. Dacă şi când anume e necesar să porţi aparatul în timpul unei călătorii cu transportul în comun, chiar dacă eşti singur şi n-ai nevoie să faci conversaţie cu nimeni, e o problemă complexă. Evident că trebuie să îl ai ca să îţi cumperi bilet şi să auzi anunţurile în caz că se schimbă linia, dar, odată urcat în tren, e tentant să ţi-l dai jos, deşi astfel ai putea rata eventualele anunţuri ale mecanicului, cum ar fi explicaţia pentru care trenul staţionează zece minute într-un câmp sau, şi mai important, înştiinţarea că toate trenurile care circulă în şi din direcţia King's Cross sunt blocate pentru un interval de timp nelimitat; sau poţi să ai probleme de comunicare cu personalul de la catering, când trece prin vagon cu căruciorul de gustări, legate de cantitatea de lapte sau de zahăr pe care o vrei în ceai sau de conţinutul sendvişurilor. Sigur, aş putea să îmi închid aparatul şi să-i dau drumul numai când e nevoie, şi atunci cele două căşti ar fi exact ca nişte dopuri pentru urechi. Numai că, atunci când le ţin în urechi fără să funcţioneze, devin foarte conştient de prezenţa nefirească a acestor boabe de plastic care îmi stau parcă pe creier, o senzaţie pe care nu o suport prea multă vreme. Aşa că de obicei mi le scot imediat ce porneşte trenul. Singurul avantaj al surzeniei este că te izolează de o grămadă de zgomote de fond neplă-cute şi iritante (care, amplificate de aparat, devin şi mai nesuferite) şi e foarte bine dacă poţi să profiţi de pe urma acestui fapt. Când îţi scoţi aparatul auditiv în tren, te simţi ca şi cum ai fi trecut ca prin minune de la clasa a doua la clasa întâi: zdrăngănitul metalic al roţilor care macină şina de tren devine un păcănit stins, iar vocile celorlalţi călători din vagon sunt reduse la nişte şoapte blânde.

Numai telefoanele mobile te mai pot scoate din minţi, chiar şi dacă eşti un călător cu probleme de auz, şi asta nu numai din cauza tonurilor de apel, ci şi a ritmului împie-

dicat, deosebit de enervant, cu care vorbeşte întotdeauna persoana pe care o auzi tu, în timpul unei conversaţii telefonice la care asişti vrând-nevrând. Motiv pentru care eu încerc de fiecare dată să-mi găsesc loc la vagonul silenţios, unde folosirea telefoanelor mobile este interzisă. Dar e surprinzător cât de mulţi oameni ignoră regula asta sau pur şi simplu nu observă anunţurile. Unii vorbesc la telefon chiar în dreptul plăcuţei pe care scrie „Vagonul silenţios. Vă rugăm nu folosiţi telefoanele mobile". Şi de multe ori îmi revine mie sarcina să le atrag atenţia, pentru că vecinii mei se rezumă la priviri dezaprobatoare, pe care cel în cauză nici măcar nu le observă, concentrat fiind asupra discuţiei cu interlocutorul său. Nu-mi place deloc sarcina asta, pentru că îmi tulbură exact liniştea pe care mi-o doresc când îmi scot aparatul auditiv; uneori chiar mi-l pun preventiv înapoi, ca să fiu pregătit dacă respectivul are ceva de comentat. Dacă nu ţi se ridică nivelul adrenalinei e greu să intervii, pentru că e dificil să decizi cum şi când – imediat ce persoana începe să vorbească la telefon, după ce închide sau pur şi simplu întrerupi o conversaţie care pare interminabilă? Am ajuns chiar la o anumită formulă pentru aceste situaţii, pe care o spun pe un ton politicos şi discret, arătând amabil cu degetul spre anunţul de pe geam: „Scuzaţi-mă, ştiaţi că aici e vagonul silenţios?". Reacţiile pot fi însă extrem de variate: unele persoane, în general femeile, sar speriate şi-apoi îţi zâmbesc şi dau din cap c-au înţeles, după care îţi fac semn cu mâna că ştiu că au greşit, implorând parcă pentru puţină răbdare, şi în tot timpul ăsta continuă să vorbească la tele-fon. La alţii se vede clar că nu-şi dau seama care e problema – cum adică, n-au dreptul să aibă o conversaţie personală în public? De obicei, aceştia sunt cei care se uită tâmp la tine până le pică fisa, după care îi zic persoanei cu care vorbesc la telefon ceva nu foarte plăcut despre tine şi închid sau se ridică persecutaţi de pe

scaun şi se duc în vagonul următor. Odată, un tip beat m-a amenințat că îmi dă un pumn de o să-mi proiecteze nasul de căcat prin fața mea de căcat până pe partea cealaltă a capului meu de căcat. Din fericire, l-a luat somnul înainte să-şi pună în practică planul de reorga-nizare a trăsăturilor mele faciale.

Dar ieri n-au fost deloc probleme şi de aceea mi-a părut rău să las în urmă liniştea vagonului pentru zarva şi agitația din King's Cross, unde am ajuns cu numai câteva minute întârziere. Am coborât în măruntaiele metroului şi m-am dus pe magistrala Northern până la London Bridge, după care am mers până la Brickley cu un tren de navetişti pe jumătate gol ce m-a purtat într-o incursiune prin Tărâmul Graffiti. Erau graffiti peste tot, în interiorul trenului, scrijelite cu briceagul pe geamuri sau mâzgălite cu markerul pe hiaturile de melamină, dar şi afară, desenate cu spray-ul pe exteriorul vagoanelor, pe pereții gărilor pe lângă care treceam, pe mărfarele trase pe linii secundare şi pe clădirile de pe mar-ginea căii ferate, pe ziduri şi pe poduri, pe scări şi pe uşi de garaj, pe fiecare centimetru pătrat de spațiu disponibil. Revoluția asta de cuvinte e, ce-i drept, o pată de culoare pe fundalul cenuşiu al părții de sud-est a Londrei; însă din punct de vedere lingvistic mi se pare cumva cam sărăcuță – majoritatea sunt nume sau pseudonime ale artiştilor şi rar vezi câte o epigramă haioasă sau vreun comentariu politic inteligent. Oare când am râs ultima oară la un graffiti bun ? Cu mulți ani în urmă, am văzut unul care mă face şi acum să zâmbesc când mi-l aduc aminte: sub un anunț pe care scria „Lipitul afişelor va fi pedepsit conform legii", un zăpă-cit scrisese „Lipitul afişelor e nevinovat"[13]. N-am văzut însă nimic care să mă amuze pe

[13] *Joc de cuvinte intraductibil, bazat pe asemănarea expresiei Bill Posters („Cei care lipesc afişe") cu un nume de persoană (n.r.).*

când treceam pasarela din gara Brickley. Doar nume, obscenități şi sloganuri ce se refereau în mare parte la echipele de fotbal.

Brickley are vreo sută de ani şi este una dintre cele mai vechi suburbii ale Londrei. Pe porțiunile drepte sunt străzi cu căsuțe scunde, dar cochete, cu grădini identice în față, iar pe porțiunile în pantă sunt vile cu etaj, duplex sau simple, înconjurate de grădini mai mari. Cele mai multe case sunt construite din cărămida gălbuie care se folosea în Londra de odinioară, cu decorații din piatră şi ipsos pe fațade, trecute de-a lungul anilor printr-un lung proces de modernizări, transformări, compartimentări şi extinderi. Imediat după cel de-al Doilea Război Mondial au început să apară şi construcții din cărămidă roşie — blocuri nu foarte drăguțe şi căsuțe modeste pentru familii de tineri căsătoriți. Lime Avenue, însă, unde m-am născut eu şi unde tata trăieşte şi acum, nu aparține nici uneia dintre aceste perioade arhitecturale. E o stradă elegantă ce şerpuieşte printre mici vile construite între cele două războaie, înghesuite pe o bucățică de teren dintre strada principală şi calea ferată, dând şi la un cap, şi la celălalt în strada principală. Casele dinspre calea ferată au în spate grădini care se învecinează cu un terasament neobişnuit de mare şi înalt, plin de copaci, arbuşti şi pajişti înverzite; când eram copil, tare îi mai invidiam pe cei care locuiau acolo şi aveau acces la acest loc de joacă interzis şi misterios. Casa noastră, cu numărul 49, are, la fel ca cele de pe trotuarul opus, o grădină mică, ridicată pe un deluşor şi ascunsă în spatele unui zid înalt de beton. Drumul principal trece exact pe lângă gardul nostru din spate, iar de la etajul casei poți vedea acoperişurile autobuzelor; de auzit, însă, le auzi foarte bine din orice colț al grădinii. Numele străzii vine de la teii[14]

[14] *Lime, în engleză, înseamnă tei. (n.r.)*

care străjuiau strada de o parte şi de cealaltă când eram eu mic, plantaţi pe fiecare trotuar la distanţe inegale unul faţă de celălalt; între timp au fost înlocuiţi cu sorbi, în urma unei campanii a şoferilor din zonă, care au obiectat împotriva cleiului de tei care le tot pica pe caroseriile maşinilor. Casele de pe cele două părţi sunt separate de nişte alei micuţe şi nu au garaje sau locuri de parcare, aşa că strada e veşnic sugrumată de două şiruri de maşini parcate una în spatele celeilalte. Când eram copii, ne jucam crichet şi fotbal pe mijlocul străzii, iar când trecea câte o maşină sau vreo dubită ne opream şi ne dădeam deoparte ca s-o lăsăm să treacă; acum, însă, nici pomeneală de aşa ceva. De fiecare dată când merg în Brickley şi intru pe Lime Avenue din strada principală, mintea mi se întoarce fără voie în timp şi sunt din nou un băieţandru în pantaloni scurţi, cu şosetele rulate în jurul gleznelor şi pantofii de sport boţiţi de la fotbal, venind de la şcoală după-amiaza târziu şi arzând de nerăbdare să mai trag un joc cu prietenii înainte să mă cheme mama la ceai sau la teme. întotdeauna mi s-a părut o stradă pe care te întorci acasă cu drag – chiar şi acum e mai elegantă şi mai priete-noasă decât străzile vechi şi mohorâte din jur. Casele au faţade finisate în calciu, însufleţite de bârne din lemn vopsite în culori felurite şi contrastante, cu grădiniţe simpatice, pline de tufe, ghivece de flori şi alei şerpuitoare. E adevărat că numărul 49 n-arată prea bine în ultima vreme: gardul viu trebuie tuns, poarta de lemn a cam putrezit, iar printre crăpăturile din aleea micuţă de ciment de la intrare au început să iasă buruienile. Tata se încăpăţânează să întreţină totul singur, ceea ce înseamnă că ori nu face mare lucru, ori ceea ce face e de mântuială. Acum zece ani, când era în conva-lescenţă după o operaţie, m-a lăsat să plătesc pe cineva să zugrăvească faţada, dar acum nici nu îndrăznesc s-aduc vorba despre aşa ceva, de frică să nu scoată scara şi să se apuce singur de ea.

Am sunat la uşă, iar când am văzut că nu e nici o mişcare, am bătut tare cu ciocănelul de patru ori. Tata e tare de urechi – nu la fel ca mine, dar, din cauză că nu vrea să-şi pună aparat auditiv, e la fel de greu, dacă nu chiar mai greu să comunici cu el. Acum cinci ani, după discuţii şi certuri interminabile, l-am convins să meargă la doctor şi să-şi ia un aparat auditiv, dar atâta s-a plâns că era incomod şi greu de folosit, că se terminau bateriile foarte repede şi că tiuia, încât în scurtă vreme i-a pus cruce. Trăind singur, nu vedea de ce să se chinuie cu minunea aia. De când s-au plâns vecinii că dă sonorul prea tare, a început să asculte la căşti când se uită la televizor, iar la telefon are, pe lângă tonul de apel care are volumul dat la maximum, şi un beculeţ care pâlpâie când sună cineva. Habar nu are când îi mai bate la uşă câte-un comis-voiajor — dacă n-ar fi ştiut că vin, probabil că aş fi aşteptat la uşă mult şi bine. Când se mişcă draperia de la intrare, e semn că vine. Uşa are o fereastră rotundă, cu geam mat, iar draperia, groasă şi foarte lungă, a făcut-o el singur, ca să se ferească de curent şi să menţină căldura în timpul iernii. Din acelaşi motiv ţine toate draperiile din casă trase de tot sau măcar pe jumătate, reuşind astfel să creeze o atmosferă aproape funebră în interiorul şi aşa destul de trist. Se deschise uşa şi în dreptul ei stătea şi îmi zâmbea un bătrân îmbrăcat ca un cerşetor.

— Bună, fiule. Aşadar, ai venit.

Se dădu deoparte ca să mă lase să trec, apoi îşi iţi capul afară şi aruncă o privire bănuitoare într-o parte şi-n cealaltă a străzii, să vadă dacă nu cumva m-au urmărit ceva spărgători, şi de-abia după aceea închise uşa şi trase draperia.

— Cum a fost drumul ? mă întrebă în timp ce-mi dădeam jos paltonul şi mi-l puneam în cuier.

— Bine. Trenul n-a avut întârziere de data asta.

— Ce?

Acesta este un cuvânt care apare nespus de des în conversațiile noastre.

— Trenul n-a avut întârziere, am țipat.

— Nu e nevoie să urli, răspunse el, luând-o înaintea mea pe hol înspre camera pe care noi am numit-o mereu sufrageria, aşa cum probabil îi spusese inițial agentul imobiliar, deşi ea a fost dintotdeauna şi încă e cameră de zi în toată regula, chiar dacă una mică, de maxim patru, cinci metri pătrați.

E în partea din spate a casei, lângă bucătărioară. Camera din față sau „salonul" e puțin mai mare, dar încă de pe vremea copilăriei mele nu era folosită decât pentru ocazii speciale şi de sărbători, pentru că iarna, cel puțin, era greu să mai facă focul în încă o încăpere. în sufragerie era, ce-i drept, masa la care mâneam zilnic, şi mai erau un bufet, două fotolii, un birou şi un radio, iar curând a apărut şi un televizor; aici ne petreceam cea mai mare parte din timp. Când eram mic, tata folosea salonul pentru a exersa la clarinet şi la saxofon. Era foarte disciplinat şi exersa cel puțin o oră pe zi, dimineața târziu, ca să-şi mențină elasticitatea şi precizia degetelor, cântând la nesfârşit aceleaşi game şi fraze care mie îmi păreau nespus de fragmentate şi lipsite de orice continuitate melodică. Era o adevărată tortură să-l asculți şi mă-ntreb uneori dacă nu cumva din cauza asta n-am vrut să învăț să cânt la un instrument muzical când eram mic; nu mi se părea nicicum o îndeletnicire plăcută. Am avut o mare revelație când l-am auzit pentru prima oară cântând cu formația şi făcând un solo la saxofon. Mai târziu, când îi ascultam deja discurile, devenisem interesat de jazz şi am început să visez că poate într-o bună zi o să cânt şi eu la trompetă ca Harry James sau Dizzy Gillespie, dar eram deja angajat serios pe o traiectorie academică — voiam să dau la facultate şi aveam tone de teme de făcut – şi nu eram destul de motivat ca să-

mi sacrific din puținul timp liber pentru lecții de muzică, aşa că n-am mai învățat niciodată să cânt la un instrument, iar acum, când am timp berechet, e prea târziu, căci surzenia mi-a răpit aproape de tot plăcerea muzicii.

Şi cred că şi tatei. De cântat, nu mai cântă, fireşte. Şi-a vândut instrumentele cu ani buni în urmă – nu mai are dinți, iar degetele-i sunt mâncate de artrită – şi nu mai ascultă muzică la fel de mult ca înainte. Pick-upul şi casetofonul de la combină i s-au stricat şi nu vrea să le repare sau să-şi ia o combină nouă. Anul trecut de Crăciun m-am oferit să-i cumpăr eu una, cu CD-player, dar şi-a ieşit din fire şi a făcut una din crizele lui obişnuite: „Ai înnebunit ? Ce să fac cu un CD-player? Ai impresia că vreau să-mi arunc banii pe CD-uri – la cât de scumpe sunt, e tâlhărie pe față, după părerea mea –, când am o colecție extraordinară de discuri?" (arătând cu un gest măreț spre raftul pe care-şi ține colecția modestă de LP-uri). Atunci am zis să-i iau un pick-up de înaltă fidelitate, însă a ripostat: „Şi unde să-l mai pun şi pe ăla? Nu mai am loc de troace", aşa că i-am sugerat să-l pună în locul combinei. „Cum? Adică s-arunc combina?! Am dat o sută de lire pe ea!" Da, i-am zis, dar nu merge. „Radioul merge", mi-a răspuns. Numai că el nu dă niciodată drumul la radio, pentru că, dacă ar da volumul suficient de tare cât să-l audă, i-ar scoate din minți pe vecini. Are unul în bucătărie, pe care-l dă atât de tare că zăngăne vasele, şi mai are unul portabil, la care ascultă la căşti în sufragerie sau în dormitor, în general talk-show-uri. Foarte rar mai dă pe Classic FM şi apuse de mult sunt zilele când stătea întins şi asculta o simfonie întreagă sau un concert de unul dintre compozitorii lui preferați: Elgar, Rahmaninov, Delius – romantici târzii, nu Mozart sau Beethoven („nu pot să-i sufăr pe nenorociții de nemți, sunt prea greoi") –, înregistrând concertul pe casetă, pentru a-l putea asculta oricând, şi fiind bucuros nevoie mare de economia pe care o

făcea astfel. Se pare că jazzul modern nu mai prezintă interes pentru el, deşi îi place să asculte nostalgicele emisiuni radiofonice despre marile formaţii de swing din anii ‘40 – Benny Goodman, Glenn Miller, Tommy Dorsey. Inutil să spun că urăşte cu patimă rockul, cu sunetul lui de chitară electrică, precum şi muzica pop, de când aceste două genuri au pus punct evoluţiei muzicii de dans. Doar la Beatles face rabat. Aia au fost muzicieni adevăraţi, aşa-mi zice. „Melodii deştepte şi versuri pe care poţi să le pricepi, cu rimă de-adevăratelea.” Preferata lui e Eleanor Rigby.

— Şi ce mai faci ? l-am întrebat, după ce ne-am aşezat pe fotolii de-o parte şi de alta a şemineului încălzit de un radiator dat la minimum.

Deşi am insistat să mă lase să pun încălzire centrală când a fost mama bolnavă ultima oară, n-am reuşit să-l scot din ale lui; ţine toate caloriferele din casă închise, ca nu cumva să consume prea mult, iar în sufragerie foloseşte un radiator, pentru că nu se poate încălzi decât dacă vede o lucire portocalie şi-şi simte gambele încingându-i-se, aşa cum era pe vremea când se încălzeau cu cărbuni.

— Ce?

Sunt sigur că m-a auzit foarte bine, dar, ca toţi oamenii surzi, s-a obişnuit să zică „ce ?” automat, aproape la fiecare replică – am observat că şi eu fac la fel câteodată.

— Ce-ai mai făcut? am zis eu, mai tare.

— Nu prea bine. Nu reuşesc deloc să dorm noaptea cum trebuie, s-a strâmbat el.

— Ar trebui să-ţi iei o saltea nouă, i-am răspuns.

E un subiect mai vechi, pe care-l bătătorim de ceva timp. Discuţia decurge cam la fel de fiecare dată, cu numeroasele repetări şi strigăte:

— N-are nimic salteaua.

— Ţi-o cumpăr eu, tată.

— Nu e problema de bani. Am destui bani.

— Ai dormi mult mai bine pe o saltea dreaptă.

— N-are nimic de-a face cu salteaua. E asta... cum îi zice, treaba aia de bărbați. Cum îi zice? şi îşi plecă privirea, făcând semn spre locul respectiv.

— Prostata.

— Exact! Am făcut pipi de patru ori azi-noapte.

— Te-ai dus la doctor?

— La nea Simmonds ? Da, normal. Mi-a zis că tre' să fac o operație. Da' io i-am zis nu, mersi frumos.

— Cu asta nu pot să te condamn, tată, am încercat eu să fac o glumă, bănuiesc că poate să-ți afecteze viața sexuală.

Dar nu m-a auzit şi n-aveam chef să-i mai zic o dată.

— Mi-a dat nişte pastile, cred că-s un fel de astringent.

Strâng... asta, cum îi spune. Da' nu prea e nimic de capu' lor. A clătinat din cap îngândurat. După care, cum face tot timpul, şi-a adus aminte de ceva care să-l înveselească: Da' nu pot să mă plâng. Eric, de exemplu, a pățit exact pe dos.

Eric era un văr de-al lui mai îndepărtat care a murit acum câțiva ani.

— Nu putea să facă pipi deloc. A trebuit să-l ducă la spital şi să-i bage o chestie prin... îmi arătă strâmbându-se unde i-au băgat lui Eric un cateter. Apoi, după o pauză, a continuat pe un ton mai domol: Las' c-o să-mi iau eu o saltea nouă. Nu e grabă.

N-am mai putut să ignor hainele cu care era îmbrăcat:

— Sper că ai de gând să te schimbi înainte să mergem la restaurant.

— Normal că mă schimb! mi-a răspuns ofensat. Doar nu te gândeai că merg aşa!

Nu mă gândeam că merge aşa, dar mă enervează că se îmbracă precum un om fără căpătâi, şi asta probabil din cauză că semănăm atât de tare. Când mă uit la el e ca şi cum mi-aş vedea propria parodie. Amândoi suntem înalți şi uscățivi, puțin aduşi de spate, ridați şi cu maxilare proe-

minente, aşa că atunci când îl văd îmbrăcat ca de Bonfire Night[15] parcă mă văd pe mine peste douăzeci de ani, un ciudat cu o viaţă înfiorător de sărăcăcioasă. Ieri era îmbrăcat cu o pereche de pantaloni soioşi, ridicaţi până-n gât, dintr-un material cadrilat atât de gros şi de tare, probabil de la tot jegul şi petele de toate soiurile de pe el, încât îmi închipui că atunci când se dezbracă şi-i pune în picioare într-un colţ al dormitorului; mai avea un pulover bej cu nasturi, murdar şi acela şi cu găuri la coate, şi o cămaşă cadrilată ferfeniţită, fără primii doi nasturi de sus, prin des-chizătura căreia i se vedeau mărul lui Adam, mic şi ţuguiat, şi o porţiune gălbejită din flanela de corp. Ştiam că toate, cu posibila excepţie a flanelei de corp, nu erau haine pe care să le fi purtat până la un asemenea grad de uzură, ci erau mai degrabă achiziţii recente de pe la magazine second-hand sau prăvălii care vând îmbrăcăminte la kilogram. în picioare avea nişte papuci de casă din pânză, ponosiţi şi roşi la călcâie.

— Oricum, nu pricep de ce porţi hainele astea. Dacă vine cineva şi te vede, zice că n-ai cu ce să te îmbraci.

Ştiam că sus are două şifoniere pline cu haine bune.

— Ce rost are să mă îmbrac frumos prin casă ? se indignă el. Nu văd pe nimeni cu zilele.

Asta era o încercare subtilă de a-mi stârni compasiunea, şi nu m-a lăsat indiferent, dar m-am simţit obligat să continui atacul:

---

[15] *Bonfire Night sau Guy Fawkes' Night se sărbătoreşte în Marea Britanie pe 5 noiembrie în fiecare an, în memoria complotului catolicilor conduşi de Guy Fawkes în 1605, cu scopul de a arunca în aer Palatul Parlamentului din Londra. Complotul a eşuat, iar britanicii sărbătoresc în fiecare an victoria protestanţilor împotriva catolicilor, îmbrăcaţi în costume pitoreşti, arzând efigii sau oameni de paie simbolizându-l pe Guy Fawkes; este echivalentul britanic al sărbătorii americane de Halloween.*

— Ştiai că vin eu azi.

— Cu tine e altceva. Şi, oricum, m-apucasem de nițică treabă.

— Ce treabă făceai ?

— Curățăm aragazul.

— Merge bine?

Şi-a luat de curând un aragaz electric, dar, evident, nu unul nou. Mă oferisem să-i iau eu unul nou, dar bineînțeles că, în stilul lui caracteristic, a insistat să-şi ia un aragaz la mâna a doua de la unul din magazinele alea de cartier cu tot felul de produse şi aparate albe înşirate pe trotuar, cu cartoane pe care erau scrise cu litere de-o şchioapă prețurile, evident negociabile, ale produselor. De costat, a costat puțin, ce-i drept, dar l-a luat fără instrucțiuni de folosire şi nici eu n-am avut de unde să-i fac rost de ele, pentru că nu se mai fabrică modelul respectiv, aşa că nici până acum nu e complet dumirit cum funcționează. Cuptorul e de fapt cea mai mare problemă, pentru că ori nu coace suficient, ori se arde mâncarea.

— Merge, răspunse rânjind mândru. Aproape i-am dat de cap.

N-are cum să acuze pe altcineva că i-a băgat aragazul ăsta fără manual pe gât, drept pentru care s-a hotărât să-l personifice într-un adversar viclean, care s-a strecurat cumva în casa lui şi pe care trebuie să-l biruie cu orice chip.

— Când zic că gata, i-am dat de cap — pac, vine cu altă şmecherie! Acuma am băgat de seamă că, dacă închizi uşița, nu mai merge grătarul.

— Da, dacă închizi uşița, devine un al doilea cuptor. Dar ți-am zis deja asta.

— La vârsta mea, degeaba-mi spui. Trebuie să mi le scrii pe hârtie.

— Bine, hai că-ți scriu instrucțiunile de bază pe o foaie. De ce nu te duci tu mai bine să te schimbi?

Între timp eu m-am dus la bucătărie să-i pun pe hârtie câteva reguli de folosire a aragazului. Era într-un hal fără de hal, ca toată bucătăria, de altfel; peste tot trona grăsimea, pe care se vedea că se chinuise el s-o râcâie ici-colo, dar fără nici un folos. Blatul de lemn de alături era plin de urme rotunde de negreală, probabil de la oale încinse puse acolo direct de pe foc, iar pe peretele din dreptul aragazului era o pată mare de funingine, cu care se procopsise probabil de la vreo tigaie în care luase foc uleiul. Am deschis frigiderul şi am dat de tot felul de resturi de mâncare, unele preparate, altele crude, împachetate în hârtie cerată sau folie de aluminiu; am pus ce mi s-a părut stricat la gunoi, în coşul de la intrarea din spate. M-a copleşit brusc un sentiment înfiorător de neputinţă şi disperare. E clar că tata nu poate să trăiască singur la nesfârşit, că mai devreme sau mai târziu ori o să dea foc la casă, ori o să se intoxice cu propria mâncare. Pe de altă parte, n-o să vrea niciodată să-şi lase casa – şi, oricum, unde să se ducă?

Când a coborât era alt om, îmbrăcat într-un sacou Harris din tweed brun-roşcat, cu pantaloni gri de stofă, o cămaşă curată cu dungi şi cravată. E adevărat că pe reverul sacoului avea o pată de mâncare, dar nu le poți cere chiar pe toate, nu? În picioare îşi pusese o pereche de saboți maro, lustruiți. Părul cărunt şi rar era pieptănat îngrijit pe spate.

— Foarte frumos, i-am zis aprobator în timp ce, prefăcându-mă că pipăi materialul sacoului, încercam să-i curăț pata de mâncare întărită de pe rever.

— Nu se mai fac sacouri din aşa material, mi-a zis. Cinci lire am dat pe el la Burtons. Pe vremea aia, cinci lire erau o grămadă de bani.

— Unde vrei să mâncăm? l-am întrebat.

— Tot acolo, mi-a răspuns el.

— Nu vrei să încercăm în altă parte?

— Nu.

Tot acolo înseamnă autoservirea din supermarketul Sains-bury. Ideea că am putea încerca şi alt loc a devenit o simplă întrebare de rutină: am renunţat de mult la ideea că l-aş putea convinge să mergem şi în altă parte. Cele mai multe restaurante din cartier sunt indiene sau chinezeşti, iar tata n-ar mânca aşa ceva „nici lovit de dambla". O singură dată am reuşit să-l ademenesc la un restaurant italienesc, dar a fost atât de şocat de preţurile din meniu, încât a declarat ferm că nu-i place gustul usturoiului şi uleiului de măsline în mâncare. A stat posac toată după-amiaza, iar de atunci n-am mai repetat experienţa. Barurile sunt pentru el locuri în care oamenii vin doar ca să bea bere, la care el a renunţat, însă, pentru că e convins că îi face rău la prostată. Aşa că n-ar merge sub nici o formă într-un bar să mănânce o cină caldă şi, oricum, nu s-ar simţi bine văzându-i pe alţii în jurul lui golind cu poftă halbele de bere. Astfel, printr-un proces de eliminare, am ajuns să mergem de fiecare dată la Sainsbury.

— Bine, sun să fac rezervare, am zis eu, dar a fost o altă glumă pe care n-a auzit-o şi pe care eu n-am avut chef s-o repet.

— Ce?

— Sun după taxi.

Era o vreme când ar fi protestat vehement la aşa o extravaganţă, dar de la un timp încoace mă lasă, bombănind, ce-i drept, să plătesc taxiul până la Sainsbury, cu condiţia să ne întoarcem cu autobuzul.

— Un pahar de lichior ? m-a întrebat, ca de fiecare dată.

Şi, tot ca de fiecare dată, am zis da. Nu-mi place lichiorul lui ieftin şi siropos, dar la autoservirea de la Sainsbury nu se vinde alcool, iar eu simt nevoia imperioasă de a trage o duşcă înainte de a lua prânzul cu tata. După ce am băut câte un păhăruţ, am sunat la firma de taxiuri şi mi-au zis că

vine o maşină în cinci minute. Cum se întâmplă întotdeauna înainte să ieşim pe uşă, tatei i-a venit din nou să se ducă la baie, iar eu am profitat şi am mai dat pe gât un pahar, de fapt un degetar, cât era el încă sus. Exact cum m-aştep-tam, taxiul a anunţat că a ajuns deja în faţa casei înainte să apuce el să-şi pună paltonul şi pălăria. După care nu-şi găsea cheile, iar taximetristul tot claxona afară. M-am uitat pe geam şi-am văzut că mai era o maşină care nu avea cum să treacă, pentru că spaţiul îngust dintre cele două şiruri de maşini parcate era complet blocat de taxiul nostru. Am ieşit afară şi i-am zis şoferului să dea un ocol şi să revină în două minute. A bombănit ceva, n-am înţeles ce, şi a pornit în viteză. Mărturisesc că nu eram deloc convins că o să se şi întoarcă. Am revenit în hol, unde tata scotocea înnebunit prin buzunarele pardesielor şi sacourilor din cuier.

— N-aveai un cui în bucătărie unde le ţineai agăţate?

— Ba da, da' nu-s acolo.

M-am dus la bucătărie şi am găsit cheile atârnate în cuiul lor.

— Poftim, i-am zis.

S-a luminat la faţă, uşurat:

— Slavă Domnului! Unde erau ?

— Agăţate în cuiul din bucătărie. Hai să mergem. Şoferul se întorsese şi ne privea încruntat prin fereastra Hondei lui roşii obosite. L-am zorit pe tata să se aşeze pe bancheta din spate şi, în secunda în care ne-am urcat, ma-şina a luat-o din loc cu scrâşnet de roţi, făcându-ne să alunecăm într-o parte şi-n alta pe bancheta de vinilin.

— Puteam să jur că m-am uitat în cui şi nu erau, zise tata.

— Nu-i nici o problemă.

— Am închis radiatorul?

— Da, da, i-am răspuns, deşi nu-mi aduceam aminte dacă îl închisese sau nu.

N-aveam tupeu să-i spun şoferului să întoarcă. Iar dacă lua foc casa, poate că în felul ăsta reuşeam în sfârşit să-l scot pe tata de acolo.

Autoservirea la care mergem e într-un supermarket Sainsbury mare şi nou, construit pe un teren întins şi cafeniu de lângă calea ferată. E curată şi luminoasă, fiind separată de lungul şir de raioane pline de marfă şi având vedere spre imensa parcare de afară. Trebuie să recunosc că mâncarea nu e rea deloc, iar raportul calitate-preţ e extraordinar de bun. Îţi iei un număr de masă, după care te aşezi la rând cu o tavă pe care îţi pui tot ce vrei, în afară de mâncarea gătită, pe care ţi-o comanzi la casă. Ţi-o aduce la masă una dintre femeile mămoase şi vesele care constituie majoritatea personalului, după un timp mai mult sau mai puţin îndelun-gat, în funcţie de cât de aglomerat e localul. Pe peretele din spatele tejghelei sunt poze color, scoase pe hârtie lucioasă, cu mâncărurile gătite din care poţi alege în ziua respectivă, iar tata se uită lung la ele câteva minute bune înainte să se aşeze la coadă: la prânz întotdeauna face el cinste, aşa că nu vrea să aleagă ceva care să nu-i placă şi astfel să fie nevoit să lase mâncarea în farfurie. De obicei comandă friptură şi plăcintă de rinichi cu garnitură de legume sau peşte şi cartofi prăjiţi, iar la desert plăcintă cu mere şi cremă de ouă. Totalul pentru amândoi e probabil nici cât un aperitiv la Savoy Grill.

Probabil că suntem un cuplu cam bizar în ochii clientelei obişnuite a localului, studenţi în primii ani de facultate, mame cu bebeluşi în cărucioare şi prichindei pe lângă ele, vânzători de la Sainsbury în pauza de prânz şi tot felul de indivizi pe care îi vezi de la o poştă că sunt veşnic şomeri. E o zonă industrială multirasială, unde oamenii se îmbracă într-un stil grunge[16] modern: haine din materiale sintetice,

[16] *Murdar (în engl. în orig.)*

peticite cu fel de fel de bucăți de pânză pe care sunt imprimate siglele firmelor, adidaşi complicați, cu tălpi groase, sculptate. M-a fulgerat un regret pervers că l-am certat de dimineață pe tata pentru hainele lui zdrențăroase şi că l-am împins astfel spre un adevărat contraatac vestimentar. Eu am un stil destul de formal, nu mă simt niciodată în largul meu cu cămaşa desfăcută la gât şi întotdeauna îmi pun cravată când port sacou sau blazerul bleumarin cu care eram ieri. Aveam impresia că eram mult prea eleganți pentru locul ăsta, ca şi cum ne-am fi îmbrăcat să mergem la Savoy Grill, dar ne-am dat seama că n-aveam destui bani să mer-gem acolo şi aşa am ajuns la Sainsbury.

Ca întotdeauna, tata a mâncat repede şi cu poftă, după care s-a lăsat pe spătarul scaunului cu un oftat plin de satisfacție. La ceai a început să depene amintiri. Ca tuturor surzilor, îi vine mai uşor să vorbească decât să asculte, iar eu sunt fericit să-l las să pălăvrăgească. Cum i-am auzit de multe ori poveştile, nu trebuie să fac un efort deosebit ca să-l urmăresc şi să reacționez adecvat. Ceva, probabil burnița care începuse să cadă afară, întunecând asfaltul parcării, i-a adus aminte de întoarcerea lui din India, la sfârşitul războiului, după lăsarea la vatră din forțele aeriene, la capătul a nouă luni de serviciu militar ca instrumentist. După atâtea relatări, narațiunea a ajuns să aibă o formă destul de şlefuită.

— Am aruncat ancora la Southampton, apoi am luat trenul spre Londra. Ploua, dar ce ne păsa nouă, era o ploaie blândă, englezească, şi totul era atât de verde! Nu mai văzuserăm verdeață de luni de zile. Numai colb. „Colb, sudoare şi păianjeni, asta-i India", parcă-l aud pe Arthur Lane. „Dacă băştinaşii o vor înapoi, n-au decât." Verdeața câmpurilor şi a copacilor pe care o vedeam în drum spre Hampshire era de necrezut, precum apa pentru cel vlăguit de sete. Pe Anglia însăşi parcă încercam să o bem. Nu ne

mai săturam de atâta verdeață. Stăteam atârnați pe geamurile trenului şi nu ne păsa de ploaia care ne intra în oase. Iar Arthur Lane – ce mai tip, Arthur – deschisese uşa de la compartimentul nostru – ştii că pe vremea aia compartimen-tele erau separate, fiecare cu uşa lui – şi stătea pe jos, bălăbănindu-şi picioarele deasupra roților, privind fermecat câmpurile şi zicând întruna: „De necrezut, absolut de necre-zut !”. Tata chicoti la amintirea lui Arthur Lane, toboşarul formației, alături de care petrecuse cea mai mare parte a războiului şi care revenea de fiecare dată în poveştile sale, privit întotdeauna cu admirație pentru umorul lui tăios şi spiritul independent. Nu l-am întâlnit niciodată în carne şi oase pe acest personaj legendar, dar l-am văzut într-o poză cu tata, amândoi îmbrăcați în pantaloni scurți kaki, cu rân-jete largi pe față şi ochii mijiți de puterea soarelui indian, tata înalt şi slab, cu mâna pe umărul bondocului Arthur. Zâmbetul se stinse deodată de pe chipul tatei. Oftă şi clătină din cap.

— Săracu’ Arthur. S-a dus. E mort de ani de zile. Ți-am zis ?

— Nu, am mințit.

— Da, a murit de cancer. Şi-a coborât puțin vocea când a rostit cuvântul de groază şi a făcut un gest ca şi cum ar trage dintr-o țigară. La plămâni. Fuma ca un turc. Şi când cânta la tobă avea o țigară-n gură.

— Ai mai ținut legătura cu el după ce s-a terminat războiul? l-am întrebat, pentru a nu încheia subiectul într-o notă tristă.

— Ne mai vedeam pe strada Archer, zise el, pomenind străduța din spatele circului Piccadilly unde veneau muzicanții lunea după-amiaza să-şi fixeze spectacole, să-şi plătească datoriile, să mai stea la o bârfă – asta înainte ca discotecile să-i lase fără lucru. Când s-a terminat cu strada Archer, am pierdut legătura. La un moment dat am auzit că

s-a lăsat de muzică şi că şi-a luat un serviciu obişnuit, ca toată lumea. Şi într-o zi mi-a venit să-i dau un telefon, nu ştiu ce mă apucase. Probabil mi-adusesem aminte de tinereţile noastre şi voiam să-i mai aud glasul. A răspuns nevastă-sa. N-am cunoscut-o niciodată, dar i-am recunoscut vocea. „Harry Bates la telefon, cu Arthur, dacă se poate", i-am zis eu. La celălalt capăt al firului s-a lăsat o linişte atât de lungă, încât am crezut că mi-a închis. într-un final i-am auzit vocea: „Arthur a murit acum opt ani". Parcă m-a lovit cineva cu un par. Arthur, mort de atâta timp şi eu habar n-aveam. Şi era mai tânăr ca mine.

A strâns din buze şi a clătinat din nou din cap.

— Au cam dispărut din peisaj majoritatea din breasla noastră.

— Dar tu eşti un supravieţuitor, tată.

— Păi, dac-am avut grijă de mine! M-am lăsat de fumat când m-am pricopsit cu tuşea aia, mai ţii minte? Iar de băut, nici nu se poate spune c-am fost vreodată un băutor adevărat. Câte o bere da, dar tărie – niciodată! îşi însoţi vorbele cu un gest prin care mima că dă peste cap un păhăruţ de tărie. Pe mulţi muzicieni buni i-a băgat tăria în groapă. Când cântam în club şi ne făcea cinste vreun muşteriu sau organizatorul vreunei nunţi evreieşti, băieţii îşi comandau întotdeauna un whisky dublu, dar eu nu voiam niciodată mai mult de jumătate de bitter. Whisky-ul nu e bun, îi poţi prinde gustul. încheie pe un ton sever: Sper că tu nu bei whisky.

— Foarte rar. Mă ştii, eu sunt cu vinul.

— Da, mă rog, şi mie-mi place câte un păhărel de vin alb dulce din când în când, da' nu chestia aia roşie şi acră pe care-o bei tu.

— Nu-ţi face probleme, tată. O să avem şi nişte Liebfrau-milch la masa de Crăciun.

S-a uitat la mine cu o privire umedă.

— Deci vin la voi de Crăciun ?

— Bineînțeles că vii la noi. Nu se poate să stai singur de Crăciun.

De fapt, nimic nu mi-ar face o plăcere mai mare decât să nu-l avem pe tata la noi de sărbători. E destul de neplăcut Crăciunul şi fără tata pe cap, plus că e al naibii de stresant să trebuiască tot timpul să fiu la mijloc între el şi Fred sau între el şi mama lui Fred, dar remuşcările pe care le-aş simți dacă l-aş lăsa singur de sărbători la Londra ar fi încă şi mai dureroase.

— Mi se pare prea lung drumul, zise el.

— Vin să te iau cu maşina, ca de obicei, i-am răspuns.

— Da, dar eu trebuie să fac pipi din juma-n juma' de oră.

— Sunt destule popasuri pe Ml. Şi o să luăm şi o sticlă în maşină pentru urgențe.

— Ce?

M-am uitat în jur, să văd dacă e cineva la vreuna din mesele apropiate. Din fericire, trecuse de ora prînzului şi nu mai era aglomerație.

— Putem să luăm o sticlă în maşină, i-am zis ceva mai tare.

— A, ce drăguț, răspunse el pe un ton amar. Şi ce facem dacă ne blocăm în trafic şi mă văd oamenii pe geam?

— Atunci o să-ți pui o pătură deasupra, i-am răspuns iritat. Şi, oricum, nu mi se pare aşa de gravă situația. N-ai avut nevoie la toaletă de când ne-am aşezat aici.

— Am acuma, zise ridicându-se în picioare. Ceaiul ăsta mi-a aterizat drept în vezică.

Ăsta e exact genul de replică ce o umple de nervi pe Fred, iar pe maică-sa şi mai şi.

Ne-am dus amândoi la toaletă, iar apoi am intrat în supermarket să facem câteva cumpărături. Deşi ştia că o să plătesc eu, a insistat să nu pună în coş decât produsele cele mai ieftine – atât de ieftine, încât unele dintre ele nu aveau

nici un fel de marcă pe ambalaj : conserve de fasole prăjită care n-aveau decât o etichetă albă, pe care scria cu litere mari, negre, „Fasole prăjită”, sau chifle de pâine albă, feliată, pe al căror ambalaj de plastic nu scria decât „Pâine albă simplă”. Erau la raft şi sticle etichetate „Liebfraumilch nemţesc”, fără nici un alt fel de informaţie, la nici două lire. Când am ieşit afară cu sacoşele pline, am profitat de faptul că burniţa se transformase într-o ploaie deasă ca să-l împing pe tata într-un taxi de culoare neagră care tocmai adusese pe cineva. Până să se dumirească el, era deja aşezat pe bancheta din spate şi nu mai avea cum să protesteze. A stat cu ochii pe aparat tot drumul, comentând neîncrezător de câte ori se schimbau cifrele. Iar când am coborât, şi-a întors capul să nu vadă cât îi dau şoferului, ca şi cum ar fi fost o tranzacţie mult prea indecentă ca să fie martor la ea.

Când ne-am întors acasă, tata s-a aşezat în fotoliul din faţa radiatorului, şi-a aşternut o batistă de mătase pe faţă şi a aţipit acolo. Am picotit şi eu puţin, dar m-am trezit primul şi l-am lăsat să doarmă în continuare. îmi convine de minune să-i ţin companie fără să fiu nevoit să fac prea multă conversaţie în timpul vizitelor mele. Stătea cufundat în fotoliu, cu capul lăsat moale pe spate şi gura deschisă, parcă lipsită de răsuflare. Chiar e un supravieţuitor. Când a izbucnit războiul, a avut inspiraţia să se înscrie voluntar la forţele aeriene ca instrumentist, în loc să aştepte să-l mobilizeze şi să-l trimită într-un loc mai periculos şi cu siguranţă mai puţin plăcut. Pe câmpurile englezeşti din est, ziua cânta marşuri funerare pentru tinerii aviatori morţi în accidente de instrucţie, iar seara cânta la baluri şi la concerte date de ENSA[17] în onoarea eroilor întorşi din

[17] *Entertainment National Service Association, organizaţie britanică ce se ocupa cu programele de divertisment dedicate soldaţilor englezi în cel deal Doilea Război Mondial (n.r.)*

misiuni peri-culoase în Germania, din care aveau şanse foarte mari să nu se mai întoarcă în viitor. Era încazarmat în Shetlands, pro-babil cea mai sigură zonă din toată Marea Britanie la vremea respectivă. Când aveam trei ani, primeam de la tatăl meu plecat la război desene care îl înfăţişau pescuind sau jucând golf sub privirile mirate ale oilor. în ultimul an de război, formaţia lui a fost trimisă în India, un alt loc ferit de vuietul războiului. Tata călătorea întotdeauna cu trenul sau cu vapo-rul, refuzând ofertele de a veni acasă din Bombay cu un avion militar, chiar dacă asta ar fi însemnat o lăsare la vatră mult mai rapidă. Aşa se face că tata a fost încorporat şase ani la forţele aeriene şi n-a mers niciodată cu avionul, un mijloc de transport pe care îl consideră, pe bună dreptate, deosebit de periculos. Nici în vreme de pace n-a mers vreodată cu avionul, deşi s-a aflat de câteva ori în interior – în timp ce aeronava era la sol, bineînţeles —, pe post de pasager în câteva reclame de televiziune ale unei firme de transport aerian. E un om inventiv şi capabil să se adapteze extrem de uşor, ce a reuşit să depăşească circumstanţele unui mediu nefast printr-o capacitate extraordinară de a face faţă schimbărilor. La paisprezece ani era un violonist bunicel – talentat, dar nu prea instruit, ce-i drept –, dar a trebuit să renunţe la vioară ca să se angajeze curier la un birou. Curând a descoperit şi s-a îndrăgostit de jazz, un gen nu foarte prielnic viorii (cu excepţia lui Stephane Grappelli). A învăţat singur să cânte la saxofon şi clarinet şi a început să cânte pe la petreceri dansante ca să mai câştige un ban în plus. Mai târziu, asta a devenit ocupaţia lui principală: a cântat în cluburi de noapte, în diferite orchestre, în marile formaţii radiofonice, interpretând romanţe siropoase cu vocea lui de tenor care se potrivea perfect cu moda anilor '30. Când s-a întors de la război romanţele erau din nou la modă, aşa că şi-a scos vioara de la naftalină, după ce Mantovani readusese instru-

mentul printre preferințele publicului; a cântat muzică de masă la nunți şi banchete, a învățat să cânte muzică de dans irlandeză, iar în final şi-a făcut propria formație, cu care a cântat ani de zile într-un club de noapte din West End. Când s-a închis clubul, a încercat să reintre în circuitul ceaiurilor dansante, dar acestea se împuținaseră peste măsură, aşa că s-a înscris în Uniunea Artiştilor şi a pus un agent să-i găsească de lucru ca figurant de televiziune şi cinema. Şi-acum mai apare din când în când la televizor, pentru câteva fracțiuni de secundă, când se mai reia câte un serial vechi; mă sună întotdeauna să mă întrebe dacă l-am văzut, iar eu mă prefac de fiecare dată că da.

Tata a avut toată viața nenumărate şi diverse preocupări, însă întotdeauna pe rând. De când îl ştiu, are câte o pasiune care-i umple absolut tot timpul liber şi îi consumă toată energia până la un moment dat, când se plictiseşte şi lasă totul baltă, de multe ori revenind la preocuparea respectivă abia după mulți ani. O bună bucată de timp i-a plăcut la nebunie golful – o activitate foarte potrivită pentru un om care lucrează noaptea şi e liber după-amiaza, în timpul săptămânii, când terenurile municipale nu sunt deloc aglomerate. Dar, deşi a citit tot ce se putea din manualele de golf şi exersa ore în şir, n-a reuşit niciodată să ajungă la mari performanțe. După ce genunchii au început să-i joace feste, a renunțat la golf şi s-a apucat de pescuit marin. Se ducea în excursii de o zi la Brighton şi pescuia la West Pier. Dar într-o zi pontonul a luat foc, iar dezastrul acesta l-a mâhnit atât de profund, încât de atunci a părut să-şi piardă interesul pentru pescuit. A urmat pasiunea pentru antichități, ceea ce înseamnă că s-a apucat să bântuie prin magazinele şi piețele de vechituri în căutare de lucruşoare cu potențial (în casă nu era loc pentru obiecte mari), iar apoi să citească tomuri peste tomuri ca să le dateze şi să le

evalueze. După asta au urmat speculațiile la bursă. Apoi caligrafia. Apoi pictura în ulei. Metoda lui era să învețe singur despre dedesubturile acestor activități, documentându-se din reviste şi cărți împrumutate de la bibliotecă, sau să ciupească sfaturi şi informații de la cei cu experiență în domeniu. Ideea de a urma, de pildă, un curs de pictură era pentru tata o adevărată blasfemie. El e un autodidact instinctiv, şi probabil ăsta e motivul pentru care n-a ajuns niciodată să exceleze în muzică sau în oricare dintre pasiunile lui. Dar jos pălăria în fața versatilității profesionale şi diversității preocupărilor pe care le-a avut de-a lungul anilor, ce fac ca propria existență să-mi pară monotonă şi lineară.

Este, aşadar, cu atât mai dureros să-l vezi acum aşa cum e, părăsit de energia pe care i-o dădeau înainte toate aceste preocupări. Singurul hobby pe care îl mai are este să strângă bani, să studieze prețuri şi să facă economie la mâncare, haine şi utilități. N-are nici un rost să-l întrebi pentru ce strânge banii sau să-i explici că, şi dacă ar cheltui mai mult, tot n-ar ajunge să-şi consume rezervele – şi, oricum, chiar dacă şi le-ar consuma, i-aş pune eu la dispoziție orice sume i-ar trebui. Bineînțeles că, dacă i-aş spune lucrurile astea, le-ar lua ca pe o aluzie lipsită de delicatețe la faptul că nu mai are mult de trăit, ceea ce, obiectiv vorbind, ar fi adevă-rat, dar evident că nu asta aş vrea eu să se înțeleagă. Unul dintre motivele egoiste pentru care-l lăsam acum să doarmă în fotoliul lui era că încă nu atinseserăm acest subiect sensibil şi, cu cât rămânea mai puțin timp să vorbim despre asta până plecam, cu atât mai bine. Ştiam că sertarele biroului din spatele meu erau pline ochi cu o colecție haotică de facturi vechi, extrase de cont, formulare de impozit, certificate de acționar, obligațiuni

CEC[18], cotoare de carnete de cecuri, acțiuni la firme de construcții, obligațiuni Pre-mium Bond şi Dumnezeu mai ştie ce, iar atunci când se va trezi îmi va cere cu siguranță sfatul în legătură cu vreo problemă din tot acest haos financiar. Şi exact aşa s-a şi întâmplat: după ce s-a trezit, de bunăvoie, s-a înviorat cu o ceaşcă de ceai şi s-a dus la sertar, de unde a scos nişte scrisori de la CEC.

— E o femeiuşcă din nord, zise el, care mă tot bârâie la cap să mai cumpăr nişte obligațiuni. Ce mă tot sâcâie?

— Nu cred că a semnat chiar ea scrisorile astea, i-am zis eu. Sunt scoase la imprimantă. Mi-am aruncat o privire şi-am văzut că pe toate era semnătura scanată a directoarei comerciale a CEC-ului din Durham. Ai mai multe obligațiuni expirate. Te întreabă dacă vrei banii sau eşti interesat să cumperi obligațiuni noi.

— Nu pot să le las acolo, aşa cum sunt?

— Ba da, dar o să-ți aducă o dobândă mai mică decât dacă ți-ai lua nişte obligațiuni noi.

— Da' dacă-mi iau unele noi, înseamnă că trebuie să aştept încă cinci ani să... cum se zice...

— Să ajungă la termen, da.

În tăcere, am contemplat amândoi posibilitatea ca el să nu mai trăiască îndeajuns ca să încaseze dobânda împrumutului pe care el îl acorda guvernului.

— Cred c-o să le las acolo, zise.

— Mai bine iei banii pe ele şi faci ceva cu ei să te răsfeți.

— Ce ? întrebă, de data asta nevrând să zică „Ce-ai zis ?", ci „Ce să fac?".

— Ştiu şi eu... închiriază o limuzină să te ducă până la Brighton.

— Nu fi ridicol, dă-o dracului de treabă, zise el.

---

[18] *National Savings Bank, în original, echivalentul britanic al CEC.*

— Te vaiți tot timpul că ți-e dor de mare. Ai putea să te duci la pescuit.

— Am încercat la un moment dat, dar nimic nu se compară cu bătrânul West Pier. Trebuie să mergi până la mama naibii să găseşti un loc ca lumea. Şi când te trece, parcurgi iar aceeaşi distanță până la veceu.

Acest ultim argument împotriva frivolei mele sugestii a fost spus pe un ton care nu admitea replică, aşa că nu l-am contrazis.

— Trebuie să fie ceva ce ți-ar plăcea să faci, am zis eu.

— Nu, nu e nimic, mi-a răspuns acru. Nu mă mai interesează absolut nimic. Să nu mă trezesc de mai mult de trei ori pe noapte, să mă duc dimineața la veceu după micul dejun şi să ies de-acolo cât de cât liniştit, să reuşesc să-mi fac cina fără să ard nimic, să fie ceva de văzut la televizor... cam astea-s lucrurile la care pot să sper. Dacă le am pe toate astea într-o singură zi sunt foarte mulțumit.

Nu mi-a venit în minte nici o replică ce ar fi putut destinde atmosfera.

— Ascultă-mi sfatul, fiule, îmi zise tot el. Nu îmbătrâni.

— Dar sunt deja bătrân, tată.

— Eu n-aş zice.

— Sunt pensionar. Chiar trăiesc din pensie. Am carnet de pensionar pentru tren şi autobuz. Mă trezesc cel puțin o dată pe noapte. Şi sunt surd.

Pe fața tatei înflori un rânjet palid.

— Da, eşti cam tare de urechi, nu? Am băgat şi eu de seamă. Mă-ntreb cu cine semeni, că eu la vârsta ta auzeam perfect. Era evident că această afirmare a superiorității lui asupra mea i-a readus buna dispoziție. Ei, şi ce vrei la ceai ?

Am putea să facem fasolea aia prăjită cu puțină costiță.

M-am uitat la ceas.

— O să trebuiască să plec în curând, am zis.

— De ce nu dormi aici ? Ți-am făcut patul la tine în cameră.

— Eşti drăguț, tată, dar am o grămadă de treabă mâine. (Minciună)

— Atunci măcar mănâncă ceva înainte să pleci.

I-am zis că mănânc numai dacă mă lasă pe mine să gătesc şi să-i arăt, cu ocazia asta, şi cum funcționează grăta-rul aragazului.

— Nu, nu mai e nevoie, l-am lipit cu bandă adezivă.

Am insistat totuşi să pregătesc eu masa, ca să mă asigur că aveam parte de o cină comestibilă, şi până la urmă şi-a dat morocănos acordul.

Am plecat pe la şase. M-a condus în holul strâmt şi luminat de un bec chior, m-a aşteptat să-mi pun paltonul pe mine, apoi a tras draperia groasă ca să mă lase să ies. La uşă am dat noroc, strângându-i degetele fine şi reci de muzician.

— Pa, tată. Ai grijă de tine.

— Pa, fiule, mersi că ai venit.

Mi-a zâmbit aproape afectuos şi a rămas în uşa deschisă până am ieşit pe poartă. Mi-am ridicat mâna într-un ultim salut şi am luat-o spre gară cu o inimă vinovat de uşurată. Misiune îndeplinită.

5

5 noiembrie. M-apasă greu povara răspunderii față de tata, pentru că n-am cu cine s-o împart. Sunt singurul fiu al unor părinți care, la rândul lor, nu au avut frați. Practic, eu şi tata nu mai ținem legătura cu nici o rudă şi, oricum, în Londra nu avem pe nimeni. Are tata două verişoare din partea mamei, pensionare şi ele, care locuiesc una în Devon, iar cealaltă n Suffolk. Ne trimitem felicitări de Crăciun şi cam asta e. Copiii mei îşi vizitează destul de rar bunicul, din

cauză că amândoi locuiesc departe de Londra şi sunt foarte ocupați cu propriile vieți. Iar prieteni n-are aproape deloc. Cu colegii de breaslă ori n-a ținut legătura, ori au murit; şi, oricum, n-a avut niciodată ceea ce s-ar putea numi viață socială. în rarele ocazii când l-am văzut la lucru, era clar că munca îi ținea loc şi de viață socială: întotdeauna schimba câte o glumă cu colegii între două piese, stătea la taclale cu câte-un client al clubului, mereu vesel, cu zâmbetul pe buze, dând noroc cu unul sau cu altul, pentru că, aşa cum mi-a explicat chiar el odată, astfel trebuie să se comporte membrii unei formații de dans. „Oamenii vin să se distreze şi le place să vadă că te distrezi împreună cu ei, chiar dacă în realitate tu te simți ca naiba." Aşa că nu simțea nevoia unei vieți sociale în afara orelor când lucra: nu voia decât să joace golf sau să pescuiască sau să se ocupe de orice pasiune avea el la momentul respectiv. Când alții se relaxau, el muncea, iar dacă se întâmpla să fie acasă seara, însemna că nu găsise de lucru, iar asta îi tăia cheful să iasă în oraş şi să cheltuiască bani. Adesea lucra chiar şi duminicile – cânta la nunți evreieşti sau la ceremonii bar mitzvah. Principala victimă a acestui stil de viață era mama, care nu ieşea aproape nicăieri, în afară de firma de con-strucții unde a lucrat ca funcționară destul de slab plătită timp de douăzeci şi cinci de ani lipsiți de orice strălucire. îşi făcuse ea nişte prietene pe strada noastră, dar după ce-a murit ea, cele mai multe fie au murit şi ele, fie s-au mutat, aşa că tata doar se salută cu vecinii, excepție făcând numai familia de lângă noi, soții Barker – el, fost funcționar la căile ferate, acum pensionar, şi nevasta lui – cu care se ştie de vreo treizeci de ani şi în care are încredere, deşi nu-i sunt deosebit de simpatici. De partea cealaltă a casei noastre locuieşte o familie sikh[19], iar între ei şi tata se menține de ceva ani o

[19] *Castă din nord-vestul Indiei.*

relație politicoasă, dar distantă. Practic, e singur pe Lime Avenue, iar eu sunt probabil unica persoană care-i mai trece pragul, în afară de medic şi de cel care citeşte contoarul electric. Duce într-adevăr o existență singuratică şi vulnerabilă. Dar ce e de făcut? Am discutat problema cu Fred alaltăieri-seară, când am ajuns acasă.

Abia trecuse de zece şi jumătate când taxiul a tras pe aleea pietruită din fața casei de la numărul 9, pe Rectory Road. De cum am intrat în casă pe uşa din față m-a izbit, ca întotdeauna când mă întorc din aceste excursii, contrastul dintre interiorul întunecat, înghesuit şi murdar din care veneam şi casa în stil Regency, modernizată cu gust şi splendid întreținută, care era acum casa mea: renovată fără cusur, cu parchet pe jos, tavane înalte şi o scară elegantă, în spirală, cu pereți de culoarea magnoliei împodobiți cu picturi şi stampe moderne, în culori vii, şi mobilă extrem de confortabilă, de un modernism discret, cu covoare groase şi moi şi draperii de ultimă modă, care se trag la simpla apăsare a unui buton. în casă era cald, dar aerul mirosea plăcut.

Fred a căpătat casa în urma divorțului, iar redecorarea ei a fost principalul său hobby până a deschis magazinul Decor, după care a devenit un fel de extensie a afacerii, un laborator pentru testarea ideilor noi, prin care face şi reclamă magazinului. Când ne-am căsătorit, n-am vândut cu părere de rău apartamentul modern şi funcțional, dar mai degrabă monoton, cu patru dormitoare ce arătau ca nişte cutii compartimentate, în care Maisie şi cu mine ne-am crescut copiii. M-am mutat în casa lui Fred şi i-am oferit banii de pe apartamentul meu pentru transformările ambițioase pe care dorea să le facă. Ridicată pe trei nivele, casa avea destule dormitoare pentru toți copiii noştri la un loc, doi ai mei, care în orice caz ori erau deja, ori se pregăteau să plece la facultate pe vremea aia, şi trei ai ei. Intre timp am

rămas numai noi doi şi e clar că tot acest spaţiu reprezintă o extravaganţă, dar lui Fred îi place să dea petreceri cu mulţi invitaţi şi să adune toată familia de Crăciun şi cu alte ocazii importante. Pe lângă asta, Fred susţine că spaţiul de locuit e luxul ei: unora le plac maşinile rapide, altora iahturile sau casele de vacanţă în Dordogne; ea însă preferă să-şi cheltuiască banii pe un spaţiu de care se poate bucura în fiecare zi.

Mi-am pus paltonul în cuierul din hol şi am strigat „Fred!" ca să ştie c-am ajuns. Am găsit-o, cum mă aşteptam, în salon. Lumina era slabă şi relaxantă, iar cărbunii artificiali din şemineu se încinseseră şi luceau stins, îmbietor. Fred stătea întinsă pe canapea cu picioarele sus, pe spătar, şi se uita la ştiri. înainte să închidă televizorul, am prins imaginea unor soldaţi patrulând în uniforme de război pe o stradă prăfuită într-un oraş din Orientul Mijlociu. M-am dus spre ea şi a întins capul s-o sărut.

— Uită-te mai departe, dacă vrei, i-am zis.

— Nu, dragule, e prea deprimant. Alt atentat sinucigaş la Bagdad.

M-am cufundat într-un fotoliu şi mi-am scos pantofii. Fred a zis ceva, n-am prins ce, dar am presupus că era legat de ştiri, parcă ceva despre o ţintă.

— Cum poţi să comiţi un atentat sinucigaş cu o ţintă ? am întrebat, dar am văzut după expresia ei că presupusesem greşit. Stai un pic, i-am zis, căutându-mă în buzunare după aparatul pe care mi-l scosesem în tren. Când mi-am pus căştile în urechi, am observat că pe una dintre ele uitasem să o închid. Ce ai zis?

— Am zis că ţiui, dragule. Sau, mă rog, ţiuiai.

— Se pare c-am uitat să închid una dintre chestiile astea. Sau s-a deschis ea singură cumva — uneori le bănuiesc că mai fac asta.

— Şi cum a fost excursia ta ?

A pus întrebarea cu compasiune, dar momentul umilitor legat de țiuitul aparatului meu auditiv, prin care mi se reamintea propria infirmitate, îmi răsăsese în minte şi mă irita ca o afurisită de pişcătură de țânțar, ştirbindu-mi din plăcerea revenirii acasă. Surzenie, unde e boldul tău?[20] Răspuns : peste tot. Poate din cauza asta am zugrăvit situația tatei în culori mai sumbre decât aş fi făcut-o în mod normal. I-am povestit cum arăta casa, descriindu-i în special situația aragazului şi a frigiderului.

— Nu poate s-o mai ducă mult aşa, am concluzionat.

— Dragule, nu vreau să par dură sau insensibilă, dar trebuie s-o spun clar: nu poate să stea la noi, a zis ea, foarte serioasă.

— Ştiu.

— Pur şi simplu n-aş putea să fac față. De Crăciun şi încă de câteva ori pe an mă descurc, dar tot timpul mi-ar fi absolut imposibil.

Adevărul e că şi mie, dar îi sunt recunoscător lui Fred că e dispusă să-şi asume în totalitate răspunderea pentru această hotărâre foarte neplăcută.

— Oricum, nici n-ar vrea să stea la noi, i-am zis.

Şi e adevărat. Tata nu s-a simțit niciodată în largul lui în casa lui Fred. Îl intimidează camerele mari, cu tavane înalte; se teme de curent şi-l înspăimântă gândul la posibilele facturi astronomice la lumină. Odată chiar i-a sugerat lui Fred, cât se poate de serios, să împartă salonul în două compartimente, cu ajutorul unei draperii groase de molton, ca să mențină căldura în zona şemineului şi să n-o mai lase să se disperseze în toată camera; cred că i-a venit ideea

---

[20] *Deaf, where is thy sting" (în engl. în orig.); joc de cuvinte bazat pe aceeaşi confuzie datorată pronunției asemănătoare dintre cuvintele deaf („surd") şi death („moarte"), pornind de la un vers din imnul religios He Arose: „Grave, where is thy vict'ry? Death, where is thy sting?"*

când a văzut sistemul de acționare cu ajutorul telecomenzii a draperiilor de catifea ale lui Fred. Tata chiar se simte mai bine în micul lui bârlog rece, cu mobilă înghesuită peste tot, unde din trei, patru paşi ajungi în celălalt capăt al casei, decât în salonul acesta splendid, superb amenajat.

— Ce să facem cu el ? am întrebat.

— Va trebui să-i găseşti o casă de bătrâni.

— Pe aici?

— Crezi că ar fi de acord să se mute în zona asta ? întrebă Fred neîncrezătoare.

— N-o să vrea să se mute nicăieri de bunăvoie. Dar ar fi bine să fie pe aici pe undeva. Am fi mai aproape de el la nevoie şi ar putea să vină la masă din când în când.

— Ai fi iu mai aproape de el, dragule, e tatăl tău, zise Fred. Bineînțeles că ar fi bine-venit aici oricând, dar tu va trebui să te îngrijeşti de el, ştii cât sunt de ocupată.

Câteva minute mi s-a derulat în minte filmul în care tata vine în vizită la taclale – sau mai degrabă la mormăit – în fiecare zi şi nu mi s-a părut deloc o perspectivă atrăgătoare. Pe de altă parte, a început să mă obosească pelerinajul regu-lat la Londra, iar să-l vizitez într-o casă de bătrâni de acolo, presupunând că aş găsi una, n-ar fi nicidecum mai vesel.

— O să încep să mă uit, am spus, şi când vine de Crăciun, poate îl duc să vadă câteva locuri. N-am nici o idee cam cât ar costa – tu ştii?

— E scump, dacă vrei îngrijire de calitate, zise Fred. Dar dacă-şi vinde casa, ar trebui să-i ajungă banii vreo câțiva ani.

Am încercat să mi-l închipui pe tata acceptând să trăiască extravagant, cu economiile subțiindu-i-se de la o zi la alta, şi n-am reuşit.

— Şi după aia ?

— Dacă va fi nevoie, putem să acoperim noi cheltuiala. Era clar că Fred nu credea că va fi nevoie. Că veni vorba de Crăciun, zise ea, vreau să dau o petrecere mare de Boxing Day[21], cu prieteni, vecini, clienți... Mă gândesc la un bufet cu gustări şi băuturi.

Mi-am imaginat camera asta plăcută şi liniştită înțesată de lume, toți rânjind şi transpirând şi vorbind din ce în ce mai tare datorită „reflexului Lombard", şi am gemut în sinea mea.

— Nu e prea mult efort pentru tine, după toată nebunia cu pregătirile pentru masa de Crăciun? am întrebat-o, încercând să găsesc o cale subtilă de a obiecta.

— O să angajăm o firmă de catering, ştie Jakki o firmă asiatică ce obişnuieşte să lucreze de Crăciun. Cică prepară un curry şi nişte salate tailandeze delicioase. După atâta curcan şi plăcintă cu carne, oamenii o să se bucure de o schimbare de meniu.

— Nu şi tata.

— Ei, atunci poate să mănânce singur o pulpă întreagă de curcan, la el în cameră, zise ea înțepată, plus câte plăcinte cu carne vrea.

Chiar nu cred c-ar deranja-o dacă tata ar prefera să petreacă a doua zi de Crăciun în felul acesta.

Fred s-a oferit să-mi aducă ceva de mâncare, dar îmi luasem un sendviş în tren şi nu-mi mai era foame. Mi-am turnat nişte whisky într-un pahar generos, într-un acces de rebeliune oedipiană cauzat probabil de predica pe care mi-o ținuse tata despre alcool, căci n-am obiceiul să beau whisky, şi mi-am luat paharul în baie, să-l beau în cadă înainte de

---

[21] *A doua zi de Crăciun; numele sărbătorii vine de la cuvântul box („cutie"), pentru că în cea de-a doua zi de Crăciun se scot cadourile din cutiile de sub brad ; se sărbătoreşte în Marea Britanie, Canada, Noua Zeelandă, Australia şi alte foste colonii britanice.*

culcare. M-am răsfățat în aburul cald şi apa fierbinte până mi s-au scurs din oase toată oboseala şi stresul acumulate în timpul zilei, după care mi-am pus o pijama curată şi m-am băgat în pat. De obicei citesc un pic de poezie înainte de culcare. îmi țin poeții preferați pe noptieră – Hardy, Betjeman, Larkin – şi în fiecare seară iau câte unul la întâmplare. Citeam Beeny Cliff[22] când a intrat Fred în dormitor:

Ah, peste opalul şi safirul fremătătoarei mări de-apus, Se ridica-n înalt, cu plete de-aur fluturându-i slobod Femeia pe care-o iubeam atîta. La rându-i, mă iubea nespus.

Citeam şi-o spionam pe Fred în timp ce se pregătea de culcare, dezbrăcându-se, intrând şi ieşind din camera ei de baie, îmbrăcându-se cu cămaşa de noapte, şi am fost răsplătit cu imaginea minunată a fundului ei amplu, dar ferm, şi cu profilul frumos al unui sân gol. Fundul e exclusiv meritul ei, numai sânii datorează câte ceva măiestriei chirurgului. Acum câțiva ani a făcut o operație de micşorare a sânilor. La vremea respectivă am fost împotriva operației, din motive de sănătate şi siguranță (cu infecțiile care bântuie prin spitale în zilele noastre, n-aş fi în favoarea unei operații decât în situații cruciale); iar imaginea bandajelor şi copcilor m-a înspăimântat de-a dreptul, dar trebuie să recunosc că rezultatul final, după ce s-a vindecat, m-a lăsat cu gura căscată. Tot cam pe atunci s-a înscris la un club de sănătate şi s-a apucat serios de sport şi de yoga. După mulți kilometri parcurşi pe benzile de alergat şi după nenumărate ore în care s-a întins ca un martir medieval pe aparatele cu greutăți, a reuşit să-şi modeleze un tors superb, cu contur de clepsidră. N-a făcut toate astea de dragul meu, ci în cadrul unui program general de redefinire a imaginii ei de

[22] *Poem scris de Thomas Hardy.*

femeie de afaceri, din care a mai făcut parte şi o cură de slăbire, vopsirea părului şi înlocuirea ochelarilor cu lentile de contact. Toate astea au avut, fără doar şi poate, un efect puternic asupra mea, provocându-mi accese neaşteptate de ceea ce Betjeman numeşte „înflorire târzie a poftei trupeşti” – din iubire adulteră la el, pur matrimonială la mine. Urmărind pe furiş pregătirile acestea de culcare, lipsite de orice cochetărie, mi-am simţit vintrele aţâţate şi m-am abţinut cu greu să-i strecor o mână pe sub cămaşa de noapte când s-a băgat în pat şi s-a întors pe-o parte – ştiam că, obosit şi puţin ameţit cum eram, n-aş fi fost în stare să duc o uvertură amoroasă la un final satisfăcător. Aşa că m-am mulţumit să mă culcuşesc comod pe o parte, cu corpul arcuit pe curbele ei şi cu un braţ cuprinzându-i talia, o talie care nu exista acum cinci, şase ani. Mi-am recitat în surdină Beeny Cliff până m-a luat somnul, undeva pe la mijlocul ultimei strofe:

Spre ţărmul de apus, cu frumuseţea lui de stea, Poneiul n-o va mai purta pe ea, Nicicând nu vor mai râde, el cu ea.

M-am trezit pe la trei şi jumătate, probabil din cauză că se dusese efectul whisky-ului. M-am ridicat şi am mers la toaletă, după care m-am sucit şi m-am învârtit ceva vreme, neputând să adorm la loc. Am încercat să mă cuibăresc iar lângă Fred, dar m-a împins în somn, însă fără vreo intenţie conştientă – sunt sigur că a fost un simplu reflex de om adormit; totuşi, refuzul trupului ei cald m-a făcut să mă simt respins şi vulnerabil, iar gândurile şi-au reluat firul din punctul în care rămăseseră când m-a luat somnul: sex cu Fred sau mai degrabă non-sex, elegia lui Hardy pentru prima soţie... şi aşa am ajuns la amintirea neliniştitoare a lui Maisie.

încerc să nu mă gândesc prea mult la ea. Ultimii ei ani de viaţă au fost oribili, nu numai pentru ea, ci pentru noi toţi. Din momentul în care mi-a zis că şi-a descoperit o gâlmă la

subsuoară, am ştiut cu o claritate care mă îngrozea cum avea să se termine totul, dar n-aveam cum să-mi dau seama de toată nebunia ce avea să urmeze: şirul nesfârşit de drumuri la spital, aerul închis din sălile de aşteptare înţesate de lume, consultaţiile pline de înfrigurare, operaţiile, chimioterapia, radioterapia, scurtele perioade de linişte şi speranţă, jalea şi disperarea care ne copleşeau când veneau rezultatele descurajante ale radiografiilor, transformarea treptată a casei într-un spital, începând cu instalarea unui lift pentru scări, iar apoi, când şi pentru asta era nevoie de un efort prea mare pentru ea, a urmat transformarea sufrageriei în salon de spital cu baie proprie, unde venea zilnic o asistentă ce avea grijă de ea. Maisie era hotărâtă să moară acasă, iar dorinţa i-a fost îndeplinită – până la urmă, era singurul lucru pe care-l mai puteam face pentru ea –, dar eu şi copiii am fost profund afectaţi. Cred că unul dintre motivele pentru care sunt atât de înverşunat în legătură cu surzenia mea stă în faptul că întotdeauna am crezut că meritam să regăsesc fericirea alături de Fred, după toată durerea pe care o îndurasem. Simplul fapt că supravieţui-sem acestei suferinţe însemna că îmi plătisem poliţele, cum zic americanii, şi că de acum înainte viaţa o să fie tot timpul la deal, deloc la vale. Dar bineînţeles că nu aşa se petrec lucrurile în viaţă, chiar deloc.

Ce l-a salvat şi l-a ţinut cumva pe o linie de plutire în tot acel calvar a fost munca – atunci când nu trebuia să aibă grijă de Maisie sau de copii, cercetarea şi munca la catedră îi umpleau fiecare ceas. În faza incipientă a bolii se alinau unul în braţele celuilalt, făcând dragoste, dar pe măsură ce i se agrava boala, pentru Maisie devenea tot mai dureros, iar pentru el tot mai dificil, aşa că până la urmă, printr-un soi de acord tacit, au încetat la un moment dat. Maisie a adus problema în discuţie cu vreo şase luni înainte să moară, într-un fel care l-a mişcat profund, dar în acelaşi timp l-a

stânjenit cumplit: i-a spus că înțelege dacă el ar simți nevoia să caute „consolare” în brațele altei femei, dar în caz că o făcea, ea nu voia să ştie şi prefera să nu afle nici prietenii ei. Desmond a asigurat-o cu toată sinceritatea că nici nu se punea problema, iar Maisie i-a spus soră-sii că e „un sfânt”. El, însă, a respins vehement complimentul când i-a fost transmis, nu se simțea în nici un fel virtuos, era pur şi simplu copleşit de proporțiile nenorocirii care se abătuse asupra lor. Nici nu putea concepe să aibă o relație emoțională cu o altă femeie în timp ce Maisie îşi trăia ultimele clipe din viață şi nici nu era genul de bărbat care să recurgă la serviciile prostituatelor sau saloanelor de masaj.

Cam la un an după moartea lui Maisie, când reuşise oarecum să depăşească sentimentul de gol şi suferința pierderii ui, uşurat într-un anume fel că măcar ea nu mai suferea, iar pe umerii lui nu mai atârna nici o povară, şi-a dat seama că e din nou un bărbat liber şi că cei din jur îl priveau cu un interes care era uneori amabil, alteori exagerat, de parcă ar fi conspirat să-i găsească o pereche sau ar fi făcut pariuri în secret legate de posibila identitate a acesteia. Tot cam pe atunci şi-a dat seama că Anne şi Richard, amândoi adoles-cenți şi extrem de loiali amintirii mamei lor, deveneau extrem de suspicioşi dacă se întâmpla s întârzie seara în oraş sau dacă lăuda vreo colegă de catedră în timpul unei conversații. Toate astea îl făceau să nu se simtă deloc în largul său în prezența femeilor necăsătorite, de teamă ca eforturile de a He face plăcut să nu fie prost înțelese, şi probabil că şi ele se simțeau stingherite. Apoi în viața lui a intrat Winifred Hoit, inițial ca studentă ce se pregătea să susțină examenul de diplomă pentru dublă specializare, istoria artei şi lingvistică.

Era o combinație neobişnuită, pentru că între cele două domenii nu există prea multe legături, nici ca materie, nici ca metodologie. De fapt, singura care i-a venit în minte, cum

i-a spus şi ei la prima şedinţă de îndrumare (pe vremea aceea departamentul mai avea încă programul de îndrumare), era studiul lui Jakobson despre distincţia metaforă/metonimie aplicată la suprarealism şi cubism. Fred a recunoscut voioasă că nu avea nici o motivaţie logică pentru combinaţia de materii, pur şi simplu o interesau ambele, din raţiuni diferite, întotdeauna îi plăcuse să meargă la galerii de artă şi să se uite la tablouri, iar ca tânără mamă o fascinase uşurinţa cu care copiii învăţau limba şi-şi propusese să afle mai multe despre asta. Adevărul e că n-avea nici o înclinaţie spre lingvistică, dar a făcut tot ce-a putut şi, cu foarte puţin ajutor din partea lui, a luat un zece curat la istoria artei, pentru un eseu amplu despre diferenţele dintre suprarealism şi cubism. Şi pe el îl atrăgeau artele vizuale, însă interesul acesta a căpătat noi dimensiuni pe parcursul relaţiei sale cu Winifred.

La treizeci şi ceva de ani, Fred era ceea ce se numeşte o „studentă matură”, părând chiar mai matură decât era de fapt. Era înaltă, osoasă şi cu sâni mari, iar prin părul ondulat, de un castaniu întunecat se zăreau deja câteva fire albe. Purta ochelari de vedere cu rame aurii care, atunci când nu erau cocoţaţi pe puntea nasului, se odihneau pe pieptul amplu, prinşi de un lanţ subţire de aur. Mai erau şi alte lucruri care o făceau să iasă în evidenţă printre ceilalţi studenţi. Era o doamnă – în mod evident, neechivoc şi imposibil de ignorat. Vorbea ca o doamnă, se purta ca o doamnă, iar hainele pe care le purta aveau o eleganţă interesantă de modă veche: bluze cu jachetă asortată, fuste de stofă, pantofi cu toc decupaţi. Era clar că intrase la facultate cu ideea preconceputăcă în faţa profesorilor şi asistenţilor trebuie să te prezinţi ca şi cum ai fi la doctor sau la avocat. Colegele ei din grupa de seminar din anul întâi, toate în tricouri şi fuste de blugi sau colanţi şi bocanci Doc Martens, se holbau la hainele ei nevenindu-le să creadă sau

îşi dădeau ochii peste cap de câte ori punea o întrebare formulată perfect, cu accentul ei impecabil. La scurtă vreme după începerea studiilor a început să se îmbrace mai puțin formal şi să se potrivească mai bine în peisaj din punctul ăsta de vedere, dar accentul i-a rămas întotdeauna la fel.

De-abia în anul al doilea i-a devenit Desmond îndrumător (el era conferențiar la vremea aceea). Pe atunci, departamentul avea un sistem memorabil de îndrumare, în care profesorul se întâlnea săptămânal cu grupe de câte doi, trei studenți pentru a discuta pe marginea eseurilor sau a altor teme; mai erau, de asemenea, şi orele de consultații, în timpul cărora studenții care lucrau sub îndrumarea unui anumit profesor puteau veni oricând pentru a cere un sfat sau a clarifica o nelămurire. Probabil pentru că n-avea prieteni apropiați printre colegi, Winifred venea la orele de consultații cu oarecare regularitate, şi astfel se face că Desmond i-a aflat curând povestea vieții, completată cu amănunte din ce în ce mai personale pe măsură ce relația lor evolua. Făcea parte dintr-o familie de englezi catolici a căror ascendență ajungea până în perioada normandă şi care îşi pstraseră credința chiar şi în zilele de restrişte ale Reformei — ca să fie tacâmul complet, aveau chiar şi-un martir iezuit în arborele genealogic. Bunica ei fusese fiică de viconte, dar familia n-avea cine ştie ce avere sau proprietăți. Tatăl lui Winifred lucrase în diplomație, iar ea crescuse mai mult în străinătate; îşi definitivase educația la un internat dintr-o mănăstire englezească, fiind complet izolată de cultura tinerilor din anii ‘60. Nu fusese o elevă strălucită, iar în familia ei fetele nu erau trimise la universitate, aşa că Winifred a făcut doar o postli-cealã de şase luni la Geneva, iar apoi un curs de secretare la un colegiu comercial londonez, în speranța că nu va trebui să-şi câştige prea mult timp existența de una singură şi că-şi va găsi curând un soț. Cum părinții erau în străinătate, mătuşa preferată a lui

Winifred a luat-o sub aripa ei protectoare şi a prezentat-o unor tineri catolici respectabili, printre care şi Andrew Hoit, un tip cu studii la Downside şi Oxford, pe care, după cum i-a zis Winifred lui Desmond, „credeam că-l iubesc, când de fapt tot ce voiam era să fac sex cu el. Şi, cum pe vremea aceea credeam că singura modalitate de a face sex era căsătoria, m-am măritat cu el". Primul copil, Marcia, s-a născut chiar în primul an de căsnicie, urmând, la scurt timp, Giles şi Ben. „Mai greu cu contracepția la catolici", s-a amuzat ea când i-a povestit. „După naşterea lui Ben am trecut totuşi pe pastile. Şi după aceea ne-am mutat aici." Firma lui Andrew era în plină expansiune, iar el a fost promovat la conducerea uneia dintre noile filialele din nord. Şi-au căutat o locuință pe lângă Universitate, pentru că se ajungea uşor în centru, iar pe vremea aia, înainte de explozia imobiliară, casele nu erau încă atât de scumpe. Era o zonă de clădiri vechi, mai mult sau mai puțin lăsate în paragină, majoritatea vile victoriene din piatră gri, construite în vremurile înfloritoare ale negoțului şi manufacturilor londoneze, cele mai multe transformate acum în apartamente pentru studenți. Casa din Rectory Road, cu linia ei clasică şi stucatura ce împodobea fațada, era ceva mai arătoasă decât casele din jur, dar era totuşi destul de dărăpănată când au cumpărat-o şi nu şi-au permis s-o renoveze imediat ce s-au mutat. Winifred s-a străduit să-şi crească cei trei copii într-o casă friguroasă şi plină de umezeală, cu o insta-lație electrică antică, ce se strica întruna, şi cu un soț care era la serviciu toată ziua şi de multe ori chiar şi seara târziu. „Numai că nu întârzia numai din cauza serviciului, mai avea şi o idilă cu o colegă." Au încercat să rezolve totul prin consiliere matrimonială şi lucrurile s-au mai dres un pic, dar nu după multă vreme Andrew a înşelat-o din nou, aşa că până la urmă Winifred a divorțat. A căpătat casa, plus o mică pensie, şi o vreme şi-a

suplimentat veniturile luând în gazdă studenți la maşter. Din conversațiile cu ei, a început să-şi dea seama ce mult pierduse prin faptul că nu mersese la facultate, aşa că, după ce copiii s-au făcut mari, s-a înscris la Universitate, ca studentă matură, ceea ce o scutea de anumite cerințe.

— Şi uite-aşa am ajuns aici şi-mi place de mor!

A trebuit să fie foarte prudenți la început, înainte să fie siguri că vor să le spună tuturor despre relația lor. Trebuiau să se prefacă destul de des că nu sunt împreună, ceea ce făcea totul mai palpitant şi mai sexy. Pentru el era ca o revenire la viață după o perioadă în care parcă fusese criogenizat. Niciodată n-o să uite extazul primului lor weekend împreună, într-un hotel undeva la țară, protejați de alibiuri fabricate ca să-i păcălească pe copii. Desmond se temea că n-o să meargă, căci trecuse ceva timp de când nu mai făcuse sex, dar atitudinea lui Winifred l-a ajutat mult. Pentru ea sexul era — ca şi acum, de altfel – un lucru simplu, îşi spunea el uneori, o activitate sănătoasă şi pasionantă, asemănătoare călăritului sau surfingului. îi plăcea, dar nu-i lipsea prea tare dacă n-o făcea ceva vreme.

— Ce drăguț, a oftat ea după prima lor partidă. Uitasem ce plăcut e să faci dragoste.

Maisie, pe de altă parte, se temea că, dacă nu fac dragoste regulat, sentimentele lui față de ea se vor răci, dar din punct de vedere sexual era timidă, probabil şi din cauză că provenea dintr-o familie de scoțieni prezbiterieni. Primii ani ai căsniciei lor au reprezentat perioada în care majoritatea cuplurilor căsătorite, respectabile, citeau cu interes manuale despre sex sau se documentau din diverse surse pentru a învăța cum pot obține satisfacții mai mari, iar Maisie accepta ca o bună parteneră toate variațiunile posturale pe care le propunea Desmond; dar se vedea că n-o inspiră cu adevărat, aşa că după o vreme au revenit la îmbrățişări conjugale ceva mai convenționale. Maisie simțea

o aversiune deosebită față de sexul oral, indiferent sub ce formă. A fost deci o surpriză minunată când, a treia oară când au făcut dragoste, Winifred i-a răsfățat penisul de parcă ar fi fost o acadea delicioasă din cale-afară.

— îți place ? l-a întrebat ea atunci, ridicându-şi spre el capul ciufulit.

— Foarte mult.

— Andrew m-a-nvățat cum se face, dar ticălosul n-o făcea niciodată.

— Eu am s-o fac.

În weekendul acela i-a spus că porecla ei la internat era Fred, iar Desmond a hotărât s-o adopte şi el, ca pe un soi de nume de cod prin care să-şi menționeze iubita în jurnal şi în notițele lui personale, asta, bineînțeles, în perioada când relația lor era una clandestină. Nu-i plăcuseră niciodată numele precum Winifred sau Winnie, drept pentru care Fred a devenit numele lui de alint pentru ea. Au aşteptat până şi-au dat copiii toate examenele pe care le aveau de dat în vara aceea, după care i-au anunțat că se căsătoresc. între timp îşi dăduseră şi ei seama că între părinții lor era ceva serios, aşa că au primit vestea cu resemnare şi, în unele cazuri, chiar aprobator. N-au primit însă la fel de bine vestea că vor locui toți în aceeaşi casă, dar asta n-a fost o problemă prea mare, pentru că la scurtă vreme au plecat fiecare la diverse facultăți sau şi-au construit cariere în alte oraşe. S-au căsătorit discret, în vacanța de vară, iar în toamnă Winifred şi-a reluat studiile. Au avut o scurtă discuție cu decanul, în timpul căreia au convenit ca Winifred să nu se înscrie la nici unul din cursurile lui Desmond de anul trei şi, de asemenea, ca el să se retragă din comisia de evaluare când se va discuta nota ei finală, pentru a evita orice suspi-ciuni de favoritism. A luat 9.50, ceea ce pe vremea aceea nu era atât de comun ca acum, după care a făcut un masterat de doi ani în cadrul căruia a studiat istoria artei la sfârşitul

secolului XIX. A început apoi fără prea mare convingere studiile doctorale despre Art Nouveau şi Secesiunea vieneză, pe care însă le-a abandonat când Decor a început să-i solicite tot timpul şi energia.

S-au căsătorit doar civil, pentru că, în ochii Bisericii Catolice, ea era încă măritată cu Andrew. La momentul respectiv, lucrul ăsta nu părea să fie o problemă pentru Fred, deşi pe părinţii ei i-a deranjat cumplit. Hârtoapele primei căsnicii o făcuseră să-şi piardă aproape de tot credinţa, dând vina pe creşterea şi educaţia pe care le primise pentru ale-gerea pripită şi îngrozitor de greşită pe care o făcuse cu primul soţ şi pentru chinul cu care îndurase prea multe naşteri într-un timp nespus de scurt. Au căzut de acord să nu încerce să aibă copii împreună, pentru că în primul rând ar fi fost riscant la vârsta ei – avea deja treizeci şi opt de ani când s-au căsătorit – şi, oricum, amândoi erau de părere că aduseseră pe lume un număr suficient de odrasle. Aşadar, primii ani ai căsniciei lor au fost ca o lună de miere prelungită şi plină de pasiune, o perioadă de redescoperire a plăcerii erotice neîntreruptă de apariţia bebeluşilor şi, apoi, de grija pentru copii, aşa cum fusese cazul fiecăruia dintre ei în prima căsnicie. Diagnosticul de surzenie la sunetele de înaltă frecvenţă a aruncat o uşoară umbră asupra fericirii lui, însă plăcerea tacită pe care o simţeau unul în braţele celuilalt nu a fost extrem de afectată, având în vedere că sunetele care însoţesc momentele de dragoste sunt în general nearticulate şi de joasă frecvenţă.

În mod inevitabil, virilitatea lui a început să scadă odată cu trecerea anilor, iar Fred devenea din ce în ce mai corpolentă şi mai puţin atrăgătoare. Au început să facă sex din ce în ce mai potolit, ca într-un soi de rutină, iar Desmond se gândea că în curând totul o să se termine într-o idilă drăguţă între doi bătrâni senini şi căşti, aşa cum se întâmplă cu mai toate cuplurile. Dar acum Winifred

întinerea, avea 0 nouă carieră şi un look proaspăt, în timp ce el îmbătrânea şi surzea din ce în ce mai tare, uneori fiind, pe deasupra, şi victima unor disfuncţii erectile. Nu dăduse atenţie diferenţei de opt ani dintre ei atunci când se căsătoriseră, dar acum începuse să-l roadă. Nu erau chiar ca vara şi iarna, ci mai degrabă ca toamna şi iarna, dar diferenţa aceasta mică devenea tot mai semnificativă pe măsură ce Desmond îmbătrânea, mai ales că Fred chiar arăta din ce în ce mai tânără. Era întotdeauna înţelegătoare şi nu-şi pierdea buna dispoziţie dacă făceau sex şi lucrurile se fâsâiau, cum s-ar zice, înainte să ajungă la punctul culminant. îi explica lui Desmond că mai erau destule feluri de a oferi şi primi plăcere sexuală, iar ea era deschisă la cele mai multe dintre ele, dar pentru el toate acestea nu însemnau decât părţi ale preludiului. A încercat Viagra, la sfatul medicului, şi a obţi-nut rezultatul scontat, însă a apărut o reacţie alergică şi a trebuit să renunţe. Aşa că acum, înainte să-i sugereze lui Fred să se bage devreme în pat, îşi calculează atent mişcările : nu bea alcool, face un duş revigorant în loc de o baie fierbinte şi reglează cu grijă intensitatea temperaturii şi a luminii din dormitor. Pregătirile acestea însă nu dădeau întotdeauna roade. Sexul devenise mai degrabă o sursă de îngrijorare decât de plăcere, iar liniştea lui sufletească era adesea spulberată de mesajele ce treceau zilnic de progra-mul de protecţie al calculatorului său, făcând reclamă la tot felul de produse precum Viagra, Cialis şi tot felul de baza-conii din plante care garantau creşterea potentei. Jmpresio-nează-ţi partenera cu o erecţie sporită, cu energie nesfârşită şi durată prelungită. Inalţă-ţi bărbăţia până la cele mai uluitoare culmi... Tot ce-i trebuie unui bărbat adevărat... Salut, prietene ! Ţi se oferă şansa unică să scapi de probleme pentru tot restul vieţii... Extra-Time e soluţia perfectă pentru toate dificultăţile tale legate de actul sexual!

Nu conține hormoni!... Ți-a zis vreodată că n-o ai destul de mare ? Nu ? Poate n-a vrut să fie nepoliticoasă ? Imaginează-ți cât de fericit ai putea fi cu un penis mai mare, cu mai multe femei înnebunite după tine şi un plus de încredere în tine însuți. Vino s-arunci o privire..."

Tocmai mi-am dat seama că, dacă ăsta ar fi un roman, oricine l-ar citi s-ar gândi: „Ha, ha! Săracu' Desmond, încă nu s-a prins că Winifred are un amant şi că toată campania de slăbit şi de înfrumusețare a fost de fapt pentru plăcerea lui, iar Jakki e mînă-n mână cu ei, înlocuind-o cu bună ştiință la magazin când soțioara o-ntinde să petreac după-amiezi fugare de amor cu amantul, în timp ce bietul bătrânel stă liniştit acasă, primindu-şi fericit ocazionala partidă de sex oral". Numai că eu sunt sigur că nu aşa stau lucrurile cu Fred. Lăsând deoparte încrederea mea intuitivă în devotamentul ei, cred că procesul de înfrumusețare a coincis mai mult sau mai puțin exact cu reîntoarcerea lui Fred spre credința religioasă, un lucru deplorabil din punct de vedere intelectual, după părerea mea, dar care îmi oferă un soi de siguranță că nu mă înşală. A-nceput, cred, cam când s-a măritat Marcia şi a făcut cununia religioasă, iar Fred n-a putut să meargă la împărtăşanie alături de mama ei şi de ceilalți membri ai familiei, pentru că acesta ar fi fost considerat, cum zice ea, „un comportament scandalos". înainte de nunta Marciei, mai simțea din când în când nevoia să meargă la slujbă, mai ales când eram în vacanță într-o țară catolică, dar luasem întotdeauna asta drept expresia unei nostalgii trecătoare. După nunta Marciei, însă, a început să-şi facă probleme legate de propria situație matrimonială şi s-a hotărât să ceară anularea căsătoriei religioase cu Andrew, invocând faptul că la vremea respectivă erau amândoi mult prea imaturi din punct de vedere emoțional şi psihologic pentru a înțelege ce înseamnă o căsnicie. Mie, personal, mi se pare că acelaşi lucru e

valabil pentru cel puțin jumătate din cuplurile care se căsătoresc devreme, inclusiv pentru mine şi Maisie, dar nu i-am zis nimic, pentru că am înțeles cât de important era pentru Fred să-şi recapete locul în sânul bisericii. A fost un proces lung, în timpul căruia mama ei şi alte rude apropiate au fost interogate de preoți pentru a se confirma imaturitatea ei emoțională şi psihologică la momentul căsătoriei. Bineînțeles că familia ei a fost absolut încântată să colaboreze. Andrew, care se recăsătorise între timp şi renunțase de ceva vreme la catolicism, a şovăit la început să-şi recunoască imaturitatea juvenilă, dar în cele din urmă a făcut-o, de dragul relației pe care dorea s-o păstreze cu copiii pe care i-i dăruise Fred, iar într-un final căsătoria a fost anulată. Eram curios cum îi afecta lucrul ăsta pe copii şi chiar am întrebat-o pe Fred dacă nu cumva, prin anularea căsătoriei, ei deveneau copii nelegitimi. Mi-a zis că nu, problema legitimității e de natură juridică. În fața legii, ea şi Andrew fuseseră căsătoriți, iar copiii lor erau legitimi; în fața lui Dumnezeu, însă, nu fuseseră căsătoriți, chiar dacă ei au crezut că sunt şi toată lumea, inclusiv preotul care a oficiat ceremonia, a crezut acest lucru, şi asta pentru că una dintre condițiile fundamentale ale unei comu-niuni religioase întemeiate nu fusese îndeplinită. Am ne-căjit-o un pic:

— Deci, dacă Andrew nu era cu adevărat căsătorit, asta înseamnă că ce făcea el cu toate femeile alea nu era de fapt adulter ?

— Ba bineînțeles că era adulter, mi-a răspuns Fred țâf-noasă. De-aia am divorțat. Nu mai spune prostii, dragule.

— Adulter în fața legii, poate, dar în fața lui Dumnezeu ?

— Tot adulter, zise Fred cu o privire de gheață, aşa că m-am oprit.

Ideea mea despre anulările de căsătorii, care în ultima vreme se acordă într-un regim mult mai liberal şi mai acce-

sibil decât în trecut, când le obțineau numai cei bogați, care aveau putere şi influență să tragă sfori la Vatican, este că acestea nu sunt decât subterfugii menite să-i permită Bisericii Catolice să revină asupra poziției vehemente pe care a avut-o în trecut față de divorț, fără a părea însă că-şi încalcă propriile precepte; dar cum rezultatul e în definitiv unul pozitiv, profund uman, n-aveam de ce să fac caz pe tema asta. Am fost chiar de acord să facem cununia religioasă, la biserica unde merge de obicei familia lui Fred – o ceremonie intimă, liniştită, avându-i ca martori doar pe Marcia şi pe soțul ei –, deşi m-am simțit un pic ridicol când a trebuit să rostim din nou jurămintele înscrise deja de mult în registrul stării civile.

— Te simți altfel acum? am întrebat-o pe Fred după aceea.

— Sigur că da, dragule, mi-a răspuns ea.

— Vrei să spui că înainte nu te simțeai ca şi cum am fi fost căsătoriți?

— Nu, sigur că nu – adică da, sigur că da. Numai că acum mă simt... bine. împăcată.

Sunt anglican prin botez, dar n-am avut parte de o educație religioasă. Mama m-a învățat să-mi spun rugăciunea înainte de culcare şi mă ducea la slujbă de Crăciun şi de Paşte, dar cam asta a fost tot. Tata zicea – şi încă mai zice câteodată – că el crede-n Dumnezeu, dar nu calcă-n biserică decât la nunți sau înmormântări. în liceul unde am învățat se făceau adesea adunări religioase, iar elevii de la uman erau încurajați să aleagă religia la examenele pentru GCE.[23] Aproape tot ce ştiu despre creştinism am învățat atunci sau la cursul de literatură engleză din facultate, cînd i-am studiat pe Milton şi James Joyce. Sunt oarecum invidios pe

[23] *General Certificate of Education, echivalentul britanic al diplomei de bacalaureat.*

credincioşi, dar în acelaşi timp mă şi scot din sărite. Cercetările arată că probabilitatea de a fi fericite e mult mai mare la persoanele credincioase decât la persoanele ale căror principii şi valori sunt totalmente laice – şi e uşor să-ți dai seama de ce. în viața fiecărui om există tristețe, suferință şi dezamăgire, dar e mult mai uşor să treci peste ele dacă ai credința că după viața asta mai vine una, în care toate imperfecțiunile acesteia vor fi îndreptate; iar chestia asta face ca însăşi moartea să fie văzută într-o perspectivă mult mai puțin deprimantă. De-asta îi invidiez pe credincioşi. Bineînțeles că nu există nici o bază solidă pentru lucrurile în care cred ei, dar nu le-o poți spune fără să fii considerat crud, agresiv şi lipsit de respect, fără să pară, de fapt, că le ataci dreptul de a fi fericiți. De-asta mă scot din sărite convingerile religioase, chiar şi ale celor dragi mie – de fapt, mai ales ale celor dragi, cu ei fiind cel mai greu să discuți rațional despre religie. Fred se duce la biserică în fiecare duminică dimineață, în timp ce eu stau acasă şi citesc ziarele, şi se întoarce după o oră şi jumătate, cu o expresie de satisfacție virtuoasă întipărită pe chip. Uneori, când o-ntreb cum a fost predica, aproape că ridică din umeri – sincer, nici nu cred că ascultă cu prea mare atenție. Dar n-aş avea curaj s-o întreb vreodată dacă, atunci când înghite ostia, se împăr-tăşeşte cu adevărat din trupul lui Hristos. Nu cred că reli-giozitatea lui Fred are o bază intelectuală puternică. E mai degrabă produsul educației primite acasă şi la şcoală şi, cumva, o continuare a tradiției impuse de familie. Tumultul sexual şi eşecul primei căsătorii au îndepărtat-o o vreme de credința catolică, dar când lucrurile au reintrat pe un făgaş normal, Fred a revenit în brațele protectoare ale bisericii, în acele câteva ocazii când am fost nevoit, din motive fami-liale, s-o însoțesc la slujbă, am observat că pentru ea totul nu e decât un soi de ritual, un ritual menit să îi confirme propria credință. Stă jos, se ridică, îngenunchează, cântă imnuri,

murmură răspunsuri, toate într-un fel de transă, fericită că face parte dintr-un mediu care îi dă credință şi speranță, fără să fie obligată să analizeze fundamentul logic al acestor lucruri. Şi cine sunt eu să-i spun că se înşală, eu, care rămân acasă cu îndoielile mele şi cu surzenia mea şi cu prostiile de senzație din ziarele de duminică?

Ca în aproape fiecare duminică, azi au venit la masă Marcia şi familia ei. Dintre toți copiii noştri, Marcia, fiica lui Fred, locuieşte cel mai aproape, la doar câțiva kilometri de noi, aşa că pe ei îi vedem cel mai des. Mă bucur mult să-i văd pe Delfinul Daniel şi pe sora lui mai mare, Helena – sau Lena, cum îi spunem în familie. Cu Marcia şi cu soțul ei, Peter, mă înțeleg destul de bine, dar am impresia că, dintre toți copiii lui Fred, Marcia a fost cea care s-a opus cel mai mult căsătoriei noastre – eram mai în vârstă decât mama ei, pe deasupra îi eram şi profesor, neataşat de catolicism şi cu propriii mei copii – şi nu cred că resentimentele sale inițiale față de mine au dispărut cu totul. De fapt, aş zice că acum, când Fred înfloreşte din nou, devenind o femeie de afaceri plină de succes, în timp ce eu mă complac în viața mea banală de pensionar care, pe zi ce trece, cade tot mai mult pradă surzeniei, acum presupun că am devenit în ochii Marciei nimic mai mult decât o complicație inutilă, un ghimpe neplăcut în coastele familiei. Şi, cum în ograda lor cântă găina, Peter o urmează ascultător, adoptând o atitudine precaută față de mine. I-am zis o dată lui Fred chestia asta, dar nici n-a vrut să audă: „Prostii, dragule. Marcia te res-pectă foarte mult, iar dacă Peter pare un pic «precaut», cum zici tu, e din cauză că probabil se gândeşte că un profesor universitar de lingvistică îi analizează cu atenție limbajul şi ia notă de toate greşelile pe care le face când vorbeşte”. M-a umflat râsul când am auzit una ca asta, pentru că lingvistica modernă e aproape excesiv de permisivă, dar mi-am dat seama că e posibil să aibă

dreptate. Peter se trage dintr-o familie de muncitori şi vorbeşte cu un accent destul de puternic, iar uneori mai strecoară şi câte un cuvânt în dialectul local. A făcut contabilitate la Politehnică, cum era pe atunci, şi lucrează în domeniul industrial, aşadar cultura lui e un pic mai anemică şi, prin urmare, e destul de intimi-dat de familia nevesti-sii. După ce am vorbit cu Fred despre asta, am încercat să-l fac pe Peter să se simtă mai în largul lui, aşa că am adus în discuţie şi am criticat celebra carte a lui Lynne Truss despre apostrof, numai că n-am reuşit decât să-l enervez, pentru că s-a dovedit a fi un cititor inveterat al lui Lynne Truss, crezând în cartea aceea mai ceva ca în Biblie. Ei bine... Sunt un cuplu admirabil din multe puncte de vedere, amândoi cu cariere foarte solicitante, dar în acelaşi timp şi foarte implicaţi în creşterea copiilor. Îşi organizează timpul astfel încât în fiecare seară şi în weekenduri să facă ceva interesant cu copiii, dar nu cred că fac niciodată ceva interesant numai pentru ei doi; aş vrea sincer să-i pot iubi mai mult. N-am problema asta cu copiii, care sunt frumoşi şi adorabili, la vârsta la care învaţă incredibil de repede să se exprime, iar uneori fac greşeli foarte expresive, asta dacă aş putea să le şi aud... Azi, când i-am făcut Lenei un compliment legat de rochiţa drăgălaşă pe care o purta, ea mi-a răspuns că i-a cumpărat-o mami de la Marks & Spencer şi toată lumea, în afară de mine, a râs. Am râs şi eu – singur – după ce mi-a explicat Fred că Lena zisese de fapt Marks & Spensive[24].

6

[24] *Spensive, cuvântul cu care fetiţa încurcă numele magazinului, vine de la expensive („scump”), pronunţat astfel de oamenii simpli, fără educaţie, şi uneori de copii.*

7 noiembrie. Azi-dimineață m-am trezit înaintea lui Fred şi luam deja micul dejun când a intrat ea în bucătărie, îmbrăcată în halatul de casă. Mi-a zis „Bună dimineața, dragule” şi, îndreptându-se spre aragaz, a mai spus ceva, însă n-am auzit ce anume, pentru că nu-mi pusesem aparatul ; mi l-am scos seara, înainte de culcare, în baia mare, care e baia mea când n-avem musafiri sau ceva de genul ăsta, şi probabil că era încă acolo. Am zis „Ce?” şi ea a repetat ceea ce spusese, dar tot n-am reuşit să aud. Deschidea şi închidea diferite sertare şi dulapuri în timp ce vorbea, ceea ce-i făcea cuvintele şi mai greu de distins.

— Scuze, i-am zis. N-am aparatul — e sus.

S-a întors cu fața spre mine şi a zis mai tare ceva ce aducea cu „băț lung”.

— Ce să faci cu un băț lung ? am întrebat-o, derulându-mi-se deja prin minte diferite posibilități: poate vrea să scoată ceva care s-a rostogolit sub pat? Sau care a căzut după vreun dulap?

A venit mai aproape de mine şi-a zis:

— Tigaia. Tigaia cu băț lung.

— Tigaia cu băț lung ?! Adică cu coadă lungă ?

Şi-a dat exasperată ochii peste cap şi s-a întors la aragaz. Am rămas pe gânduri un minut sau două, după care mi-a picat fisa.

— A! Teflonul[25] îl cauți! E sus, în dulapul din dreapta.

Prea târziu, totuşi – Fred îşi pusese deja ovăzul la fiert într-un vas de inox, care se curăță mult mai greu decât teflonul. Era vina mea, pentru că ieri n-am pus teflonul la locul lui.

---

[25] *Personajul înțelege long stick pan („tigaie cu băț lung”), termen inexistent în limba engleză, în loc de non-stick pan („tigaie din teflon”).*

Fred s-a aşezat la masa din bucătărie, şi-a proptit pagina de cancan din The Guardian de borcanul de marmeladă şi a început să citească preocupată. Avusesem de gând să menţionez la micul dejun că mă întâlnesc cu Alex azi după-amiază. îmi pregătisem chiar şi un mic discurs: J)a, o mai ţii minte pe tipa de la vernisajul de la ARC de săptămâna trecută ? Tipa blondă ? Era atâta gălăgie că n-am auzit nici măcar un cuvânt din tot ce mi-a zis, dar se pare că face o cercetare, îmi închipui că ceva legat de lingvistică, de vreme ce am fost de acord să-i dau câteva sfaturi. A sunat să-mi reproşeze că n-am apărut la întâlnirea pe care se pare că o stabiliserăm, dar de care eu n-aveam nici cea mai vagă idee. Destul de jenantă situaţia, m-a pus în postura să nu mai pot refuza...” Dar, după neînţelegerea cu teflonul, nu mi s-a părut un moment bun să-i zic lui Fred, aşa că am lăsat-o moartă. Va trebui să-i spun după ce întâlnirea va fi avut loc, când va fi mult mai complicat să-i explic ce şi cum.

‚JMama n-are deloc probleme serioase de auz, e doar un fleac. M-aude perfect, dacă ridic un pic vocea şi repet doar de două, trei ori; dar cu vocea mea e mai obişnuită decât cu altele”, zice la un moment dat domnişoara Bates în Emma. Ce subtil sugerează Jane Austen iritarea, ascunsă sub masca politeţii, a celor care trebuie să repete, pentru bătrâna doamnă Bates, fiecare replică, oricât de banală, de câteva ori şi din ce în ce mai tare. Se pare că sunt într-o stare chiar mai gravă decât tiza mea fîcţională, pentru că, deşi sunt obişnuit cu vocea lui Fred, nu aud ce-mi spune decât dacă am aparatul auditiv în urechi.

Are oare surzenia vreun avantaj ? Oferă cumva vreun soi de har compensatoriu? Ascute mai tare un alt simţ? Nu prea cred, cel puţin nu în cazul meu. Poate în cazul lui Goya să fie adevărat. Am citit într-o carte despre el că, dacă n-ar fi surzit, probabil că n-ar mai fi ajuns un pictor atât de mare. Până la patruzeci şi ceva de ani a fost un pictor talentat, dar

destul de convențional şi lipsit de originalitate; apoi a luat o boală bizară care l-a țintuit la pat, paralizat, afec-tându-i foarte grav vederea, auzul şi capacitatea de a vorbi timp de câteva săptămâni. Când şi-a revenit după boală, însă, era deja surd şi aşa a rămas pentru tot restul vieții. Toate marile lui lucrări aparțin acestei perioade a surzeniei: Capriciile, Dezastrele războiului, Proverbele, Picturile negre. Toate lucrările întunecate, de coşmar. Criticul care a scris cartea e de părere că surzenia a ridicat un fel de văl de pe ochii lui Goya: când atenția nu i-a mai fost distrasă de şuvoiul verbal al celor din jur, a văzut clar ce ascunde comportamentul acestora: violență, răutate, cinism, nebunie, ca un spectacol stupid într-un azil de nebuni. Acum câțiva ani am fost la Madrid la o conferință a Consiliului Britanic şi am văzut Picturile negre. M-am mai dus încă de două ori la Prado după aceea să le revăd. Goya le-a pictat direct pe pereții casei lui de la țară – localnicii îi ziceau La Quinta del Sordo, Casa Surdului –, dar mai târziu au fost desprinse de pe pereți şi transpuse pe pânză. Acum toate sunt expuse la Prado: Saturn devorându-şi fiii, Sabatul vrăjitoarelor, Bătaie cu bâte şi toate celelalte, întunecate atât cromatic, cât şi tematic. Dar lucrarea în fața căreia zăbovesc întotdeauna cei mai mulți privitori, intrigați şi curioşi, are o cromatică mai deschisă decât celelalte. Este cunoscută sub titlul Câinele în lesă (nici unul dintre titlurile acestea nu îi aparțin lui Goya). Arată ca o pictură abstractă, expresionistă, compusă din trei planuri mari, predominant maronii, două verticale şi unul orizontal, dar în partea de jos a tabloului se vede capul unui câine mic, negru, pictat aproape ca un desen animat, îngropat până la gât în ceva ce pare a fi nisip, privind în sus patetic şi cumva înspăimântat de acea masă imensă, probabil tot de nisip, ce pare să vină spre el. Există multe teorii care încearcă să explice sensul tabloului, interpretându-l ca o reprezentare a sfârşitului epocii

luminilor sau a începutului modernității, dar pentru mine e clar ce semnifică: e o imagine a surzeniei, surzenia înfățișată ca o iminentă, inevitabilă și inexorabilă sufocare.

Mă întreb dacă Goya era de părere că datorită surzeniei a devenit un mare pictor. Dacă era în vreun fel recunoscător bolii care l-a lăsat fără auz. Cumva mă îndoiesc. Dar probabil că i-a trecut prin minte norocul pe care l-a avut pierzând-du-și acest simț, și nu vederea. Din punct de vedere practic, surzenia n-ar avea de ce să fie un handicap pentru un pictor, ba s-ar putea să fie chiar un avantaj, ajutându-l să se concentreze mai ușor, prin faptul că nu trebuie să stea de vorbă cu modelele, de pildă. Nu la fel stau lucrurile și cu muzicienii, pentru care pierderea auzului ar fi cel mai groaznic lucru cu putință. Beethoven este exemplul cel mai grăitor în acest sens. Am citit și despre el o carte, biografia lui Thayer – am un soi de interes morbid pentru biografiile marilor surzi din trecut. Am fost surprins să aflu cât de tânăr era când și-a pierdut auzul – n-avea decât douăzeci și opt de ani. A avut o răceală care a degenerat într-o boală mai gravă, nu atât de gravă ca în cazul lui Goya, dar i-a afectat auzul – probabil i s-au distrus celulele senzoriale din urechea internă —, iar deteriorarea a continuat progresiv până la sfârșitul vieții lui. Când și-a dat seama ce i se întâmplă, era cunoscut în principal ca interpret strălucit și dirijor, ambele fiind, într-un mod cât se poate de evident, cariere imposibil de continuat fără simțul auzului, de aceea, de atunci înainte, s-a concentrat aproape exclusiv asupra compoziției. Așadar, s-ar putea spune că tot surzenia l-a făcut un mare artist, ca și pe Goya, deși mă îndoiesc că Beethoven o privea în felul acesta, ca pe o mare binecuvântare dincolo de masca bolii și a suferinței. Când a observat că începe să-și piardă auzul a fost devastat, a căutat înnebunit leacuri (dintre care, desigur, nu l-a ajutat nici unul), a căzut pradă unei depresii crunte, blestemându-

şi Creatorul şi uneori contemplând însăşi posibilitatea sinuciderii. Şi-a obligat prietenii care-i ştiau chinul să jure că n-o să divulge secretul, temându-se că o să-şi piardă toată credibi-litatea profesională dacă lumea afla despre nenorocirea sa. Şi a reuşit vreme îndelungată să-i păcălească pe cei din jur, o dată pentru că nu mai ieşea în lume şi apoi pentru că se prefăcea distrat atunci când nu reuşea să audă cuvintele ce îi erau adresate. Dar, aşa cum ştiu toţi surzii, strategia asta are dezavantajele ei: te face să pari încuiat, nesociabil şi uneori chiar mojic. La şase ani după ce a început să surzească, atunci când pierduse orice speranţă să-şi mai recapete vreodată auzul, Beethoven a redactat o scrisoare adresată celor doi fraţi ai săi, dar într-un fel tuturor celor care îl cunoşteau, concepută în mod evident pentru a fi citită de toată lumea după moartea lui, în care explica „motivul secret" al comportamentului său ursuz. Scrisoarea e cunoscută sub titlul de „Testamentul de la Heiligenstadt", un sătuc de lângă Viena unde Beethoven se retrăsese, la recomandarea medicului, pentru şase luni de odihnă solitară. Am copiat scrisoarea din biografia lui Thayer şi am pus-o într-un dosar. începe aşa:

O, voi, cei care credeţi sau spuneţi că sunt răuvoitor, încăpăţânat şi mizantrop, cât de nedrepţi sunteţi. Căci nu ştiţi motivul secret pentru care vă apar astfel... Cum aş putea să le spun oamenilor: „Vorbiţi mai tare, strigaţi, căci sunt surd". Ah, cum aş putea să recunosc că îmi lipseşte singurul simţ pe care ar trebui să-l am mai ascuţit decât oricine, un simţ pe care cândva l-am avut desăvârşit, aşa cum nu multora dintre confraţii mei le este dat să aibă... O, nu pot s-o fac, aşa că iertaţi-mă dacă uneori mă închid în mine, deşi bucuros aş rămâne printre voi. Nenorocirea care s-a abătut asupra mea mă doare cu atât mai mult cu cât mă condamnă să rămân neînţeles; nu mă mai pot relaxa în prezenţa semenilor mei, nu mai pot sta liniştit de vorbă,

schimbând opinii şi idei cu prietenii, ci trebuie să trăiesc singur, ca un damnat.

E un document impresionant, un şuvoi de emoţii reprimate, un ţipăt sfâşietor. Uneori, ne mărturiseşte Beethoven, trebuia să cedeze dorinţei de a fi cu cineva.

Dar ce umilire când persoana de lângă mine auzea un flaut undeva, în depărtare, iar eu n-auzeam nimic sau când cineva auzea un păstor cântând, iar eu, din nou, n-auzeam nimic. Asemenea întâmplări mă înnebuneau, dacă ar fi continuat probabil că până la urmă mi-aş fi luat viaţa – numai arta mea m-a împiedicat s-o fac. Ah, mi-a fost cu neputinţă să părăsesc lumea înainte de a scoate la iveală tot ce simţeam că am înlăun-trul meu.

Referirile la flaut şi la păstor mi-au amintit de Philip Larkin şi de neputinţa lui de a auzi ciocârliile cântând în văzduh în ziua în care se plimba cu Monica Jones prin ţinutul Shetland., Mi-au amintit de asemenea de Simfonia pastorală, scrisă de Beethoven şase ani mai târziu, o evocare sublimă de sunete pe care marele compozitor nu le mai putea auzi de mai bine de zece ani. Şi nici concertul n-a avut cum să-l audă. Presupun că în urechi îi răsuna totuşi ceva – dar ce ? O versiune înfundată şi distorsionată, ca un concert pe care-l asculţi la un radio portabil ieftin şi cu bateriile pe ducă? Sau poate că, privindu-i pe membrii orchestrei, putea să refacă în minte toată bogăţia simfoniei, auzind-o cumva în interior, aşa cum, în zilele noastre, o poate asculta un utilizator de iPod ? Tare mă tem că prima variantă e cea mai apropiată de realitate.

Oare câtă alinare aş putea să găsesc în aceste cazuri pe care mi le oferă istoria? Nu prea multă. Şi Goya, şi Beethoven au fost nişte genii, iar arta lor a compensat cumva boala care-i lovise. Eu nu sunt nici geniu, nici artist. Presupun că un lingvist care n-aude ce spun cei din jur seamănă mai mult cu un muzician surd decât cu un pictor

surd, prin urmare mă pot identifica mai degrabă cu Beethoven decât cu Goya. Dar nu pot spune că numai munca mea legată de analiza discursului m-a ferit de disperare în ultimii douăzeci de ani sau că nu pot să accept moartea până ce nu voi fi terminat de împărtăşit lumii ideile mele în legătură cu, de exemplu, schimbarea subiectului sau omisiunea intenționată în vorbirea de zi cu zi, pe care aş putea continua să le cercetez, folosindu-mă de transcrierile înregistrărilor pe care le am. De fapt, am terminat de spus lumii ce aveam de spus despre aceste două subiecte sau despre altele asemănătoare, şi încă de ceva timp. Şi ce-o să fac când n-o să mai am nici viață socială sau sexuală ? Nu cred că vreau să mă gândesc la asta acum.

7

8 noiembrie. Ieri m-am dus la Alex Loom acasă, cum ne-am înțeles la telefon. Ăsta e numele ei de familie, Loom : aşa scrie lângă butonul soneriei pentru apartamentul 36, la intrarea în Wharfside Court. Nu e un nume comun, e uşor de ținut minte şi ştiu sigur că l-am înțeles corect pentru că l-am văzut scris. Nu sunt însă absolut deloc sigur de celelalte lucruri care s-au întâmplat în timpul după-amiezii petrecute cu ea, pentru că multe din chestiunile pe care mi le-a spus m-au luat prin surprindere, plus că are obiceiul de a-şi coborî vocea în punctele cheie ale conversației, aşa că n-am avut nici un moment certitudinea că am înțeles corect tot ce mi-a spus. Ceea ce urmează e un rezumat ordonat, puricat de ambiguități şi probabil nu foarte fidel al conversației noastre de ieri.

Ca în multe alte oraşe industriale, British Waterways a reamenajat în ultimii ani cursurile artificiale de apă ale oraşului nostru şi le-a transformat în nişte locuri de agrement atractive şi accesibile: au dichisit pontoanele, au vopsit

portițele, au montat stâlpi şi felinare în stil retro, au făcut tot ce trebuie pentru a-i încuraja pe oameni să se plimbe, să facă jogging sau să meargă cu bicicleta pe aleile de pe malurile canalului. De-a lungul cursului de apă care traversează centrul oraşului s-a dezvoltat în ultima vreme o zonă de locuințe, în special blocuri cu apartamente de închiriat. Apartamentul lui Alex e într-o clădire cu o înfățişare destul de modestă, un bloc cu patru etaje într-un stil pe care Fred îl numeşte Lego postmodern – cu fațadă din cărămidă roşie şi decorațiuni din plastic verde. E amplasat în fața unui braț înfundat al canalului, la capătul căruia stă pe jumătate cufundat în apă un calup urât de gunoi nebiodegradabil. A durat ceva până am găsit locul, pentru că adresa pe care mi-a dat-o Alex nu era trecută în ferfenițitul meu ghid al străzilor. Am trecut cu maşina pe lângă nişte terenuri virane, depozite părăsite şi mici ateliere până am dat de parcarea din spatele clădirii Wharfside Court. Am fost surprins de liniştea ce învăluia locul: la numai jumătate de milă mai încolo era traficul nebun din centrul oraşului, dar aici se auzea doar ca un murmur îndepărtat, iar afară nu se vedea nici picior de om. Era în plină după-amiază, când majorita-tea locuitorilor erau la serviciu, dar tot era bizar să fie atâta linişte în centrul acestui oraş cu peste jumătate de milion de locuitori; de fapt, întreg oraşul părea schimbat când îl priveai de aici. Toate punctele de referință erau parcă în altă parte decât le ştiam – The Castle Keep, clopotnița primăriei, piramida hotelului Hilton, toate păreau mutate din loc. Era o după-amiază rece şi senină, se vedea clar până departe. Soarele începuse să coboare, aruncând umbre prelungi şi ascuțite peste pontoane, ca într-un tablou fantastic de Giorgio de Chirico.

Mi-am dat brusc seama că liniştea nefirească din jur se datora şi faptului că nu purtam aparatul auditiv. Prefer să conduc fără el, când sunt singur, pentru că în felul ăsta

Ford Focus-ul meu în vârstă de patru ani pare la fel de silențios ca un Mercedes. Mi-am pus bobitele de plastic în urechi şi am sunat la apartamentul 36; am auzit vocea lui Alex printre țiuiturile interfonului:

— La etajul trei. Nu merge liftul, îmi pare rău, va trebui s-o luați pe scări.

Am urcat cele trei şiruri de scări simple şi prăfuite, din ciment grosolan. Când am ajuns sus, aproape gâfâind, mă aştepta în uşa apartamentului. Era îmbrăcată în pantaloni negri şi într-un pulover tot negru, cu un mic decolteu în formă de V, şi era machiată foarte discret, culoarea naturală din jurul ochilor accentuându-le albastrul intens. Aveau aceeaşi nuanță de albastru ca fundalul acela de la Microsoft – lumi-noasă, dar opacă.

— E stricat mai tot timpul, îmi zâmbi ea, căutând să se scuze. îi tot sun pe cei de la ascensoare, dar degeaba. Intrați.

Era un apartament mic: un dormitor, o baie şi o bucătărioară într-un colț al sufrageriei. Mi-a luat paltonul şi l-a agățat în cuierul din holul minuscul, după care m-a condus în sufragerie. Nu era cu mult mai mare decât casa tatei, dar era mult mai luminos şi mai curat. Pe o masă era deschis un laptop, cu screen-saver-ul dizolvându-se şi reapărând neobosit, iar pe un perete erau nişte rafturi pe care se aflau ceva cărți, cutii şi dosare. Pe ceilalți pereți erau agățate diferite reproduceri şi afişe moderne – am recunoscut un Munch înfățişând nudul unei adolescente slabe, aşezate pe un pat. Mobilierul era completat de două scaune cu spătar, o canapea micuță, un fotoliu, o măsuță de cafea, un dulăpior alb cu două sertare, un CD-player cu radio şi un mic televizor cu plasmă. Majoritatea păreau proaspăt sosite de la Ikea. Mi-a zâmbit şi şi-a desfăcut brațele:

— Chez moi.[26]

M-am îndreptat spre fereastră şi am văzut că vizavi nu era decât un alt bloc, foarte asemănător cu cel în care ne aflam.

— Frumoasă panoramă, am zis politicos. Staţi de mult aici?

— Nu chiar.

— E proprietatea dumneavoastră ?

— Nu, vai de mine! a răspuns ea râzând. Stau aici cu chirie, dar e foarte ieftin. Proprietarii sunt destul de disperaţi, e foarte mare oferta de apartamente de închiriat. Majoritatea din bloc sunt libere.

— Şi nu vă simţiţi singură aici ?

— Nu, chiar îmi place. E foarte multă linişte. E perfect pentru cineva care are de scris o lucrare.

— Aşa, şi despre ce e lucrarea? am întrebat.

— Haideţi mai bine să pun de-un ceai mai întâi – Earl (îrey sau Assam? Sau poate un ceai de plante?

Am ales Assam, iar ea s-a dus în bucătărioara care nu era despărţită de sufragerie prin nici o uşă. M-am aşezat în fotoliu, dar nu mă simţeam prea în largul meu. Mi-a trecut prin minte faptul că nimeni nu ştia că sunt aici. A spus ceva din bucătărie şi mi s-a părut că aud cuvântul „sinucidere". Am sărit în sus şi m-am dus înspre ea.

— Poftim? am întrebat.

A ieşit din bucătărie cu serviciul de ceai pe o tavă.

— Bilete de adio[27], a zis ea punând tava pe măsuţă. Când s-a aplecat i-am văzut adâncitura dintre sâni, cum i-o văzu sem şi la galerie. Despre asta îmi fac lucrarea de doctorat.

Analiza stilistică a biletelor de adio scrise de sinucigaşi.

---

[26] *La mine. (în fr. în orig.)*

[27] *Suicide notes (în engl. în orig.)*

Am vrut s-o întreb cum de s-a oprit la un asemenea subiect, dar m-am abținut, gândindu-mă că ar putea avea motive personale şi nu voiam să ating un punct sensibil. Mi-a observat ezitarea şi a râs.

— Văd că vă ntrebați cum de am ales un subiect atât de morbid. Toată lumea se miră. A început cu un fost iubit, psiholog la Columbia, care şi-a propus să măsoare factorii de risc cercetând bilete de adio scrise de sinucigaşi care au reuşit să se omoare şi de sinucigaşi care au eşuat. Adunase ceva material şi m-am gândit c-ar fi interesant să fac o analiză stilistică a acestor bilete, înțelegeți? Adică putem vorbi oare de un gen în sine? Apelează cei care se află în aceste situații de maximă intensitate la anumite formule retorice? Sau poate că disperarea îi împinge dincolo de limitele capacității lor normale de exprimare?

— Cum poți să-ți dai seama, am zis, fără să citeşti şi alte lucruri scrise de aceşti nefericiți?

— Sigur că nu poți, decât dacă ai dovezi în interiorul textului – uneori câte o propoziție se ridică stilistic mult deasupra restului discursului. Dar acesta e doar unul din aspectele cercetării mele.

Am întrebat-o unde îşi face doctoratul şi am aflat cu surprindere că la catedra noastră de engleză, având-l ca profesor coordonator pe Colin Butterworth.

— De ce în Anglia şi nu în America? am întrebat-o.

Sunteți americancă, nu?

N-avea un accent puternic, dar era totuşi inconfundabil.

— Da, sunt. Când Bush a fost reales, am zis că trebuie neapărat să plec din țară. Lucrasem luni în şir pentru campania lui Kerry şi am fost atât de deprimată...

— Ați lucrat ca voluntară?

— Nu, ca angajată. Visul meu era să lucrez în aparatul de stat, dar până la urmă m-am hotărât să-mi reiau studiile şi să încerc să-mi fac o carieră academică. Iar Anglia îmi

place, am petrecut mult timp aici când eram mică – tata lucra la ambasada din Londra. în plus, un doctorat aici costă mult mai puțin decât în America. N-aveam de unde să ştiu când m-am înscris că motivul pentru care e aşa de ieftin este că nu te-nvață absolut nimic. A râs când a văzut mirarea de pe chipul meu. Adică nu trebuie să mergem la cursuri sau să dăm examene, nu, doar să scriem o lucrare, de capul nostru, şi din când în când să ne mai întâlnim cu îndrumătorul.

— Trebuie să aveți un seminar, totuşi.

— Adică întâlnirile alea la care zice fiecare ce temă şi-a ales şi toată lumea e foarte politicoasă şi încurajatoare şi se pun numai întrebări uşoare ? Da, avem, zise ea sec. Din fericire, mie îmi place să lucrez singură. Sistemul mi se potriveşte foarte bine – sau mi s-ar potrivi, dacă îndrumătorul meu ar avea ceva într-adevăr interesant de zis.

— Nu vă înțelegeți cu profesorul Butterworth ? am întrebat-o.

începeam să pricep de ce n-a fost de acord să ne întâlnim în campus.

— E puțin spus, răspunse ea. Am citit un articol de-al lui despre efectul corespondenței electronice asupra stilului epistolar, ceea ce m-a făcut să cred că ar fi omul potrivit cu care să lucrez. Aşa am venit aici. Dar nu m-a ajutat deloc până acum.

— Probabil că n-are timp, am zis eu. Poate că e prea ocupat cu şedințe, bugete, evaluări şi toate celelalte lucruri pe care trebuie să le facă profesorii în ziua de azi în loc să gândească.

— Poate, dar nu e nici foarte deştept.

N-am putut să nu schițez un zâmbet complice la remarca asta. întotdeauna am fost de părere că reputația lui Butterworth îi depăşeşte cumva meritele şi că faima lui se dato-

rează mai mult faptului că are un instinct pentru subiecte la modă şi că apare des la televizor ca mare specialist în lingvistică contemporan, iar nu aceluia că ar fi el cine ştie ce savant. Dar următoarea ei replică m-a luat prin surprindere.

— De-asta aş vrea să fiți dumneavoastră îndrumătorul meu.

Mi-a zis că-mi citise foarte multe lucrări în ultima vreme şi că fusese într-adevăr impresionată.

— Bineînțeles, mai citisem câte ceva şi înainte, pe vremea când îmi făceam masteratul la Columbia, însă am fost absolut încântată să aflu că ați predat aici până de curând... Am citit la bibliotecă tot ce aveau de dumneavoastră. Cred că sunteți exact îndrumătorul de care am nevoie.

— Dar eu m-am pensionat, i-am atras atenția.

— Da, dar am auzit că profesorii continuă uneori să îndrume doctoranzi şi după ce s-au pensionat.

— Numai dacă îi aveau deja sub îndrumare la momentul pensionării, i-am explicat. îi ajută până la susținerea disertației şi după aceea gata, nu mai pot lua pe nimeni.

— Chiar pe nimeni ? zise ea ţuguindu-şi un pic buzele. Nu se poate aranja nimic?

— Mă tem că nu, i-am zis. Lăsând, bineînțeles, deoparte chestiunea acordului meu...

— Ați fi de acord, în principiu?

— Chiar dacă aş fi de acord, ar fi o insultă îngrozitoare la adresa profesorului Butterworth ca un profesor pensionar să-şi reia activitatea pentru a îndruma un doctorand care a lucrat până atunci cu el. în nici un caz n-ar fi de acord, nici el, nici Universitatea. Mă tem că nici nu se poate pune problema.

Eram bucuros că aveam un motiv atât de solid ca să-i refuz propunerea, altfel probabil că aş fi fost destul de tentat de ea. Mă atrăgea ideea de a mă implica din nou într-un proiect de cercetare, de a-mi folosi cunoştințele şi experiența

pentru a explora acest subiect care, deşi era bizar, mi se părea foarte interesant, precum şi perspectiva de a lucra cu această tânără inteligentă, sigură pe sine şi, de ce să nu fiu sincer, foarte atrăgătoare. Dar am învățat de-a lungul carierei mele că îndrumarea unui doctorand poate fi o treabă foarte complicată şi uneori de-a dreptul chinuitoare: la un moment dat începi să te simți cumva responsabil pentru realizările, satisfacțiile şi drumul pe care îl urmează cel cu care lucrezi, iar situația poate să dureze ani întregi. Era un lucru bun faptul că nici măcar nu am fost nevoit să cântăresc avantajele şi dezavantajele propunerii înainte să o refuz.

— Of, ce dezamăgită sunt, a spus cu un aer deznădăjduit.

— îmi pare rău. Am băut ultimul strop din ceaiul care era deja rece şi m-am uitat la ceas. Poate c-ar fi mai bine să plec.

— O, nu, vă rog, nu plecați, zise ea. Să vă mai pun nişte ceai.

îmi turnă încă o ceaşcă.

— Mai spuneți-mi despre lucrare, am zis. De unde luați textele pe care urmează să le analizați?

— Ah, păi există antologii. Şi internetul e de mare folos. Să vă arăt. S-a ridicat şi a luat de pe raft un dosar mare cu arc. Aici sunt toate textele mele primare. Le am salvate în calculator, desigur, dar câteodată îmi place să-mi mai arunc o privire pe ele şi aşa, ca şi cum m-aş uita într-un album.

Dosarul îmi cântărea greu pe genunchi – greu, metaforic vorbind, de atâta suferință umană. Erau în el tot felul de copii după bilete de adio, unele scrise la calculator, altele bătute la maşină sau scrise de mână. Nu-mi mai aduc aminte decât câteva din propozițiile şi expresiile pe care Alex le însemnase şi le adnotase, cu un scris minuscul, aproape ilizibil. JM-am săturat de viață, de-aia mă omor. Familia

asta de căcat nu face decât să profite de pe urma tau... „Şuieratul gazului îmi umple sufletul de teamă”... Jti-am de ales. Lucrurile nu se pot îndrepta decât dacă mă omor”... „Omul de lângă mine nu e decât o coincidență nefericită...”

Ultima era scrisă de o femeie care, de bună seamă, agățase un străin lipsit de noroc, cu care făcuse sex înainte să dea drumul la gaz în timp ce el dormea. Când mi-am ridicat privirea din hârtii, am observat că Alex stătea cu ochii ațintiți asupra mea.

— Interesant, nu? zise ea.

— Fascinant, dar neplăcut. Nu vă deprimă să lucrați cu aşa ceva în fiecare zi?

Clătină din umeri:

— Pe legişti îi deprimă să facă autopsii în fiecare zi?

— Presupun că ați făcut ceva statistici pornind de la textele astea.

— Da. Vreți să ştiți ce cuvânt ne-structural se repetă cel mai des?

— Sinucid? Mor?

— Iubesc.

— Hmm. în ce tip de expresii ?

— A, aici nu e nici o surpriză: e asociat cu nume, pronume, iar uneori expresiile sunt negative. Te iubesc, mamă. Te iubesc, tată. Te iubesc, Jack, dar tu nu m-ai iubit niciodată, mama şi tata nu m-au iubit niciodată, nimeni nu mă iubeşte...

Am mai citit câteva scrisori – toată lumea le numeşte „bilete”, dar de foarte multe ori sunt scrisori destul de ample – şi am făcut observația că de multe ori identitatea destinatarului este ambiguă.

— Prima impresie e că sunt scrise unei rude sau unei persoane iubite, dar uneori conțin informații bine cunoscute de ambele părți, deci e ca şi cum ar fi adresate de fapt întregii lumi.

— Exact, iar uneori mai apare şi câte o invocație către Dumnezeu. Ca şi cum n-ar vrea să uite pe nimeni important în această ultimă intervenție. E clar că vă atrage subiectul. Sigur nu vreți să fiți îndrumătorul meu?

— Foarte sigur. în ce stadiu sunteți cu lucrarea?

— Păi, am început-o în State acum ceva timp, după care am lăsat-o baltă. Când m-am înscris aici, în primăvară, am luat-o practic de la început.

- Nu-mi aduc aminte să vă fi văzut prin campus.

— Eu însă v-am văzut pe dumneavoastră. Eram o dată la bibliotecă şi cineva mi-a zis cine sunteți. Aşa v-am recunoscut la Galeriile ARC.

— Aha, am zis.

Şi eu care credeam că întâlnirea aia fusese întâmplătoare.

— Nu prea merg pe la facultate, iar când mă duc, stau mai mult la bibliotecă. Prefer să lucrez acasă. Plus că mai trebuie să şi muncesc, pentru a-mi putea plăti chiria.

— Cu ce vă ocupați ?

— Cu diverse. Chelneriță, barmaniță. Speram să găsesc ceva de lucru la catedra de engleză, dar n-am avut noroc.

— Da, în Anglia nu prea îi punem pe doctoranzi să predea, cum se face în State.

începu să chicotească şi zise ceva foarte repede, din care n-am priceput decât „mirositor de chiloți". Pe urmă a continuat cu povestea şi am înțeles că o fată cu care lucrase ea într-un bar îi spusese că ştia un tip care plătea bani buni pentru chiloți purtați şi nespălați. îi trimiteai o dată pe săptămână, prin poştă, sigilați într-o pungă de congelator, şi trei zile mai târziu primeai un cec. Pe tip nu-l vedeai niciodată. Bani câştigați uşor.

— N-am auzit niciodată de o modalitate mai simplă de a câştiga bani, încheie ea.

Dar, cum pierdusem începutul, nu ştiam dacă era doar o poveste despre prietena de la bar sau dacă şi Alex se implicase cumva în chestia asta. Aşa că, nefiind sigur, dădeam din cap şi zâmbeam, emiţând sporadic câte un murmur de aprobare, urmărind atent expresia şi tonul lui Alex şi încercând să menţin atitudinea aceea urbană de amuzament calm, imposibil de şocat. La un moment dat, însă, am scăpat neatent întrebarea:

— Şi vă spune el ce preferinţe are în materie de lenjerie ?

Din nefericire, această întrebare sugera că îmi trecuse prin cap, fie şi oricât de vag, posibilitatea ca Alex să fi făcut astfel rost de bani pentru studiile ei doctorale.

S-a holbat la mine un moment, după care a izbucnit în râs:

— Profesore Bates! Doar nu vă-nchipuiţi că eu îi trimit lenjerie acestui tip!

Am roşit teribil – nu sunt o persoană care roşeşte uşor, dar atunci am roşit – şi am zis:

— Nu, nu, sigur că nu.

— Ba eu cred că da, zise ea cu un aer ştrengar. Nu părea deloc ofensată.

— Era un „vă” impersonal, am zis eu, încercând să par cât mai pedant.

— Mă rog, nu zic că nu te-ar tenta, dacă ai fi complet lefter, zise ea.

— Mă întreb de ce impersonalul se foloseşte aşa în engleza americană? am zis eu, disperat să schimb subiectul. O singură dată, la începutul propoziţiei, după care se introduce pronumele personal corespunzător. Noi, aici, în Anglia, am folosi impersonalul şi în prima, şi în a doua parte a frazei.

Mi-am dat seama că adusesem discuţia înapoi la gafa pe care o făcusem mai înainte.

— Chiar nu ştiu de ce, a zâmbit ea, amuzată de stânjeneala mea.

A profitat de situaţie ca să mă roage din nou s-o ajut, măcar să-i citesc lucrarea şi să-i dau câteva sfaturi, un ajutor cât de mic de care nu trebuia să afle nimeni. Nerăbdător să plec, i-am zis că o să mă mai gândesc. Mi-a dat o carte de vizită cu un număr de mobil, spunându-mi că nu are telefon fix. Am încercat să găsesc o cale de a-i spune că ar fi bine să nu mă mai sune acasă, într-un fel care să nu pară nici nepoliticos, nici complice, dar n-am reuşit să găsesc o formulare potrivită, aşa că nu i-am mai zis nimic.

Pe drumul de întoarcere spre casă m-am gândit că trebuia neapărat să-i spun lui Fred de întâlnirea mea înainte ca Alex să dea iar telefon. Dar să-i povestesc toată tărăşenia de la început – cum fusesem de acord cu propunerea care mi se făcuse la vernisajul de la Galeriile ARC fără să aud nimic din ceea ce mi se spusese, apoi cum sunase Alex să-ntrebe de ce n-am venit la întâlnire şi cum ne-am înţeles să merg la ea acasă, după care să-i spun despre întâlnirea în sine – ar fi însemnat să-i expun o serie mult prea lungă şi complicată de evenimente ce ar fi atras inevitabil după sine întrebarea de ce nu i-am spus până atunci. Aşa că am pregătit o variantă comprimată, din care să-i dau de înţeles lui Fred, însă fără a i-o spune efectiv, că toată treaba se petrecuse azi după-masă la facultate: „O mai ţii minte pe blonda cu care stăteam de vorbă la Galeriile ARC zilele trecute, despre care ţi-am zis că n-am auzit o vorbă din ce mi-a spus ? M-am întâlnit cu ea azi la universitate, e americancă şi îşi face doctoratul la noi, la engleză, sub îndrumarea lui Butterworth, despre bilete de adio scrise de sinucigaşi, în-chipuie-ţi! Am stat de vorbă la un ceai, voia să-mi afle părerea – de fapt, mi-a dat de înţeles foarte clar că i-ar plăcea să fiu eu îndrumătorul ei, nu Butterworth. I-am

zis, bineînțeles, că nu se poate, dar s-ar putea s-o ajut un pic, totuşi, neoficial. E un subiect cu adevărat interesant...”

Mi-am recitat poezia sau în orice caz ceva foarte asemănător cu rândurile de mai sus în seara asta, la cină. N-a părut să-i trezească nici o suspiciune lui Fred şi, de fapt, nici prea mare interes. Era preocupată de o problemă cu un material de draperie fabricat în Italia, care fusese livrat la Decor de dimineață. Se pare că materialul avea un fir tras pe toată lungimea cuponului şi trebuia trimis înapoi. Numai că furnizorii nu mai aveau altul în stoc, ceea ce însemna că trebuia să aştepte câteva săptămâni până când fabrica din Milano trimitea alt lot, însă clienta fusese asigurată că va avea draperiile de Crăciun.

— S-ar putea să ne încadrăm în timp până la urmă, dar ar fi la limită...

— E un defect foarte vizibil ? am întrebat.

— Nu.

— Atunci poate-l vrea, dacă îi faceți o reducere de preț.

— Poate. Dar i-ar sta ca un fir de praf în ochi. De câte ori ar pune mâna pe ele, şi-ar aduce aminte că au un defect. I-ar fi tot timpul teamă să nu observe şi alții sau să nu se scape şi să le spună chiar ea. În mintea ei, magazinul ar rămâne pentru totdeauna legat de o imperfecțiune. Pentru mine e inacceptabil.

— Şi ce ai de gând să faci ?

— O să rezolvăm problema, rânji Fred. Chiar dacă trebuie să mă duc personal la Milano să aduc materialul acela la timp.

O femeie care ştie ce vrea, nevastă-mea.

Alex Loom e o persoană interesantă, deşi destul de enigmatică. Chiar şi numele ei e un mister. N-am găsit „Loom” în dicționarul Penguin al numelor de familie. E posibil să fie varianta americană a unui nume european german sau scandinav – Alex chiar are o fizionomie nordică,

de crăiasă a zăpezii. Din simplă curiozitate, am căutat substantivul loom în dicționarul etimologic Oxford şi, pe lângă sensul cel mai cunoscut, acela de război de țesut, am dat de o varietate semantică extraordinară, cu unele sensuri deja ieşite din uz, cum ar fi, de pildă, instrument sau unealtă, pânză de păianjen, vas deschis, barcă, partea dintre mâner şi lopată a unei vâsle, o specie de păsări din mările nordice, strălucirea unui far reflectată pe cerul nopții, un miraj peste ape sau gheață, un mănunchi de fire electrice izolate şi paralele şi, cel mai bizar, penis. Acest ultim sens era exemplificat cu citatul: ^Şi mare de-un metru i-era mădularul", dintr-un roman cavaleresc aliterativ de secol XV numit, ce coinci-dență, Alexander. (Presupun că numele complet al tipei e Alexandra Loom.) Ar fi un slogan bun pentru reclamele alea pe care le tot primesc pe e-mail: „Şi tu poți avea un mădular de un metru". Ca verb, cuvântul loom are mult mai puține sensuri: a apărea neclar, a se ivi mărit şi difuz, adesea amenințător; despre corăbii sau despre mare, a se mişca încet şi ritmic.

În ciuda notei uşor jenante cu care s-a încheiat întrevederea noastră, nu îmi pare rău că m-am dus. A trecut foarte mult timp de când nu am mai făcut ceva care să mă scoată din rutină – până şi cartierul era unul în care nu mai fusesem niciodată. Iar subiectul cercetării lui Alex este cât se poate de interesant. Cred că o s-o ajut un pic, neoficial, bineînțeles – mă atrage ideea de a-l completa din umbră sau chiar de a-i submina teoriile lui Butterworth. Parcă-l văd tresărind la auzul unei idei strălucite care vine de fapt de la mine... Numai când mă gândesc îmi înfloreşte un zâmbet pe față.

9

9 noiembrie. Întâlnirea mea cu Alex Loom a avut o urmare complet neaşteptată. Azi după-masă mă pregăteam să mă duc la bancă şi la poşta din cartier şi m-am hotărât

să mă îmbrac cu paltonul. Nu-l mai purtasem de marți, fiindcă ieri a fost cald şi umed, însă astăzi s-a răcit din nou. Mă-ncheiam la nasturi în oglindă şi am observat o mică umflătură la piept, ca şi cum aş fi avut în buzunarul interior o eşarfă sau o batistă mototolită. Mi-am băgat mâna în buzunar şi, ca un magician fără voie, am extras de acolo o pereche de chiloți de damă. I-am ținut cu vârfurile degetelor de la ambele mâini în fața ochilor şi m-am holbat la ei, nevenindu-mi să cred. Erau din bumbac alb, cu o bordură fină din dantelă. Mi-am dat seama imediat cum ajunseseră în buzunarul meu: înainte să plec de la Alex, m-am dus la baie – băusem două ceaiuri şi aveam vezica un pic stresată – şi sigur a profitat de absența mea pentru a-mi strecura chiloții – sau lenjeria intimă, cum ar zicea ea – în buzunarul interior al paltonului, ca un fel de post-scriptum la conversația noastră. Dar cu ce intenție?

^ Nu erau noi, dar erau proaspăt spălați – n-a fost nevoie să-i miros ca să-mi dau seama de asta, erau pur şi simplu fără pată, iar materialul era moale şi elastic la atingere. M-am uitat la etichetă şi-am văzut că scria cu litere şterse Bloomingdale's – confirmarea că erau ai lui Alex. Nu că aş fi avut motive să bănuiesc pe altcineva care să-mi fi făcut figura asta în ultimele patruzeci şi opt de ore. Mi-a trecut brusc prin minte cât de uşor aş fi putut să-i scot din buzunar în fața lui Fred. Dacă ieri, de exemplu, aş fi mers la premiera de la Playhouse îmbrăcat cu paltonul şi nu cu pardesiul, aş fi putut foarte bine să mi-i scot din buzunar aici, în holul casei, cu Fred lângă mine, sau la garderoba teatrului, înconjurat de lume curioasă şi amuzată. îmi imaginez cum aş fi scos chiloții din buzunar şi aş fi spus ceva de genul: Ce Dumnezeu... ?, holbându-mă la ei cu gura căscată, în timp ce oamenii din jur ar fi râs şi şi-ar fi dat coate, iar Fred ar fi fost mai întâi şocată, iar apoi îngrozitor de furioasă. Indiferent unde s-ar fi întâmplat, Fred mi-ar fi

cerut o explicație, şi ce aş fi putut să-i zic fără să mă dau de gol c-am fost la Alex acasă, ceea ce m-ar fi făcut inevitabil să par mult mai vinovat decât sunt ? M-a fulgerat un acces de furie extraordinară față de Alex, care şi-a permis o asemenea porcărie.

Oglinda din hol reflecta imaginea unui bărbat uscățiv şi cărunt, îmbrăcat într-un palton gri elegant, cu nişte chiloți albi în mîini; semănăm cu un detectiv care dăduse peste o dovadă incriminatoare şi nu ştia ce să facă cu ea. Primul impuls a fost să-i arunc la gunoi, dar se mai întâmplă câteodată ca Fred să îşi piardă cheile sau vreo bijuterie, şi atunci purică meticulos pubelele, înşirându-le tot conținutul pe ziare întinse pe jos în curtea din spate, iar eu n-aveam nici o garanție că lucrul ăsta n-o să se întâmple până să vină gunoierii. M-am gândit să-i ard, dar n-aveam nici o sobă pe combustibil solid în casă, iar dacă i-aş fi ars afară, să zicem la grătar, putea oricând să mă surprindă vreun vecin întorcând cu paleta nişte chiloți arşi. Mi-a trecut prin cap să-i tai cu foarfecă în bucățele minuscule şi să-i arunc în veceu, dar instalația sanitară nu e punctul forte al casei ăsteia vechi, şi ce mă făceam dacă se înfunda țeava de la canalizare şi compania Dyno-Rod scotea la lumină un ghemotoc de bumbac jegos, purtând eticheta Bloomingdale's? Fiecare nou scenariu care-mi venea în minte era mai bizar şi mai paranoic decât cel de dinainte. Până la urmă am pus chiloții într-un plic căptuşit pe care am scris numele lui Alex şi adresa din Wharfside Court, punând înăuntru şi o carte poştală cu un mesaj foarte tăios: „Cred că acest obiect de lenjerie vă aparține. Nu înțeleg de ce a ajuns în buzunarul paltonului meu, dar a fost un act prostesc, care m-ar fi putut pune într-o situație extrem de penibilă. în aceste condiții, nu vă mai pot oferi nici un fel de ajutor sau îndrumare în legătură cu lucrarea dumneavoastră. D.B." Am pus plicul la poştă în drum spre bancă. L-am expediat

expres, vrând să o fac conştientă de dispreţul meu cât mai repede cu putinţă.

10 noiembrie. Azi-dimineaţă m-a sunat Alex Loom, imediat după ce a primit plicul. Din fericire, Fred plecase deja la magazin.

— îmi pare rău, mi-a zis fără alt preambul, imediat ce am ridicat receptorul. îmi pare foarte, foarte rău. A fost o mare tâmpenie din partea mea.

— Da, a fost, am răspuns eu glacial.

A zis ceva încet, însă nu am auzit ce anume. Am dat volumul telefonului mai tare şi am întrebat:

— Ce?

— A fost doar o glumă.

— Ei bine, mă tem că nu mi s-a părut deloc amuzantă.

— Erau curaţi.

(Asta pe un ton ce se voia a fi împăciuitor.)

— Ştiu că erau curaţi, am zis eu, total aiurea. în pauza care a urmat, mi-am dat seama că ea o să deducă din asta că i-atn examinat atent. Dar asta n-are nici un fel de importanţă. Ar fi fost o situaţie extrem de penibilă dacă i-aş fi scos din buzunar în faţa... în faţa altor persoane.

La capătul firului s-a auzit ceva ce semăna al naibii de bine cu un chicotit.

— Adică în faţa soţiei dumneavoastră?

— Exact.

— Nu m-am gândit la asta, a spus. Eram sigură că o să-i găsiţi înainte să ajungeţi acasă.

— Ei bine, nu i-am găsit.

— îmi cer scuze. Promit că n-o să se mai întâmple.

— Exact, pentru că n-o să mai aveţi ocazia, i-am zis.

— O, doar n-aţi vorbit serios când aţi zis că nu mă mai ajutaţi, a protestat ea.

— Ba mă tem c-am vorbit foarte serios, i-am zis. La revedere. Şi am închis telefonul.

A sunat înapoi aproape instantaneu.

— Vă rog, nu-mi faceți asta. Haideți s-o luăm de la început. Să ne prefacem că povestea asta cu chiloții nu s-a întâmplat. Am mare nevoie de ajutorul dumneavoastră pentru lucrare. Mi-ați promis.

— Am promis că o să mă gândesc dacă vreau să vă ajut, atât.

— Dar vă atrage, nu ? Subiectul, vreau să spun. Am văzut clar că vă interesează.

Mă gândeam că trebuie să îi propun lui Fred cu prima ocazie să ne schimbăm numărul de telefon şi să nu-l înregistrăm în cartea de telefoane, şi tocmai mă întrebam ce pretext să invoc, când mi-am dat seama că există o soluție şi mai simplă.

— Bine, i-am zis, o să mă gândesc. Dar cu o singură condiție.

— Care?

— Să promiteți că nu mă mai sunați acasă.

Câteva secunde nu s-a auzit nimic la celălalt capăt al firului, după care a spus:

— Bine. De acord.

De-abia după ce am închis mi-am dat seama că înțelegerea făcută însemna că sunt în mod tacit de acord s-o ajut – altfel n-aveam cum s-o împiedic să-mi dea alte telefoane. Sau, în termeni de specialitate, enunțul meu n-ar fi avut nici o forță persuasivă.

în ce categorie de discurs am putea încadra un bilet de adio? Depinde, bineînțeles, de sistemul de clasificare la care ne raportăm. în sistemul Austin, adică în schema clasică, fiecare act de comunicare vorbită sau scrisă are trei posibile aspecte: aspectul locuționar (adică ceea ce spui, înțelesul literal), aspectul ilocuționar (adică efectul dorit asupra celorlalți şi aspectul perlocuționar (adică efectul real, final). Dar mai sunt multe alte nuanțe şi subcategorii, precum şi

clasificări total diferite, cum ar fi cea a lui Searle, în acte comisive, declarative, expresive, reprezentative, indirecte şi aşa mai departe. Cele mai multe enunțuri au atât sens locuționar clar, cât şi o certă valoare ilocuționară. Lucrurile încep însă să se complice la granița dintre sensul ilocuționar şi cel perlocuționar. Este într-adevăr aspectul perlocuționar un act lingvistic ? Austin zice că da şi dă exemplul unui om care spune „împuşc-o !"(cam ciudat exemplul, dar are sens, dacă ne gândim la misoginismul şi şovinismul tipic domnilor de la Oxford). Locuționar: când mi-a zis „Impuşc-o", a vrut să zică s-o împuşc pe ea. Ilocuționar: m-a îndemnat (sau m-a sfătuit sau mi-a ordonat) să o împuşc. Perlocuționar: m-a convins s-o împuşc. Cel mai interesant e aspectul ilocuționar : chiar şi într-un exemplu cum e ăsta, îți poți da seama cum aceleaşi cuvinte pot avea forță ilocuționară variată în raport cu contextul. Când predam, le spuneam studenților de anul întâi să creeze cât mai multe contexte pentru acest enunț. „Mi-a ordonat s-o împuşc", de exemplu, poate fi un ordin dat de un ofițer SS unui paznic într-un lagăr de concentrare. „M-a sfătuit s-o împuşc" necesită un pic mai multă imaginație, din cauza prăpastiei dintre perfectul compus şi conjunctivul brutal; poate fi un mafiot care îşi sfătuieşte o rudă să-şi împuşte nevasta necredincioasă. (Dar, dacă stau să mă gândesc, ăsta nu e chiar un context de zece: „a împuşca" nu e pus bine în valoare dacă n-avem şi arma şi ținta în acelaşi context.)

Dar dacă avem un bilet de adio al unui sinucigaş, pe care nu scrie decât: „Am de gând să mă împuşc"? Locuționar: omul îşi afirmă intenția de a se împuşca, unde „am de gând" înseamnă că are de gând, „să împuşc" înseamnă să împuşte, iar „mă" înseamnă că pe el însuşi. Ilocuționar: aici sunt mai multe posibilități. Ar putea să însemne că vrea să le spună celor care o să-l găsească că s-a omorât cu premeditare, nu din greşeală, sau că n-a fost omorât de altcineva. Ar putea,

de asemenea, să exprime disperarea care l-a împins la acest gest extrem. Ar putea dori să-şi facă familia şi prietenii să se simtă prost că nu şi-au dat seama ce are de gând şi, deci, n-au făcut nimic să-l oprească. Fără alt context, e greu de stabilit cu exactitate valoarea ilocuţionară a acestui enunţ. Cât despre efectul perlocuţionar, depinde dacă omul se sinucide în final sau nu. Dar oare chiar depinde ? Dacă doar scrii sau spui cuvintele: „Am de gând să mă împuşc" nu înseamnă că şi obţii rezultatul de a te sinucide. Spre deosebire de căsătorie, sinuciderea nu se comite în cuvinte. Valoarea perlocuţionară a unui bilet de adio se suprapune cu cea ilocuţionară, însemnând obţinerea efectului dorit asupra celor care citesc biletul. Dar pentru asta probabil că e important dacă te sinucizi sau nu în final.

Scrisorile de adio adevărate nu sunt de fapt niciodată atât de simple şi de directe ca exemplul meu, nici măcar atunci când sunt nişte simple bilete. Am căutat câteva pe internet şi mi-am dat seama că reprezintă nişte acte de comunicare foarte complexe, cu multiple valori ilocuţionare. De exemplu:

De ce mi-a făcut asta ? Mi-a zis că mă iubeşte. Cum a putut să iasă cu ea şi să nu-i pese cum mă simt eu. Nu pot să suport chestia asta, pe lângă toată nebunia cu examenele şi problema mamei. Cursurile sunt prea grele pentru mine şi nu mai pot să copiez[28]. O să pic toate examenele. Aş vrea să mor, pentru că dacă aş muri n-aş mai fi o povară pentru nimeni. Mama bea din ce în ce mai mult şi nu mai ştiu ce să fac. Ascunde sticle prin casă şi se enervează când i le găsesc, iar Gary nu m-ajută cu nimic şi-i dă băutură pe la spatele meu, pentru că şi el bea. Sunt atât de confuză nu facem decât să ne certăm tot timpul. Când sunt acasă, nu

---

[28] *Autoarea a scris greşit to copy („a copia") în loc de to cope („a face faţă").*

facem decât să ne certăm. Vreau să scap. Te rog fă să se termine toate astea. Fă să nu mai fiu aşa de confuză.

Sunt toată o singurătate[29], nu interesează pe nimeni dacă trăiesc sau mor. Nu aduc decât necazuri. Cum aş putea să-l câştig înapoi. N-are nici cea mai vagă idee cât de mult înseamnă el pentru mine şi pentru viaţa mea. Fără el viaţa mea n-are sens. Mama şi Gary m-au lăsat singură. Ei nu văd cât de rău îmi e. Nici nu le pasă. Te rog, Doamne, fă ceva şi pentru mine şi sfârşeşte-mi zilele. La şcoală nu-s bună de nimic şi-s urâtă nimeni nu vrea să mă iubească. Cum am putut să fiu atât de proastă încât să-mi închipui că el m-ar putea iubi.

Şi-o ţine aşa încă vreo zece paragrafe, trecând de la jeluire la acuze şi autoînvinuire, pe urmă la autocompătimire, implorare, furie, teamă şi disperare, adresându-se când familiei, când, indirect, iubitului care o lăsase de izbelişte, uneori lui Dumnezeu, alteori sieşi, în toată gama de formulări: declarative, interogative, imperative. Mi-am adus aminte de teoria lui Alex Loom conform căreia disperarea îl face pe cel care scrie să se exprime la un nivel superior celui la care se exprimă în mod obişnuit, însă nu am văzut nimic de genul ăsta aici. Dar, din punct de vedere literar, contextul face din naivitatea stilului o unealtă de mare efect – chiar şi greşelile pe care le face capătă un soi de elocinţă. „Sunt toată o singurătate” sună ca o replică din Gerard Manley Hopkins. Faptul că nu mai poate „să copieze” la cursuri e ca o scăpare freudiană care ne spune că recurge în mod regulat la plagiat. Punctuaţia fără cap şi coadă creează un efect de flux interior, prin care vedem cât de înnebunită şi de confuză e. Iar faptul că

---

[29] *I’m all a lone (în engl. în orig.); autoarea biletului a vrut de fapt să scrie I’m all alone („Sunt foarte singură”), însă a despărţit din greşeală cuvântul alone („singură”) în a lone („o singurătate”).*

foloseşte în principal timpul prezent intensifică puternic efectul narativ: JAă gândesc întruna la pastilele din dulăpior, dar mi-e frică”. Scrisoarea se încheie aşa:

Mi-e aşa de frig, te rog fă ceva. Nu mai suport sentimentul ăsta de gol. Mă doare oribil capul. Opreşte bubuitul e aşa de dureros. Nu mai am nici un fel de control asupra vieții mele. Mă fărâmițez. Faceți ceva.

Dacă ar fi vorba de o nuvelă, aceste două cuvinte din final ar reprezenta o încheiere măreață prin simplitatea ei. Dar, evident, nu ca pe o nuvelă au citit scrisoarea cei cărora le era adresată sau cei care au găsit-o; iar să o percepi estetic şi să o analizezi din punct de vedere literar ar părea cumva lipsit de sensibilitate, un gest care denotă o indiferență rece față de suferința umană cuprinsă în aceste rânduri. A fost o adevărată uşurare să aflu, dintr-o notă de subsol, că autoarea acestui bilet a supraviețuit supradozei şi că „şi-a văzut mai departe de viață”. Scrisoarea e postată, de fapt, pe un site dedicat prevenirii sinuciderilor.

12 noiembrie. Azi l-am sunat pe tata, cum fac în fiecare duminică seara, pe la ora şase. Răspunde prompt, pentru că-mi aşteaptă telefonul. I-am cumpărat de curând un telefon nou, cu numere mari, ca la cele de jucărie, şi cu volum ajustabil, pe care îl ține tot timpul pe poziția „Maximum”. I-am făcut şi o derivație, ca să poată vorbi din sufragerie, înainte, când nu era telefon decât pe hol, putea să sune şi câte cinci minute până-l auzea. în seara asta probabil că stătea lângă el, pentru că n-a sunat decât o dată şi l-am şi auzit cum răcneşte prompt un „Alo” m receptor.

Inițial pare destul de binedispus. A reuşit să-şi facă o pulpă mică de miel la prânz, fără să o ardă şi fără să dea foc la nimic, aşa că e mândru nevoie mare.

— Cred că am reuşit să biruiesc aragazul, îmi zice. Iar pulpa o să mă țină câteva zile bune.

Dar nu durează mult până începe să se plângă că nu doarme bine deloc, că se scoală de patru, cinci ori pe noapte. Avem din nou conversația despre saltea.

— Ar trebui să-ți iei o saltea nouă, tată. Una ortopedică.

— Una cum?

— Una mai tare.

— Ce rost are să mai arunc eu banii pe o saltea nouă, la vârsta mea?

— Ți-o cumpăr eu, tată.

— Nu vreau să-ți iroseşti nici tu banii.

Discuția asta despre bani a avut efectul neplăcut de a-i aduce aminte de o scrisoare pe care a primit-o recent de la Administrația financiară.

— îmi tot vin scrisori de la unu' din Scoția, mă tot bate la cap cu impozitu' pe venit. Ce treabă am eu cu Scoția?

— S-ar putea ca circumscripția ta financiară să fi fost transferată acolo, i-am zis. Se mai fac din astea, ca să se creeze noi locuri de muncă.

— Locuri de muncă! Drăguț loc de muncă, să stai toată ziua să-mi trimiți mie scrisori şi formulare de completat!

— Şi ce-ți zice în scrisori, tată ?

Din câte îmi pot da seama, Administrația financiară îl tot informează că e îndreptățit să primească înapoi nişte bani care i-au fost reținuți pentru ceva acțiuni la o firmă de construcții şi-i trimit de zor formulare pe care trebuie să le completeze şi să le depună ca să-i primească înapoi, numai că el bănuieşte că scoțienii ăştia coc ceva ca să-l aducă pe el la sapă de lemn.

— Pune toate scrisorile într-un plic şi trimite-mi-le, îi zic. O să încerc să văd despre ce e vorba.

— Şi dacă se pierd? Mai bine te uiți la ele când vii încoace. Poştaşii de pe aici sunt nişte şnapani! A, şi-am mai găsit ceva, nişte certificate British Leyland. Ce să fac cu ele? Să le vând?

— Cred că e cam târziu, tată. Britisb Leyland nu mai există de ani de zile.

— Fir-ar să fie! Ce noroc pot să am!

— Câte aveai ?

— Douăşcinci. La cinci lire fiecare.

— Eh, măcar n-ai pierdut mulți bani.

— Da, da' poate le crescuse valoarea, îl asigur că nu avea cum. îmi mai povesteşte de câteva probleme financiare care îl îngrijorează, iar eu îi spun din nou, cum am mai făcut-o de atâtea ori până acum, că, dacă mi-ar face procură, i-aş descurca afacerile cât mai în folosul lui, dar cum amintesc ceva legat de chestiunea asta, cum devine bănuitor şi ostil.

— Mai ai să-mi zici să-mi fac testament, răspunde el sarcastic.

— Păi chiar cred că ar trebui.

Ştie, oricum, că asta cred, pentru că e ceva vreme de când tot reluăm discuția asta.

— N-am de ce, răspunde enervat. O să moşteneşti tot ce am. Şi ştii foarte bine asta. Tu eşti singurul meu – cum îi zice – urmaş. Ce să mai dau bani la avocat ca să-mi fac, ce să spun, un testament. Oricum, e un moft.

— Bine, tată, cum vrei, oftez.

O să am de alergat, dacă moare fără testament, dar ar fi meschin din partea mea să-l bat la cap pe treaba asta: se cutremură ca în fața unei superstiții când se gândeşte la testament, i se pare că şi-ar semna propria condamnare la moarte dacă şi-ar face unul. Mai pălăvrăgesc un pic despre vreme şi despre diverse emisiuni de la televizor, până se calmează suficient ca să pot încheia conversația.

După aia o sun pe Anne. E în luna a şasea de sarcină şi zice că se simte bine, numai un pic o doare spatele, dar e euforică pentru că tocmai au terminat de amenajat baia. Lucrează la serviciile sociale din Derby şi locuieşte într-un sătuc din apropiere cu partenerul ei, Jim. E un tip amabil,

deşi puțin cam neobişnuit, care îşi câştigă existența cumpărând case vechi, în care se şi mută o vreme până le renovează, după care le vinde cu un mic profit, apoi cumpără din nou, şi tot aşa, drept pentru care întotdeauna ai impresia că trăiesc într-un semihaos, folosind invariabil numai jumătate din spațiul locuibil de care dispun.

— Sper că nu vă mutați iar în viitorul apropiat, îi zic.

— Nu, Jim mi-a promis că o să stăm aici ceva vreme, măcar până face copilul doi ani.

— Asta e bine. O rog să-mi confirme că vin la noi de Crăciun şi că rămân peste noapte, după care o anunț: Fred dă o petrecere mare de Boxing Day.

— A, şi tu nu? Nu e şi petrecerea ta, tată?

îmi aruncă mereu câte o aluzie cum că Fred ar fi cocoşul la noi în casă.

— Ba da, presupun că e. Dar e mai mult ideea lui Fred.

— Vine şi bunicul de Crăciun?

— Bineînțeles.

— ŞiRick?

— Nu ştiu ce-o să facă fratele tău. De invitat, a fost invitat.

Fiul meu, Richard, e fizician la Cambridge, specialist în fenomene ce au loc la temperaturi scăzute. Nu înțeleg mare brânză din domeniul în care lucrează, iar despre fiul meu ştiu încă şi mai puține. Mi se pare că, de când a murit maică-sa, toată existența lui se desfăşoară la o temperatură foarte scăzută. E necăsătorit şi, din câte ştiu, n-are pe nimeni; trăieşte într-un apartament din campus, are o slăbiciune pentru vin, pentru muzica barocă şi pentru fenomene ce au loc la temperaturi joase – şi cam atât. Uneori mă întreb dacă e gay, deşi nu prea cred. M-ar deranja, dacă ar fi ? Pro-babil, încerc să-l sun, dar îmi răspunde robotul. Sănțeleg că ascultă o operă de Händel la combina lui de ultimă gene-rație, superperformantă, şi nu vrea să fie deranjat.

Mie, drept să spun, mi se pare foarte mulţumit de ceea ce are, deşi alţii ar spune că îi cam lipseşte pofta de viaţă.

9

16 noiembrie. Alex Loom s-a ţinut de cuvânt şi n-a mai sunat. în schimb, la două zile după ultima noastră convorbire, am primit un e-mail în care îmi scria: „Când ne întâlnim să discutăm despre lucrarea mea?". I-am răspuns: „Nu ştiu. Din simplă curiozitate, cum aţi făcut rost de adresa mea de e-mail?". Mi-a răspuns: „M-am gândit că e foarte probabil să aveţi o adresă de e-mail pe domeniul universităţii, adică acelaşi tip de adresă ca toată lumea". Evident, se gândise bine. Personalului academic i se îngăduie să folosească reţeaua universităţii şi după pensionare, ceea ce îţi permite să accesezi în continuare catalogul bibliotecii online şi te scuteşte de cheltuiala unui cont privat. A continuat : „Deci când ne întâlnim ?". I-am scris: „Nu văd de ce ne-am întâlni, fără să avem ceva concret de discutat. Puteţi să-mi trimiteţi un capitol?". Mi-a trimis propunerea ei de disertaţie, scrisă în termeni foarte generali şi abstracţi. I-am trimis următorul mesaj : „Trebuie să văd ceva mai concret, cum ar fi un capitol din lucrare". Mi-a răspuns: „încă n-am scris nimic demn de a vă fi arătat". Am încheiat: „Atunci, aşteptăm până scrieţi". De atunci, tăcere.

îmi dau seama că îmi verific e-mailul mai des în ultima vreme, să văd dacă am mai primit ceva de la ea, şi simt o uşoară dezamăgire când constat că n-a venit nimic. Subiectul ei neobişnuit pare să-mi fi redeschis apetitul pentru cercetare. Azi m-am dus la biblioteca universităţii şi m-am perindat prin faţa rafturilor de la secţia de lingvistică, să văd dacă nu zăresc ceva legat de tema biletelor de adio.

N-am găsit nimic, în schimb am împrumutat câteva cărţi despre analiza documentară, în care m-am gândit că aş

putea găsi ceva relevant. Am rămas împietrit când pe paginile uneia dintre ele am dat de nişte însemnări făcute cu o carioca turcoaz, nu doar pe marginea textului, dar şi transversal, de la un capăt la altul al rândului. I-am raportat vandalismul bibliotecarului.

— Mi se pare incredibil ca o persoană educată, un om cu permis la biblioteca universităţii să facă aşa ceva, i-am zis.

Bibliotecarul s-a strâmbat şi a ridicat din umeri, după care mi-a explicat că acum studenţii pot împrumuta cărţi fără să mai treacă pe la el; îşi înregistrează singuri ieşirile într-un computer de la capătul culoarului, iar când aduc înapoi cărţile împrumutate, le pun într-un fel de căsuţă în holul de la intrare. Practic, nu mai ai cum să ţii evidenţa stării cărţilor.

— Dar n-aveţi cum să nu ţineţi evidenţa celor care le împrumută, am zis eu. Nu puteţi să-i chemaţi pe rând şi să-i întrebaţi? N-o să-l prindeţi pe cel care a făcut-o, dar măcar n-o să mai repete figura.

Bibliotecarul s-a uitat la mine de parcă aş fi fost sărit de pe fix. Mă rog, poate chiar sunt un pic, când vine vorba despre asta. Pentru mine, felul în care te porţi cu o carte arată cât eşti de civilizat. Recunosc că uneori mai fac şi eu însemnări pe paginile cărţilor luate de la bibliotecă, dar o fac uşor, cu creionul, pe marginea textului şi le şterg conştiincios pe măsură ce le transcriu. Mă înfurii din cale-afară de câte ori găsesc în cărţi împrumutate de la bibliotecă pasaje subliniate abundent, de multe ori cu ajutorul unei rigle, în ideea tâmpă că asta o să graveze cumva cuvintele pe cortexul celui care a subliniat, iar vandalismul mi se pare şi mai brutal dacă aceste însemnări au fost făcute cu pixul, nici măcar cu creionul. Mai nou se folosesc cariocile, care, după părerea mea, agravează şi mai mult situaţia, pentru că sublinierile sar şi mai tare în ochi, desfigurând textul cu

dungile acelea colorate grotesc; cei care fac asta nu au pic de considerație pentru cititorii care iau cartea după aceea.

Incidentul m-a adus într-o stare de dezgust total, dispoziție pe care o resimt din ce în ce mai pregnant în ultima vreme, fiind accentuată de fenomenele gen Big Brother, de apariția unor cuvinte licențioase în The Guardian, de promoțiile din magazinele Boots la inelele pentru penis cu stimulatori şi vibrații, de zombi beți vomitând în plin centrul Londrei în fiecare sâmbătă seara, de chimioterapia pentru câini şi pisici. Cumva, e mai simplu să-ți concentrezi nervii şi disperarea asupra acestor încălcări relativ triviale ale măsurii şi bunului-simț, decât asupra amenințărilor majore precum terorismul islamic, Israel/Palestina, Irak, SIDA, criza de energie sau încălzirea globală, toate problemele care au ieşit cu totul de sub orice control. Nu cred c-am fost vreodată mai pesimist decât sunt acum când mă gândesc la viitorul omenirii – nici măcar la apogeul Războiului Rece –, pentru că în ziua de azi există incredibil de multe căi prin care civilizația poate ajunge la un final catastrofic. Iar eu, sincer, nu cred că mai e mult până acolo. N-o să se întâmple în timpul vieții mele, probabil, dar în timpul vieții copilului lui Anne e foarte, foarte posibil.

17 noiembrie. Ieri-seară am avut o întâlnire ciudată cu Colin Butterworth. M-am dus la prelegerea inaugurală a noului profesor de teologie, mai mult de dragul celor câteva pahare de vin de la recepția de după (decanul-adjunct este cel care se ocupă de procurarea vinului şi tipul are un gust nemaipomenit), decât din interes pentru „Rugăciunea ca cerere”. Amfiteatrul mare de la Ştiințe Umane are oricum o acustică decentă, aşa că, dacă era interesant, ştiam că pot să şi aud ceva. M-am dus singur, pentru că Fred avea o şedință de comitet la organizația de caritate din care face parte, deşi probabil că oricum n-ar fi mers, judecând după cuvintele ei: „Las’, că ştiu eu ce cuib de atei e la catedra de

teologie”. Un pic exagerate, ce-i drept, dar e totuşi adevărat că teologii academici din ziua de azi sunt tot mai sceptici şi predau mai degrabă studii teologice, decât creştinism sau altă religie. Iar atitudinea tipului de aseară era fără doar şi poate una detaşat-amuzată: „Rugăciunea ca rugăminte înseamnă să îi ceri ceva lui Dumnezeu”, ne-a explicat el. „Când ceri ceva pentru alţii, se cheamă rugăciune mijlocitoare. La romano-catolici întâlnim un tip special de rugăciune mijlocitoare, şi anume rugăciunea adresată Fecioarei Maria sau altor sfinţi de a duce dorinţa ta mai departe, către Dumnezeu.” Cum era de aşteptat, publicul a chicotit la auzul acestor cuvinte. Sunt, spunea el, mai multe probleme legate de rugăciunea ca rugăminte. Una e că de cele mai multe ori nu funcţionează. Alta e că, dacă se întâmplă să funţioneze, îndeplinirea rugămin ţii tale înseamnă refuzul alteia, ca atunci când două ţări aflate în conflict sau două echipe de rugby se roagă pentru acelaşi lucru înaintea confruntării. Dar cea mai mare problemă constă în ideea că o fiinţă supremă intervine în istoria omenirii, unora îndeplinindu-le dorinţa, iar pe alţii refuzându-i, fără ca unii să merite neapărat mai mult decât ceilalţi. E surprinzătoare, totuşi, puterea credincioşilor de a accepta şi de a se împăca mereu cu dezamăgirile şi de a continua să îi adreseze lui Dumnezeu rugăciuni prin care cer îndeplinirea unor dorinţe. În acest punct al prelegerii mi-am adus aminte de scrisoarea de adio pe care o citisem pe internet – „Te rog, Doamne, fă ceva şi pentru mine şi sfârşeşte-mi zilele...” — şi m-ara întrebat dacă tipa, imediat după ce şi-a recăpătat cunoştinţa, o fi fost dezamăgită sau recunoscătoare că Dumnezeu nu i-a ascultat ruga; tot gândindu-mă la asta, am pierdut firul prelegerii şi n-am mai aflat cum puteau fi rezolvate problemele rugăciunii ca rugăminte.

Recepția din cancelaria mare a fost, ca de obicei, un chin, şi asta din cauza manifestării „reflexului Lombard”. Erau destui frați de suferință printre invitați, oameni mai în vârstă invariabil atraşi de evenimente de genul acesta, aşa că am avut ocazia să port câteva conversații în bine cunoscutul stil:

— Ce gălăgie infernală...

— Ce?

— Ziceam ce gălăgie infernală...

— Scuze, n-aud nimic, e aşa o gălăgie aici...

Apoi am purtat cu Sylvia Cooper, soția fostului şef al catedrei de istorie, una dintre conversațiile acelea în care inițial ai impresia că interlocutorul tău recită fragmente din poezii dadaiste sau rosteşte o înşiruire de cuvinte ce seamănă incredibil de mult cu imposibilele propoziții ale lui Chomsky, dar când îl rogi să repete ceea ce a spus, îți dai seama că de fapt era ceva cât se poate de banal.

— Obiceiul dansului a ajuns în clanță, mi s-a părut inițial c-a zis Sylvia Cooper, şi ne-am petrecut cea mai mare parte a timpului lungiți în melasă, ferindu-ne de zăpăceală în dosul cucoanelor împiedicate.

— Ce?

— Am zis că ultima oară când am ajuns în Franța ne-am petrecut cea mai mare parte a timpului stând în casă, ferindu-ne de zăpuşeal în dosul obloanelor întunecate.

— A, aşa de cald era ? Asta trebuie să fi fost în vara lui 2003.

— Da, ne-am ars cururile pe nişte carcase, dar mă tem că s-a ales praful de cubism.

— Pardon?

— Am mers din curiozitate la Carcasonne. Drăguț, dar din păcate stricat de turism.

— Da, asta se întâmplă acum cu toate locurile interesante, am zis eu sfătos.

— Dar eu repar sherry. Vai, ce se mai chinuiau un rac şi o sargasă în adâncul văilor de acolo. E un loc extraordinar al tartei moderne.

— Sherry? am spus eu, şovăind un pic.

— Ceret, un orăşel de la poalele Pirineilor, repetă doamna Cooper uşor iritată. Braque şi Picasso se duceau să picteze acolo. Vă recomand cu căldură locul.

— A, da. Am fost acolo. Au o galerie de artă modernă destul de drăguță.

— Mama tartei moderne.

— Exact, am zis eu. Mi-am aruncat privirea spre pahar. S-ar părea că trebuie să mă duc să-mi mai iau ceva de băut. Pot să vă aduc ceva de la bar?

Spre uşurarea mea, n-a vrut nimic. După ce mi-am mai luat un pahar, m-am postat undeva spre marginea sălii, unde puteam să-i aud destul de bine pe cei care voiau să-mi zică ceva. De partea cealaltă a încăperii l-am zărit la un moment dat pe Butterworth, împreună cu soția, stând de vorbă cu eroul serii şi turnându-i probabil complimente mincinoase despre cât de mult îi plăcuse prelegerea inaugurală. Butterworth – înalt, bine făcut, bronzat, cu o claie de păr negru creț, lucios şi lunguț până la umeri, într-un costum negru, elegant – arăta mai tânăr şi mai bine decât ea, deşi presupun că amândoi au în jur de patruzeci de ani. Doamna Butterworth e sau a fost asistentă medicală, parcă aşa mi-a zis cineva odată, iar aseară era îmbrăcată cu o rochie sobră care semăna perfect cu o uniformă de asistentă. Stătea foarte dreaptă şi îl studia pe teolog cu atenție, de parcă voia să-i înregistreze simptomele şi, dintr-un moment în altul, să-şi scoată termometrul din buzunarul halatului şi să i-l înfigă în gură. Spre deosebire de ea, Butterworth îşi rotea privirea vioaie de jur împrejur, în căutarea următoarei persoane cu care era interesat să stea de vorbă. La un moment dat m-a zărit în partea cealaltă a

sălii, dar a trecut repede mai departe: n-am fost niciodată apropiați, iar eu, fiind pensionar, oricum nu puteam să contribui cu nimic la avansarea lui în carieră. Apoi vicerectorul, care deschisese seara, cum se face de obicei la prelegerile inaugurale, a venit la mine şi m-a întrebat ce mai face „draga mea soție" şi cum mi se păruse piesa de la Playhouse, căci ne zărise la premieră. N-auzisem mai nimic din piesă, dar am reuşit să duc până la capăt conversația fără să mă încurc prea tare. Cu coada ochiului, l-am văzut pe Butterworth croindu-şi drum către noi, părând să se strecoare prin mulțime cu cea mai mare viteză, în timp ce în mână purta grațios un pahar cu vin. Mi s-a adresat pe numele mic, de parcă nu eram decât unul dintre prietenii lui mai în vârstă, după care şi-a îndreptat toată atenția spre vicerector; acesta, însă, a plecat de lângă noi aproape imediat, luat pe sus de decanul facul-tății, care voia să-i prezinte pe cineva.

— Şi cum te distrezi la pensie? zise Butterworth, privind dezamăgit spatele vicelui care se îndepărta.

Încă mi se mai adresează întrebarea asta la recepții, de parcă m-aş fi pensionat acum patru luni, şi nu în urmă cu patru ani.

— Foarte bine, am zis, nevrând să-i dau satisfacția de a şti adevărul. Şi tu... ce mai faci?

— Sunt îngrozitor de prins. N-ai idee de câte hârțoage trebuie să te ocupi acum. Te-ai retras la tanc.

Asta e altă chestie pe care mi-o spun mulți colegi la astfel de petreceri, lăsând cumva să se înțeleagă că a te pensiona devreme e cam acelaşi lucru cu a trimite un elicopter să scoată un general din mijlocul asediului sau ceva foarte asemănător cu evadarea şobolanilor de pe un vas care se scufundă. Mi-a înşirat toate proiectele în care e implicat, toate comisiile în care e membru, toate propunerile de

finanțare pe care trebuie să le scrie, articolele la care urmează să facă recenzii, doctoranzii pe care îi supervizează.

— Da, i-am zis când s-a oprit să-şi tragă răsuflarea, zilele trecute am cunoscut pe cineva cu care lucrezi.

M-a fixat cu privirea pentru prima oară de când vicerectorul s-a îndepărtat de noi.

— A, da? Pe cine?

— Alex Loom.

Mi-a aruncat o privire pe care n-aş putea s-o descriu decât ca fiind una vrăjmaşă.

— Cum ai cunoscut-o ? m-a întrebat.

I-am spus că la un vernisaj de la Galeriile ARC, fără să menționez nimic despre ce a urmat apoi.

— Mi-a povestit despre lucrarea ei, i-am zis (ceea ce era adevărat, deşi atunci nu auzisem un cuvânt). E un subiect interesant.

— Da.

— Poate doar un pic cam morbid, am adăugat.

— Da, a zis.

Nu l-am mai văzut niciodată atât de laconic.

— Merge bine, da? am întrebat pe un ton inocent.

— De-abia a început, a zis el. E încă în faza în care strânge materialul. îi trebuie mai multe bilete scrise de britanici, ca să aibă un fond echilibrat. Cele mai multe date disponibile în domeniul ăsta sunt americane.

În timp ce vorbea despre aspectele metodologice s-a mai relaxat puțin şi şi-a mai recăpătat ceva din verva obişnuită. M-am prefăcut că ştiu mult mai puține despre Alex decât în realitate, ca să văd ce spune. L-am întrebat de ce venise oare să facă cercetarea asta în Anglia.

— Pentru că a vrut să lucreze cu mine, mi-a zis, de parcă răspunsul era evident.

— Şi presupun că e şi mai ieftin aici decât în State, am completat.

— Da, reveni el la stilul monosilabic.

— Unde-a făcut facultatea?

— Am uitat, răspunse el. Undeva în New England, iar apoi masteratul la Corneli.

— Ah... de ce oare țin eu minte c-a zis Columbia?

Mi-a aruncat din nou o privire vrăjmaşă.

— Posibil. Chiar nu ştiu foarte multe despre ea. Nu prea vine pe la facultate. Lucrează mai mult singură, e destul de retrasă şi nu prea se amestecă cu ceilalți.

— Enigmatică, am zis eu zâmbind.

— Da, aşa s-ar spune, a răspuns, privind pe lângă mine înspre cealaltă parte a sălii. Scuză-mă, îmi face semn soția, cred că vrea să mergem acasă.

Şi a plecat.

Era atât de îngrijorat ca nu cumva să-i scape ceva ce ar fi putut să dea de gol faptul că nu era un îndrumător aşa de strălucit, încât mă întreb dacă Alex i-o fi sugerat oare în vreun fel că m-ar prefera pe mine ca îndrumător al lucrării ei în locul lui. L-am urmărit îndreptându-se spre nevastă-sa, după care am văzut că îi şopteşte la ureche ceva ce a surprins-o în mod vădit şi, la scurt timp după aceea, au plecat împreună.

De încântare că reuşisem să-l scot din apele lui pe Butterworth, care, în mod normal, era atât de strălucitor şi de imperturbabil, am băut cam multe pahare de Beaujolais. Mi-am lăsat maşina în parcarea campusului şi am plecat pe jos, ajungând acasă într-o stare încă destul de avansată de ebrietate, care s-a transformat neîntârziat într-o euforie amoroasă, căci am găsit-o pe Fred în cada ei cu picioare în formă de gheare de leu, trandafirie ca un nud de Bonnard, cu sfârcurile tari străpungând suprafața apei şi părul pubian unduindu-i-se în valuri dedesubt. M-am dezbrăcat şi m-am băgat în apă în spatele ei. Şi-a aşezat capul pe umărul meu, iar eu i-am săpunit sânii, povestindu-i despre

prelegere şi despre cei cu care stătusem de vorbă (în afară de Butterworth), iar ea mi-a spus ce se întâmplase la şedinţă. Apoi ne-am dus la culcare, amândoi goi, iar eu cu o erecţie foarte promiţătoare, însă am adormit imediat ce ne-am luat în braţe, atât de brusc încât n-am avut nici măcar senzaţia de ameţeală înainte de a mă cufunda în somn. M-am trezit la primele ore ale dimineţii, îngheţat de frig pentru că nu eram în pijama, iar lângă mine Fred dormea profund, învăluită într-una din cămăşile ei ample, de iarnă. Azi-dimineaţă a făcut un comentariu acid despre faptul că am băut cam mult aseară, dar nu s-a plâns că m-a luat somnul în toiul îmbrăţişării, ceea ce a fost foarte drăguţ din partea ei.

18 noiembrie. Azi-dimineaţă, în căsuţa mea de e-mail: Cele mai lungi şi intense orgasme din viaţa ta – Erecţii de piatră – Erecţii de oţel – Ejaculează ca un star de filme porno – Orgasme multiple – Ejaculare după ejaculare – SPUR-M, cel mai nou şi sigur medicament din farmacii – 100% natural, fără efecte secundare – Livrare în 24 de ore, oriunde în lume. Nu înţeleg cum ajung la mine mesajele astea, pentru că nici măcar nu conţin numele meu la destinatar, ci numai iniţialele îmi aparţin : D.S. Jones, D.S. Ford, D.S. Bellwether sau, favoritul meu, D.S. Human. Astăzi, la destinatar scria D.S. Limp[30].

19 noiembrie. Azi am avut parte de o uşoară isterie din partea tatei când l-am sunat, pentru că n-a mai câştigat la nici o loterie cu obligaţiuni Premium Bond de şase luni. Are obligaţiuni din astea în valoare de câteva mii de lire. Sunt sigur că ar scoate un profit mai bun dacă ar investi banii ăştia în acţiuni la o firmă de construcţii, dar pentru el e mult mai distractiv cu Premium Bond. E incredibil de

[30] *Limp (în engl. în orig.) înseamnă deopotrivă „şchiop” şi „flasc”.*

încântat când primeşte prin poştă câte un cupon de cincizeci de lire, uneori chiar câte două deodată, dar se pare că în ultima vreme norocul l-a cam ocolit.

— Şase luni! Câtă neobrăzare!

Îi aduc aminte ceea ce el pare să fi uitat cu totul, şi anume că este vorba de o loterie, la care n-ai cum să ai vreo garanție că o să câştigi, nici de câte ori o să câştigi, nici dacă o să câştigi vreodată; singura garanție pe care o ai e că nu-ți pierzi miza.

— Extragerea câştigătorilor se face aleatoriu, printr-un program de calculator.

— Adică Ernie[31]? Da, ştiu asta. Dar tu nu crezi că tipii ăia din... de unde-or fi ei, de pe undeva din nord, Blackpool, nu crezi tu că-l pot face pe calculator să aleagă ce numere vor ei?

— De ce-ar face una ca asta ? zic eu. Ei n-au voie să dețină Premium Bond.

— Ei nu, dar rudele ? Prietenii ?

— Tată, dacă sistemul ar fi corupt, s-ar fi aflat până acum.

— Eu nu zic că bagă în calculator numele familiei lor, sunt prea şmecheri ca să facă una ca asta. Dar pot să favorizeze anumite zone.

— Anumite zone?

Aici m-a cam pierdut.

— Da, zone, zone, zice el iritat. Tipii ştiu din ce zonă a fost cumpărată fiecare obligațiune, ştiu asta după număr.

Dacă vor, pot să crească şansele unora. Pun pariu că cele mai multe premii se câştigă în Blackpool.

---

[31] *Denumirea cu care organizatorii loteriei au botezat calculatorul care realizează extragerea câştigătorilor.*

Raționamentul lui avea o anumită logică, e adevărat că ușor dementă, iar eu eram absolut uimit de cât de mult se gândise la chestia asta.

— Nu cred, tată, i-am zis.

— Ei bine, eu cred. Și o să fac o plângere.

— Bine, tată.

Bănuiesc că are totuși nevoie de ceva care să-i țină mintea ocupată.

Am început să adun broșuri cu casele de bătrâni din zona noastră, ale căror adrese le iau din Pagini Aurii și din catalogul serviciilor de asistență socială. O misiune deprimantă. Va trebui să mă duc să le și văd pe cele care mi se par mai bune, și asta înainte să vină tata de Crăciun. N-am avut curajul să deschid subiectul ăsta la telefon. Poate o s-o fac data viitoare când mă duc la Londra să-l văd, pentru că va trebui să mai merg măcar o dată înainte de Crăciun. Nu e doar faptul c-o să se încontreze și n-o să fie sub nici o formă de acord să plece din casa lui; ce-o să-l oripileze cel mai tare o să fie ideea de a se muta în „nord", cum obiș-nuiește el să spună, cu un tremur dureros în voce. Pentru el, Anglia înseamnă Londra și partea de sud-est: metropola, orașele de pe coasta de sud, cu falezele și pontoanele lor drăguțe, între care se mai strecoară, pe ici, pe colo, câte o bucățică de natură. De ce să vrei ceva mai sălbatic decât South Downs[32] ? Pentru el, perioada din timpul războiului în care a fost trimis în est și în Shetlands a fost ca un exil, simțindu-se aproape ca într-o țară străină. Când vine în vizită la noi, tot ce se află dincolo de străduța noastră sub-urbană, plină de verdeață, i se pare ciudat și periculos: autobuzele vopsite în alte culori decât e el obișnuit, „a"-urile ample și contragerile tipice dialectului local, casele soioase din cărămidă

[32] *Zonă din sudul Angliei, unde se află o rezervație naturală foarte frecventată de turiști.*

murdară, cu terase mari în față, construite în împrejurimile unor schelete imense de fabrici abandonate, dormind în aşteptarea demolării sau reconstrucției. Frumu-seța zonei, lăudată de toată lumea pentru mlaştinile întinse, râurile repezi şi ruinele pitoreşti ale mănăstirilor, l-a lăsat întotdeauna rece. Arată-i o panoramă superbă, cu văi şi munți, şi te-ai trezi probabil cu o reacție de genul: „Şi pe-aici nici n-ai unde să bei un ceai, nu?".

20 noiembrie. Azi am primit un e-mail de la Alex Loom: „încă n-am terminat capitolul promis. Dar până-l trimit, iată ceva cu care să vă amuzați un pic". Şi mi-a trimis adresa unui site numit Ghidul sinucigaşului: biletul de adio. L-am citit de câteva ori deja, dar tot nu reuşesc să-mi dau seama cum mi se pare. Oare chiar e ceva serios sau e doar o glumă bolnavă ? Sau toată treaba e o şmecherie menită să-i facă pe potențialii sinucigaşi să se răzgândească? Tot ce pot să zic e că exercită asupra cititorului o fascinație morbidă.

Primul lucru pe care trebuie să îl faceți este să vă alegeți metoda. Vreți să vă bateți biletul la maşină sau să îl redactați pe calculator ? Dacă îl scrieți de mână, o să arate mai personal şi aşa o să aibă un impact emoțional mai mare asupra celor care îl vor citi. Dacă îl scrieți la calculator, însă, veți putea să-l recitiți şi să reveniți asupra formulării. În definitiv, acesta e ultimul lucru pe care îl mai spuneți în viață, e declarația finală către familie, către prieteni, către lume. E posibil să ajungă să fie citit chiar şi în instanță sau să fie citat în presă. Poate ajunge chiar într-o antologie cu bilete de adio ale sinucigaşilor ! Prin urmare, e clar că trebuie să-l faceți cât se poate de limpede şi lipsit de ambiguități. Ați putea să vă scrieți biletul la calculator, iar după ce îl cizelați şi ajungeți la forma finală, să-l copiați de mână, ca să aibă aspectul acela personal. Dar aveți grijă să nu-l finisați prea mult. Nu folosiți programul computerului de editare asistată a documentului în care scrieți. Câteva

greşeli o să accentueze autenticitatea biletului, precum şi sentimentul de disperare.

M-a secerat un fior la ultima propoziție: am avut senzația stranie că autorul mi-a citit pe furiş observațiile pe care le-am însemnat deunăzi în jurnal, despre impactul stângăciilor de stil ale autoarei scrisorii la care mă oprisem.

Acordați-vă timp suficient. N-o lăsați pe ultima clipă, când efectul pastilelor – sau ce ați folosit – e deja avansat. S-ar putea să vă cuprindă panica în acele momente şi să uitați tot ce voiați să spuneți. De asemenea, vă puteți pierde cunoştința înainte să apucați să terminați. E bine să începeți să scrieți biletul cu o zi, două înainte să vă sinucideți. Apucați-vă de seara, iar dimineața recitiți atent, cum fac scriitorii profesionişti. O să găsiți multe posibilități de a-l îmbunătăți.

Aici am început să mă întreb dacă nu cumva autorul îi lua peste picior în cel mai sadic mod cu putință pe nişte nenorociți ai sorții, care căutaseră sprijin moral pe internet iji dăduseră de site-ul ăsta. Sau poate că, tratând problema într-o manieră atât de practică, autorul urmărea să le provoace acestor nefericiți un şoc prin care să înțeleagă finalitatea morții şi poate astfel să îşi dea seama că nu asta e soluția pentru problemele lor. Sau era pur şi simplu un soi de „ghid” scris în spirit parodic?

Cel mai bine e să vă scrieți biletul la persoana întâi. Dacă vă referiți la voi înşivă la persoana a treia, creați impresia de afectare şi lipsă de sinceritate. La fel se va întâmpla şi dacă folosiți citate din cărți. Scrieți cum vorbiți de obicei, folosind numai cuvinte care vă vin firesc în minte. Nu căutați în dicționar un cuvânt mai impresionant decât cel la care v-ați gândit de prima dată. Evitați însă clişeele de genul „Nu mai suport”, „Viața nu mai are rost”, „Vreau să se termine totul” etc. Au fost folosite atât de mult în trecut încât şi-au pierdut

expresivitatea, iar cei care vor citi biletul o să se plictisească şi o să-şi piardă interesul.

Autorul acestui „ghid" studiase cu siguranţă o mulţime de bilete de adio şi era familiarizat cu unele strategii frecvente, precum şi cu dezavantajele unora dintre ele.

Dacă aveţi o preferinţă pentru un anume fel de înmormântare, ţineţi minte că nu e o idee bună să cereţi ceva prea extravagant (cum ar fi cimpoieri în costume tradiţionale scoţiene care să interpreteze un cântec de jale lângă sicriu), altfel rudele o să aibă întotdeauna resentimente pentru deranjul şi cheltuiala la care le-aţi obligat... Nu-i lăsaţi partenerului instrucţiuni de genul „Nu uita că pardesiul tău e la curăţătorie şi va fi gata joi". S-ar putea să credeţi că în felul ăsta păreţi altruist şi iubitor, dar soţul sau soţia vor crede că le-aţi zis asta ca să-i faceţi să se simtă prost, iar alţii vor spune că sunteţi nebun să vă gândiţi la asemenea lucruri triviale, în loc să vă concentraţi asupra problemei principale... Aveţi grijă să lăsaţi biletul într-un loc unde să fie găsit uşor, altfel riscaţi să vă fi pierdut vremea scriindu-l; dar nu-l trimiteţi prin e-mail – s-ar putea s-aveţi nevoie de mai mult timp ca să vă omorâţi şi dacă îl trimiteţi prin e-mail e posibil să apară un răspuns care să vă împiedice s-o faceţi.

Alex era evident de părere că documentul era o glumă, ceva cu care să „mă amuz", şi trebuie să recunosc că am râs chiar copios la anumite pasaje, deşi cu un sentiment de vinovăţie, fiind cumva îngrozit de faptul că în asemenea situaţii începea şi-un grăunte de umor. Şi, oricum, cine era autorul ?

22 noiembrie. Aseară am fost la o expoziţie la vechea filatură, una dintre multele clădiri ale oraşului care în ultimul deceniu şi-au schimbat destinaţia principală. Depozite industriale au fost transformate în cluburi, bănci în restaurante, fabrici în galerii de artă, toate astea pentru

că tradiția manufacturieră, ce presupunea în principal producția de lână şi oțel, pe care s-a construit inițial oraşul a fost înlocuită de economia postmodernă, bazată pe tehnologia infor-mației, pe divertisment şi consumism. Publicul pare să fie devorat – şi e încurajat în permanență de mass-media în sensul acesta – de nevoia de a avea tot timpul parte de noi curente în orice, de la modă şi alimentație la decorațiuni interioare şi fel de fel de gadgeturi. Artişti devotați inițial ideii de „înnoire" conform propriei inspirații libere se văd azi obligați să se conformeze ritmului culturii populare şi sunt constrânşi de nevoia de a veni mereu cu ceva nou, indiferent dacă pe hârtie sau pânză, sau de a asambla obiecte tridimensionale la care nimeni nu s-a mai gândit. Expoziția de la vechea filatură se cheamă „Preluate" şi constă dintr-o serie de fotografii, fotocopii, faxuri şi alte imagini care au suferit modificări nedorite în timpul procesului de copiere şi astfel au condus la producerea unor artefacte neaşteptate şi, chipurile, interesante. Sunt expuse fotografii voalate din cauza deschiderii aparatului înainte de derularea filmului, poze suprapuse, intenționat sau accidental, prin scoaterea filmului din aparat înainte să se fi terminat de derulat, imagini imposibil de identificat pentru că au fost realizate cu aparate digitale ale căror opțiuni nu au fost utilizate corect, palimpseste rezultate prin supraimprimarea unui fax de cinci pagini pe o singură coală, fotocopii ale unor pagini din cărți realizate pe hârtie blocată în diverse puncte ale procesului de copiere, copii după originale mişcate în timpul fotocopierii, rezultând astfel un soi de valuri de text ilizibil, străpunse de umbre întunecate alternând cu spații de un alb imaculat. Unul dintre exponate era o foaie A4 albă, ieşită dintr-un fotocopiator în care operatorul uitase să pună originalul. Era expusă sub titlul „Oh" şi putea fi achiziționată contra sumei de 150 de lire (sau 100 fără ramă). În catalog ni se dădea

explicația cum că, prin introducerea premeditată sau acceptarea unor „greşeli” accidentale în procesul de copiere, artistul pune sub semnul întrebării opoziția original-copie, precum şi nevoia de acurateţe, uniformitate şi repetabilitate atunci când tehnologia este utilizată în scopuri artistice – astfel, artistul duce mai departe dezbaterea începută de Walter Benjamin în eseul său, „Opera de artă în epoca reproducerii mecanice”. Expoziția ilustrează perfect teoria mea conform căreia o mare parte din arta con-temporană există exclusiv prin discurs, iar fără susținerea acestei structuri imense, s-ar prăbuşi printre gunoaie şi nimeni n-ar mai şti că e artă. Tocmai îi expuneam teoria mea lui Fred, în mijlocul mulțimii de iubitori de artă ce se perindau prin sală sorbindu-şi vinul, când mi-a făcut deodată semn cu degetul la buze, sugerându-mi astfel că ne putea auzi cineva care nu s-ar fi simțit tocmai flatat de ideea mea, cum ar fi, de exemplu, artistul însuşi – artistul care, într-adevăr, era lângă noi. Când eşti surd, pe lângă faptul că n-auzi ce-ți spun ceilalți, nici nu-ți dai seama cât de tare vorbeşti. Partenera lui Fred, Jakki, era la expoziție cu partenerul ei, adică cu noul prieten. „Prieten” e un titlu cam tineresc pentru Lionel – un contabil între două vârste, plinuț şi cu început de chelie –, dar, în orice caz, cert e că pe lângă mine pare foarte tânăr, sprinten şi fâşneț ca un dansator sportiv, în stare să aducă, în paşi de dans, patru pahare de vin din celălalt capăt al sălii fără să verse nici măcar o picătură. Şi Jakki e mai tânără ca Fred, cred că are în jur de patruzeci şi cinci de ani; e o brunetă bine făcută, foarte elegantă şi cu picioare frumoase, pe care le pune în valoare purtând mai tot timpul fuste scurte. Are o gură mare, în perpetuă mişcare, şi dinți sănătoşi – din fericire – pe care şi-i dezveleşte într-o gamă largă de zâmbete, prietenoase sau senzuale, în funcție de dispoziție sau de circumstanțe. Vorbeşte tare, cu un accent de Lancashire care îmi

aminteşte de actriţele de comedie radiofonică din copilărie, deşi nu se poate spune că umorul e punctul ei forte. Jakki pare opusul lui Fred din toate punctele de vedere, şi totuşi se înţeleg surprinzător de bine.

Stabiliserăm să mergem să mâncăm împreună, după vernisaj, la un restaurant italienesc deschis de curând, despre care Jakki auzise numai lucruri bune; era în centru şi se chema Paradiso. Imediat ce am păşit înăuntru mi-am dat seama că, în ceea ce mă priveşte, Inferno ar fi fost un nume mult mai potrivit. Pereţii erau placaţi cu marmură, podeaua era acoperită cu gresie, mesele aveau blaturi de sticlă, iar scaunele erau din lemn de esenţă tare: sunetele ricoşau din toate aceste suprafeţe tari ca gloanţele de mitralieră. Era plin de lume şi aerul vibra de vuietul conversaţiilor, de comenzile strigate de chelneri înspre bucătăria deschisă, de zăngănitul tacâmurilor şi paharelor aduse sau luate de pe mese. Mai erau şi alte zgomote, pe care le-am identificat puţin mai târziu cu ajutorul celorlalţi: bâzâitul aerului condiţionat şi, cât de hilar, muzică „de fundal”. Chiar şi lor – celor trei tovarăşi de cină – le era dificil să se audă în mijlocul acestei nebunii; de câte ori îşi spuneau ceva, se aplecau peste masă de mai-mai să li se atingă nasurile. Dar vorbeau totuşi, făgeau conversaţie. Eu, după câteva încercări, am dat neputincios din umeri şi m-am concentrat exclusiv asupra mâncării, care era într-adevăr bună, deşi a durat cam mult până a fost adusă, şi asupra vinului, din care am băut ceva mai mult decât partea care mi s-ar fi cuvenit. Am fost tentat să-mi scot aparatul auditiv, din moment ce nu făcea decât să amplifice isteria ambientală, dar mi-am adus aminte că aşa făcea Evelyn Waugh[33], dacă era plictisit de cei lângă care stătea la masă — îşi punea

[33] *Arthur Evelyn St. John Waugh (1903-1966), scriitor englez (n.r.).*

pâlnia auditivă lângă farfurie. Dacă mi-aş fi scos aparatul aş fi dat de înţeles, deşi fără intenţie, că nu mă încântă compania în care mă aflu.

Intraserăm în restaurant la o oră de vârf, dar până am terminat de mâncat felul principal zgomotul se redusese suficient pentru a putea să iau şi eu parte la conversaţie, pe care Lionel a îndreptat-o frumos spre tema handicapului meu. Nu-mi place când oamenii discută despre asta, chiar dacă o fac cu cele mai bune intenţii. M-am săturat să explic că tehnologia, oricât de avansată ar fi, nu-mi poate ajuta în nici un fel creierul să separe sunetele pe care vrea să le audă de cele pe care nu vrea să le audă şi că surzenia mea nu poate fi corectată printr-un implant, fiind o boală incurabilă care avansează în timp.

— Singurul lucru de care nu putem fi siguri, am încheiat eu în seara asta, e dacă o să ajung complet surd înainte să fiu complet mort sau invers.

— Ai încercat să înveţi să citeşti pe buze? m-a întrebat Lionel.

A trebuit să recunosc că nu-mi trecuse niciodată prin cap; pentru mine, cititul pe buze e ceva la care recurg cei care nu mai aud deloc, mai ales persoanele publice, şi mă gândesc la el ca la un dar miraculos care vine după un volum de muncă imens, la care unii se înhamă încă din copilărie.

— Am avut odată o clientă care surzise cam la aceeaşi vârstă ca tine şi tipa asta se ducea la nişte cursuri de citit pe buze. Zicea c-o ajută foarte mult.

— Ce idee fantastică, dragule! zise Fred strângându-mă de mână şi învăluindu-l pe Lionel cu o privire plină de recunoştinţă.

— Mă rog, am zis eu, presupun că fără să vreau citesc un pic şi pe buze. De exemplu, dacă mă uit la Fred când vorbeşte, înţeleg mult mai bine ce spune.

— Da, Des, zise Jakki, dar nu e acelaşi lucru. (N-am invitat-o niciodată să-mi zică „Des”, îmi spune aşa din proprie iniţiativă. Şi lui Lionel îi zice „Lie”, dar pe el nu pare să-l deranjeze.) E altceva să înveţi cum se face.

A accentuat conjunctivul cu buza de jos ieşită mult în afară şi mi-a trecut prin cap că felul în care îşi mişcă Jakki buzele când vorbeşte mai mult mă distrage decât mă ajută să înţeleg ce spune. Fred l-a întrebat pe Lionel dacă ştie unde se ţin cursurile, iar el i-a spus c-o să se intereseze. Din nefericire, clienta lui a murit în urmă cu câţiva ani, însă a păstrat legătura cu fiul ei. Ţinea minte sigur doar că era undeva în oraş.

— Sună splendid, nu ştiu de ce nu ne-am gândit la asta până acum, a spus Fred.

— Lie e o comoară de informaţii.

— Da, e o idee bună, am zis eu precaut. O să mă interesez.

— Puteai să arăţi ceva mai mult entuziasm, dragule, mi-a spus Fred mai târziu, în timp ce conducea spre casă.

— Mă rog, îmi trebuie un pic mai multe informaţii despre cursurile astea, cine le face, ce implică toată treaba asta. Şi, oricum, nu prea mă încântă ideea. Sunt un pic cam bătrân ca să devin din nou elev.

— Atunci ia lecţii particulare.

— Da, poate. Dar ar fi scump.

— Scump! Dumnezeule mare ! Dacă dă rezultate, merită să plătim şi o sută de lire pe lecţie. Şi mai mult.

Era atât de surescitată, încât a uitat să mai introducă în propoziţie negreşitul „dragule”. Iar eu mă simţeam oarecum ofensat, aşa că n-am zis nimic.

— Ai stat complet deoparte toată seara, până a tras Lionel de tine. Ştiu că era foarte gălăgie în restaurant, dar uneori mi se pare că aproape ai renunţat să mai vrei să auzi ce spun cei din jur — surzenia e o scuză perfectă pentru a-l

ignora pe ceilalți şi, astfel, pentru a-ți urmări liniştit propriul şir de gânduri.

— Ce prostie! Să fii surd e un blestem.

— Atunci cum de nu vrei să vezi dacă cititul pe buze poate fi de vreun ajutor?

Eram încolțit. Nu-mi plăcea ideea de a mă întoarce la şcoală în postura de elev şi nu eram prea convins c-o să reuşesc să învăț mare lucru la vârsta mea, dar am înțeles că trebuia să fac măcar o încercare, altfel eram acuzat că nu fac nici un efort să compensez efectele negative ale infirmității mele asupra vieții lui Fred şi a celorlalți. Şi nu-mi place că trebuie s-o recunosc, dar s-ar putea să aibă puțină dreptate. E posibil să existe un instinct al surzeniei, ceva asemănător cu instinctul freudian al morții? O dorință inconştientă de a zăcea într-o toropeală tăcută şi izolată, opusul dorinței normale de a căuta tovărăşia celorlalți şi de a comunica ? Sunt oare atras de mirajul comod al surzeniei ?

Azi după-amiază Alex Loom mi-a trimis în sfârşit un capitol din lucrare. Scurt, dar destul de promițător. E despre împărțirea pe paragrafe a biletelor de adio, făcând diferența între sinucideri „depresive” şi sinucideri „reactive”. în primul caz, sinuciderea e cauzată de sentimente subiective, precum dezamăgirea, eşecul, frustrarea etc, pe când în al doilea caz vorbim de circumstanțe obiective, precum boală, faliment, umilire publică etc. Teoria lui Alex e că pentru prima categorie de sinucideri se scriu bilete împărțite în paragrafe mai scurte decât pentru al doilea (aici mai are nevoie de ceva dovezi statistice), şi asta pentru că gândurile celei care scrie au o coerență redusă; în ce priveşte sinuciderea „depresivă” putem vorbi mai degrabă de ceea ce Alex numeşte „izbucniri emoționale”, care pot foarte bine să nu aibă nici o legătură între ele şi chiar să se contrazică în timpul trecerii în revistă a motivelor şi

consecințelor actului sinuciderii. (Folosește pronumele de genul feminin în toate afirmațiile generale.) Exemplele pe care le dă îmi susțin ideea că în biletele de adio există o frecvență ridicată a paragrafelor formate dintr-o singură propoziție, cum ar fi J^aceți ceva". I-am trimis câteva observații, pe un ton pozitiv, dar prudent, şi am primit înapoi un e-mail prompt, plin de mulțumiri, împreună cu propunerea de a ne întâlni din nou, la ea acasă, pentru a discuta mai detaliat despre capitol. Chiar nu văd cum aş putea să refuz şi nici nu-mi vine în minte un loc mai bun: dacă am fi văzuți stând de vorbă, la facultate sau la Galeriile ARC, am putea stârni o mulțime de zvonuri şi bârfe, iar la mine e cât se poate de clar că n-o pot invita. Apartamentul ei are avantajul intimității totale. întrebarea e cum să-i spun lui Fred într-o manieră care să nu mă dea de gol în privința întâlnirii anterioare dintre mine şi Alex.

23 noiembrie. Lionel a găsit adresa lui Bethany Brooks, profesoara de la cursul de citit pe buze. I-a dat-o lui Jakki, care i-a dat-o lui Fred, care mi-a adus-o mie acasă. A trebuit să mă țin de promisiune şi să mă „interesez", aşa că a urmat un schimb de e-mailuri între mine şi Bethany Brooks. Mai întâi am întrebat-o dacă acordă şi lecții private şi mi-a zis că nu, pentru că predă cursuri în toată regiunea şi nu-i mai rămâne destul timp şi pentru lecții individuale, dar că, oricum, e mult mai bine să învăț să citesc pe buze în grup. Ține un curs chiar la noi în cartier, cu un grup de adulți care se întâlnesc o dată pe săptămână, şi mi-a zis că sunt oricând bine-venit. „Chiar ne-ar prinde bine încă un bărbat la curs", îmi scria, ceea ce n-a prea avut darul să mă liniştească. Spre surpriza mea, cursul e complet gratuit. În afară de „o cotizație mică pentru ceai şi cafea", toate costurile sunt acoperite de o fundație de caritate pentru cei cu probleme de auz. Lecțiile se țin în fiecare joi dimineața, de la 10:30 la 12 :30. I-am sugerat, plin de speranță, că

poate ar fi mai bine să aştept până începe un nou curs, decât să merg la unul aflat deja în derulare, dar mi-a spus că nu e nevoie, căci cursul n-are efectiv un început şi un sfârşit, iar cei mai mulţi cursanţi vin deja de ani de zile. „Nu e ca şi cum ai învăţa o nouă limbă. E mai mult o chestiune de practică, de dezvoltare a simţului observaţiei. Oamenii exersează până reuşesc să identifice ce probleme au, apoi învaţă să anticipeze momentele dificile şi ce trebuie să facă pentru a le evita. Cu cât exersezi mai mult, cu atât îţi va fi mai uşor."

— Pare rezonabil, a zis Fred după ce i-am povestit.

În ciuda rezervelor pe care încă le aveam, nu puteam să nu fiu de acord şi nici n-am găsit vreun motiv suficient de puternic ca să nu mă duc la cursuri de săptămâna următoare.

10

24 noiembrie. Tocmai m-am întors acasă după o vizită tulburătoare la Alex Loom. Tipa e ori total iresponsabilă, ori bolnavă mintal, ori amândouă; regret profund că m-am legat la cap cu ea.

Azi-dimineaţă la micul dejun i-am zis lui Fred, încercând să par cât mai relaxat, că după-masă mă văd cu Alex la universitate ca s-o ajut puţin cu cercetarea ei, asta deşi stabiliserăm să mă duc din nou la ea acasă. Aveam de gând ca astă-seară să-i spun lui Fred că după micul dejun sunase Alex şi mă rugase să mutăm întâlnirea la ea acasă, pentru că era legată de mâini şi de picioare din cauza unei livrări pe care o aştepta. Fred ar fi putut să ridice din sprâncene la disponibilitatea mea de a-i face pe plac unei studente, dar mă puteam gândi la o modalitate de a-i explica: de exemplu, aş fi putut să-i spun că întotdeauna am fost curios să văd cum arată în interior apartamentele

din complexele noi de pe canal. După aceea i-aş fi descris lui Fred apartamentul ca şi cum azi l-aş fi văzut pentru prima oară, iar pe viitor n-aş mai fi fost nevoit să mint în legătură cu întâlnirile mele cu Alex. Acum, însă, tot ce îmi doresc e să nu mai existe nici o întâlnire viitoare. Of, dacă aş fi auzit ce mi-a spus prima oară când ne-am întâlnit, nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat. Surdul şi tânăra imberbă — periculoasă combinaţie.

Mi-am parcat maşina în acelaşi loc ca prima oară şi m-am pitit sub umbrelă până la scara blocului. Era o zi mohorâtă şi fără vânt, iar norii cerneau peste trotuare o burniţă fină cu o ploaie de cenuşă, ce se pierdea fără urmă în apa canalului. Mergeam cu umbrela puţin aplecată, ca să mi se vadă cât mai puţin faţa. Mă apăsa un sentiment puternic că nu era deloc în regulă să vin din nou aici şi nu voiam să fiu recunoscut de nimeni, chiar dacă era foarte puţin probabil ca lucrul ăsta să se şi întâmple. Prin burlanele de la Wharfside Court se auzea scurgându-se apa de ploaie, iar capătul înfundat al canalului făcea clădirea să pară încă şi mai izolată şi mai pustie decât mi se păruse prima oară. Parcă ne mai mărise un pic mormanul de gunoi de la capătul canalului. Mi-am verificat aparatul auditiv şi am sunat la apartamentul 36 pentru a-mi anunţa sosirea. În interfon s-a auzit vocea lui Alex:

— Aveţi noroc, au reparat liftul. Haideţi sus.

Am găsit-o aşteptându-mă în uşa apartamentului, îmbrăcată într-o bluză neagră şi în pantaloni închişi la culoare, exact ca şi la prima mea vizită. Am observat că de data asta gulerul era puţin mai înalt, ceea ce însemna că nu mai aveam parte de imaginea decolteului său, deşi tricotul moale i se mula pe sâni şi le scotea în evidenţă conturul. Când a zâmbit, şi-a dezvelit dinţii ei perfecţi, de americancă:

— Bună ziua. Daţi-mi umbrela să o pun în baie la uscat.

Ce vreme!

Cât s-a dus ea în baie, eu m-am dezbrăcat şi mi-am agăţat pardesiul în cuierul din hol, întrebându-mă dacă să fac sau nu o glumă, spunându-i că sper să nu mai găsesc obiecte străine în buzunare când ajung acasă, dar am decis că cel mai bine era să mă prefac, cum zisese chiar Alex, că „povestea cu chiloţii nu s-a întâmplat”.

Mi-am luat servieta în sufragerie şi m-am aşezat pe fotoliu. Alex m-a urmat numaidecât, luând loc pe canapea.

— Vă mulţumesc atât de mult că aţi venit! Şi că mi-aţi citit capitolul, vă sunt pe veci recunoscătoare.

— Nu am decât câteva sugestii, am zis eu în timp ce scoteam capitolul printat din servietă. Şi sper că vă daţi seama că vi le voi face complet neoficial şi că totul trebuie să rămână între noi.

— Bineînţeles. Apropo, cum vi s-a părut Ghidul sinucigaşului?

— Foarte inteligent. Pe faţă i-a înflorit un zâmbet de satisfacţie. Dar n-am reuşit deloc să înţeleg cu ce intenţii a fost făcut.

— A, doar ca să mă amuz un pic, a zis ea.

Nu mi-a picat fisa imediat, abia după câteva secunde am realizat ce-mi spusese.

— Adică dumneavoastră l-aţi scris?

— Normal. Credeam că v-aţi dat deja seama. Sau nu credeţi că sunt atât de inteligentă?

— Nu, nu e asta... dar... de ce?

Cu un gest al mâinii, şi-a aruncat pe spate pletele din mătase aurie şi-a zis :

— Mă rog... când citeşti bilete de adio în fiecare zi, câteodată îţi mai ieşi din pepeni; şi e şi normal, în faţa unor asemenea monumente de autocompătimire, de schingiuire a vocabularului sau de idioţenie crasă. Presupun că l-am scris şi dintr-o oarecare nevoie de derulare.

Am întrebat-o ce efect crede că ar putea avea asupra unei persoane care se gândeşte serios să se sinucidă.

— Cred că i-ar prinde foarte bine. Probabil s-ar întreba: „Cine e porcul ăsta care îşi bate joc de dulcea mea nenorocire V. Cred că s-ar înfuria atât de tare pe mine, că nu s-ar mai omorî deloc. Ştiţi, cum se întâmplă de obicei în filme, când vine poliţistul şi-i zice tipului care stă cocoţat pe marginea unui zgârie-nori, gata-gata să se arunce: „OK, dacă ai de gând să sari, n-ai decât, sari. Numai să nu mă ţii pe mine peste program – şi vezi că ies din tură într-un sfert de oră". Iar tipul se enervează atât de tare, că se năpusteşte asupra poliţistului, care îl prinde şi îl trage spre un loc mai sigur.

— Şi dacă nu-s nişte cititori prea sofisticaţi ? Ce se întâmplă dacă cineva ia totul ad litteram?

— Atunci, ducă-se, veni răspunsul ei plin de nonşalanţă. Şi, totuşi, nu-mi închipui că cineva îmi citeşte „ghidul" şi se apucă să facă exact cum zice acolo. Dumneavoastră credeţi că ar fi posibil?

— Nu ştiu. Istoria literară e plină de exemple în care ironia a fost prost înţeleasă.

— Mi se pare mie sau nu prea vă place... zise încruntându-se uşor.

— Să fiu sincer, nu mi se pare că sinuciderea e tocmai un subiect de parodie.

— Ah, făcu ea încurcată.

— Dar, mă rog, să zicem că sunt eu un bătrân cu idei învechite, am zis, în ideea de a o face să se mai relaxeze un pic.

— Eu n-aş zice că sunteţi bătrân, zise ea cu un aer uşor cochet. Matur, da, dar nu bătrân. Să pun de ceai?

I-am zis că ar fi mai bine să discutăm mai întâi capitolul. Şi-a luat copia ei de pe raft şi a tras canapeaua astfel încât să stăm faţă în faţă la masă, după care s-a aşezat

concentrată, cu creionul în mână. Parcă am fi fost la o şedinţă de îndrumare, şi cred că ăsta şi era efectul pe care îl urmărise mutând canapeaua, atribuind fiecăruia dintre noi rolul pe care trebuia să îl jucăm, sugerând că între noi exista relaţia bine definită dintre un profesor şi o studentă. Am trecut foarte precaut în revistă sugestiile pe care mi le notasem sumar pe marginea textului, iar ea asculta cu atenţie, adăugând de fiecare dată propriile observaţii sau doar clătinând din cap şi murmurând în semn de aprobare.

— Da, absolut, aveţi dreptate, e genial etc. etc.

Ştiam că mă peria, dar asta nu înseamnă că îmi făcea mai puţină plăcere. Mi-am dat seama că în ultimii ani mi-a lipsit satisfacţia de a impresiona minţi mai puţin cultivate ca a mea şi plăcerea de a vorbi mai mult eu, în timp ce altcineva doar ascultă, aşa că, timp de aproximativ douăzeci de minute, aproape că am uitat de infirmitatea mea. M-a ajutat mult, desigur, şi faptul că în apartament era o linişte perfectă, ca într-un studio de înregistrări.

— Uau, a fost impresionant, vă mulţumesc foarte mult, mi-a spus când am terminat de vorbit. Şi acum, ce ar trebui să mai fac?

Am râs în faţa naivităţii acestei încercări de a mă păcăli.

— Asta nu pot să vă spun. Nu sunt îndrumătorul dumneavoastră.

S-a strâmbat.

— Nu, vai mie. Desmond — pot să-ţi spun Desmond? „Domnule profesor Bates” sună atât de rigid.

— Dacă doreşti, am spus oarecum şovăielnic.

— Desmond, pot să-ţi spun că discuţia asta a fost mai utilă decât toate întâlnirile cu Colin adunate la un loc.

— Eşti foarte amabilă, am zis, remarcând tonul familiar cu care i-a rostit numele lui Colin. Dar nu pot să te ajut decât foarte puţin.

— Cât de puţin? a întrebat, zâmbindu-mi.

— în primul rând, nu pot să tot vin aici.

— De ce nu ?

— Soția mea ar putea intra la bănuieli, am zis, încercând să par cât mai relaxat.

— Ştie că eşti aici?

— Da, normal, am răspuns, dar n-am putut să înfrunt albastrul limpede al privirii ei, deci probabil că s-a prins că nu era adevărat. Dar dacă ne-am vedea mai des, ar fi normal să se întrebe ce motive aş putea avea s-o tot ajut, aşa, fără nici un interes financiar, pe o studentă tânără şi atrăgătoare.

— Mă tem că n-am cum să te plătesc deocamdată, dar..., s-a alarmat ea.

— Nu, nu, nu asta am vrut să spun, am protestat.

— Dar dacă primesc ore la catedra de engleză...

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu vreau nici un ban, am întrerupt-o enervat. N-am vrut deloc să spun asta. Dar Fred...

M-am oprit. Tipa avea un talent formidabil de a mă face să-mi pierd firul, iar acum uitasem complet ce voiam să spun.

— Fred?

— Soția mea. Winifred. Mai-mai să se înece de râs.

— Şi-i zici Fred? Şi ea nu se supără?

— Nu cred, am zis eu încet.

— Şi cu ce se ocupă Fred ?

— O deranjează dacă altcineva în afară de mine îi zice Fred.

— Pardon. Cu ce se ocupă Winifred – doamna Bates? Sau e pur şi simplu soție de profesor universitar ?

— Nici pe departe. Are o galerie de artă cu vânzare undeva în centru, împreună cu partenera ei de afaceri.

I-am povestit un pic despre Decor.

— Sună extraordinar. Trebuie să îi fac neapărat o vizită, chiar îmi trebuie nişte draperii, zise Alex arătând spre ferestrele de care se lipeau stropii de ploaie şi care n-aveau decât jaluzele.

— Nu ştiu dacă merită să faci drumul până acolo, e cam scump...

— Nu trebuie să-ți faci probleme, o să fiu foarte discretă.

Nu mi-a venit în cap nici un răspuns prin care să nu mă dau de gol că exact asta şi voiam de la ea.

— Mă duc să pun de ceai, a spus ridicându-se. Assam, da ?

Cât s-a dus ea la bucătărie, m-am ridicat şi eu un pic, să-mi întind picioarele. M-am dus să arunc o privire la bibliotecă. Dar când am trecut pe lângă măsuța pe care Alex o foloseşte drept birou, am observat fără să vreau, printre creioanele şi pixurile din suportul de pe masă, o carioca turcoaz.

Chiar şi acum, în timp ce scriu aceste rânduri la biroul meu, în conul de lumină al veiozei Anglepoise, resimt încă proaspăt în minte şocul care m-a fulgerat când am dat cu ochii de carioca şi agitația nebună care m-a cuprins apoi. M-am prefăcut că mă uit la cărțile din bibliotecă, dar ochii mei treceau peste titlurile de pe cotoarele acestora fără să le vadă de fapt. îmi tot repetam că e o simplă coincidență, că oricine poate să aibă o carioca turcoaz şi că nu trebuie să trag concluzii pripite, dar ceva îmi spunea că asta era arma crimei, mânjită peste tot cu amprentele autorului. Apoi privirea mi-a căzut pe o copertă cu care eram foarte familiar: Introducere în analiza discursului, de Desmond Bates. Am luat-o de pe raft şi am deschis-o. Pe coperta interioară scria cu litere mici, ordonate: Alex Loom. Am început s-o răsfoiesc. Pe multe pagini, porțiuni întinse de text fuseseră însemnate cu carioca turcoaz. Am auzit însă zgomotul

ceştilor de ceai care tocmai erau aşezate pe o tavă, aşa că am pus repede cartea la loc şi m-am aşezat înapoi la masă.

Deşi am încercat să par cât mai calm cu putinţă, în momentul în care a intrat în cameră, Alex a observat că ceva nu e în regulă.

— Pari foarte serios, zise ea, turnând ceaiul. E ceva ce nu mi-ai spus despre capitolul meu?

— Nu, nu e vorba de capitol. Sunt curios dacă ai auzit de o carte intitulată Analiza documentară, de un tip pe nume Liverwright.

— Am citit-o! zise ea mândră.

— O ai aici ?

— Nu, am împrumutat-o de la bibliotecă. Era prea scumpă s-o cumpăr şi, oricum, n-am scos cine ştie ce din ea.

— De la biblioteca universităţii ai împrumutat-o ?

— Da. De ce întrebi ? răspunse ea după o scurtă pauză, dându-şi în sfârşit seama că tonul meu nu era tocmai unul blând.

— Ei bine, zilele trecute am împrumutat şi eu cartea de la bibliotecă şi am văzut că fusese mutilată de cel la care fusese înainte; era plină de sublinieri făcute cu o carioca turcoaz.

— Serios ? Nu se înroşise şi nici nu dădea vreun alt semn că se simte cu musca pe căciulă. Ochii ei albaştri mă priveau senin, fără nici o umbră de ezitare. N-avea nici o însemnare pe ea când am împrumutat-o eu.

— Atunci poate că tu ai făcut dungile acelea. A râs, însă nu era deloc un râs natural.

— Ce te face să crezi asta ?

— Am observat că ai o carioca turcoaz pe masă. Râse iar şi răspunse :

— Multă lume are carioci din astea, domnule Holmes.

— Şi tocmai mi-am aruncat privirea pe cartea mea despre analiza discursului pe care o ai în bibliotecă şi care e plină de sublinieri făcute în acelaşi stil.

Şi-a coborât privirea fără să spună nimic.

— Bineînțeles că ai tot dreptul să faci oricâte însemnări pofteşti pe cărțile care îți aparțin, am continuat. Dar să faci asta pe o carte împrumutată de la bibliotecă e vandalism curat.

— Nu mi-am dat seama că era de la bibliotecă. Lucrasem până târziu, eram foarte obosită, aveam multe cărți pe masă şi mi-a ieşit din minte că unele erau ale mele, iar altele de la bibliotecă...

— Nu cumva crezi că m-ai şi convins.

— Ba e adevărat. N-am făcut-o cu rea-voință. Şi, oricum, ce-i aşa o problemă ? Dacă m-aş fi apucat să rup pagini din carte, aş mai fi zis... Dar poate fi citită bine mersi în continuare.

— E vorba de principiu aici, am zis eu, ridicându-mă în picioare.

— A, nu pleca! a strigat disperată, ridicându-se şi ea, dar părând gata în orice moment să cadă în genunchi. Nu pleca supărat.

— Nu sunt supărat. Sunt pur şi simplu jenat.

— Spune-mi ce să fac. Fac orice vrei. O să cumpăr un exemplar nou şi-o să-l duc la bibliotecă.

— Asta ar fi cu siguranță o idee foarte bună. Dar câte alte cărți ai mai vandalizat?

— Nici una! strigă ea. Crede-mă.

— Mă tem că n-aş putea avea niciodată încredere într-o persoană care lasă urme de neîndepărtat într-o carte împrumutată de la bibliotecă.

— Zău, Desmond, încercă ea să schimbe tactica ţuguindu-şi buzele, tu te auzi ce spui? „Urme de neîndepărtat într-

o carte împrumutată de la bibliotecă... „ Hai să nu mai dramatizăm.

Dar furia mea era prea mare ca să pot fi înduplecat.

— Mă tem că e prea mult... după prostia cu chiloții de zilele trecute, acum asta... Gata. Am plecat şi n-o să mă mai vezi pe aici. Şi s-a terminat şi cu ajutorul pentru lucrare.

Mi-am luat servieta şi-am închis-o, fără să mai iau capitolul de pe masă.

— O, nu! se vaită ea.

— O, da, am zis eu ieşind din cameră.

în timp ce eram cu spatele am auzit-o spunând:

— Ce prostie! Ce prostie! Ce prostie!

Presupun că se referea la ea însăşi. Mi-am luat pardesiul din cuier şi am ieşit. Când închideam uşa, am auzit un zgomot puternic, ca şi cum tava de pe masă, împreună cu serviciul de ceai de pe ea s-ar fi împrăştiat dintr-odată prin cameră. Am luat-o pe scări, pentru că nu voiam să mai aştept liftul. Afară încă burnița uşor şi mi-am dat seama că-mi uitasem umbrela, dar nu m-am mai întors după ea.

25 noiembrie. Nu mi-am închipuit nici un moment că Alex o să accepte întreruperea relațiilor fără nici o tentativă de a le relua. Bănuiam c-o să mă caute să-mi dea înapoi umbrela şi că o să se folosească de pretextul ăsta ca să stabilim o nouă întâlnire. Insă nu s-a întâmplat aşa şi azi-dimi-neață am primit de la ea următorul e-mail:

Dragă Desmond,

Ai dreptate să fii supărat, a fost un act deplorabil din partea mea, un gest cretin, iresponsabil şi de un egoism fantastic, pentru care merit să fiu pedepsită. Şi vreau ca tu să mă pedepseşti. Săptămâna viitoare vino la mine acasă în aceeaşi zi şi la aceeaşi oră ca săptămâna asta. Dacă eşti ocupat, trimite-mi pe e-mail în ce după-amiezi eşti liber, şi eu o să aleg una. Vino în Wharfside Court şi sună de trei ori, la ora trei fix. N-o să-ți răspund la interfon, dar o să-ți

deschid – o să auzi un bâzâit. O să las uşa apartamentului descuiată – împinge uşor şi se va deschide. închide uşa după tine şi trage piedica, pentru că altfel nu se încuie. Să nu mă strigi. Să nu zici nimic. Pune-ţi paltonul la cuier. Intră în sufragerie. Jaluzelele o să fie trase, aşa că totul va fi cufundat în semiîntuneric. Nu aprinde becul din tavan. O să fie aprinsă o veioză de birou, cu un bec roşu. Mă vei găsi aplecată deasupra măsuţei, cu capul rezemat pe o pernă. Voi fi goală de la brâu în jos. Nu spune nimic. Vino pe la spatele meu şi aşază-te în poziţia cea mai comodă pentru a mă bate cu palma la fund. Dacă vrei, poţi să te dezbraci de sacou şi să îţi sufleci mânecile cămăşii. Nu încerca să mă fuţi. NU te chem să mă fuţi, ci să mă pedepseşti. Loveşte-mă doar cu palma, cu nimic altceva, dar plesneşte-mă cât de tare vrei, de câte ori vrei. Dacă ţip sau suspin cu faţa în pernă, nu te opri. Descarcă-te de toţi nervii pe care ţi i-am făcut. Când termini, când te simţi uşurat, pleacă exact la fel cum ai venit. închide uşa apartamentului în urma ta şi ieşi din clădire.

Data următoare când ne vom întâlni, nici unul dintre noi nu va menţiona ceva despre ce s-a întâmplat sau despre cartea de la bibliotecă. Povestea se va fi încheiat. Ne vom vedea de treburi în continuare, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Aşa e cel mai bine.

Alex

Cred că am citit de vreo şase ori e-mailul şi la fiecare lectură am avut erecţie. N-am nici un fel de intenţie să mă duc, dar nu pot deloc să-mi scot din cap scenariul, scris parcă de însuşi Sade, pe care mi-l propune Alex. E atât de uşor să mă las purtat de imaginaţie, închipuindu-mi cum mă apropii de bloc, ca într-un film, cum mă uit la ceas şi la ora trei fix sun de trei ori la apartamentul 36, după care se aude un bâzâit, apoi un păcănit, semn că uşa de la intrare a fost descuiată. Intru, urc la etajul al treilea, mă furişez în

apartament, închid uşa după mine, mă dezbrac de palton în holul luminat doar de fascicolul roşu de lumină care vine dinspre sufragerie. Când intru în cameră, observ că e exact cum mi-a descris-o: storurile sunt trase, încăperea e luminată doar de o veioză roşie aşezată într-un colţ, iar ea e acolo, aplecată deasupra mesei, cu capul aşezat pe o pernă astfel încât să nu-i văd faţa; e îmbrăcată doar într-o bluză neagră, fiind goală de la brâu în jos, iar în picioare are o pereche de pantofi negri strălucitori, cu tocuri înalte (o mică adăugire a imaginaţiei). Are fesele trandafirii expuse total, îmi dau sacoul jos, îmi suflec mâneca dreaptă, îi apuc delicat fundul cu degetele, îi ajustez puţin poziţia şi îi mângâi uşor conturul feselor, ca un crescător de câini care se pregăteşte să îşi expună animalul de rasă. Mă dau puţin mai în spate, ridic braţul şi-l avânt spre fundul ei. Când palma mi se lipeşte de carnea ei, sunetul îmi explodează direct în creier, îi aud şuieratul respiraţiei întretăiate. O plesnesc iar şi iar, şi între lovituri îmi las mâna să se odihnească un pic pe fesa lovită, de fiecare dată puţin mai mult... Apoi iar îmi ridic braţul şi lovesc când o fesă, când pe cealaltă. Şi de fiecare dată mâna, care mă ustură de greutatea loviturilor, rămâne puţin mai mult pe loc...

N-am avut în viaţa mea un asemenea vis erotic. Cum a intuit femeia asta că în subconştientul meu stătea la pândă o asemenea fantezie, nebănuită de nimeni, aşteptând să fie eliberată ?

26 noiembrie. Ieri-seară Fred a ajuns acasă ceva mai târziu, dar foarte binedispusă. Fusese cu Jakki la Happy Hour să sărbătorească vânzarea unui tablou scump. în timp ce mâneam puiul pe care eu îl preparasem pentru cină, am mai turnat un pahar de vin, iar Fred s-a apucat să-mi spună chicotind că Jakki îi făcuse confidenţe despre viaţa ei sexuală cu Lionel. Se pare că din când în când au seri tematice şi pun în practică fantezii sexuale de-ale lui Lionel.

Când e seară indiană, de exemplu, ard beţişoare de santal, pun muzică ragă la casetofon, iar pe noptieră aşază o Kama Sutra deschisă la pagina din care să se inspire în seara respectivă. Dacă e seară japoneză, se întind pe jos, cu perne şi sake, îmbrăcaţi în halate yukata. Alteori fac sex în stil italian, cu dulciuri Amoretti la îndemână, cupe de Asti Spumante şi arii de Puccini pe fundal. Ne-am distrat inventând noi teme, menite să le pună la încercare imaginaţia şi/sau potenţa: seară eschimosă, noapte de orgie romană, seara â la D.H. Lawrence... Ne-am amuzat ironizându-i, dar trebuie să recunosc că mă încerca o oarecare invidie şi am simţit că nici Fred nu era prea departe.

— Mă rog, să le fie de bine, a încheiat Fred turnându-şi încă un pahar de vin. E clar că se simt bine – şi de ce nu s-ar simţi, în definitiv?

— Ai vrea să încercăm şi noi ? am propus eu.

— Dragule, suntem prea bătrâni pentru acrobaţii de genul ăsta, a răspuns ea, incluzându-se cu amabilitate în aceeaşi categorie de vârstă cu mine. Pe lângă asta, ca să te simţi într-adevăr bine trebuie să iei lucrurile în serios când o faci, iar pe mine m-ar bufni râsul într-o situaţie atât de absurdă.

— E adevărat, râsul e inamicul amorului, am spus eu, uşor întristat.

— Dar, dacă vrei, putem să facem puţin sex traditional în seara asta.

— OK, am zis eu, punând dopul la sticla de vin.

Ceva mai târziu, după ce ne-am întors fiecare din baia lui şi ne-am luat în braţe, Fred m-a întrebat:

— Dacă ar fi să avem o seară tematică, ce ţi-ar plăcea ?

— Seara plesnitului la fund, am zis.

— Dragule ! Ce idee! Şi cine ar plesni pe cine ?

— Eu pe tine, aşa mi-ar plăcea. Deşi presupun că am putea şi invers, dacă preferi.

— Vrei să mă pui pe genunchi şi să mă baţi la fund ? N-aş fi un pic cam grea? mă întrebă ea râzând în hohote.

M-am uitat un pic în jur şi am răspuns:

— Ai putea să-ţi dai jos lucrurile de pe masa de toaletă şi să stai aplecată peste ea.

Mi-a tras o palmă la fund atât de tare c-am scos fără să vreau un schelălăit.

— Au!

— Vezi? Nu ţi-ar plăcea deloc.

— M-ai luat prin surprindere, i-am zis, dar de fapt e foarte excitant. Uite.

Rânji şi-mi mai trase o palmă, încă şi mai tare. I-am tras şi eu una. Ne-am prăbuşit pe pat, luptându-ne şi râzând în hohote. Puţin mai încolo, de data asta fără să mai râdem, i-am făcut lui Fred ceea ce Alex Loom îmi interzisese să-i fac ei; cu ochii închişi, m-am imaginat în camera luminată de veioza roşie. A fost cea mai bună partidă de sex din ultimii ani.

11

28 noiembrie. Ieri am fost la Londra să-l văd pe tata. De fapt, e redundant să spun că m-am dus la Londra să-l văd pe tata. Ce altceva aş putea să fac la Londra? Apuse sunt vremurile când mă duceam cu treabă, la şedinţe sau susţineri de disertaţii, şi mi se decontau toate cheltuielile, sau când mă duceam pe banii mei să mă întâlnesc cu câte un editor, dar apoi eram invariabil invitat la prânz, iar după aceea aveam timp să mă duc la film sau la câte-o expoziţie sau pur şi simplu să casc gura prin librăriile de pe Charing Cross Road înainte să iau trenul înapoi spre casă. Acum iau metroul la King's Cross şi mă târăsc ca un vierme prin tunele subterane până sub arcadele ca de buncăr ale staţiei London Bridge şi nici măcar nu mai văd, darămite să mă

mai plimb prin West End. Ultima oară am fost acolo anul trecut, pe 7 iulie. Abia se crăpase de ziuă când m-am dat jos din tren la King's Cross, în mijlocul unei agitații isterice; tot oraşul părea să fie blocat din cauza unei aşa-zise căderi de curent în toată rețeaua metroului — după ceva timp s-a anunțat că de fapt avuseseră loc patru atacuri teroriste sincronizate. Toate mijloacele de transport în comun au fost suspendate. N-aveam nici cum să traversez Londra ca să ajung la tata, nici cum să mă întorc acasă. Am stat la coadă jumătate de oră ca să îi sun pe tata şi pe Fred de la un telefon public – a fost singura dată când mi-am dorit să am un telefon mobil, deşi cei care aveau aşa ceva se plângeau că rețeaua e suprasolicitată şi e imposibil să obțină legătura –, după care am făcut o lungă plimbare prin centrul neobişnuit de liniştit al Londrei.

Străzile, forfotind deja de lume, s-au umplut până la refuz după-masă, când oamenii au început să iasă de la serviciu şi să se îndrepte, pe jos, spre cele mai îndepărtate suburbii ale Londrei. Nici urmă de trafic pe şosele, doar câte o maşină de poliție sau o ambulanță care trecea în mare viteză, cu girofarul şi alarma pornite, complet zadarnic, de altfel. încă nu se ştia cât de puternice fuseseră exploziile, dar toată lumea bănuia că la mijloc e mâna Al Qaeda sau a altei organizații de acelaşi gen şi că venise rândul Londrei să fie lovită de un dezastru precum cel care-a devastat New York-ul pe 11 septembrie. Oamenii nu păreau deloc panicați, ci cumva resemnați şi defazați. în Leicester Square, un beţiv cu fața congestionată de furie striga de zor: „Futu-le muma-n cur de arabi" – dar nu-l băga nimeni în seamă. Pe Oxford Street am găsit deschis la John Lewis şi am intrat să îi cumpăr lui Fred un pix de argint de ziua ei; tot parterul magazinului era gol şi trei vânzătoare s-au ocupat exclusiv de mine. Una povestea că se dusese până sus, la raionul de sport, şi-şi cumpărase nişte tenişi ca să poată merge pe jos

până acasă, undeva în Chiswick. Mi-a rămas în minte ca o reacție foarte înțeleaptă, eminamente practică, într-o situație de criză.

Toate teatrele şi marile cinematografe se închiseseră în timpul zilei, numai Curzon Soho rămăsese deschis. Am petrecut vreo două ceasuri foarte plăcute acolo, vizionând un film argentinian, Bonbon el Perro, o comedie artistică incredibil de antrenantă – şi subtitrată, pe deasupra – a cărei acțiune se petrece în Patagonia; a fost remediul perfect pentru situația din momentul respectiv. După film am ajuns în Dean Street, unde am găsit un restaurant italienesc ce parcă sfida totul în jur prin simplul fapt că era deschis şi am luat o masă de seară cumsecade. Apoi am luat-o pe Tottenham Court şi pe Euston Road înapoi spre King's Cross, unde se reluaseră cursele mai importante. Numai picioarele îmi erau un pic obosite, în rest mă simțeam chiar mulțumit – destul de straniu, având în vedere circumstanțele. Fusese ca o zi neaşteptată de vacanță, pentru că scăpasem de corvoada de a-l vizita pe tata, deşi cel mai mult şi mai mult mă încântase liniştea ireală a oraşului. în mod paradoxal, surzilor nu le displace liniştea, din contră. Experiența auriculară presupune linişte, sunete şi zgomote. Liniştea e neutră, e starea de stand-by. Sunetele au semnificație – sunt mediul prin care primim informații sau simțim plăcere estetică. Zgomotul e urât şi fără sens. Surzenia transformă atâtea sunete în simplu zgomot, încât e normal să preferi liniştea – de aceea m-am simțit atât de bine plimbându-mă pe străzile lipsite de trafic ale oraşului. Teroarea transformase dintr-odată toată Londra într-un oraş pietonal.

Mai târziu, când au început să curgă ştirile despre atentate, comportamentul meu din acele clipe mi s-a părut frivol şi egoist – trenuri pline de călători fuseseră aruncate în aer la o oră de vârf, oamenii stătuseră blocați în tunelele

subterane, fără lumină, în fum, printre urletele de durere şi strigătele de disperare ale celor răniți. Ca mulți alții, am evitat să mai merg cu metroul prin Londra vreme de câteva luni bune după aceea, preferând să arunc banii pe taxiuri; dar după un timp, de asemenea, ca mulți alții, am început să-l iau din nou. Nu are nici un pic de sens, dacă stai să te gândeşti: din moment ce cauzele n-au dispărut – fanatismul islamist, musulmanii englezi extremişti, provocările pe care Israelul le trimite Palestinei şi invers, Irakul –, cu cât trece mai mult timp fără să se întâmple ceva, cu atât probabilitatea unui nou incident e mai mare. Cum ar putea metroul să fie vreodată absolut sigur ? Teroriştii sinucigaşi vor reuşi întotdeauna să se strecoare cumva. Deci n-ai ce altceva să faci decât să speri din toată inima că n-o să te nimereşti în trenul cu ghinion. Am citit de curând despre o victimă a exploziei din 7 iulie de pe linia Piccadilly. Tipa tocmai citea un articol apărut într-o revistă în dimineața aceea, în care era relatată chiar povestea ei – exact cu trei ani în urmă, în iulie 2002, fusese violată şi aproape ucisă. în timp ce ea citea acest articol, Germaine Lindsay, cunoscut şi ca Abdullah Shaheed Jamal, şi-a zburat creierii, traumatizând-o pe viață. Mă întreb cât de ghinionist poți să fii ca să ți se întâmple aşa ceva.

Ajung cu întârziere pe Lime Avenue, dar n-are nici o importanță, pentru că tata oricum a uitat că vin azi. Sunt nevoit să bat la uşă vreo cinci minute încontinuu până deschide, şi chiar şi atunci o ține întredeschisă, cu lanțul pus, şi se holbează la mine prin deschizătura îngustă.

— Ce cauți aici?

— Am venit să te văd, tată, cum am vorbit duminică la telefon.

— A, da, se grăbeşte el să mascheze faptul că a uitat, închide uşa ca să scoată lanțul şi apoi o deschide de tot. Păi

atunci, intră, zice el țâfnos, de parcă tot eu sunt de vină că-l țin la uşă.

Arată mai prăpădit ca oricând, i-a căzut un nasture de la bretele şi pantalonii, tari ca două tuburi de la atâta jeg, îi atârnă în talie pe o parte; nici măcar nu e bărbierit. Mă conduce în sufragerie. într-o parte a biroului, pe un blat culisant, zace un teanc amenințător de hârtii.

— Mă uitam după certificatele alea de economii, dar nu reuşesc deloc să dau de ele.

— Nici nu mă mir, îi zic. De ce nu-ți pui hârtiile în cutia pe care ți-am dat-o?

Acum un an i-am luat o cutie compartimentată, cu dosare pe care erau lipite etichete: „Note de plată", „Bancă", „Certificate de economii" şi tot aşa, dar zace într-un colț al sufrageriei de când i-am adus-o. N-a pus în ea decât nişte fluturaşi pentru reduceri de preț la ferestre duble şi instrumente de grădinărit.

— N-am reuşit să fac nimic cu ea, zice el împingând blatul înapoi sub birou. O avalanşă de hârtii alunecă în sertarul principal al biroului – sistemul preferat al tatei de îndosariere. Bei o cafea?

— Lasă că mi-o fac singur.

— Da, fă-ți-o singur, eu oricum nu ştiu câtă să pun.

Vrea să spună că nu ştie câtă cafea instant să pună din borcanul lui cu cafea instant economică, marca, desigur, „Cafea instant", care nu merge decât cu puțin zahăr şi fără lapte. Se ține după mine până în bucătărie, care se află într-un hal de mizerie şi dezordine de toată jalea.

— Vrei şi tu?

— Nu, mersi, cafeaua mi se duce drept în vezică.

— Unde mergem la prânz – tot acolo ? Pe față îi apare o expresie de panică.

— Păi mai am un pic de miel rece de duminică, dar nu ne ajunge la amândoi.

— Nu, vrei să mergem tot la Sainsbury la prânz ? zic eu mai tare.

Se luminează tot şi-şi arată proteza într-un zâmbet larg.

— Da, ar fi drăguţ.

— Bine, atunci du-te să te bărbiereşti şi să te schimbi, între timp, eu iau de după uşă un şorţ cu flori, foarte murdar, îmi pun şi nişte mănuşi de cauciuc galbene şi m-apuc să curăţ un pic. încep cu un morman de vase murdare puse la scurs lângă chiuvetă şi îmi dau seama că, deşi n-ai zice, se presupune că vasele astea sunt deja spălate. După ce termin cu ele, m-apuc de masă şi de blatul de bucătărie, pe care le frec cu o perie înmuiată în nişte lichid de curăţat pe care l-am găsit sub chiuvetă. Observ că lângă aragaz a mai apărut un semn rotund de la o oală încinsă pusă direct pe lemn. N-aud când coboară tata.

— Mi-ai văzut pantofii maro din piele întoarsă, iubire ?

Tresar la formula de adresare şi mă-ntorc cu faţa spre uşă. Văd cum expresia de pe chip i se schimbă, devenind brusc surprinsă şi dezamăgită. S-a bărbierit şi e complet îmbrăcat, numai în picioare are doar şosete groase de lână.

— Am crezut că eşti Norma, cu şorţul ăla şi mănuşile...

— Scuze, tată, n-am vrut să...

— N-ai văzut-o, nu?

— Pe mama?

Clatină din cap în semn că da.

— Mama a murit, tată, îi spun cu blândeţe. Acum treisprezece ani.

— A murit? Da, normal c-a murit. Sigur c-a murit... Dar să ştii c-o aud trebăluind pe sus când sunt aici, jos, aud duşumelele cum scârţâie. Iar când sunt sus, o aud cum spală vasele în bucătărie.

Nu spune lucrurile astea ca şi cum ar fi ceva neobişnuit şi tulburător, dimpotrivă, par să-i aline singurătatea. Mă Himt înduioşat şi îngrijorat în egală măsură.

Mergem cu taxiul până la Sainsbury. Luăm amândoi peşte cu cartofi prăjiți şi mazăre. După ce-şi termină budinca, plăcinta cu mere şi înghețata, pare suficient de binedispus ca să aduc uşurel în discuție subiectul mutării lui într-o casă de bătrâni undeva aproape de noi. Colțurile gurii îi alunecă numaidecât într-o expresie de dezamăgire şi clatină ferm din cap în semn că nu.

— Nu, fiule. Mersi, da' nu.

Scot din buzunar broşura cu cea mai arătoasă dintre casele pe care le-am găsit în ultima săptămână şi-i arăt pozele cu dormitoarele luminoase, dotate cu baie proprie, cele cu camera de zi confortabilă în care se adună rezidenții, cu sufrageria în care sunt mese separate ca la restaurant.

— Mesele principale ți le asigură ei, dar ai şi în cameră un reşou şi-un ceainic, dacă vrei să-ți faci singur micul dejun sau o gustare.

— Şi cât costă toată treaba asta ?

— N-are nici o importanță cât costă, tată. Ai bani destui. Şi dacă nu, acopăr eu diferența.

Se uită la broşură de parcă ar încerca – fără să izbutească, însă – să se imagineze trăind în locul acela.

— Nu, fiule, nu e de mine. îmi place casa mea aşa cum e, plus că ştiu unde-s toate...

— Tocmai, tată, că nu ştii, zic eu nu foarte blând. Nu ştii unde-ți sunt certificatele de economii, nu ştii unde sunt pantofii maro din piele întoarsă – niciodată nu găseşti ce cauți.

— Asta din cauză că am foarte multe lucruri. Unde aş avea loc să-mi pun toate lucrurile într-un locşor ca ăsta? întreabă, împungând cu degetul imaginea unuia dintre dormitoare.

— Mă rog, e clar c-ar trebui să mai scapi de unele dintre ele.

— Adică să le arunc? se miră cu indignare.

— Să le vinzi, să le donezi unei societăți de binefacere, ce vrei tu. Dar poți să iei cu tine câteva obiecte de mobilier de care eşti mai ataşat.

— A, mersi!

Mă opresc preț de câteva momente, gândindu-mă că nu abordez cum trebuie subiectul şi că greşesc contrazicându-l în privința unor chestiuni atât de mărunte.

— îmi fac griji pentru tine, tată. Dacă pățeşti ceva?

— Ce să pățesc ?

— Pai, cred c-ai avut accidente de tot felul în ultima vreme. Ți-au luat foc nişte lucruri în bucătărie, nu? Tace îmbufnat, confirmându-mi astfel că e adevărat. Nu mai eşti atât de în putere ca altădată. Poți să cazi pe scări...

— De unde ştii?

Bat cu pumnul în masă:

— Adică ai căzut? Când?

îşi întoarce privirea într-o parte:

— Zilele trecute. Era întuneric şi n-am văzut că mai era o treaptă.

— Asta pentru că nu vrei să ții lumina aprinsă pe hol. Asta nu e economie, să ştii!

— N-am pățit nimic, doar la şold m-am lovit un pic.

— Dar putea să fie mai rău, nu ? Dacă te loveai mai tare, nici n-ai fi avut cum să ajungi la telefon!

— Acuma tu ce faci, încerci să-mi bagi frica-n oase ? sări el în sus. Ori mă uit la Casualty, ori te ascult pe tine, tot aia.

Tata are o mare aversiune față de serialele în care acțiunea se petrece în spitale. Mi-aduc aminte că odată mi-a zis: „Oamenii care se uită la Casualty vor să le mişune gândaci pe piele”.

— încerc să fiu realist, tată. E clar că nu mai poți să ai grijă de tine aşa cum trebuie. Cel mai bine e să te muți într-o casă de bătrâni acum, până nu e prea târziu. Tot ce te rog

e să mergem să ne uităm la casa asta când vii la noi de Crăciun.

— Bine, fiule, o să mă uit, ca să-ți fac ție pe plac, zise el clătinând din cap. Dar de mutat, nu mă mut nicăieri. Nu mi-aş găsi locul acolo la voi, în nord.

— Nu e chiar în nord, tată.

— Tot aia. Nu înțeleg nici ce-mi spun vânzătorii în magazine. Şi niciodată nu ştiu ce autobuz să iau când vreau să merg undeva. N-aş mai putea să merg vara la Greenwich să mă uit la vapoare când vine fluxul cel mare. Şi acolo n-ar mai fi nici ea.

împinge broşura peste masă înapoi spre mine. Nu e nevoie să întreb despre care „ea" e vorba.

— Bine, tată, zic eu oftând. încheiem discuția, pentru moment. Dar te rog să te mai gândeşti.

Când ne ridicăm să plecăm, o femeie între două vârste de la o masă alăturată îmi zâmbeşte înțelegător şi, când ajungem în dreptul ei, îmi zice:

— Sunt foarte încăpățânați la vârsta asta, nu ?

Observ că şi alți oameni se uită la noi, unii curioşi, alții amuzați, şi-mi dau seama că eu şi tata am purtat toată discuția pe un ton foarte ridicat. Când ieşim din local, mă simt ca un actor care părăseşte scena.

30 noiembrie. Azi am fost la prima lecție de citit pe buze. A fost o experiență care mi-a amintit de prima mea zi de şcoală, care a fost cândva pe la mijlocul anului şcolar, din cauză că fusesem bolnav. Am avut acelaşi sentiment ca atunci: eram băiatul cel nou, nesigur şi, cu toate privirile îndreptate asupra mea, picat în mijlocul unui grup deja închegat, familiarizat cu tot ce se întâmplă în jur. Cum ştiam deja de la Bethany Brooks, cei mai mulți dintre participanți, vreo cincisprezece cu toții, vin de câțiva ani buni la curs. Majoritatea sunt femei, bătrâne sau între două vârste. Bethany însăşi, căreia toată lumea îi spune Beth, e o

femeie rotofeie şi mămoasă, la vreo cincizeci de ani, aş zice, cu părul cărunt înfoiat şi o faţă rotundă şi rozalie – arată exact ca o nevastă de fermier dintr-o carte pentru copii. M-a pre-zentat grupului drept „Desmond” şi toată lumea a zâmbit şi a dat din cap. Toţi îşi spun pe numele mic la curs.

— Desmond e profesor, iar acum e pensionar, le-a spus ea.

Asta îi spusesem eu în corespondenţa noastră, nedorind să mă prezint cu titlul pompos de profesor universitar de lingvistică. A fost o mişcare înţeleaptă.

La curs stăm în cerc, pe nişte scaune rabatabile, cu faţa spre Beth, care are într-o parte o tablă albă pe care scrie cu markerul şi un sistem auditiv portabil, ce facilitează comunicarea în grup a persoanelor cu deficienţe de auz (firul trece exact pe sub scaune, de aceea trebuie să fii atent să nu te împiedici). Toţi participanţii – mi se pare un pic nefiresc să le zic elevi – poartă aparate auditive de diferite tipuri, iar unii dintre ei sunt surzi de-a binelea. Când m-am conectat la sistemul portabil, mi-am dat seama că sunetul era mult prea tare pentru mine şi că mă descurcam perfect fără el. Beth are o metodă de predare extrem de simplă: spune ceva foarte încet şi, dacă oamenii nu înţeleg, scrie pe tablă cuvintele care ridică probleme. Apoi repetă propoziţia cu voce tare. Vorbeşte foarte clar, în general, şi nu distorsionează decât două, trei sunete vocalice, în maniera tipică celor care nu aud deloc. în pauza de ceai, mi-a povestit că şi-a pierdut complet auzul la vârsta de nouă ani, ca urmare a unei infecţii. Mi-a spus, de asemenea, că treizeci la sută din cuvintele pe care le conţine vocabularul limbii engleze nu pot fi citite pe buze – ceea ce face ca oamenii precum ea să fie într-adevăr de admirat pentru modul în care trec peste propriul handicap, însă mie mi-a spulberat orice speranţă că cititul pe buze ar putea fi soluţia magică pentru problemele mele.

Nu numai faptul că eram nou mi-a amintit de şcoala primară. Beth nu îi ajută pe participanţi doar să înveţe să citească mai bine pe buze, ci încearcă să facă lecţiile mai interesante testându-le inteligenţa şi cultura generală. Pentru asta, spune diferite povestioare pe care le ia din ziare, reviste sau enciclopedii, alternând vorbirea în şoaptă cu cea sonoră, propoziţie cu propoziţie, după care ne dă nişte teste legate de istorioara respectivă, pe care trebuie să le rezolvăm în perechi, vorbind între noi cât mai încet, pentru a ne exersa astfel cititul pe buze. De data asta a început cu un scurt articol despre originea Zilei Recunoştinţei, sărbătorită în America săptămâna trecută. Cum e şi normal, de altfel, când vorbeşte ea e foarte uşor să-i citeşti pe buze. Formu-lează fiecare cuvânt clar, folosindu-se meticulos de buze, dinţi şi limbă, fără să pară însă artificială. Iar dacă n-ai înţeles prea bine de prima oară, mai ai cel puţin încă o ocazie, pentru că repetă aceeaşi propoziţie de două, trei ori, cu faţa spre diferite părţi ale cercului de participanţi. Tre-buie să recunosc că am învăţat unele lucruri pe care nu le ştiam sau pe care le uitasem despre pelerinii de pe May-flower[34], cum ar fi că nu fuseseră decât 102, dintre care 46 au murit în timpul primei ierni pe continentul american – ceea ce nu e deloc surprinzător, având în vedere că au ancorat pe coasta de nord-est a Americii pe 26 decembrie 1620. M-am abţinut să ridic mâna şi să întreb de ce n-au început expediţia de colonizare vara, dar m-am gândit că ar fi nepoliticos s-o întrerup pe Beth pentru a pune o întrebare fără absolut nici o legătură cu cititul pe buze; în plus, probabil că ar fi fost jenant faptul că nu ştiam răspunsul la întrebarea asta. în primul an, indienii

[34] *Corabia care a plecat din Plymouth pe 6 septembrie 1620, iar 66 de zile mai târziu a ancorat în golful Hudson, acest pelerinaj reprezentând începutul colonizării Americii de către britanici.*

i-au ajutat pe pelerini să cultive pământul şi să vâneze animale sălbatice, iar la săr-bătoarea recoltei din 1621, care reprezintă de fapt originea a ceea ce numim astăzi Ziua Recunoştinței, au participat 91 de indieni. Nu ştiam sau, dacă ştiusem vreodată, probabil că uitasem de indienii prietenoşi. După aceea, Beth ne-a împărțit un chestionar despre pelerini, la care trebuia să răspundem în perechi, vorbind fără sunet şi citind pe buzele persoanei de lângă noi. în ce secol s-a sărbătorit prima Zi a Recunoştinței ? În ce an au sosit pelerinii în America ? De unde au pornit ? Cum se chema corabia pelerinilor ? Şi aşa mai departe. Am nimerit în pereche cu Marjorie, o doamnă între două vârste foarte drăguță, dar cam timidă. A dat din cap mulțumită la toate răspunsurile mele şi le-a scris cu-minte pe foaie. Dar era clar că putea să citească fără pro-bleme răspunsurile de pe buzele mele. Apoi Beth ne-a pus pe fiecare în parte să spunem, fără sunet, răspunsurile la întrebări. Nu toți sunt la fel de buni. Unii, poate din timidi-tate, de-abia îşi mişcă buzele. Dar nu mi-a fost greu să urmăresc ce spuneau, de vreme ce răspunsurile erau previzi-bile. Acelaşi lucru s-a întâmplat şi la următoarea activitate, o variantă simplificată a jocului „20 de întrebări". Fiecare participant a primit un cartonaş pe care scria denumirea unui obiect rotund, de exemplu „portocală", şi o listă de întrebări pe care să le pună partenerului ca să afle ce obiect avea el pe cartonaş: E mare ? E mic ? E moale ? E greu ? Pot să îl ating ? Pot să îl mănânc ? etc. Am produs oarecare consternare când am pus o întrebare care nu era pe listă: E fabricat ? Toată lumea a râs când s-a lămurit misterul. Atmosfera generală e foarte relaxată şi prietenoasă. Se râde mult, dar niciodată cu răutate. înainte să înceapă o nouă povestire, Beth a scris pe tablă „Un p... enorm" şi nimeni n-a chicotit sau n-a zâmbit cu subînțeles. S-a dovedit a fi o poveste despre un pepene uriaş cultivat de cineva în grădina proprie. După povestire,

Beth a împărțit niște poze cu pepe-nele respectiv, pe care le-am dat din mână în mână. Analogia cu lecțiile pentru copii mici a ajuns la apogeu în momentul în care am fost invitați să recităm, doar mimând din buze, o poezioară. Am început să recit „Călare pe-un cocoș pan' la Banbury Cross / Ca să văd o doamnă bine pe un cal frumos", după care m-am oprit, pentru că nu reușeam să-mi amintesc continuarea. După ce au râs un pic, s-au întrecut să mă ajute: Jnele-i zdrăngăne la mâini și clopoței la picioare / Oriunde merge ea, muzica e tare". Două lucruri interesante am observat în timpul acestui exercițiu: mai întâi, că ritmul te ajută să citești mai bine pe buze, iar apoi, chiar dacă nu te prinzi de la primele versuri, tot recunoști cadența până la urmă, pentru că e ceva familiar. Prima observație n-are mare utilitate în conversațiile obișnuite, iar a doua e încă o confirmare a faptului că, cu cât un mesaj e mai previzibil, cu atât e mai ușor să fie receptat, chiar și în formă incompletă. Seara, când a ajuns acasă, Fred m-a descusut de-a fir a păr în legătură cu lecția mea de citit pe buze. A râs cu poftă când i-am povestit cum s-au desfășurat lucrurile, mai ales când am ajuns la episodul cu poezioara, dar o expresie de dezamăgire i-a învăluit chipul când i-am spus că exercițiile au o utilitate redusă, pentru că ușurează prea mult sarcina receptorului.

— Dar te mai duci, da ?

— Da, o să mă mai duc o vreme, să văd cum merge.

— Bun, așa te vreau, dragule.

Adevărul e că, într-un fel, chiar mi-a făcut plăcere să fiu din nou elev în clasa întâi.

1 decembrie. Azi trebuia să aibă loc „pedeapsa" lui Alex. Cu cât se apropia mai tare ora trei, cu atât deveneam mai agitat. Am fost singur acasă toată ziua și m-am învârtit ca un leu dintr-o cameră în alta, uitându-mă la ceasurile din fiecare. Inițial hotărâsem că cea mai potrivită reacție la

bazaconia asta era s-o ignor, dar acum nu mi se mai părea o idee atât de bună. îmi spusese să-i răspund numai dacă nu-mi convine ziua, aşadar tăcerea mea nu putea fi luată decât ca un acord. Mi-o imaginam pregătind apartamentul pentru sosirea mea, trăgând jaluzelele şi aşezând veioza roşie într-un colţ al camerei, apoi dezbrăcându-se de panta-loni şi chiloţi şi aşezându-se aplecată peste masă, cu capul pe o pernă, aşteptând apelul meu la interfon – ba nu, mi-am revizuit în minte scenariul: nu se aşeza decât după ce sunam la interfon şi-mi deschidea, dar, oricum, şi înainte de asta era goală de la brâu în jos, gata să se aşeze în poziţie în orice moment. Asta înseamnă că în clipa asta, ca şi mine, se plimbă nelinişti tă de colo-colo prin casă, numai că ea e goală de la brâu în jos. Sau poate stă pe canapea cu genunchii lipiţi, ca adolescenta din tabloul lui Munch, aşteptându-mă, întrebându-se dacă o să vin sau nu. Poate că în momentul ăsta e la fereastră, uitându-se printre jaluzele să vadă dacă apar pe alee. Oare cât o să aştepte după ora trei ? Cât o să îi ia să îşi dea seama că nu vin şi să se îmbrace la loc ? Cât de ridicol se va simţi ? Cât de furioasă o să fie când o să vadă că nu vin? Şi ce-o să facă apoi?

Telefonul de pe biroul meu a sunat în jur de patru şi jumătate. Am sărit în sus şi am ridicat receptorul, fără să-mi fi pus aparatul auditiv. Era Alex, desigur.

— N-ai venit.

— Nu.

— Păcat. Ar fi fost mai bine pentru amândoi.

Nu părea să sune din apartamentul ei, ci dintr-un loc public. Se auzea mult zgomot înjur şi ceva muzică pe fundal.

— Credeam că ne-am înţeles să nu mă mai suni acasă.

— Mda, asta era cu condiţia să m-ajuţi cu lucrarea. Dar, oricum, soţia ta nu-i acasă.

— De unde ştii că nu e acasă ?

— Pentru că mă uit la ea în momentul ăsta. M-a cuprins o senzație de panică şi groază.

— Ce vrei să spui ? A pufnit-o râsul.

— Vreau să spun că mă uit la ea pe geam...

Vocea îi devenea din ce în ce mai neclară şi n-am putut să aud ce-a spus după aceea.

— Ce ? Ce ? am zis, scotocind înnebunit după aparatul auditiv. Nu te aud.

Mi-am înfipt bobita de plastic în urechea dreaptă şi vocea i-a revenit, atât cât să pricep ce spune.

— Cred că semnalul e cam slab pe aici.

— Unde eşti ? am întrebat, deşi îmi dădusem foarte bine seama unde era.

— Sunt la mallul Rialto, în faţa magazinului Decor. E drăguţ magazinul. Mă uit la soţia ta, care îi arată unei cliente nişte perne superbe. E tipa înaltă în pantaloni de velur, nu? Nu bruneta în fustă scurtă.

— Ce vrei ? am întrebat împietrit.

— Să-ţi înapoiez umbrela. Ai uitat-o în apartamentul meu săptămâna trecută.

— Ştiu. E o umbrelă veche, nu ţin la ea.

— Mă rog, eu am adus-o cu mine, mă gândeam să ţi-o trimit.

N-am zis nimic.

— Alo, eşti acolo? zise ea. Mă auzi? Mă gândeam să intru în magazin şi să mă prezint soţiei tale cam aşa: „Soţul dumneavoastră a uitat asta în apartamentul meu săptămâna trecută, sunteţi drăguţă să i-o duceţi înapoi din partea mea ?”.

— Te rog, nu face asta, Alex.

— De ce nu ? Ştie că ai fost la mine săptămâna trecută, nu?

— Nu, nu ştie.

— A, atunci te am la mână, zise ea chicotind.

— Ce vrei de la mine ?

— Vreau să continuăm discuțiile pe marginea lucrării mele. îmi sunt foarte utile.

M-am gândit preț de câteva clipe.

— Bine – dar nu la tine acasă.

Spre uşurarea mea, a acceptat condiția pusă şi am stabilit să ne întâlnim într-o cafenea pe care o ştiam eu în cealaltă parte a oraşului.

— Adu şi umbrela, am spus înainte de a închide.

2 decembrie. De la o vreme, Fred îmi trage câte o palmă la fund exact când mă aştept mai puțin. Dar, dacă face asta în ideea că va retrezi astfel pasiunea de acum două nopți, mă tem că n-o să aibă succes. Sunt mult prea preocupat să găsesc o soluție pentru a scăpa de intrigile create de Alex ca să mai am chef de sex. De fapt, de-abia mă abțin să protestez când primesc câte un asemenea semn de afecțiune, mai ales că pentru Fred hârjoneala asta înseamnă nişte scatoalce destul de zdravene. Mă întreb dacă nu cumva asta reprezintă pentru ea o modalitate de exteriorizare a anumitor frustrări. în ultimele două zile, de când cu telefonul pe care mi l-a dat Alex de la mall, sunt din ce în ce mai distrat şi mai neatent atunci când Fred vorbeşte cu mine, ceea ce, pe bună dreptate, o cam scoate din pepeni.

— Ai aparatul, dragule ? mă tot întreabă, iar când îi spun că da, îşi dă disperată ochii peste cap, într-o invocație tăcută către ceruri.

îmi tot spun că ar trebui să îi mărturisesc toată tărăşenia cu Alex, dar parcă niciodată nu am suficient curaj. Dar de ce ? Nu e ca şi cum aş fi înşelat-o pe Fred, nici măcar n-am atins-o pe fătuca asta şi nici gând să fi flirtat cu ea. Probabil că mi-e frică să nu par idiot. Asta e. Am fost un idiot. I-am permis acestei tinere lipsite de scrupule să mă învârtească pe degete, numai pentru că a ştiut cum să mă flateze. Dacă

i-aş mărturisi asta lui Fred, aş pierde mult în ochii ei, iar asta mi-ar submina practic statutul pe care îl am în căsnicia noastră. Dar nu e numai atât. Ştiu că, dacă e să îi mărturisesc, trebuie să îi mărturisesc totul, altfel nu mă voi simți împăcat şi nu-mi voi recăpăta liniştea aceea absolută la care Fred pretinde c-a ajuns după ce s-a reîntors la catolicism şi s-a spovedit după o pauză de douăzeci şi cinci de ani, sentimentul acela când ai senzația, cum spune Fred, că „ți se curăță sufletul, ca ți-e spălat, limpezit, uscat, apretat şi călcat. Sau nu – că îți purifici sufletul într-o cascadă şi după aia ți-l întinzi la uscat pe o tufă înmiresmată, la soare", însă, ca să ajung la starea asta mai mult decât dezirabilă, ar trebui să-i mărturisesc lui Fred tot, inclusiv invitația lui Alex de a o „pedepsi". „Şi ai făcut-o ?" m-ar întreba Fred, la care eu i-aş răspunde : „Nu, bineînțeles că nu". Dar ea ar şti că mi-aş fi dorit s-o fac. Ar şti că, în mintea mea, i-am tras palme la fund lui Alex. Iar asta ar însemna că am făcut ceva nu numai prostesc, dar şi ruşinos. încă şi mai îngrozitor e că Fred şi-ar da seama că mi-am pus fantezia în practică nu cu Alex, ci chiar cu ea.

12

4 decembrie. Urăsc Crăciunul. Doamne, ce-l mai urăsc. Urăsc faptul că în fiecare an spiritul Crăciunului ne invadează din ce în ce mai devreme. La Sainsbury s-a amenajat deja de câteva săptămâni un raion întreg cu decorațiuni de Crăciun, cu hârtie de împachetat de Crăciun, cu artificii de Crăciun, şervețele de Crăciun, Moşi Crăciuni din plastic, reni din plastic, cadouri cu un design oribil şi utilitate îndoielnică, cele mai multe dintre ele fiind fabricate în China cea necreştină. Toate ziarele şi suplimentele lor fițoase sunt acum pline de idei pentru cadouri, petreceri, rețete de punci şi sfaturi pentru bărbații care doresc să le cumpere partene-

relor lor lenjerie intimă, încât aproape că nu mai găseşti nici un articol care să merite osteneala de a fi citit. în suburbii, fanii iluminatului crăciunesc se întrec în a-şi împodobi casele şi grădinile cu cele mai complicate instalaţii de luminiţe colorate şi clipitoare şi cu cele mai inedite icoane animate, încât au loc o mulţime de accidente din cauza şoferilor care încetinesc să caşte gura. Toată luna decembrie, restaurantele le oferă clienţilor meniuri speciale de Crăciun, de parcă n-ar fi de-ajuns să mănânci o singură dată pe an friptură de curcan cu toate garniturile tradiţionale. Până şi e-mailurile cu reclame la diverse medicamente menite să sporească performanţa sexuală au o tonalitate de sezon: azi-dimineaţă am primit una cu o blondă îmbrăcată numai în dresuri şi cizme înalte, cu braţele şi picioarele încolăcite în jurul unul om de zăpadă, iar dedesubt scria: „Cu Cialis s-a topit în cincisprezece minute!”. Cum ar veni, sex periculos pentru femeia zăpezilor.

Cum o fi ajuns spriritul Crăciunului aşa o ciumă ? Când eram copil, Crăciunul şi Boxing Day erau cele două zile de sărbătoare, după care viaţa revenea la normal. Acum, de la Crăciun trecem direct la nebunia de Anul Nou – o sărbătoare şi mai lipsită de sens –, ceea ce înseamnă că toată naţiunea e pur şi simplu paralizată mai bine de zece zile, în timpul cărora suntem cu toţii în transă de la prea mult alcool, burduşiţi cu prea multă mâncare, lefteri de la prea mulţi bani aruncaţi pe cadouri inutile, plictisiţi şi enervaţi de atâta stat în casă cu rude obositoare şi copii capricioşi, cu ochii înroşiţi de la atâta holbat la televizor, unde nu sunt difuzate decât filme vechi şi foarte vechi. E cel mai prost moment din an în care să-ţi iei vacanţă – e perioada cu cea mai urâtă vreme şi cu zilele cele mai scurte. Mor după Scrooge cel din prima parte a Poveştii de

Crăciun[35], când atitudinea lui e ceva de genul: „Ha, Crăciunul – ce prostie!”. Câtă dreptate are! Ce păcat că se răzgândeşte în partea a doua...

Parcă mă simt ceva mai uşurat, acum, că mi-am vărsat năduful. Pentru Fred e cea mai importantă sărbătoare a anului şi se enervează dacă m-aude bombănind. Bineînţeles că, pentru ea, semnificaţia religioasă este cea mai importantă, dar şi afacerile îi merg foarte bine în perioada asta, ceea ce înseamnă că are un motiv în plus să îndrăgească acest moment al anului. Fred este, de asemenea, adepta reuniunilor de familie sau, mai bine zis, de familii. Şi nu pare s-o deranjeze faptul că, după numai câteva ore petrecute împreună, ne călcăm deja pe nervi unii pe alţii, iar dacă o deranjează, reuşeşte să uite toate momentele neplăcute cu mult înainte de Crăciunul următor.

7 decembrie. Nici la cursul de citit pe buze n-am scăpat de spiritul Crăciunului. Azi după-masă Beth ne-a împărţit nişte fişe cu întrebări pe care trebuia să ni le punem şi să răspundem în perechi, doar mimând cuvintele cu buzele: Ai început să faci cumpărăturile pentru Crăciun ? în general, te trezeşti devreme în dimineaţa Crăciunului ? îţi vizitezi rudele şi prietenii de Crăciun ? Ce cadou ţi-ar plăcea să primeşti de Crăciun ? în familia ta se mănâncă friptură de curcan la masa de Crăciun ? Apoi ne-a citit fără voce un articol dintr-o revistă, în care era vorba despre cea mai mare prăjitură de Crăciun din lume, după care ne-a împărţit câteva poze cu acest obiect imens şi dezgustător. În pauza de ceai, Marjorie ne-a adus aminte să ne trecem numele pe lista cu cei care doresc să ia parte la prânzul festiv de la sfârşitul semestrului. A lăsat-o pe masă, iar eu am avut grijă să ocolesc tacticos acel colţ al încăperii.

---

[35] *Roman de Charles Dickens.*

Din fericire, nu toată lecția a fost despre Crăciun. După pauză, am lucrat în grupe mici nişte exerciții bazate pe sunete omofene, echivalentul pentru surzi al omofonelor, altfel spus, cuvinte pe care le distingi greu după buze, cum ar fi notă, dotă şi cotă sau drepte, trepte şi cripte, fripte. Trebuia să facem propoziții cu unele dintre cuvintele date, pe care să le mimăm apoi cu buzele în fața grupei din care făceam parte. Eu am alcătuit o propoziție cu toate cele patru cuvinte din ultimul grup : „Pe trepte drepte coboară în cripte inimi fripte", pe care bineînțeles că nimeni n-a putut s-o citească pe buze. S-au chinuit ce s-au chinuit, au protestat că e prea greu, după care i-a pufnit râsul şi s-au dat bătuți. A trebuit să rostesc propoziția cu voce tare. La exercițiul următor, un fel de „Spânzurătoarea" în care literele lipsă formau numele unui animal, n-am mai putut însă să mă dau mare. Din int___tabil lipsea rac, din__n_s lipsea bou, iar în__ndea___nu era gâscă. Deşi jocul mi-a amintit de ghicitorile din revistele pe care le citeam când eram mic, mi-a fost foarte greu să găsesc soluțiile, în timp ce partenera mea, Gladys, o femeie care mi-a spus că are 86 de ani, era atât de pricepută, încât le-a ghicit aproape pe toate înaintea mea.

E prea devreme ca să-mi dau seama cât de mult mă va ajuta acest curs să învăț să citesc pe buze în conversațiile de rutină, deşi am mari îndoieli că îmi va fi de mare folos în situații în care informația care mi se transmite nu este nici redundantă şi nici previzibilă. Cert este însă faptul că lecțiile reprezintă un interludiu plăcut şi relaxant, o pauză binevenită la mijlocul săptămânii. în timpul lecțiilor nu mă mai gîndesc la toate lucrurile sumbre pe care pensionarea le-a adus în viața mea, nici la grijile existenței mele din momentul de față. Şi, mai presus de orice, e incredibil de reconfortant să fiu într-un mediu în care nu am motive să mă simt îngrijorat sau stânjenit pentru că sunt surd.

8 decembrie. Azi m-am întâlnit cu Alex, cum stabiliserăm, la Pam's Pantry, o cafenea din apropierea campusului fostei Politehnici, actualmente al doilea corp al universității. Pe vremuri, lângă cafeneaua asta era un anticariat, în care îmi plăcea să intru uneori şi să mai răsfoiesc câte o carte, însă asta se întâmpla înainte ca apariția internetului să-i transforme existența într-o dulce inutilitate. E o cafenea cu lambriuri din lemn, unde se mănâncă o excelentă prăjitură cu morcovi făcută-n casă. Localul este extrem de aglomerat la ora prânzului, însă după-masa e foarte liniştit şi relaxant, cu o muzică plăcută ce se aude în surdină pe fundal. Nu mai fusesem de mult acolo şi de aceea n-am recunoscut-o pe tânăra plictisită din spatele tejghelei. Am ajuns devreme, aşa că mi-am luat un ceai şi m-am aşezat undeva în spate, cu fața spre uşă. Nu erau prea mulți clienți în local: doi îndrăgostiți care se țineau de mână şi vorbeau în şoaptă, câțiva tineri singuri, probabil studenți, care scriau mesaje pe telefoanele mobile sau ascultau muzică la iPod. Când a intrat Alex, s-a dus drept la tejghea, fără să se uite în jur sau să mă caute cu privirea şi şi-a comandat o cafea – o cafea cu lapte, am dedus după operațiunile făcute de tânăra care manevra filtrul. A durat ceva prepararea cafelei şi, în tot timpul ăsta, Alex nu s-a întors deloc cu fața spre mine. Era îmbrăcată în negru, ca de obicei — avea o haină lucioasă de mătase neagră, pantaloni şi cizme, şi o eşarfă lungă roşie, înfăşurată în jurul gâtului, ținându-i părul blond prizonier dedesubt. Apoi, cu cafeaua într-o mână şi o poşetă voluminoasă în cealaltă, s-a uitat teatral în jur, chipurile ca să găsească o masă liberă. Apoi m-a văzut „ca din întâmplare" şi mi-a zâmbit în semn că mă recunoscuse, după care a venit spre mine, zicând tare:

— Bună! Pot să mă aşez lângă tine ?

Toată lumea din cafenea, care nici nu ne băgase în seamă până atunci, şi-a îndreptat privirile în direcţia noastră. Mi-am dat seama că mă lua peste picior cu toată mascarada asta, inutilă şi total ineficientă, de altfel, menită să creeze impresia că ne-am întâlnit întâmplător. Şi-a desfăcut eşarfa din jurul gâtului, şi-a lăsat haina să alunece de pe umeri şi s-a aşezat în faţa mea. A scos umbrela din poşetă şi a pus-o pe scaunul liber dintre noi.

— N-o lua acum, mi-a zis cu o voce joasă când am întins mâna după ea. Când terminăm, eu o să ies prima şi tu o să mai rămâi câteva minute. Apoi o iei relaxat de pe scaun şi pleci.

— Citeşti prea multe romane polițiste, am zis eu.

Mi-a zâmbit, ca semn că într-adevăr de acolo se inspirase, apoi a început să-şi amestece cafeaua.

— M-ai iertat, Desmond ? Pentru cartea de la bibliotecă şi toate celelalte?

— Nu eu trebuie să te iert, ci bibliotecarul.

— Vrei să mă duc la bibliotecar să-mi recunosc vina ? O să-mi anuleze permisul! O să mă dea afară din universitate. Din ţară, probabil! O să fiu repatriată cu forţa, ca un solicitant de azil politic care a fost prins şterpelind dintr-o prăvălie ! a spus ea cu un licăr jucăuş în privirea strălucitoare ca cerul.

— Ce vrei de la mine, Alex? am întrebat-o, obosit de tot jocul ei.

— În momentul ăsta, un bilet de adio.

Am întrebat-o ce vrea să spună. Mi-a răspuns că, în urmă cu câțiva ani, se făcuse un experiment la o universitate americană: o grupă de doctoranzi a primit un eşantion de bilete de adio, cu sarcina de a stabili care erau adevărate şi care false. Pseudobiletele de adio fuseseră scrise de prieteni şi rude ale membrilor echipei de cercetare.

— Au fost identificate corect într-un procentaj surprinzător de ridicat. S-a dovedit a fi o metodă utilă de identificare a caracteristicilor stilistice ale biletelor de adio autentice. Vreau să repet experimentul şi pentru asta îi rog pe toţi cunoscuţii – care, evident, nu sunt într-un număr exorbitant aici, în Anglia – să scrie un bilet de adio.

— Deci vrei să scriu un bilet personal de adio...

— Da, şi trebuie să fie cât mai veridic.

— Nici nu mă gândesc.

— De ce nu?

N-am răspuns imediat. Mi-am adus minte că, în urmă cu câţiva ani, un tip îşi omorâse soţia, după ce în prealabil o convinsese să scrie o scrisoare de adio. Dar nu prea aveam cum să-i ofer povestea asta pe post de motivaţie a refuzului meu, plus că n-o bănuiam de intenţii criminale. Eram sigur însă că ar fi fost extrem de riscant să pun un document atât de compromiţător în mâinile unei persoane iresponsabile precum Alex. Aşa că am inventat pe loc altceva:

— Din acelaşi motiv pentru care nu aş accesa niciodată site-ul ăla unde-ţi introduci toate datele personale şi un program de calculator îţi calculează ziua în care vei muri.

Asta a părut s-o deruteze un pic.

— Adică te temi că o să se îndeplinească?

— Cam aşa ceva.

— Asta înseamnă că te-ai gîndit la un moment dat să te sinucizi? De ce?

Renunţase la tonul jucăuş. Privirea ei albastră era aţintită asupra mea, aşteptându-mi răspunsul.

— îmi pierd din ce în ce mai mult auzul. Nu există nici un leac. E clar că la un moment dat o să ajung complet surd. Iar asta e foarte deprimant.

— Da, îmi închipui, dar totuşi...

— Totuşi, ce?

— N-am auzit de nimeni care să se fi sinucis pentru că era surd.

— Beethoven a fost cât pe ce.

— Dar n-a făcut-o.

— Nu. N-a făcut-o pentru că mai avea atâta muzică în cap şi nu o aşternuse încă pe hârtie. Eu n-am nici un fel de muzică de geniu în cap. Şi, în general, n-am nimic de geniu în mine.

Patosul poveştii aproape că mă convinsese şi pe mine. Oricum, Alex era în mod clar convinsă.

— Ba sigur că ai, zise ea punându-şi mâna peste a mea.

Avea degete moi şi reci, ca ale tatei. Senzația m-a tulburat, dar nu mi-am retras mâna. Pe degetul mijlociu avea un inel cu o piatră de safir, care parcă îi reflecta culoarea ochilor.

— Ai foarte multe cunoştințe, Desmond, pe care le poți împărtăşi unor oameni ca mine, a continuat ea pe un ton mai senin, luându-şi mâna de pe a mea.

Am discutat o vreme despre cercetările mele din anii trecuți sau, mă rog, eu am discutat. Mă asculta cu un aer receptiv şi fermecător. Trebuie să recunosc că îmi făcea plăcere compania ei – atât de mult chiar, încât am uitat de toate neplăcerile pe care mi le provocase în ultimele câteva săptămâni. I-am mai luat o cafea, mi-am mai comandat şi eu un ceai şi am cerut şi două porții de prăjitură cu morcovi. Când m-am uitat la ceas, însă, şi am spus că trebuie să plec, a revenit la comportamentul misterios, uşor sarcastic, de la început:

— Eu o să plec prima. Să nu-ți uiți umbrela.

Şi astfel mi-a readus în minte e-mailul prin care îmi cerea să o „pedepsesc” şi urmarea acestuia. Nici unul dintre noi n-a pomenit episodul respectiv şi am avut senzația clară că, într-un fel, devenisem complice la situația creată, prin simplul fapt că nu-mi exprimasem nicicum dezaprobarea.

Am rămas cuminte pe loc, zâmbind în timp ce ea se încheia la haină, luându-şi poşeta şi eşarfa şi pregătindu-se să plece.

— Mersi pentru cafea şi prăjitură. Dacă te răzgândeşti în legătură cu biletul de adio...

— N-o să mă răzgândesc.

— Bine... mai vorbim.

M-a pus pe gânduri cu vorbele astea. Venisem la cafenea cu intenţia să rup orice legătură cu ea, o dată pentru totdeauna – şi n-o făcusem. în timp ce p priveam îndreptându-se spre uşă, am observat cu neplăcere că s-a oprit să stea de vorbă cu un tânăr care era singur la o masă, cu un laptop deschis în faţă. Nici nu observasem când intrase în cafenea, atât de absorbit fusesem de conversaţia noastră. După ce-a plecat Alex, tipul a aruncat o privire înspre mine, dar m-am uitat fix la el până şi-a coborât privirea. Aş fi vrut să ştiu când anume intrase şi dacă observase că Alex şi-a pus mâna peste a mea.

în seara asta, după ce am consemnat întâlnirea de la cafenea, m-am apucat să scriu un pseudobilet de adio. Ca simplu exerciţiu stilistic, desigur, în nici un caz cu intenţia de a i-l oferi lui Alex. Biletul trebuia să-i fie adresat lui Fred, normal, dar m-am împotmolit chiar de la formula de adresare: Fred sau Winifred ? Dragă sau scumpă ? în final m-am oprit la „Scumpă Winifred", pentru că mi s-a părut că epitetul, care sugerează intimitate, compensează cumva formalitatea numelui complet, care, la rândul lui, mi s-a părut mai potrivit decât „Fred". Nu mi-a fost greu să inventez motivul pentru care aş prefera să mor decât să-mi continui existenţa, îl discutasem deja cu Alex: pierderea accelerată a auzului, drumul sigur către surzenia absolută. Toate suferinţele mele de acum – frustrare, umilire, izolare – vor fi multiplicate exponenţial. Faptul că nu aud aproape deloc. Că înţeleg exact pe dos majoritatea lucrurilor care mi

se spun. Că în familie sunt în cel mai bun caz tăcut şi neparticipativ; ursuz şi egoist în momentele grele. Plictisitor la petreceri, neinteresant la cine. Că sunt un bunic care nu poate să stea la poveşti cu nepoții, pe care mai-mai că îi pufneşte râsul când îmi văd privirea tâmpă, de-a dreptul idioată, atunci când nu înțeleg ceea ce ei încearcă să-mi spună. Nu mai am pentru ce să trăiesc, i-aş spune lui Winifred – Surzenia mea e o povară grea pentru tine şi pentru restul familiei şi o sursă inepuizabilă de durere pentru mine. Aşa că m-am hotărât să-mi pun capăt vieții. Te rog să nu te învinovăţeşti, iubita mea; nu e vina ta în nici un fel – nimeni pe lume n-ar fi putut să fie mai bun şi mai înțelegător. Dar nimeni nu poate avea răbdare la infinit, iar eu am ajuns la limită. Pe măsură ce scriam, îmi dădeam seama că nu sună deloc natural, până şi punctuația era nefirească (cine a mai auzit de punct şi virgulă într-o scrisoare de adio?). Plus că nu «unt deloc convins că Fred e înzestrată cu răbdarea îngerească pentru care o laud în scrisoare, şi nici nu i-aş putea pretinde aşa ceva. Şi, oricât de deprimantă ar fi situația, nu cred că ar ajunge vreodată de nesuportat. Mi-ar rămâne destule plăceri, plus că fizic nu sufăr absolut deloc. Dacă m-aş fi chinuit în spasmele oribile ale unei boli terminale, aş fi putut să scriu un bilet ceva mai convingător, dar numai gândul la o asemenea situație mi-a readus-o în minte pe Maisie, aşa că am abandonat micul meu exercițiu stilistic. Poate că e adevărat că nimeni nu s-a sinucis vreodată din cauza surzeniei. Beethoven a fost cât pe ce, dar, cum a spus şi Alex, n-a făcut-o. Eu, unul, cred că de fapt a scris „Testamentul de la Heiligenstadt” în loc de bilet de adio – a fost un text scris cu intenția de a fi citit după moartea lui, care va fi survenit din cauze naturale, dar bazat pe aceeaşi motivație ca o scrisoare de adio: să arate familiei şi prietenilor cât de disperat fusese din cauză că n-auzea, să le explice de ce părea tot timpul atât de nesuferit

şi de nesociabil şi poate să îi facă să se simtă un pic vinovaţi pentru că nu văzuseră cât de nefericit era. Poate că de aceea am început şi eu să scriu acest jurnal. Poate că, într-un fel, acest jurnal nu este decât un soi de testament: Testamentul din Rectory Road.

9 decembrie. Azi-dimineaţă m-a sunat tata, fericit nevoie mare că primise de dimineaţă trei premii a câte cincizeci de lire fiecare de la loteria Premium Bond – asta la numai două săptămâni după ce le trimisese scrisoarea prin care se plângea că nu mai câştigase nimic de şase luni.

— Ai văzut ? Ţi-am zis eu !

— Tată, doar nu crezi că ai câştigat pentru că le-ai trimis scrisoarea aia?

— Păi dac-am primit trei premii, normal! I-am făcut praf! Ce şi-or fi spus, Harry Bates ăsta nu-i prost deloc. Dacă n-avem grijă cu el, s-ar putea să ne facă probleme. Hai mai bine să-i aruncăm câteva lire, să se liniştească.

Tocmai voiam să-i spun că e o simplă coincidenţă, dar m-am oprit în ultimul moment: de ce să-i stric bucuria ?

— Felicitări, tată. Bravo, le-ai făcut-o.

— Da, le-am tras-o, nu-i aşa ? Tu nici nu voiai să mă laşi să le scriu, mai ţii minte?

— Trebuie să recunosc că nu mă aşteptam să aibă aşa un efect miraculos. Dar nu ştiu dacă o să mai meargă şi data viitoare...

— Ei, las' că vedem noi. Poate că vreunul din ăştia de la Blackpool o să aibă grijă să mă ţină mulţumit de acum înainte, ca să nu mai trebuiască să le trimit altă scrisoare.

— Să sperăm c-aşa o să se întâmple, tată. Şi ce faci cu banii pe care i-ai câştigat?

— Ce?

Am repetat întrebarea.

— A, nu ştiu, îmi răspunse cu o voce din care parcă se evaporase toată veselia. Nu ştiu dacă vreau să cheltuiesc

banii pe ceva deocamdată. Mai bine-i pun la bancă, să-i am pentru zile negre.

— Mă rog, eu nu-ți mai zic încă o dată să-ți iei o saltea nouă...

— Bine.

Motivul pentru care nu mai voiam să-l bat la cap cu salteaua era că, dacă se muta într-o casă de bătrâni, probabil că acolo va avea un pat nou sau, dacă nu, puteam foarte bine să profităm de ocazie să-i cumpărăm noi unul. Dar n-am zis nimic, pentru că n-ar fi fost politicos din partea mea. Ca să schimb subiectul, i-am spus că am început cursurile de citit pe buze.

— Cursurile de ce ?

După ce i-am repetat de câteva ori şi i-am explicat ce înseamnă termenul, a priceput.

— Ei, presupun că-i prind bine cuiva care are problema ta, fiule.

12 decembrie. Azi am avut o întrevedere cu Colin Butterworth la universitate care m-a cam pus pe gânduri. Fusesem la bibliotecă, în sala de periodice, şi ne-am întâlnit pe treptele de la intrare: când eu ieşeam, el urca. De fapt, sărea treptele două câte două – întotdeauna îți dă impresia că se grăbeşte îngrozitor –, dar când m-a văzut s-a oprit şi a rămas pe loc până am ajuns în dreptul lui. Bătea un vânticel destul de puternic, zbârlindu-i zulufii cârlionțați şi stropiți cu argintiu – abia acum, la lumina zilei, am văzut că avea fire albe. Era îmbrăcat cu un sacou din piele întoarsă şi o cămaşă desfăcută la primii doi nasturi.

— Bună, Desmond, ce mai faci?

— Bine, am răspuns mirat.

De obicei ne salutăm doar din cap, fără să ne vorbim.

— Ai un minut?

I-am zis că da, şi atunci m-a invitat la el în birou, amânându-şi vizita la bibliotecă.

— Pot să mă duc mai încolo, a spus.

În drum spre biroul lui, am vorbit despre topul celor mai bune facultăți, publicat recent şi realizat în funcție de numărul de candidați pe loc. Mi-a zis că engleza s-a situat bine în topul respectiv, dar era evident că nu despre asta voia să stăm de vorbă. Intuiția îmi spunea că subiectul o să fie Alex Loom – şi nu m-am înşelat. Odată ajunşi în biroul lui, mi-a făcut semn să iau loc pe un scaun cu spătar, iar el s-a aşezat în spatele biroului, într-un fotoliu rotativ sofisticat, ergonomie, ce nu părea deloc să fie un model din dotarea standard a universității.

— O ştii pe Alex Loom, începu el.

— Da, ți-am spus zilele trecute că am întâlnit-o.

— De mai multe ori, se pare.

— Da, am răspuns eu, întrebându-mă dacă ştia de întâlnirea de la Pam's Pantry, căci nici nu-mi imaginam că Alex i-ar fi putut spune de vizitele mele în apartamentul ei. De ce întrebi?

Deşi şedea acolo, pe scaunul lui de inchizitor, părea stânjenit, cumva nesigur pe el. S-a răsucit spre fereastră şi-a rămas o vreme cu privirea la norii cenuşii care se târau pe cer.

— O să zici că nu e treaba mea şi cu siguranță nu vreau să m-amestec în ceva ce nu mă priveşte, dar...

Vorbea pe un ton foarte scăzut şi n-am reuşit să prind a doua parte a frazei.

— Mă tem că n-aud prea bine... N-am reuşit să...

— Vai, scuze! a spus şi s-a întors repede cu fața spre mine. Ziceam că... Mă rog, pe scurt, nu te sfătuiesc să te apropii prea mult de ea.

— N-am văzut-o decât de vreo două ori, m-a rugat să ne întâlnim să discutăm despre lucrarea ei. I-am spus clar că nu pot s-o ajut decât neoficial, pentru că n-am nici o intenție să-ți provoc neplăceri.

— Şi mie de ce nu mi-ai spus nimic ? m-a întrebat, de data asta pe un ton în care se simţea o uşoară nemulţumire.

Avea perfectă dreptate să-mi pună întrebarea asta şi am ezitat un pic, încercând să găsesc un răspuns potrivit.

— Mă rog, iniţial n-am vrut – adică nu vreau — să fie nişte întîlniri regulate. Am crezut că e vorba despre o singură întâlnire, în care să-i sugerez câteva idei, şi apoi la revedere. Dar e destul de insistentă...

— E o persoană periculoasă. Ţi-a zis ceva despre mine ?

— Nu, am zis eu fără să clipesc.

— Dacă îţi zice, să n-o iei în seamă. După părerea mea, tipa suferă de tulburări mentale serioase – un caz tipic de schizofrenie.

— Ce te face să crezi asta ?

— N-ai observat nimic neobişnuit la ea – ca să nu zic de-a dreptul bizar?

Gândindu-mă la chiloţii pe care mi i-a strecurat în buzunarul paltonului, la cartea vandalizată şi la invitaţia s-o „pedepsesc”, am răspuns, uşor ezitant:

— Nu chiar.

— înseamnă că n-o cunoşti de mult, a zis Butterworth. E foarte instabilă. Face chestii absolut şocante, după care te imploră s-o ierţi.

— Ca de exemplu?

— Mă rog... chestii complet cretine... Era clar că nu voia să-mi spună exact ce. Dar care te pot pune în situaţii foarte neplăcute.

— Poate e nevoie s-o ajute un specialist, am zis eu. Departamentul de consiliere psihologică al universităţii...

— I-am sugerat să se ducă la ei, dar râde când îi spun şi zice că nu e nimic în neregulă cu ea. După care susţine că şi-a încheiat socotelile cu psihoterapia cu mulţi ani în urmă, în America.

— Pare foarte isteaţă, am zis eu.

— E deşteaptă, dar nu atât cât îi place ei să creadă sau cât i-ar plăcea să creadă alții despre ea. Are o incapacitate cronică să finalizeze ceva scris, pentru că îi e frică să primească o notă mai mică decât crede ea că merită.

M-am gândit că ar fi lipsit de tact să-i spun că primisem de la Alex un capitol perfect acceptabil din lucrarea ei, aşa că am zis doar:

— A postat pe internet un text scris de ea, din care se vede clar că-i merge mintea, deşi n-are un spirit etic deosebit...

— Te referi la ghidul ăla al sinucigaşului ? Da, l-am văzut şi eu, mi-a zis de el. Sincer, nu cred că l-a scris ea.

Am tresărit surprins, dar în secunda următoare mi-am dat seama că era o idee foarte plauzibilă. M-a învăluit o senzație ciudată de dezamăgire.

— De ce spui asta?

— în primul rând că e anonim – oricine poate să pretindă că l-a scris.

— Şi de ce ar pretinde că l-a scris ea, dacă n-a făcut-o ?

— Ca să facă impresie – cu tine i-a ieşit figura, nu ?

N-aveam cum să neg. Mi-am adus aminte de cuvintele lui Alex: Jdi se pare mie sau nu prea vă place...", când mi-am exprimat îndoielile în legătură cu eventualul efect asupra cititorilor. E foarte posibil să-mi fi pus întrebarea ca să-şi dea de fapt seama dacă n-ar fi mai bine să se replieze şi să-mi spună că nu-l scrisese ea.

— Mda, presupun că ai dreptate. Habar n-avem cine l-a scris.

— în text sunt câteva indicii... vocabularul e specific englezei britanice şi nu celei americane. Intrat pe teren profesional, Butterworth îşi permise să se umfle un pic în pene. Mă surprinde că n-ai observat...

— Mă rog, a făcut câțiva ani de şcoală în Anglia când era mică. Ar fi putut avea efecte de lungă durată asupra stilului.

— Asta e adevărat, a admis el. Dar ştiu sigur că tipa e foarte superficială. Singura lucrare pe care am reuşit s-o scot de la ea s-a dovedit a fi aproape totalmente plagiată.

— Despre ce era ? am întrebat, simțind un gol în stomac.

— Despre organizarea pe paragrafe a biletelor de adio. Le împărțea în două categorii, în funcție de motivele sinuciderii. Făcea referire în treacăt, într-o notă de subsol, la un articol publicat într-o revistă de psihologie. Când am mers pe firul referinței respective, am constatat că cele mai multe idei din lucrarea ei veneau de fapt din articolul respectiv. Mi-a zis că autorul articolului e un fost iubit de-al ei şi că n-o să se supere pe ea — şi cu asta, din punctul ei de vedere, se rezolva problema plagiatului!

— înțeleg, am zis.

Mă simțeam – şi probabil şi arătam, în momentul acela – ca un cretin.

S-a auzit un ciocănit la uşă. Butterworth s-a uitat la ceas.

— Am întâlnire cu un doctorand. Ascultă, Desmond... Se aplecă peste masă şi continuă pe un ton care nu sugera altceva decât profundă sinceritate. Fata asta nu mi-a adus decât necazuri şi regret amarnic ziua în care am acceptat-o la doctorat aici. Nu cred că e nevoie să-ți amintesc câte presiuni se fac asupra noastră să acceptăm studenți străini, dacă se ridică la nivelul cerut de program – ştii că plătesc taxe mai mari. Şi-ți dai seama că Alex s-a descurcat perfect la interviu, iar scrisorile de recomandare păreau în regulă. Dar părerea mea este că nu e în stare să-şi ducă lucrarea până la capăt – atât din cauze psihologice, cât şi intelectuale.

Te sfătuiesc să nu te laşi tras pe sfoară, altfel o să te trezeşti că-i scrii toată disertația. Şi vezi că vorbeşte numai baliverne, să nu crezi o iotă din ce-ți spune.

I-am mulțumit pentru sfat și ne-am luat la revedere. Când am ieșit, pe hol am dat de tânărul cu laptopul pe care îl văzusem la cafenea.

Trebuie să găsesc neapărat o modalitate prin care să închei orice relații cu Alex, însă fără să se ajugă la represalii. Dar cum?

13 decembrie. Aseară s-a întâmplat ceva care pe de o parte simplifică lucrurile cu Alex, dar pe de alta le și complică. Am fost cu Fred la reprezentația specială de Crăciun a spectacolului Peter Pan, la Playhouse. Pus în scenă foarte atent, încărcat de detalii menite să redea minuțios culoarea locală – dar cu un Peter Pan negru. Tânărul actor care interpreta rolul principal era chiar foarte bun, dar pe mine mă făcea să pierd firul acțiunii de câte ori apărea, printre toți nobilii edwardieni, cu toți copiii aceia prețioși care cu siguranță s-ar fi minunat de faptul că Peter Pan e negru, dacă textul le-ar fi permis asemenea comentarii. Aș susține cauza socio-politică a distribuției care nu ține cont de culoare, dacă adepții ei ar accepta că punerea sa în practică implică un anumit preț estetic; numai că ei nu recunosc asta. La pauză, în foaier, tocmai discutam problema în contradictoriu cu Fred – ea face parte din comitetul director al teatrului, drept urmare nu e de aceeași părere cu mine – când, spre uluirea mea, am văzut-o pe Alex apropiindu-se de noi, zâmbindu-mi în semn de recunoaștere. Era îmbrăcată cu aceeași bluză din mătase roșie ca în seara când ne cunoscuserăm, numai că în timp ce se apropia de noi și-a închis primii doi nasturi de sus cu un gest rapid, aproape insesizabil.

— Bună seara, domnule profesor Bates.

Cred că am jucat destul de bine rolul bătrânului profesor distrat, vag bucuros să revadă o cunoștință nu foarte apropiată și s-o prezinte soției, încurcat totuși că nu prea-și mai aduce aminte numele persoanei respective.

— O, bună seara! Fred, domnişoara...

— Alex, îmi dădu ea amabilă replica, întinzându-i mâna lui Fred.

— Da, da, Alex Loom, e doctorandă la noi, la engleză, mi se pare că ţi-am povestit de proiectul ei de cercetare...

— îmi păreţi cunoscută de undeva, i-a spus Fred. A, ştiu, v-am văzut stând de vorbă cu Desmond la ultimul vernisaj de la Galeriile ARC.

— Da, am intervenit. M-ai întrebat după aceea cu cine am stat de vorbă, iar eu n-aveam nici cea mai vagă idee, pentru că n-auzisem nimic din ce mi-a spus. Am zâmbit puţin amar, în semn că ironia nu mă viza decât pe mine însumi. Dar ne-am mai văzut după aceea şi am stat de vorbă în linişte.

— Desmond n-aude bine, îi explică Fred.

— Vai, şi cum vă descurcaţi la teatru ? Trebuie să vă fie foarte greu, zise Alex plină de compasiune.

— Da, dar am ăsta, am zis eu scoţând din buzunarul sacoului aparatul auditiv şi fluturându-l un pic în aer. Am localizat în sală zona din care se aude cel mai clar, plus că ştiu piesa destul de bine.

— Şi eu, e una dintre piesele mele preferate.

— Cum ţi se pare Peter Pan ? a întrebat-o Fred.

— Genial. E o distribuţie foarte îndrăzneaţă, scoate minunat în evidenţă ideea de personaj outsider.

De unde a ştiut că ăsta era răspunsul pe care voia să-l audă Fred? Sau poate că asta credea într-adevăr? Cum naiba poţi să ştii, când e vorba de cineva ca Alex ? Nivelul zgomotului din foaier atinsese deja un grad care mă excludea din orice conversaţie, dar le vedeam că se înţeleg foarte bine. Când a bătut gongul care anunţa sfârşitul pauzei, Fred a dat mâna cu Alex şi am auzit-o spunându-i:

— Treci când vrei, avem deschis în fiecare zi de la nouă şi jumătate la şase, iar joia până la şapte.

— Mersi, chiar o să vin, a răspuns Alex zâmbind fermecător.

— Ce fată drăguță, mi-a zis Fred în timp ce ne îndreptam spre loja noastră. A fost foarte interesată când i-am povestit de Decor, chiar îi trebuie nişte draperii.

— Nu prea are cum să-şi permită draperii de la voi, am răspuns eu iritat.

— De unde ştii tu ? a răspuns Fred, dar fără nici o urmă de suspiciune în glas. Poate că părinții ei sunt nişte americani bogați.

Am vrut să-i spun că Alex îşi plăteşte singură taxele, dar m-am răzgândit – poate nu era bine să mă arăt prea informat.

— Parcă mi-ai zis pe ce temă îşi face doctoratul, dar am uitat, a zis Fred în timp ce ne reluam locurile. Mi-aduc aminte că era un subiect mai neobişnuit...

— Analiză stilistică pe bilete de adio scrise de sinucigaşi.

— A, da, exact. Ce subiect deprimant, n-ai zice când te uiți la ea. O fi ales subiectul din motive personale?

— Nu ştiu, am răspuns, exact când se stingeau luminile. Nu ştiu prea multe despre ea.

N-am mai fost atent aproape deloc în a doua parte a piesei, eram prea preocupat să analizez toate posibilele consecințe ale acestei întâlniri. Eram uşurat că Fred ştia în sfârşit că eu şi Alex ne cunoaştem şi că în mintea ei nu părea să existe nici o îndoială că relația dintre noi era una strict profesională. Pe de altă parte, eram alarmat de ce se putea întâmpla dacă se întâlneau din nou, fără mine.

în ultimele câteva zile am tot vorbit cu tata la telefon, pentru că nu ştie ce cadouri să ia pentru fiecare membru al familiei. Tot încerc să-l conving că nu e cazul şi că nimeni n-aşteaptă cadouri de la el, dar nici nu vrea s-audă. Zice că s-ar simți foarte prost dacă ar primi un cadou, fără ca el să ofere ceva în schimb. Faptul că are dreptate nu face decât să

demonstreze cât de absurd e tot ritualul ăsta. Îi dau tot felul de idei de cadouri simbolice, dar le uită întruna şi continuă să sune ca să mă întrebe din nou. În final îmi pierd răbdarea şi-i sugerez să le ia tuturor acelaşi lucru, cum ar fi o cutiuță de ciocolată cu mentă After Eight.

— Ia nu mai face pe deşteptul cu mine. Inchipuie-ți cum ar fi să-şi deschidă cadourile şi să vadă că au primit toți acelaşi lucru – ar râde şi curcile de mine.

— Atunci ia tipuri diferite de ciocolată.

Spre uşurarea mea, e de acord.

— Dar să nu le iei ciocolată lui Daniel şi Lenei, i-aduc aminte. Marcia nu le dă dulciuri.

— Cine?

— Marcia, fata lui Fred. Daniel şi Lena sunt copiii ei.

— Aoleu, uitasem complet de ei. Stai să le scriu numele pe ceva.

— Nu, lasă, mai bine nu le mai lua nimic, îi spun eu, însă prea târziu.

— Şi ție, fiule, ce să-ți iau? Ție nu pot să-ți dau o cutie de After Eight.

— Ba sigur că poți. Mor după ciocolata cu mentă, nu mă satur niciodată de ea. Când avem prin casă vreo cutie n-apuc nici una, le mănâncă Fred pe toate.

Pură invenție, bineînțeles, dar ține.

Apoi ne ocupăm de logistica venirii lui la noi. Stabilim că vin să îl iau cu maşina pe 23 şi că-l duc înapoi în Lime Avenue a treia zi după Boxing Day.

— Ar fi bine să fii gata de plecare când ajung, îi zic.

— Va trebui să golesc rezervorul mai întâi, şi asta durează.

— De ce să goleşti rezervorul?

— Păi, dacă vine vreun ger, îngheață țevile.

— Lasă centrala deschisă, aşa n-o să-nghețe.

— Ce să fac ? Să las centrala să meargă cât sunt plecat ?!

Ne certăm o bucată bună de vreme pe tema asta. în final îi zic că eu nu mai vin să-l iau dacă nu lasă centrala pornită, aşa că cedează, deşi e clar că nu-i convine. Rămâne de văzut dacă o să se şi țină de cuvânt.

Am mai vizitat două case de bătrâni din cartier. Prețurile corespund fidel nivelului de confort oferit, exact ca la biletele de avion. În cele mai ieftine dai de sufragerii neaerisite, în care pluteşte un miros stătut de mâncare gătită, în camera de zi te izbeşte aroma artificială de odorizant, mobila e confecționată din lemn întunecat de stejar, iar tapetul din dormitoare e din hârtie, cu imprimeuri florale decolorate. La extrema cealaltă, ai aer condiționat, mobilier modular şi decorațiuni interioare aranjate cu gust. Dar şi în unele, şi în celelalte e aceeaşi atmosferă jalnică, în care nişte bătrânei singuratici nu fac altceva decât să aştepte moartea – iar impresia asta nu e nicidecum estompată, ci mai degrabă accentuată de globulețele de Crăciun şi beteala de pe holuri şi din sălile comune. Mi-i închipui mestecându-şi atent mâncarea la masa de Crăciun de peste două săptămâni, cu coifuri de hârtie colorată pe capetele cărunte sau pleşuve, desfcând pocnitori, dacă au destulă putere s-o facă. Cel puțin tata o să vină la noi de Crăciun în fiecare an, dacă îl conving să se mute într-una din casele astea. Cea mai promițătoare e cea pe care i-am arătat-o în poze săptămâna trecută, Blydale House, o casă construită special pentru bătrâni, cu 0 ambianță plăcută, modernă şi confortabilă. E la vreo trei kilometri de noi, dar trece pe acolo un autobuz care are stație chiar la capătul lui Rectory Road. E scumpă, dar nu inaccesibilă. Am programat o vizită acolo a doua zi după Boxing Day.

14 decembrie. Azi a fost ultima lecție pe anul ăsta la cursul de citit pe buze. Iar am făcut exerciții şi conversații pe tema Crăciunului. Cum comandăm cina de Crăciun la restaurant. De unde se trage Moş Crăciun. Cum a apărut

tradiția cu vâscul. Cea mai mare pocnitoare de Crăciun din lume. După lecție, toată lumea s-a dus la restaurant pentru un prânz cu friptură de curcan şi toate garniturile tradiționale de Crăciun. Eu nu mă înscrisesem pe listă, sub pretextul că aveam ceva important de făcut, dar am simțit o uşoară remuşcare atunci când ne-am luat la revedere şi ne-am urat „Crăciun fericit!”. Beth ne-a anunțat când se reiau cursurile şi a spus că o să avem un musafir special la prima lecție după vacanță. Se pare că există şi pentru surzi un echivalent al câinilor pentru orbi. Nu papagali vorbitori. Sunt câini, câini care aud în locul surzilor. O să avem o lecție despre asta în ianuarie.

Beth ne aduce la clasă reviste publicate de Asociația națională a persoanelor cu deficiențe de auz şi de alte organizații similare, şi le pune pe masa din hol, ca să le poată citi cursanții în timpul pauzei sau să le împrumute pentru acasă. Azi mi-a atras atenția un articol intitulat „Cercetări pentru găsirea unui leac de vindecare a surzeniei”, în care era vorba despre un experiment de reconstituire a celulelor senzoriale din urechea internă. Din păcate, nu se aşteaptă rezultate semnificative mai devreme de zece ani, după care o să mai fie nevoie de încă cinci ani pentru experimente clinice, iar până atunci mie, personal, n-o să-mi mai fie de nici un folos. Dar mi s-a părut un articol interesant, din introducerea căruia am aflat că în țară sunt peste nouă milioane de oameni surzi sau cu probleme de auz. Nu-mi închipuisem că suntem atâția. Autorul vorbea pe un ton incredibil de detaşat despre distrugerea celulelor senzoriale: „contactul cu substanțe nocive sau expunerea la zgomote foarte puternice determină aceste celule din urechea internă să moară în masă. Practic, se sinucid”. E posibil, aşadar, ca trupa aceea de rock pe care am auzit-o cu ani în urmă la Filmore West să fi cauzat o sinucidere în masă în urechea mea internă? Dacă aş ține

minte cum îi cheamă, aş putea să-i dau în judecată – deşi sunt sigur că şi-au luat toate precauţiile cerute de lege. Oricum, probabil că au surzit toţi până acum. Sper, în orice caz. Vestea bună e că antioxidanţii din vinul roşu ajută la conservarea celulelor senzoriale din urechea internă.

15 decembrie. Aseară, când a ajuns acasă, Fred mi-a povestit că Alex a trecut pe la magazin şi şi-a comandat nişte draperii.

— I-am făcut o reducere, m-am gândit că oricum o s-avem reduceri în ianuarie – bine, n-o s-avem reduceri la materialul pe care l-a comandat ea, dar îmi place că are gust. A făcut nişte comentarii foarte pertinente despre absolut fiecare tablou pe care-l avem expus în magazin în momentul ăsta.

Fred era clar încântată de noua ei cunoştinţă.

— Cred că o s-o invit la petrecerea de Boxing Day, s-a gândit ea, spre enervarea mea profundă.

— Crezi că e o idee bună?

— De ce n-ar fi, dragule ?

Nu mi-a venit în minte nici un motiv potrivit.

— Săraca fată, o să stea singură de Crăciun, la mii de kilometri depărtare de casă. O să-i trimit o invitaţie, am adresa pe talonul de comandă pentru draperii. Stă într-unul din blocurile alea noi de pe malul canalului.

— Da? am zis, încercând să par cât mai indiferent.

Sunt pur şi simplu îngrozit de ideea că Alex o să intre în casa noastră, că o să facă cunoştinţă cu musafirii şi o să se împrietenească cu membrii familiei noastre – mai ales cu tata, care o să fie fermecat de frumuseţea ei bălaie şi o să fie mai mult decât încântat să-i povestească tot despre vremurile cAnd cânta el la petrecerile de la bazele militare americane.

18 decembrie. Azi-dimineaţă m-am trezit cu o usturime în gât care în mod sigur anunţa o răceală. La prânz deja nu

mai puteam să înghit de durere: exact ce-mi trebuia de Crăciun. Iar cu poşta de dimineaţă a sosit o scrisoare adresată lui Fred, cu numele şi adresa lui Alex trecute la expeditor – fără îndoială îi spune că acceptă invitaţia la petrecere. Am pus-o deasupra teancului de corespondenţă pentru Fred de pe măsuţa de la intrare şi toată ziua m-am uitat la ea cu îngrijorare, de câte ori am avut drum prin hol. Când a venit Fred, şi-a luat scrisorile cu ea în bucătărie, cum face mereu, în ideea să le deschidă la masă, în timp ce bea o ceaşcă de ceai sau un pahar de vin, în funcţie de oră sau de dispoziţia în care se află la momentul respectiv. Eu eram deja în bucătărie când a intrat. O aşteptam.

— Ceai sau un pahar de vin ?

A cerut un pahar de vin alb. Era binedispusă, pentru că se rezolvase problema cu materialul italian care le dăduse ceva bătaie de cap acum câteva săptămâni, iar clienta o să aibă draperiile noi de Crăciun. O să meargă Ron mâine să le monteze. M-am întors cu spatele să iau o sticlă de Aligote din frigider şi tocmai atunci a zis ceva ce n-am auzit. Când m-am întors, am văzut că avea în mână o felicitare.

— Ce?

— Alex Loom pleacă înapoi în State.

— De tot? am întrebat, lăsând ca această speranţă deşartă să-mi alunece din minte direct pe buze.

Pentru o clipă, m-am lăsat purtat de extazul gândului că Alex Loom a dispărut miraculos şi pentru totdeauna din viaţa mea.

— Nu, normal că nu de tot, dragule. Se duce acasă de Crăciun. Ce rost ar fi avut să-şi comande draperii dacă voia să plece de tot?

— A, da, uitasem, am răspuns distrat.

— Şi, oricum, nici nu şi-a terminat doctoratul, nu?

— Aşa e. Dar mă gândeam că poate a renunţat, nu e deloc mulţumită de îndrumarea lui Butterworth.

— Păi s-o ajuți tu, atunci, dragule, s-o ajuți cât poți. Timp ai destul.

— A, mersi, am zis, ironia mea fiind mult mai adâncă decât ar fi putut să priceapă Fred. Acum am permisiunea ei să mă întâlnesc cu Alex de câte ori poftesc – iar eu nu poftesc deloc!

— Spune că îi pare foarte rău că nu poate veni la petrecere, a continuat Fred, uitându-se la felicitare, dar i-a trimis tatăl ei bani pentru biletul de avion şi bineînțeles că nu poate să refuze.

— Mă rog, o s-avem destui musafiri şi fără ea, mi-am ascuns eu agitația în spatele unei măşti ursuze, cu care Fred s-a obişnuit deja.

N-am primit eliberarea miraculoasă la care visam, dar măcar n-o s-o am şi pe Alex pe cap în mijlocul balamucului de Crăciun.

13

22 decembrie. De două zile zac la pat, încercând să scap de răceala care m-a lovit, înainte să mă duc la Londra să-l iau pe tata. Dorm în patul din camera de oaspeți ca să nu i-o dau şi lui Fred şi ca să n-o deranjez noaptea când tuşesc şi expectorez. Mi-a picat bine, totuşi, fiind un motiv foarte întemeiat să mă dau la fund şi să evit astfel alte întâlniri cu Alex sau mai ştiu eu cu cine altcineva. Stau ghemuit sub pilotă, cu Radio BBC4 în căşti şi cu un roman de Trollope ca lectură de alint.

Azi-dimineață m-am trezit ceva mai bine şi mi-am reluat activitățile obişnuite. Mi-am deschis e-mailul, aşteptându-mă să găsesc o mulțime de mesaje de la Alex, dar nu era decât unul, în care îmi zicea că îi pare foarte rău că n-o să ajungă la petrecere şi că de-abia aşteaptă să ne revedem după Anul Nou. Aveam în schimb o tonă de mesaje cu

reclame de sezon la Viagra: „Oferă-i un cadou care să o facă într-adevăr fericită /", Jncarcă-ți bateriile pentru vacanța de Crăciun /". Mă întreb cu ce-o să vină de Paşti – Jiidicâ-te la cer"? Şi mai aveam un e-mail trimis automat tuturor celor înscrişi la biblioteca universității, prin care i se cerea persoanei care avea cartea lui Liverwright despre analiza documentară s-o aducă înapoi cât mai curând posibil. Mă întreb dacă nu cumva Alex vrea să ia cartea înapoi şi să-i curețe cicatricile turcoaz cu vreo substanță chimică.

23 decembrie. Călătoria epopeică s-a încheiat. După nenumărate peripeții, operațiunea aducerii tatei de la Londra a fost îndeplinită. Toată ziua m-am întrebat dacă n-ar fi fost poate mai bine să-l aduc cu trenul. Dar în ultimii ani am pățit atâtea neajunsuri de câte ori am luat trenul de Crăciun, încât acum prefer să merg cu maşina. Cu o zi, două înainte de Crăciun trenurile sunt atât de aglomerate, încât n-ai nici o şansă să stai jos dacă nu-ți iei bilet cu mult timp înainte. Pe urmă, n-ai cum să fii sigur că găseşti un taxi din Brickley până la King's Cross. Şi chiar dacă aş reuşi să comand unul şi am reuşi să trecem de toate blocajele de circulație din centrul Londrei şi am ajunge la timp la gară, tot n-am scăpa de cozile interminabile de călători care aşteaptă să se urce în tren. Dar, mă rog, să zicem că lucrurile ar merge ca pe roate până în acest punct al călătoriei; însă tot n-ai cum să fii sigur că trenul e gata de plecare când ajungi în gară: poate a sosit cu întârziere sau poate a fost chiar anulat, ceea ce înseamnă că biletele cumpărate în avans nu mai sunt valabile, drept urmare trebuie să te aşezi – cu tată cu tot – la o coadă în formă de grămadă de rugby ca să prinzi bilete la trenul următor. Una peste alta, am ajuns la concluzia că mai bine-mi încerc norocul pe şosea. Ştiam că n-o să meargă repede şi că o să fie blocaje, dar odată ce-l urcam pe tata, cu bagaj cu tot, în maşină, nu mai trebuia să îmi fac griji că trebuie să

ajungem într-un anumit loc, la o anumită oră – până la urmă, tot ajungeam noi pe Rectory Road.

Am plecat de acasă pe întunericul de iarnă de la şase şi jumătate dimineaţa, având în stomac numai o ceaşcă de ceai. Am zbârnâit prin centrul aproape pustiu al oraşului şi în câteva minute eram deja în traficul lejer de pe autostrada Ml, cu Radio BBC4 urlând în boxe la un volum pe care nici o persoană cu urechi sănătoase nu l-ar fi putut suporta. Ştirile meteo nu erau prea liniştitoare: ceaţă în sud, zboruri amânate etc. Dar până la Leicester, unde m-am oprit pentru micul dejun, am mers bine. După aceea s-a aglomerat din ce în ce mai tare — era deja aproape zece când am ieşit de pe autostradă şi am intrat în Londra, care era învăluită în ceaţă. Am traversat Londra cu viteza melcului, din cauza mulţimii de oameni înnebuniţi să se aprovizioneze cu mâncare şi băutură, de parcă aşteptau un asediu, nu sărbătorile.

Era deja trecut de unsprezece când am ajuns în Lime Avenue. Tata mă aştepta pe întuneric, cu toate draperiile trase, cu paltonul pe el şi căciula pe cap, cu bagajul în hol şi bastonul în mână. Arăta de parcă ar fi fost gata de câteva ore bune. Am ţipat unul la altul câteva minute.

— Unde naiba ai fost?

— Ţi-am zis că vin pe la zece jumate.

— Credeam c-ai zis nouă jumate.

— Cum s-ajung la nouă jumate, tată? Doar nu era să pornesc la drum la miezul nopţii, i-am spus enervat. Ştii că e drum lung.

— Prea al naibii de lung. De ce-a trebuit să te muţi în nord?

— Acolo am găsit post, tată, i-am răspuns, ca de fiecare dată.

Am trecut în revistă tot ce trebuia să facă înainte să vin eu:

— Ai întrerupt abonamentul la lapte?

— Da.

— La ziare ?

— Da.

— Ai lăsat centrala deschisă?

— Da, a răspuns, de data asta ursuz.

De fapt a închis majoritatea caloriferelor, dar eu zic că, dacă lasă centrala deschisă, apa care circulă prin instalație e suficientă ca să nu crape țevile.

— Le-ai zis soților Barker că pleci ?

— Ce?

— Le-ai zis vecinilor că pleci ? am repetat, crezând că nu m-a auzit prima oară.

— Ce să le zic?!

— Că pleci de acasă.

— Şi ce treabă au ei că plec eu de acasă?

— Păi nu le laşi cheile când pleci pentru mai multe zile ?

De fapt, ştiu foarte bine că nu le lasă cheile, l-am întrebat asta doar pentru că voiam să aduc problema în discuție.

— Bineînțeles că nu! a răspuns el fierbând de indignare.

De ce să le las cheile, ca să vină ei să-şi bage nasul prin lucrurile mele ?!

— Cred că au ceva mai bun de făcut de Crăciun, am mârâit eu drept răspuns.

Se vede treaba că am început promițător.

înainte de plecare, am bătut la uşa vecinilor. Soții Barker nu sunt cele mai simpatice persoane din lume, dar ştiu că mă pot bizui pe bunăvoința lor de a mă suna dacă observă ceva în neregulă la tata. Mi-a deschis doamna Barker.

— O, bună ziua! mi-a spus pe un ton piţigăiat, chicotind.

E o femeie foarte timidă şi din cauza asta chicoteşte mult.

— Ce mai face tata? îl aud pe rotofeiul domn Barker întrebând din hol, de undeva din spatele soției.

Era îmbrăcat în cămaşă, cu bretelele trase pe deasupra, şi ținea în mâini – ca pe o armă – o bormaşină pe baterii.

Le-am spus că îl iau pe tata să petreacă sărbătorile cu noi („O, ce drăguț, nu?" a chicotit doamna) şi că le-aş fi recunoscător dacă ar ține un ochi pe casă cât e plecat.

— Vezi că trebuie schimbat un jgheab sus, la acoperiş, mi-a zis domnul Barker.

— Da ? Mersi că mi-ați zis. O s-aduc pe cineva să-l repare după sărbători.

Locuința soților Barker e într-o stare ireproşabilă, pentru că, de când s-a pensionat, domnul Barker nu face altceva decât să se ocupe de întreținerea ei; sunt conştient că aspectul neîngrijit al casei de alături, adică a tatei, le stă ca un ghimpe în coastă.

— Bun, noi îi dăm bice. S-aveți un Crăciun fericit, la mulți ani!

— Mulțumim, la fel! a chicotit doamna Barker.

Soțul şi-a reluat treaba din care se oprise când am sunat eu; în schimb, viața doamnei Barker pare atât de lipsită de evenimente, încât n-a găsit altceva mai bun de făcut decât să rămână în uşă, în frig, cu mâinile înfăşurate în jurul taliei, privind cum îl conduc pe tata până la maşină şi îi deschid portiera din față. Când am plecat, ne-a zâmbit tâmp şi ne-a făcut cu mâna.

În centrul Londrei traficul era şi mai înțepenit acum, aşa că a trebuit să ne oprim la prima benzinărie de pe M1 ca să mâncăm de prânz – şi nu eram nici la jumătatea drumului. Traficul era îngreunat şi de o ceață deasă, care ținea maşinile pe loc minute în şir. Era clar că n-aveam cum s-ajungem acasă înainte de a se însera. Când am pornit, tata era vorbăreț nevoie mare şi îmi tot dădea indicații pe unde să traversez centrul Londrei („Să nu cumva s-o iei prin

Camberwell şi Victoria, sunt o mie de semafoare în partea aia /”), îi critica pe ceilalți şoferi (‚JL-ai văzut pe ăla ? Ce tâmpit! Nici măcar n-a semnalizat! For-mi-da-bil /”), mă punea să-i zic, de câte ori treceam pe lângă o benzinărie, cât ar veni prețul motorinei pe galon, nu pe litru („Ce ? Patru lire galonul ? Mă iei în balon, nu ?”) sau îmi povestea cum a făcut el odată un drum de pomină cu maşina, să cânte la nu ştiu ce bal, undeva la țară: „Vrei dealuri ? Păi să mergi în Țara Galilor, dacă vrei să vezi dealuri. Altceva n-au acolo, numai dealuri cât vezi cu ochii. Eram cinci inşi în vechiul Wolsey al lui Archie Silver, basistul – s-a dus, săracul – şi ne puseserăm toate instrumentele într-o remorcă; şi coboram pe-un deal abrupt de ziceai că e munte, nu altceva, şi deodată l-au lăsat frânele...” Culmea, nu părea să-l deranjeze deloc ceața de pe autostradă – probabil s-o fi gândit că e cataracta lui de la ochiul stâng. După ce-am mâncat de prânz a ațipit pentru o vreme, slavă Domnului, şi am condus liniştit. Dar când s-a trezit avea nevoie la toaletă. De-abia trecuserăm de-o benzinărie, iar următoarea era la cel puțin jumătate de oră distanță.

— Mi-ai luat sticla ? m-a întrebat, pipăind sub scaun.

— Ce sticlă ? am zis, simțind cum mi se cască un gol în stomac.

Uitasem complet că acum câteva săptămâni îi sugerasem să aibă la el o sticlă, în caz de urgență.

— Sticla de lapte de lângă uşa de la intrare, era pusă într-o pungă maro de hârtie. Ți-am zis să o iei şi să o pui sub scaun când ai luat bagajele din hol.

— Nu te-am auzit când mi-ai zis, tată.

Condusesem spre Londra fără să am aparatul în urechi şi nu mi l-am pus decât la câteva minute după ce-am ajuns la tata – probabil că în timpul acelor câteva minute mi-a spus de sticlă. Sau poate mi-a zis după ce mi-am pus aparatul, dar mi-o fi zis încet, de jenă. Sau poate eram cu

spatele sau mă gândeam la altceva şi nu eram atent la ce bodogănea el.

— Of, ai făcut-o de oaie, fiule, a spus amar.

M-am simțit foarte prost.

— Hai că trag pe dreapta, dacă vrei. Nu e voie în mod normal, dar dacă e urgent...

— Şi unde să mă duc ? Să sar gardul de sârmă ghimpată şi să fac pipi în câmp, pe întuneric?

— Bineînțeles că nu. Poți să faci pe roata din spate, ca taximetriştii – ştii că legea le permite chestia asta, nu?

A ignorat tentativa mea de a înveseli puțin atmosfera.

— Şi să mă vadă toți ? Nu, mersi.

De fapt, îmi părea bine că nu voia să oprim – era periculos, cu toată ceața de pe autostradă, plus că începea să se întunece.

— Atunci, ce vrei să faci?

— O să mă țin, mi-a răspuns el cu dinții strânşi.

Şi chiar s-a ținut admirabil, până aproape în ultima clipă. I-a cedat vezica exact când am ajuns la următorul complex de magazine şi cafenele, în timp ce traversam parcarea ca să mergem la toaletă.

— Doamne, Iisuse Hristoase! a spus, încovoindu-se deodată şi ducându-şi mâna la şliț. Sunt ud fleaşcă.

— Ei, lasă, nu-ți face probleme.

— Să nu-mi fac probleme, auzi la el! Şi acuma ce-o să fac ? O să merg tot restul drumului în pantalonii ăştia care put a pipi?

Am pus repede la cale un plan.

— Uite cum facem: mergem la toaletă, intri într-o cabină şi te dezbraci. îmi dai pantalonii şi m-aştepți până ți-aduc o pereche curată din valiză – ți-ai luat o pereche de schimb, da? Bun. Eu vin cu ei, ți-i strecor pe sub uşă, tu te îmbraci şi gata. E bine aşa?

Şi exact aşa am şi făcut. A mers destul de bine planul, numai c-am uitat să-i aduc şi chiloţi curaţi. L-am întrebat dacă vrea să mă mai duc o dată la maşină şi să-i aduc.

— Păi, doar nu vrei să stau nu ştiu câte ore fără chiloţi ? Ăştia-s pantaloni de lână pură, îmi bat joc de ei dacă-i port fără chiloţi, a ţipat el din spatele uşii cabinei.

Conversaţia asta, purtată la un volum destul de ridicat şi cu numeroase repetiţii ale unor cuvinte pe care unul dintre noi nu le auzea îi distra probabil din cale-afară pe domnii veniţi să se uşureze.

Aşa că m-am dus înapoi la maşină şi i-am scotocit în bagaje după o pereche de chiloţi, ceea ce în cazul lui înseamnă nişte budigăi până la genunchi, după care m-am întors la toaletă. Cât s-a schimbat el, eu am clătit pantalonii uzi la chiuvetă şi i-am ţinut sub uscătorul de mâini până s-au zvântat. Am simţit câteva priviri curioase aţintite asupra mea în timp ce făceam operaţiunea asta, dar nici că-mi păsa – depăşisem faza maximă a ruşinii şi acum nu mai simţeam nici un strop de jenă. Sau poate că nu mă deranja pentru că mi se părea o pedeapsă binemeritată pentru faptul că uitasem sticla în hol.

A fost o zi lungă şi obositoare. Singura compensaţie pentru chinul cu tata a fost că m-a scutit de orice alte corvezi legate de pregătirile de Crăciun. Fred s-a dus la Sainsbury cu Marcia de dimineaţă, să facă marile cumpărături de sărbători. E o treabă pe care o urăsc cu patimă: n-ai pe unde să treci de atâta lume şi cărucioare supraîncărcate, cozile de la case sunt interminabile, iar oamenii nu se poartă deloc ca nişte cumpărători, ci mai degrabă ca nişte hoţi, atât sunt de turbaţi să pună mâna pe cea mai bună marfă (anul trecut, exact pe vremea asta, am văzut o femeie şterpelind din căruciorul altcuiva, care era cu spatele, o cutie de ciuperci organice, pentru că nu mai era nici una la raft). Eram încântat că scăpasem de toate astea. Şi nici nu

trebuia s-o iau de la gară pe mama lui Fred, care trebuia să sosească de la apartamentul ei din Cheltenham, pentru că se ocupa Fred şi de treaba asta. Jakki se oferise amabilă să stea la magazin cât e nevoie, că doar ea e singură şi n-are pe cap atâtea griji de Crăciun.

Când am ajuns noi acasă, pe la şapte, Fred se apucase deja să împodobească bradul din salon, sub îndrumarea maică-sii, aşezată lângă şemineu pe un scaun cu spătar înalt, în poziția ei preferată, de matroană englezoaică: spatele drept, capul sus, genunchii uşor desfăcuți sub fusta amplă, ziarul Daily Telegraph – pe care-l adusese cu ea de acasă, din Cheltenham – desfăcut în față ca un scut. Sub brad era deja o grămăjoară de cadouri frumos împachetate. Bibeloul din lemn de măslin reprezentând naşterea pruncului Iisus, pe care părinții lui Fred i-l aduseseră mândri nevoie mare tocmai de la Ierusalim, cu ani în urmă, stătea deja la loc de cinste în bibliotecă. Din boxele aşezate în toate colțurile camerei se răspândea discret zvon de colinde. Era o scenă agreabilă, compusă parcă special cu intenția de a face impresie oricui ar fi intrat pe uşă în acel moment. Trebuie să recunosc că Fred se pricepe să creeze o atmosferă caldă de Crăciun. Dar neplăcerile au început aproape imediat ce am intrat pe uşă. Fred m-a rugat s-o ajut cu instalația de pom şi, când i-am zis că-s obosit după drum şi mai bine o lăsăm pe mâine, a oftat nemulțumită şi s-a apucat să o întindă singură, în timp ce eu am pus ceva de băut pentru mine şi tata. Intre timp, Fred a terminat de înfăşurat instalația în jurul bradului şi a încercat să-i dea drumul, însă nu mergea, aşa c-a trebuit s-o iau şi s-o întind pe jos ca să verific fiecare beculeț în parte, până am dat de nemernicul care întrerupea circuitul. L-am găsit şi l-am schimbat, sperând în sinea mea ca incidentul cu instalația să nu fie de rău augur pentru toată vacanța de Crăciun. Problema e că, de fiecare dată când eu şi Fred nu suntem de

acord asupra unui lucru, fiecare părinte sare instinctiv să-şi apere odrasla, ceea ce sporeşte îngrozitor tensiunea. Bineînțeles că tata m-a îndemnat să-mi termin mai întâi băutura şi după aceea să mă ocup de instalație, în timp ce doamna Fairfax a început să povestească cum răposatul ei soț se ocupa întotdeauna cu mare plăcere de instalația de pom, aceasta fiind o sarcină foarte specială pentru dumnealui. Domnul Fairfax a murit acum cinci ani.

Doamna Cecilia Magdalene Fairfax, pe numele ei complet, e o văduvă de şaptezeci şi şapte de ani, în putere, cu un bust enorm care îmi face o idee despre cum ar fi arătat Fred la vârsta ei dacă nu şi-ar fi făcut operația de reducere a sânilor (nu i-a spus niciodată maică-sii de operație, a mințit-o c-a ținut o „cură de slăbire"). Cecilia n-are absolut nimic în comun cu tata, iar uneori surprind în privirea ei neplăcerea şi groaza matroanei distinse care se trezeşte cu ajutorul de grădinar în salon, dezgustată că nu poate să-l dea afară, pentru că acesta a fost în mod inexplicabil invitat acolo de un alt membru al familiei. Tata, în schimb, o con-sideră o „găină bătrână şi-nțepată" şi crede că e de datoria lui s-o înveselească cu glume şi poveşti cum numai el ştie să spună. El îi zice „Celia". L-a corectat o dată, dar el i-a răspuns că „Cecilia" are prea multe silabe pentru proteza lui.

— Aşa că o să-ți zic Celia, nu te deranjează, nu?

— Dacă insistați, i-a răspuns glacial. Dar sunt două nume complet diferite. Cecilia a fost o fecioară martiră de la începuturile creştinismului, pe când Celia e un nume de proveniență păgână, un nume comun în Imperiul Roman.

Eu cred că i-ar plăcea mult mai mult ca tata să-i spună „doamna Fairfax", pentru că ea nu i se adresează decât cu „domnule Bates", deşi a rugat-o de nu ştiu câte ori să-i zică „Harry".

24 decembrie. A început să se umple casa. Giles, fiul mijlociu al lui Fred, a sosit azi după-masă cu soția lui,

Nicola, şi cu bebeluşul lor de nouă luni, Basil. Au venit din Hertfordshire cu un BMW 4X4, imens şi negru. Au renunțat de curând la Porsche, ca să-i asigure scumpei progenituri cel mai ridicat nivel de siguranță şi confort. Are geamuri opace, ca să ferească odorul de privirile eventualilor răpitori, iar pe parbrizul din spate e lipit un abțibild cu „Copil la bord", atenționându-i astfel pe şoferii impulsivi că ar fi de dorit să nu-i buşească în spate. Giles e cel mai prosper dintre cei trei copii ai lui Fred. Andrew i-a plătit taxele de şcolarizare la Downside, iar după absolvire a călcat pe urmele lui taică-su şi şi-a început cariera de bancher în City[36]. Astăzi şi-a postat pe față expresia omului care a primit un bonus extrem de gras de Crăciun şi care de-abia se abține să strige-n gura mare cât a încasat. Nicola e avocat comercial, dar s-a hotărât să ia o pauză de patru ani ca să facă şi să crească doi copii – cifrele sunt indicate precis, contabiliceşte. N-am nici o îndoială că după băiețel va urma o fetiță, altfel nu iese balanța. E atrăgătoare, dar fără nimic special, se îmbracă drăguț, în general vorbeşte frumos şi e cam plictisitoare. Pe la mijlocul serii – mai târziu decât erau aşteptați – au sosit Ben, fiul cel mic al lui Fred, cu prietena lui, Maxine. Au întârziat nu atât din cauza cetii, cât din cauza unui prânz festiv prelungit care i-a reunit pe toți colegii lui Ben de la casa de producție unde lucrează, după care „a trebuit să ne odihnim câteva ore, ca să nu pățim ceva dacă ne opreşte poliția pe autostradă". Ben e preferatul meu dintre toți copiii lui Fred: e un tânăr vesel, relaxat şi extravertit, care a refuzat oferta lui taică-su de a-i plăti studiile la Downside, ca lui Giles, şi a preferat în schimb o facultate de stat, aproape de casă. Face parte din echipa de producție a unei emisiuni despre cum să cumperi, să vinzi,

---

[36] *Zonă nerezidențială pe malul sudic al Tamisei, unde se află numeroase bănci şi firme importante.*

să renovezi sau să redecorezi o casă. Judecând după câte emisiuni din astea sunt pe toate posturile, s-ar zice că publicul britanic e absolut dependent de ele. Ben e conştient că nu e un show de calitate – „porno imobiliar" îi zice el –, dar consideră că e o şansă bună să înveţe despre toate dedesubturile realizării unui documentar. Trăieşte de doi ani cu Maxine, care este make-up artist în televiziune; e drăguţă şi prietenoasă, are picioare lungi şi un accent de Southend, iar în capul ei nu există aproape nimic în afară de televiziune, modă şi cosmetice. îl pune pe Ben s-o ducă la filme de groază de doi bani, numai ca să vadă cum sunt făcute machiajele. Toţi ceilalţi membri ai familiei Fairfax au ajuns la un consens tacit că Maxine e cam prea din popor pentru Ben, iar Cecilia suferă groaznic de teama că cei doi ar putea să se căsătorească şi de angoasa că Ben comite un păcat trăind în concubinaj. în schimb, Maxine se înţelege foarte bine cu tata, care e înne-bunit după ea şi i-a oferit cea mai mare cutie de ciocolată dintre toate.

Fred, maică-sa, Giles, Ben şi Maxine s-au dus la biserică la misa de Crăciun (căreia membrii familiei Fairfax îi zic „miiisa"), programată să înceapă la zece şi jumătate cu un concert de colinde. Ben nu se consideră catolic, Giles e doar cu numele, iar Maxine nu crede în nimic altceva în afară de cosmetice, dar se duc cu Fred şi cu maică-sa la biserică mai mult din spiritul de solidaritate care-i atinge pe mulţi în perioada asta. Mă mai duc şi eu cu ei în câte un an, pentru că slujba de Crăciun, cu colinde şi tot restul, e singura care-mi face cu adevărat plăcere. Dar de data asta n-am vrut să merg, pentru că asta ar fi însemnat s-o las pe Nicola, care se retrăsese devreme cu bebeluşul, să se ocupe şi de tata. Şi tata se dusese la culcare, de fapt, dar azi-noapte l-am găsit bântuind pe hol cu o oală de noapte în mână – i-o dădusem eu s-o aibă în cameră pentru urgenţe, dar cumva el a înţeles că trebuie s-o golească la baie imediat după ce o foloseşte –,

total dezorientat din cauza antihista-minicelor pe care i le dă doctorul pe post de somnifere. Nu sunt puternice, dar sunt totuşi destul de tari ca să-i zăpăcească mintea obosită de bătrâneţe. Nici nu ştiu cum ar reacţiona Nicola într-o situaţie de genul ăsta.

Mâine-dimineaţă vin din Derbyshire Anne şi Jim, iar Richard soseşte de la Cambridge tocmai la timp pentru cina de Crăciun, care nu e de fapt altceva decât un prânz prelungit. O să vină şi Marcia cu Peter şi cei doi copii ai lor, aşa că o să fim destul de mulţi la masă. Richard mi-a făcut o surpriză pe ultima sută de metri. M-a sunat azi-dimineaţă să m-anunţe că vine, dar nu poate să stea peste noapte şi seara o să plece cu maşina înapoi la Cambridge. O să încerc să îl conving să doarmă totuşi la noi. E foarte periculos cu ceaţa asta, mai ales pe valea Tamisei, după cum au anunţat la ştiri. Se pare că Heathrow e complet blocat, s-au anulat toate zborurile, iar călătorii dorm prin terminale. Trenurile sunt arhipline, iar pe şosele e cumplit de aglomerat. Toată migraţia asta în toate direcţiile posibile şi imposibile la mijlocul iernii e nebunie curată. Nu mai e nici un dormitor liber, dar îi încropesc eu un pat lui Richard la mine în birou, dacă îl conving să stea. Nu l-am văzut de luni de zile.

25 decembrie. S-a mai dus un Crăciun. E unsprezece şi zece. Richard mi-a mulţumit când m-am oferit să-i fac patul în birou, dar a zis că nu poate rămâne peste noapte şi a plecat înapoi cu maşina la Cambridge. De aceea pot să stau acum şi să scriu câteva rânduri despre cum a decurs ziua, înainte de a merge şi eu la culcare. Aproape toţi s-au băgat în pat, obosiţi după atâtea ore de bună dispoziţie impusă, în compania celorlalţi: Fred s-a retras prima, pe la zece (pentru o binemeritată odihnă), însoţită de maică-sa, după aceea Giles şi Nicola (care au zis că n-au dormit mai deloc aseară, pentru că îi dau dinţii bebeluşului) şi în final Anne, care n-are nevoie de nici o scuză, la cât de imens de gravidă e — e

de necrezut că mai are încă două luni până naşte. Marcia şi Peter au plecat acasă cu copiii acum câteva ceasuri bune. Pe la zece şi jumătate, Ben, Maxine şi Jim s-au aşezat la televizor să se uite la un film vechi alb-negru. Tata dormise – şi sforăise – o bună bucată de timp după prânz, chiar în salon, cu o foaie de ziar acoperindu-i faţa, prin urmare a fost enervant de vioi în seara asta. Nu-i plăcea filmul de la televizor şi s-a apucat să le explice celorlalţi că imaginile întunecate şi stilul melodramatic al actorilor pot avea un efect foarte deprimant, încercând să-i convingă să se uite la ceva mai vesel. Când a văzut că n-ajunge nicăieri, şi-a îndreptat toată atenţia spre mine şi m-a cadorisit cu o serie dezlânată de poveşti despre tinereţile lui de instrumentist. Faptul că în film se fuma mult i-a adus aminte de Arthur Lane şi de cum îşi înfigea el ţigara aprinsă între cele două cinele ale bateriei, povestindu-mi încă o dată despre cum a dat el foc la toba mare exact când formaţia cânta Fumul îţi intră în ochi. „Şi ţi-am povestit de peruca lui Sammy Black? Ce frumos mai cânta Sammy la trombon, dar ce perucă oribilă avea...” Poate lui Maxine i-ar fi plăcut s-audă povestea cu peruca, dacă nu se uita la film, însă eu o auzisem deja de prea multe ori. Eram disperat după puţină linişte, nu-mi doream decât să-mi pot scoate odată aparatul, căci îl purtasem toată ziua şi-mi transpiraseră urechile, şi aş fi dat orice să mă bucur şi eu în sfârşit de puţină tăcere. Aşa că, după ce am stat şi l-am ascultat vreun sfert de oră, m-am prefăcut obosit şi am zis că mă duc la culcare, ceea ce l-a făcut şi pe el să vrea să se retragă. Prin urmare, după ce l-am condus în camera lui şi i-am urat noapte bună, m-am furişat înapoi jos şi m-am refugiat la mine în birou. A fost o zi frumoasă, deci ? Mă rog, e adevărat că se putea mult mai rău, dar tot au fost ceva neînţelegeri şi nemulţumiri. Tata s-a trezit devreme şi, când a coborât la bucătărie să-şi facă un ceai, a pornit alarma. Eu mă dusesem la culcare înainte să

vină lumea de la biserică, drept pentru care Fred activase alarma, închipuindu-şi că-i spusesem tatei despre ea, or eu ştiam că hotărâserăm să nu mai punem alarma cât e casa plină de lume, ci doar să încuiem bine uşile exterioare – o neînțelegere datorată, evident, problemei mele de auz. Aceeaşi a fost cauza pentru care n-am auzit când s-a pornit alarma, drept urmare, dulcele somn de dimineață mi-a fost spulberat de Fred, care mă împungea cu cotul în coaste, îndemnându-mă morocănoasă să fac ceva cu zgomotul ăla. L-am găsit pe tata jos, în papuci şi halat, cu o mână pâlnie la ureche şi o expresie nedumerită pe față.

— Bună, fiule, tu auzi un sunet... ciudat?

Am dezactivat alarma şi am sunat la firma de pază să anunț că nu e nici o problemă.

— Vă doresc o zi bună, mi-a urat tipul care a răspuns la telefon după ce şi-a notat toate detaliile apelului.

— Mă rog, începutul nu pare de bun augur, am răspuns eu.

A râs, probabil nesigur ce-nsemna „augur”. Presupun că nu era încântat că picase de serviciu în ziua de Crăciun, dar când mi l-am închipuit în biroul lui călduț, singur cu o carte şi un radio portabil, liniştea fiind întreruptă doar arareori de câte-un telefon răzleț, am simțit cât de mult îl invidiez.

I-am făcut tatei un ceai şi i-am dat un biscuit digestiv.

— Păi tu nu mănânci? întrebă el cercetând dezamăgit biscuitul.

— E prea de dimineață.

S-a uitat la ceasul de pe perete.

— Nu se poate! Numai şase fără un sfert?!

Nu-şi pusese proteza, aşa că şi-a înmuiat bine biscuitul în ceai înainte să se-apuce să-l molfăie cu gingiile.

— Eu mă duc înapoi în pat. Tu ce faci?

— Păi nu ştiu, să mai iau juma’ de pastilă? Poate mă mai ia somnul vreo două ore.

I-am zis că ar fi bine şi l-am condus înapoi la el în cameră. Apoi m-am întors în dormitor şi m-am strecurat înapoi în pat. Fred a mormăit ceva ce n-am înţeles, dar am bănuit că era legat de tata şi de alarmă.

— Hai mai bine să nu vorbim despre asta acum, i-am zis eu luând-o în braţe, nu din tandreţe sau în scopuri amoroase, ci pur şi simplu din nevoia de căldură.

Pentru mine e cea mai bună metodă să adorm la loc dacă mă trezesc prea devreme. A funcţionat şi de data asta, numai că la scurtă vreme Fred a trebuit să se dea ea jos din pat, ca să pregătească curcanul şi să-l bage la cuptor. Era o pasăre uriaşă, iar Fred e adepta gătitului la foc mic.

De-a lungul dimineţii, bucătăria s-a umplut de aroma curcanului la cuptor, aromă care s-a strecurat uşor până în sufragerie şi hol, iar la un moment dat am simţit-o chiar şi la mine în birou.

— Mmmmm! Ce bine miroase, exclamau pe rând nou-veniţii în timp ce se descotoroseau de paltoane şi de cadou rile frumos împachetate.

Numai că mie aproape că-mi face greaţă mirosul de friptură. Dar, per total, lucrurile au decurs bine în prima parte a zilei. Tata a dormit până după nouă. Am avut timp să citesc ziarul de ieri şi să iau micul dejun în linişte. Apoi a coborât şi el, i-am făcut micul dejun şi i-am ţinut companie cât a mâncat, îmbrăcat într-un halat de casă. Când a terminat se făcuse aproape ora la care trebuiau să înceapă să sosească musafirii, aşa că l-am zorit sus să se spele şi să se îmbrace, înainte de a apărea cineva. Anne şi Jim au sosit primii. M-am bucurat să văd că Anne arată bine. Jim arăta ca întotdeauna, binedispus, dar uşor distant şi distrat, deşi odată a ţinut să mă asigure că nu fumează niciodată iarbă înainte de prânz. Jim era doar un puşti în anii ‘60, dar arată şi se poartă ca un supravieţuitor din vremurile acelea: are părul până la umeri, se îmbracă numai în blugi şi poartă

mustață pe oală, exact cum era moda pe Coasta de Vest în Vara Iubirii. Cecilia se abține cu mare greutate să nu sară în sus de câte ori se uită la el. Se fac opt ani de când e cu Anne. Trebuie să recunosc că la început nu mi s-a părut chiar partenerul ideal pentru fiica mea şi încă mi se pare uneori că mai mult ea îl întreține pe el, decât el pe ea, dar Anne pare fericită, aşa că îmi țin gura.

Am chemat-o pe Anne la mine în birou şi am întrebat-o cum se simte.

— Bine, doar mă doare spatele un pic.

— Şi copilul ?

— El? E bine, dă din picioare.

— De unde ştii că e băiat ?

— Mi-au spus la ecografie. Ştiam că o să te bucuri că e băiat.

Se vedea, desigur, pe fața mea.

— Ei, ştii cum e... Primul nepot! Poate chiar singurul. Richard nu prea dă semne c-ar vrea să aibă copii... Iar tu nu cred c-o să-ți asumi riscurile unei alte sarcini la vârsta ta, nu?

— Ei, o să vedem cum merge asta...

Seamănă foarte tare cu Maisie când era însărcinată, doar că Maisie purta rochii largi, pe când Anne se îmbracă după moda de acum, cu bluze mulate care îi scot burtica în evidență şi pantaloni asortați. în rest, părul ruginiu, fața rotundă, zâmbetul nesigur şi cele două riduri verticale de pe mijlocul frunții, toate le are de la maică-sa. Lumea zicea mereu când erau mici că Anne seamănă cu Maisie, iar Richard cu mine.

— Şi tu, tată, ce mai faci ?

— A, eu sunt bine. Surzesc pe zi ce trece.

— Mie mi se pare c-auzi bine.

— E linişte aici, de aceea.

— Şi Rick ? A zis că vine ?

— Da, vine. Exact atunci s-a auzit clopoțelul de la intrare. S-ar putea să fie chiar el.

Dar nu era Richard, erau Marcia şi Peter cu copiii. Ştiu că e un clişeu faptul că spiritul Crăciunului e adus de copii, dar – ca majoritatea clişeelor – e adevărat. întotdeauna când se uită în ochii inocenți ai copiilor, oamenii mari, chiar şi acriturile cinice ca mine, îşi aduc aminte cu nostalgie de vremurile de demult, când tot ce era legat de Crăciun îi umplea de încântare şi entuziasm. Lena a intrat pe uşă cu un zâmbet candid iluminându-i chipul, ca o rază de soare care se reflecta asupra oricui o vedea şi asupra oricărui lucru pe care-l întâlnea, în timp ce pe Daniel Crăciunul îl făcuse mai solemn şi mai demn ca oricând, însă în privirea lui puteai distinge cu uşurință un licăr de visător.

— Şi ce i-a adus moş Crăciun Delfinului Daniel ? l-am întrebat eu lăsându-mă pe vine, ca să fiu la acelaşi nivel cu el.

— Moş Căciun i-a aducat lui Daniel o icicletă.

— O icicletă ? Hm, nu pare cine ştie ce.

— O tricicletă, Desmond, îmi spuse Marcia şi toată lumea izbucni în râs.

Avantajul nostru, al surzilor, e că înveselim lumea la petreceri, iar de data asta nu le-am purtat pică. Daniel n-a râs, însă, ci s-a uitat mirat şi uşor dezaprobator la adulții care râdeau în jurul nostru.

— Şi se zice „adus”, nu „aducat”, Daniel, a continuat maică-sa. Moş Crăciun ți-a adus o tricicletă.

Ca profesoară (e adevărat că de matematică, nu de engleză), Marcia e de părere că trebuie să-şi corecteze copiii de fiecare dată când fac o greşeală. Mie mi-era clar că greşeala făcută de Daniel era perfect logică şi faptul că o făcuse însemna că înțelesese deja regula după care se for-mează în general participiul verbelor. E important să ştii să aplici regula înainte să înveți excepțiile.

A urmat o discuție, care a fost cât pe ce să devină o ceartă, despre momentul când ar fi trebuit să deschidem cadourile: înainte sau după prânz? În final s-a ajuns la soluția de compromis că puteam să deschidem un singur cadou înainte (asta mai mult ca s-o potolim pe micuța Lena, care nu mai putea s-aştepte), iar pe restul rămânea să le deschidem după prânz, când se mai liniştea lucrurile pentru Fred şi echipa de pregătire a mesei. Aşa că ne-am turnat câte un pahar de şampanie sau de vin spumant Buck – Giles adusese o ladă întreagă de Bollinger (ca să ne dea tuturor un indiciu despre cât de mare fusese bonusul de Crăciun pe care îl primise). Şi, cum se întâmplă întotdeauna la primul pahar, toată lumea s-a binedispus.

În atmosfera asta şi-a făcut apariția Richard, care a reuşit performanța de a intra fără să trebuiască să sune la uşă. Se strecurase înăuntru pe nesimțite, iar eu nici nu l-am observat până nu mi-a făcut semn Fred. Stătea în uşa sufrageriei şi se uita la un tablou de pe perete, ca un musafir la o petrecere unde nu cunoaşte pe nimeni. I-am făcut semn cu mâna să vină către mine la masa cu băuturi.

— Richard! La mulți ani! i-am urat în timp ce-i turnam un pahar de şampanie.

— Şi ție, tată.

A examinat paharul în lumină, a mirosit bulele care clipoceau, a luat o gură şi a dat din cap aprobator.

— E exact cât trebuie de rece. Ți-am adus câteva sticle de Savigny-les-Beaune de anul ăsta. Sunt în hol. N-ar trebui să le deschidem la prânz, lumea n-o să le aprecieze.

Era îmbrăcat exact cum mă îmbrăcam eu acum patruzeci de ani: cu sacou sport din tweed şi pantaloni gri, lejeri, cu cămaşă cu pătrățele mici şi o cravată simplă, închisă la culoare. Era singurul din încăpere care purta cravată – până şi eu eram deschis la cămaşă şi purtam sacoul fâşneț din piele întoarsă primit de la Fred anul trecut de Crăciun. Am

observat că părul i se rărise destul de tare de când nu-l mai văzusem – probabil că-l moşteneşte pe tatăl lui Maisie, care la nunta noastră era deja chel.

— Şi ce mai faci ? l-am întrebat.

— Bine, bine.

— Cum mai e fizica fenomenelor la temperaturi scăzute ?

— Interesantă.

A încercat să-mi explice odată că scopul e să aduci temperatura substanţelor cât mai aproape de zero absolut, moment în care particulele se poartă foarte neobişnuit şi interesant. Mi-aduc aminte ce mi-a zis atunci: Jntâi trebuie să identifici energia dintr-o substanţă dată, iar apoi încerci să găseşti o modalitate ca s-o elimini". Mi s-a părut o muncă bizară şi obsesivă, un soi de alchimie pe dos.

Vorbeam despre cum fusese drumul, când a venit micuţa Lena şi m-a tras de mânecă.

— Bunica a zis vrei să vezi dacă mai trebuie ceva pe masă?

M-am dus în sufragerie, unde uniserăm două mese – cea din sufragerie şi cea pe care jucăm de obicei cărţi –, deasupra cărora aşternuserăm o faţă de masă mare, rezultând o construcţie bizară, la care însă aveau loc treisprezece adulţi şi doi copii. Am verificat paharele şi tacâmurile şi am deschis câteva sticle de vin ca să aibă timp să respire puţin înainte de masă.

Cam prea multe femei o ajutaseră pe Fred la bucătărie şi fiecare avea altă părere despre cum trebuia gătit şi servit fiecare fel. Unele dintre ele erau şi un pic ameţite de la şampanie, prin urmare anumite feluri de mâncare erau uşor nefăcute, în timp ce altele erau puţin cam arse, iar eu am primit instrucţiuni să încep să tai curcanul felii înainte să fie gata toate legumele; însă Fred uitase – sau poate eu uitasem, n-am căzut de acord a cui sarcină fusese – să pună farfuriile la încălzit înainte de masă, în dispozitivul special

pe care îl avem în acest scop. A durat atâta până s-au aşezat toţi, că riscam să se răcească de tot felul principal, aşa că le-am zis să facă bine şi să se apuce de mâncat imediat ce sunt serviţi. S-a trezit însă Cecilia să întrebe pe un ton plângăreţ dacă nu voiam să rostim Tatăl nostru înainte să mâncăm, aşa că a trebuit să ne oprim şi să ne luăm expresii şi poziţii adecvate, iar Cecilia a închis ochii, şi-a împreunat mâinile solemn şi a spus Tatăl nostru. Numai tata, care nu băgase de seamă nimic din toate astea, şi-a văzut mai departe de mâncare, tăindu-şi grijuliu friptura. în fiecare an se întâmplă la fel: noi uităm că Ceciliei îi place să spună Tatăl nostru înainte de masa de Crăciun, iar ea intenţionat nu ne aduce aminte decât în ultimul moment, ca să ne pună astfel la punct şi să ne facă să ne simţim ruşinaţi.

— E o ruşine că până şi catolicii adevăraţi au început să uite să spună Tatăl nostru înainte de masă, s-a exprimat Cecilia în timp ce-şi desfăcea şervetul, pregătindu-se să se apuce de mâncat. Răposatul meu soţ făcea asta înainte de fiecare masă, chiar şi când eram numai noi doi.

M-am uitat spre Jim şi i-am făcut cu ochiul. Anul trecut am făcut pariu de câte ori o să zică Cecilia „răposatul meu soţ" (a zis de nouă ori şi eu am câştigat). Rugăciunea a durat suficient cât să se mai răcească puţin mâncarea, şi numai tatei nu i-a convenit asta, aşa că a întrebat complet lipsit de tact dacă ar fi posibil să-şi încălzească puţin mâncarea într-o tigaie, operaţiune pe care s-a oferit s-o facă singur la bucătărie. Comportamentul tatei la masă e o sursă inepuizabilă de amuzament, enervare sau jenă, depinde din ce punct de vedere priveşti lucrurile. De exemplu, nici o masă nu i se pare completă dacă nu are pe marginea farfuriei o cantitate generoasă de muştar şi un mic morman de sare, indiferent ce fel de mâncare se serveşte la masa respectivă. Degeaba îi spui că friptura de curcan nu merge cu muştar sau că nu e sănătos să mănânci prea multă sare

(deşi noi tot îi spunem, în fiecare an). Şi degeaba îi dai o râşniţă de sare – ori o răsuceşte invers şi împrăştie toată sarea pe masă, ori se chinuie enervat câteva minute bune, până îşi râşneşte o grămăjoară vizibilă pe marginea farfuriei. Pe Fred a scos-o din minţi atât de tare odată, încât la masa următoare i-a pus lângă farfurie o cutie de jumătate de kilogram de sare fină pentru gătit. Dar el nici pe departe să se prindă, cu atât mai puţin să se supere – dimpotrivă, i-a mulţumit frumos lui Fred că s-a gândit la el. De data asta ţinusem minte să aşez în dreptul lui o olivieră cu o solniţă obişnuită şi un borcănel artizanal de muştar; uitasem însă că-i mai trebuie şi o bucată de pâine albă, pentru că se plânge mereu că ciabatta pe care o mâncăm noi are coaja prea tare pentru proteza lui, plus că are un gust oribil de la măslinele alea indigeste. Aşa că m-am simţit obligat să mă duc la bucătărie şi să-i aduc o felie de pâine albă, în ciuda faptului că Fred mă rugase insistent să încetez cu agitaţia şi să m-aşez odată.

Mai departe lucrurile au mers pe făgaşul lor obişnuit: au urmat budinca şi prăjiturile tradiţionale de Crăciun, pocnitorile, coifurile de hârtie colorată, ghicitorile cretine (care păreau şi mai cretine a doua oară, când le repeta cineva numai pentru mine, ţipând ca s-aud) şi schimbul de cadouri, care a umplut sufrageria de hârtie colorată de împachetat.

— Istoria se repetă o dată în chip de tragedie, o dată în chip de farsă; numai Crăciunul e ghiftuială constantă, am cugetat cu voce tare privind în jur la oamenii aflaţi în diferite stadii de torpoare, ebrietate, indigestie şi plictiseală, ţinând în braţe cărţi noi pe care n-o să le citească niciodată, gadgeturi pe care n-o să le folosească niciodată şi haine pe care n-o să le poarte în viaţa lor.

— Poate pentru tine, dragule, am auzit lângă mine vocea tăioasă a lui Fred. Nouă ne place Crăciunul, nu, scumpi?

O smotocea un pic pe Lena, pe care o ținea pe genunchi.

— Da, bunico, i-a răspuns Lena cuminte.

— Bunicul e Eeyore[37], a zis Fred.

— Da, da! Bunicule, eşti Eeyore! a chițăit Lena încântată.

Fred îi citeşte din Winnie the Pooh când o roagă Marcia să stea cu ea. Mă rog, poate nu-i chiar aşa de trasă de păr povestea asta cu Eeyore. în definitiv, nici el n-aude prea bine, şi asta iese la iveală chiar de ziua lui. Când Piglet îi urează „La mulți ani fericiți!", Eeyore îl roagă să mai spună o dată, că n-a auzit.

Străduindu-se să-şi țină echilibrul pe trei picioare, Eeyore începu să-şi ridice uşurel cel de-al patrulea picior spre ureche. —Am încercat ieri şi mi-a ieşit, zise el prăbuşindu-se a treia oară. E foarte simplu, de fapt. Şi aud mai bine, dacă-mi iese... Ah, uite c-am reuşit. Deci, ce ziceai ? întrebă el împingându-şi urechea cu copita.

Tare sunt haioşi surzii.

Am avut o conversație surprinzătoare cu Richard, chiar înainte să plece. Toată ziua s-a purtat cu aceeaşi politețe impenetrabilă dintotdeauna, parând toate tentativele mele, mai subtile sau mai directe, de a afla câte ceva despre viața lui personală. Apoi, exact la plecare – ieşisem de fapt din casă, în ideea să-l conduc până la maşină, pe care fusese nevoit s-o parcheze în stradă – am purtat cea mai intimă conversație din ultimii ani, aşa scurtă cum a fost. Vorbeam despre sarcina lui Anne şi eu am zis:

— Arată exact ca maică-ta când era gravidă cu tine.

Răspunsul lui la remarca asta mi s-a părut inițial fără nici o legătură cu ce spusesem eu.

— De-aia nu poți să suferi Crăciunul, nu?

---

[37] *Personaj din seria de povestiri pentru copii avându-l ca personaj pe ursulețul Winnie the Pooh; Eeyore este un măgăruş cu ochi mari şi urechi blegi.*

— Ce vrei să spui ?

— Ți-aminteşte de moartea mamei.

— Poate. Deşi n-aş putea să zic că-mi plăcea foarte tare nici înainte.

Maisie a murit la o săptămână după Crăciun. Am gătit masa de Crăciun împreună cu copiii şi am mâncat cu toții în jurul patului în care zăcea ea. A reuşit chiar să înghită două guri de mâncare cu noi. Ne-am forțat cu toții să fim veseli, dar n-a fost o masă prea fericită.

— E aproape ultima amintire pe care o mai am cu ea, a spus Richard. Cum stăteam şi mâneam în jurul patului ei, cu farfuriile pe genunchi. Anne şi cu mine am plecat la schi a doua zi.

— Da, țin minte c-aşa a fost.

Aranjasem cu nişte prieteni, soții Ryder, care se duceau cu copiii lor la schi în Austria, să îi ia şi pe ai noştri – mă gândisem că le-ar prinde bine să iasă o vreme din atmosfera de spital de la noi de acasă.

— Eu nu voiam să plec. Aveam o presimțire că mama nu mai avea mult de trăit.

— N-ai zis niciodată nimic, am spus, surprins să aflu abia acum.

— Nu, pentru că nu voiam să explic de ce. Nu voiam să pronunț cuvintele alea.

Între timp ajunseserăm la maşină. A apăsat pe telecomandă şi farurile au clipocit cuminți, iar portiera şoferului s-a deblocat ascultătoare.

— N-aveam nici un motiv să credem că totul se va termina chiar când erați voi plecați. Ne-am gândit că v-ar prinde tare bine o vacanță.

— Ştiu. Dar întotdeauna am regretat că n-am fost cu mama când a murit. Când ne-a zis doamna Ryder, tocmai ne întorseserăm de pe pârtie. Anne a jelit şi-a urlat, dar eu m-am gândit: JSlu, eu nu trebuie să fac aşa. Anne poate,

dar eu nu trebuie să plâng în fața oamenilor ăstora". în consecință, n-am plâns niciodată pentru moartea mamei. Am încercat după aceea, dar n-am reuşit. Şi m-am simțit vinovat.

— îmi pare rău, fiule.

— Nu e vina ta, tată. Tu ai vrut să fie bine.

A zâmbit amar şi mi-a întins mâna. I-am strâns-o şi atunci ar fi trebuit să ne luăm în brațe, era unul dintre momentele acelea, numai că limbajul nostru corporal nu cunoaşte gestul ăsta. Tot ce ne-a ieşit a fost o strângere de mână puțin mai lungă şi mai puternică decât de obicei.

— Pa, tată, mi-a zis, urcând în maşină.

— Pa, şi mersi c-ai venit.

A închis portiera şi a coborât geamul.

— Scuze că nu pot să stau la petrecerea de mâine.

— Of, Doamne, ce n-aş da să fiu în locul tău!

Trecuse fiorul emoțional – a râs şi a pornit maşina. Mi-a făcut cu mâna în timp ce se îndepărta.

14

Bărbatul înalt şi grizonant, cu ochelari, îmbrăcat într-un sacou sport din piele întoarsă bej, angajat destul de profund într-o conversație cu o femeie între două vârste, în dreptul bradului de Crăciun din salonul plin de lume, e conştient că a băut deja destul şi că petrecerea e doar la jumătate, dar nu se poate abține şi tot mai ia câte o înghițitură din paharul de vin roşu pe care-l ține în mână — o face însă atât de rapid, încât doamna n-apucă să zică mai mult de două vorbe înainte să-şi reia el monologul. Ea este doamna Norfolk, lucru pe care bărbatul l-a aflat acum câteva minute, când a rugat-o să-şi scrie numele pe o bucată de hârtie, iar acum el încearcă din răsputeri să îi explice ironia

din replica „Foarte plat, Norfolk”, din piesa lui Noel Coward, Vieți particulare.

— Țineți minte când Elyot îi spune Amandei, fosta lui soție, că a întâlnit-o pe actuala lui soție, Sybil, în Norfolk, şi Amanda zice J?oarte plat, Norfolk”, iar publicul izbucneşte în hohote la fiecare reprezentație, fără greş. Acuma, dacă Amanda ar zice Jslorfolkul este foarte plat”, cum ar fi fost formularea logică a informației pe care vrea să o transmită, s-ar pierde tot efectul comic. Amanda dă un zvâc retoric acestei propoziții banale – JJorfolkul este foarte plat” – înversând ordinea firească substantiv—verb copulativ—nume predicativ, eliminând apoi verbul: “Foarte plat, Norfolk”. Cuvântul „plat” iese astfel în evidență atât datorită poziției, cât şi intonației. “Norfolkul este foarte plat” aproape că n-are modulații de intonație, dar când zic “Foarte plat, Norfolk”, vocea îmi urcă şi apoi coboară, punctul maxim al propoziției fiind ‚plat”. Şi mai e şi pauza de după primele două cuvinte, aproape ca o cezură, care creează un scurt moment de suspans. Ce-o să vină oare, se întreabă publicul, după epitetul ăsta pus emfatic la începutul propoziției: J^oarte plat” – ce ? Răspunsul are valoarea unui anticlimax: JSforfolk”. Şi de aici rezultă umorul – Amanda se chinuie să zică ceva interesant şi original, dar în final nu-i iese decât o propoziție care, din punct de vedere semantic, e iremediabil şi irevo-cabil... plată. Ca Norfolkul.

Mai ia repede o gură de vin. Doamna Norfolk, care până acum s-a uitat la el cu gura căscată, dă să zică ceva. Dar el reia grăbit:

— Dar mai e o posibilitate, tot cu efect comic, şi anume că Amanda s-a referit la Norfolk ca fiind plat în sensul că acolo n-ai cum să întâlneşti decât femei plicticoase, la petreceri provinciale fără sare şi piper, prin asta făcând-o implicit pe Sybil plicticoasă. Câteva replici mai târziu, Amanda îi reproşează lui Elyot că acesta vorbeşte

nerespectuos despre soțul ei de acum, Victor: „Cel puțin eu am destul bun-simț ca să mă abțin s-o-mpung pe Sybil”. La care el îi răspunde acuzator: „Tu ai zis că Norfolkul e plat!”. Iar ea îi spune: „£w nu m-am referit la ea, şi nu e vina mea dacă i se potriveşte cumva”. Ori minte ea, spunând că nu s-a referit la Sybil când a zis foarte plat, Norfolk”, ori – ceea ce ar fi şi mai comic – Elyot recunoaşte implicit, când o acuză pe Amanda că n-a vorbit respectuos de Sybil, că soția lui de acum poate fi considerată „plată”, adică plicticoasă. în orice caz, dacă Elyot ar fi cunoscut-o pe Sybil în altă parte a țării, să zicem în Țara Galilor, iar Amanda ar fi zis foarte deluroasă, Țara Galilor”, n-ar mai fi vorba de nici un efect comic. Ori că zici „Țara Galilor e foarte deluroasă”, ori J?oarte deluroasă, Țara Galilor”, tot aia e, pentru că „deluros” are un singur sens, în timp ce jjlnt” oferă premise perfecte pentru un joc de cuvinte între sensul metaforic şi cel concret...

în acest moment se îndreaptă către ei soția lui, care îl mitraliază cu o privire veninoasă, iar apoi îi zâmbeşte cât se poate de dulce doamnei Norfolk, îi spune ceva şi o ia pe sus în sufragerie – unde probabil c-a început să se servească prânzul, judecând după aromele de lemon grass, nucă de cocos, cardamom şi alte mirodenii care plutesc în aer. Ar fi bine să le urmeze şi să-i ofere vinului din stomac ceva companie solidă, dar se gândeşte că probabil s-a făcut coadă deja şi n-ar fi politicos din partea lui, ca gazdă, să se bage în față. Aşa că se duce la el în birou, unde şi-a pitit o sticlă de Savigny-les-Beaune primită de la fiul lui ieri, şi-şi mai toarnă un pahar. îl roade un pic privirea veninoasă pe care i-a aruncat-o soția cu câteva clipe în urmă. în ultimul ceas n-a primit însă de la ea decât priviri încruntate şi acuzatoare şi cuvinte şoptite apăsat la ureche (cu tot atâta sens pentru el ca şi şuieratul unui pneu dezumflat). Probabil că încearcă să-i spună că bea prea mult sau că

vorbeşte prea mult – sau şi una, şi alta, că oricum sunt legate între ele: fără combustibil, n-ar putea să-şi mențină debitul verbal față de atâția oameni. Lui, personal, i se pare că se descurcă foarte bine într-o situație extrem de grea.

Cu vreo douăzeci de minute înainte de ora la care trebuiau să sosească musafirii în dimineața respectivă, i-au murit bateriile ambelor căşti ale aparatului auditiv, ceva ce nu se întâmpla decât extrem de rar. Prima i s-a terminat când era în bucătărie, şi-a dat seama de asta pentru că n-a înțeles din prima ce i-a spus Jakki (care venise devreme, însoțită de câțiva bucătari asiatici încinşi cu şorțuri albe, ce au intrat în casă cărând două oale mari de inox: una cu curry aromat şi alta cu orez). Cât s-a mai învârtit el prin casă, prins cu toată nebunia pregătirilor, i s-a descărcat şi cealaltă. Atunci s-a dus la el în birou, a tras sertarul în care îşi ține toate accesoriile de care are nevoie pentru aparatul auditiv şi a văzut că, spre marea lui surprindere, nu mai avea baterii noi. Sau, ca să fim mai exacți, în sertar mai erau destule baterii noi, dar nu erau de mărimea care-i trebuia lui. Fiecare aparat are nevoie de alt tip, iar diferențele de diametru şi grosime sunt foarte mici. Prin urmare, ambalajele sunt identice şi singurul fel prin care poți să le deosebeşti e să citeşti ce scrie pe cutie. El ia de obicei câte şase cutii deodată de pe şina pe care sunt puse în farmacie. Ultima oară n-a mai verificat ce scrie pe fiecare cutie şi probabil că vreun zăpăcit de ajutor de farmacist agățase două tipuri diferite de baterii pe aceeaşi şină. Aşa se face că, în loc să vină acasă cu treizeci şi şase de baterii bune pentru aparatul lui, care ar fi trebuit să-i ajungă până după Anul Nou, venise de fapt numai cu optsprezece. Şi tocmai i se descărcaseră ultimele două.

Ce-i rămâne de făcut într-o asemenea situație ? E Boxing Day, toate magazinele din cartier sunt închise şi, chiar dacă e deschisă vreo farmacie undeva în oraş, n-are cum să se

mai ducă acum, pentru că ar însemna să lipsească cel puțin o oră de la petrecerea lui Fred, plus c-a băut deja vreo două pahare de vin ca să se întărească un pic înaintea torturii sociale pe cale să înceapă, deci n-ar fi prudent să se urce la volan... Bineînțeles că ar putea să roage un alt membru al numeroasei lui familii să se ducă să caute o farmacie deschisă în centru, dar sigur ar închide până ar reuşi el s-o găsească, pentru că la farmaciile astea e deschis doar două, trei ore în dimineața de Crăciun şi de Boxing Day, plus că s-ar putea să fie deschise numai pentru eliberare de medicamente, neavând voie să vândă şi alte produse. Toate aceste soluții, împreună cu contraargumentele inerente, i se derulează prin minte cu viteza fulgerului, în timp ce se holbează la cele trei cutii de baterii total inutile pe care le-a scos din sertar. Le aruncă enervat la coş. Chiar nu are altă soluție decât să încerce să se descurce la petrecere fără aparat.

Când n-auzi ce spun cei din jur, ai două posibilități: ori îl asculți pe interlocutor fără să spui prea multe, clătinând din când în când din cap în semn că înțelegi sau zâmbind şi mormăind aprobator – dar asta te expune pericolului de a suferi consecințele jenante ale faptului că ai înțeles ceva greşit –, ori poți să preiei inițiativa, ignorând convențiile unei conversații normale, şi să vorbeşti numai tu, despre ce subiect vrei, fără să-i laşi interlocutorului timp să zică nimic; astfel problema înțelegerii literale a cuvintelor interlocuto-rului este înlăturată. În ultima oră şi ceva bărbatul a adoptat exclusiv varianta a doua, evitând astfel orice neînțelegere.

Trebuia să găsească nişte subiecte de „conversație" despre care să poată vorbi neîntrerupt, fără să fie nevoit să facă pauze de gândire. Şi atunci a decis să le explice interlocuto-rilor săi anumite idei pe care le cocea de ceva timp, dar pe care n-avusese – sau ratase – ocazia să le

expună; de câte ori cineva începea o conversație cu el, bărbatul se lansa pe panta primului subiect care-i răsărea în minte şi care avea o oarecare legătură cu interlocutorul. Primul musafir cu care a adoptat această strategie a fost un dramaturg de stânga, autorul piesei de agitație proletară despre greva minerilor, pe care o văzuse acum câțiva ani la Playhouse. Nu înțelesese mare lucru din piesă la vremea respectivă, pentru că majoritatea dialogurilor erau într-un dialect estic foarte puternic, dar poziția autorului era cât se poate de clară, mai ales că la sfârşit toată distribuția s-a adunat pe scenă şi a cântat Steagul roşu. I-a făcut mare plăcere să-i explice acestui dramaturg motivul ce dusese la eşecul grevei minerilor, un motiv pe care nu l-a luat în considerație nici un analist, inclusiv autorul piesei. Şi anume, greva a eşuat nu din cauza durității cu care administrația Thatcher a lovit în sindicate, deşi era adevărat că şi asta se întâmplase, ci din cauză că greva n-a avut nici un fel de sprijin din partea poporului – cu excepția comunităților miniere direct afectate, a câtorva activişti sindicali şi a intelectualilor de stânga, care oricum nu se pun, pentru că ei susțin, în general, orice fel de grevă. Iar ieşirea aceasta în stradă nu s-a bucurat de sprijinul publicului larg pentru că în mentalitatea britanicilor este adânc înrădăcinată ideea că mineritul este cea mai inumană şi nemiloasă formă de sclavie industrială, iar în străfundurile sufletului lor se simt vinovați că satisfacerea nevoilor lor energetice depinde de aceşti oameni care trudesc cea mai mare parte a zilei în beznă, în galerii meschine şi claustrofobe, la adâncimi de câțiva kilometri sub pământ, săpând şi hăcuind asudați, înecându-se de la praful de cărbune care îi acoperă din cap până-n picioare. Toată literatura despre mineri şi minerit, începând cu lecțiile din manualele de istorie despre revoluția industrială, unde ve-dem poze cu femei gravide târând în genunchi vagonete

pline de cărbune prin tunele joase, întunecate, până la Germinai al lui Zola, Fii şi îndrăgostiţi al lui D.H. Lawrence sau Drumul spre pontonul Wigan al lui Orwell şi ştirile apărute zilnic în ziare despre accidente şi dezastre miniere – toate nu fac decât să întărească acelaşi mesaj, şi anume că mineritul este o activitate îngrozitor de oprimantă, fără de care lumea ar fi un loc mai bun şi mai civilizat. Şi, deşi era de înţeles că minerii şi familiile lor nu voiau să-şi piardă locurile de muncă şi se temeau să nu rămână şomeri, asta era totuşi o problemă relativ minoră şi tranzitorie, care putea fi rezolvată prin politici sociale bine gândite (recalificare, salarii compensatorii generoase etc), ceea ce era mult mai bine decât să se menţină în funcţiune mine neproductive, numai pentru ca nişte oameni să nu-şi piardă locurile de muncă periculoase, mizerabile şi inumane. Greva minerilor a eşuat pentru că majoritatea poporului britanic simte, conştient sau nu, că, dacă schimbările economice şi raportul cerere-ofertă în domeniul energiei au drept consecinţă faptul că Marea Britanie nu mai are atâta nevoie de minele sale de cărbune, atunci această situaţie ar trebui să fie una dezirabilă şi nicidecum una regretabilă. Dramaturgul, care fusese iniţial încântat să asculte pe cineva vorbind despre piesa lui, a devenit din ce în ce mai agitat pe parcursul prelegerii, încercând în repetate rânduri să intervină. Dar asediul verbal n-a încetat decât atunci când bărbatului nu i-a mai venit nici o idee cu care să-şi continue discursul — moment în care a încheiat spunând că i-a făcut mare plăcere să discute despre piesă cu autorul şi s-a scuzat spunând că trebuie să se ducă să vadă ce-i cu vinul.

Să vadă ce-i cu vinul însemna să se ducă până în birou să-şi mai toarne un pahar din sticla de Savigny, după care să revină în mijlocul agitaţiei din sufragerie, unde l-a salutat

o femeie în pantaloni şi vestă mov, al cărei nume îl uitase, dar despre care ţinea minte că lucrează în publicitate.

— Ce mai faceţi ? Ce aţi făcut de Crăciun ?

Femeia a răspuns ceva ce el n-avea cum s-audă, însă, în timp ce ea vorbea, bărbatul îşi muncea creierii încercând să găsească un subiect de conversaţie adecvat. Publicitate, publicitate... A, da! Ştia exact despre ce să vorbească.

— Ştiţi senzaţia aia pe care o ai când te uiţi la o reclamă şi nu-nţelegi ce vrea să spună? Mă rog, probabil că dumnea voastră nu vi se întâmplă prea des – mie, în schimb, da. Văd câte o reclamă pe un panou şi ori nu înţeleg la ce e, ori nu pricep ce vrea să spună. Şi, cu cât e mai banală şi prezentă peste tot, cu atât îţi vine mai greu să recunoşti în faţa celor lalţi că habar n-ai ce fel de produs promovează. Te gândeşti că probabil e ceva atât de evident şi la mintea cocoşului, că sigur te-ai face de râs dacă ai întreba pe cineva. Pe de altă parte, câteodată mă întreb dacă nu cumva toată lumea se preface sau doar are impresia c-a înţeles, tocmai pentru că i-a scăpat contradicţia sau anomalia care mă pune pe mine pe gânduri, un detaliu pe care nu l-am observat decât eu.

Iar când se încheie campania de publicitate şi se scot afişele de peste tot, nu mai ai pe cine să întrebi ce înseamnă şi trebuie să trăieşti tot restul vieţii cu această enigmă nerezolvată. De exemplu, eu, unul, n-am înţeles niciodată – şi e prima oară când recunosc lucrul ăsta – reclama aia la Wonderbra pe care o ştie toată lumea, aia cu blonda în chiloţi şi sutien care zice „Bună, băieţi!" – nu e clar dacă o spune sau doar o gândeşte – ştiţi despre care zic, nu?

Femeia dă scurt din cap în semn că da, iar în locul zâmbetului amabil de până acum îi apare pe chip o expresie încruntată. Bărbatul se întreabă, cam târziu deja, dacă subiectul ales e potrivit pentru o conversaţie cu o musafiră pe care n-o cunoaşte aproape deloc şi care, abia acum observă, are un bust destul de generos sub vesta violet cu

care e îmbrăcată ; dar e prea târziu ca să mai schimbe direcția, aşa că-i dă înainte:

— Ei, eu n-am înțeles niciodată cu cine sau cu ce vorbeşte ea. Cine sau ce sunt „băieții”? Sunt nişte băieți adevărați sau metaforici ? Dacă te uiți mai atent, vezi că tipa se uită în jos, atât de în jos, încât nu-i vezi ochii deloc – numai pleoapele şi genele, care sunt date cu foarte mult rimei. Ori se uită în jos şi-şi admiră încântată sânii, proaspăt reformulați şi ridicați de Wonderbra, caz în care „băieți” e metaforic – dar de ce s-ar adresa o femeie propriilor sâni cu „băieți” ? Pare cumva nefiresc, ar fi mai normal să-şi personifice sânii folo-sind un substantiv feminin, nu ? „Bună, fetelor!” – aşa ar fi normal să spună. Cealaltă posibilitate e că tipa se adresează efectiv unor băieți, despre care presupunem că se află undeva mai jos şi de aceea nu se văd în poză. Dar unde sunt – unde se întâmplă toată povestea? Să fi sunat ei la uşă şi ea, ca o tânără emancipată ce e, s-a dus să deschidă în chiloți şi sutien, iar ei, orbiți de priveliştea sânilor ei, i s-au aruncat la picioare ? Nu mi se pare un scenariu plauzibil. Ar fi cea mai dezavantajoasă poziție din care ei să-i admire sânii. Dacă s-au întins pe jos, n-au cum să-i vadă deloc. înțelegeți dilema mea ? Am încercat să caut pe google sloganul ăsta cu „Bună, băieți!”, dar de data asta nu pot să zic că m-a ajutat foarte mult. Am dat de un volum de poezii patriotice din Primul Război Mondial, de Ella Wheeler Wilcox, intitulat Bună, băieți!, care însă nu mi s-a părut foarte relevant; am mai găsit expresia şi în gimnastica masculină de performanță: se pare că Jiună, băieți!” este denumirea colocvială a poziției stat în mâini cu picioarele desfăcute, în care ies în evidență testiculele gimnaştilor — ceea ce susține teoria mea cu personificarea părților anatomice, dar tot nu explică sensul cuvântului „băieți” în reclama la Wonderbra...

Musafira dădea semne de nerăbdare şi pentru o clipă i-a trecut prin minte că poate asta însemna că ea ştia şi dorea să-i împărtăşească răspunsul la dilema lui, adică o să fie nevoie să pretindă că o şi înţelege – dar din fericire atenţia tipei a fost distrasă de sosirea unei alte musafire, în mod evident o prietenă apropiată, pentru că a sărutat-o călduros pe amândoi obrajii. Astfel, conversaţia lor a luat sfârşit într-un mod foarte convenabil.

După aceea i-a mai expus unui muzicolog de la universitate teoria lui despre avantajul enorm de care se bucurau compozitorii americani de muzică uşoară. Foarte multe denumiri geografice americane sunt anapestice, datorită etimologiei spaniole sau amerindiene, accentul căzând astfel pe a treia silabă: Cali/brnia, Indiana, Massac/iusetts, Caro^na, San Francisco, sau iambice: Chicago, Atlanta, Missouri.

Ambele categorii se potrivesc foarte bine cu muzica ritmată. Denumirile geografice englezeşti sunt preponderent nemu-zicale – fie dactilice, ca Birmigham şi Mar. chester, fie trohaice, ca Brighton şi Leicester. Spre exemplificare, i-a fredonat muzicologului „La Birmigham dacă vii IO floare-n păr să ţii", iar apoi i-a oferit şi o imitaţie extraordinară a lui Frank Sinatra în J?rin Leicester, Leicester, un orăşel frumos IPrin Leicester, Leicester, să ne plimbăm pe jos". Ceilalţi musafiri au început să întoarcă spre ei priviri amuzate. Muzicologului, care la un moment dat păruse gata-gata să-l combată, această demonstraţie i-a luat complet piuitul.

Una peste alta, bărbatului i se pare că se descurcă de minune deocamdată, a reuşit să găsească subiecte potrivite pentru majoritatea musafirilor cu care a stat de vorbă. Expunerea pe tema J?oarte plat, Norfolk" a fost, trebuie să recunoască în sinea lui în timp ce-şi mai toarnă un pahar din sticla pitită în birou, un pic cam mult pentru doamna respectivă, şi poate că n-ar fi trebuit să se lase chiar atât de

luat de val numai pentru că o chema Norfolk – dar speră că tipa a fost impresionată de geniul explicațiilor lui. în acest moment, în birou intră soția lui, care închide uşa şi-i spune ceva.

— Ce?

Soția repetă, lent şi tare, şi bărbatul poate citi fără probleme pe buzele ei următoarea întrebare:

— Ce – Crezi – Că – Faci – Aici ?

Fred era furioasă. Foarte furioasă. S-a enervat şi mai tare când i-am spus că îmi umplu paharul cu nişte vin primit de la Richard de Crăciun şi s-a lansat într-o tiradă din care n-am prins decât: „băut prea mult... insulți musafirii... tu şi cu taică-tu... îmi distrugeți petrecerea...” Am ridicat mâinile ca s-o opresc.

— Fred, degeaba vorbeşti. N-aud nimic.

S-a oprit din urlat şi m-a întrebat ceva, am presupus că despre aparat.

— Mi s-au terminat amândouă bateriile odată, exact înainte să înceapă petrecerea. Nu ți-am mai zis, m-am gândit că şi-aşa ai destule pe cap.

A zis ceva din care am putut să citesc pe buze doar „baterii de rezervă”.

— Credeam că am destule, dar în sertar n-am găsit decât nişte baterii care nu se potrivesc.

Şi-a dat ochii peste cap.

— Le-am luat din greşeală, se poate întâmpla oricui.

A zis ceva de genul: „Care e sertarul ?”.

— Ăla, i-am zis arătând spre sertarul de sus al dulapului de metal în care-mi țin accesoriile pentru aparatul auditiv.

începeam să simt un gol în stomac. Dacă cumva nu căutasem bine, din cauza şocului că nu se potrivesc bateriile pe care eram atât de sigur că pot să le folosesc?

Fred a scos sertarul cu totul şi, dintr-o singură mişcare, i-a vărsat tot conținutul pe birou. A scotocit prin grămada

de broşuri, manuale cu instrucţiuni de folosire, săculeţe, cutii şi pungi de la aparate mai vechi, periuţe, bucăţele de material textil şi alte prostii pe care le folosesc la curăţat căştile, un aparat vechi şi stricat pe care îl luasem de la asigurări, cu furtunaşe şi bucăţele de plastic ieşind ca nişte maţe afară, baterii descărcate de diferite dimensiuni. Din toată mizeria asta, a scos o cutiuţă cu patru spaţii concave goale – şi două pline. Mi-a întins-o adresându-mi o întrebare care se încheia cu „de care-ţi trebuie?". Erau 312ZA, cu capacul şi biscuiţelul din plastic maro intacte.

— Da, am răspuns.

A aşteptat în linişte, privindu-mă cu dispreţ, până mi-am băgat bateriile în aparat, apoi până mi-am pus căştile în urechi. într-adevăr, bateriile erau bune. După aceea mi-a înşirat toate tâmpeniile pe care le făcusem. Băusem prea mult şi vorbisem prea tare – nu conversasem, ci perorasem în faţa tuturor nefericiţilor care avuseseră ghinionul să încerce să stea de vorbă cu mine, fără să-mi trag răsuflarea nici măcar un moment sau să le dau ocazia să spună ceva, despre subiecte care ori nu-i interesau, ori îi deranjau de-a dreptul. Se pare că doamna în costum mov nu lucra în publicitate, ci era directoarea şcolii primare unde merge Lena, şi femeia chiar suferise de curând o mastectomie şi purta sutien cu proteză – deci în nici un caz nu avea cum să guste joaca mea deconstructivistă pe subiectul Wonderbra; iar doamna Norfolk, una dintre cele mai bune cliente ale magazinului Decor, care era pe cale să comande draperii pentru toate camerele din casa de vacanţă pe care tocmai o cumpărase, fusese total nedumerită şi chiar uşor jignită de analiza minuţioasă a tuturor conotaţiilor negative ale numelui ei; dramaturgul de stânga, care era coleg cu Fred în comitetul director al teatrului Playhouse şi pe care Fred îl invitase de nenumărate ori la petreceri şi alte evenimente, iar azi era prima oară când în sfârşit dăduse curs unei

invitații, s-a întors cu spatele la toată lumea de când am discutat eu cu el şi nu mai vorbea decât cu prietena lui. Şi ce m-a apucat să cânt în sufragerie ? Nu era destul că tata dăduse concert în bucătărie, după ce fusese surprins făcând pipi în grădina de la intrare?

— Ce? Ce-a făcut tata?

A durat câteva ore să reconstitui toată povestea cu tata, asta după ce am vorbit şi cu el şi cu alți martori. Ieri Fred i-a spus că nu e nici o problemă dacă nu vrea să participe la petrecere, pentru că o să fie o grămadă de oameni pe care nu-i cunoaşte şi o să se servească mâncare tailandeză, care lui probabil că n-o să-i placă. Aşa că poate vrea să ia prânzul la el în cameră, friptură rece de curcan şi murături, şi, dacă vrea, putem să-i aducem un televizor în dormitor să-i țină de urât – nu e nici o problemă cu sonorul, poate să-l dea cât de tare vrea, că nu deranjează pe nimeni. Tata însă n-a înțeles aluzia şi azi-dimineață s-a dichisit cu mare atenție, îmbrăcându-se cu hainele lui cele mai bune: sacoul sport Harris, pantalonii de lână pură cu dungă perfectă, o cămaşă curată şi o cravată cu o singură pată micuță de mâncare. A coborât cu vreo jumătate de oră înainte de ora la care trebuia să înceapă petrecerea şi ne-a anunțat că iese să se plimbe. Asta era exact înainte să mi se termine bateriile. L-am întrebat pe unde voia să se plimbe şi mi-a zis că pe strada principală. L-am atenționat că magazinele erau închise, dar mi-a zis că e imposibil să nu fie deschis vreun chioşc de ziare – voia să-şi ia bilet la loto. Şi, dacă nu, oricum voia să ia o gură de aer. M-am gândit că n-avea ce să pățească şi l-am lăsat să plece. I-am rugat pe Anne şi Jim să țină ochii pe el când se întoarce şi, în caz că eu o să am treabă, să-i pună ei să mănânce. Trebuie să recunosc că am uitat cu totul de el în mijlocul crizei cu bateriile descărcate şi al falsei euforii conversaționale cu care încercam să-mi maschez panica.

Se pare c-a intrat într-un bar şi-a cerut o halbă de bere amară – ceva ce în Londra n-a mai făcut de ani de zile. E posibil să fi fost mânat spre acest răsfăţ excentric de un atavism al Crăciunurilor de altădată, probabil dinainte să se însoare, când toţi bărbaţii se duceau la bar cum se deschideau cârciumile de Boxing Day, ca să bea un pahar înainte să înceapă meciurile. S-ar putea, de asemenea, să fi jucat un rol însemnat în toată această întâmplare neobişnuită şi faptul că ştia că acasă n-aveam decât vin şi bere la cutie. După ce şi-a savurat prima halbă, a făcut însă imprudenţa să mai comande una. în drum spre casă, vezica a început să-i facă probleme. A ajuns aproape de casă încredinţat că nu mai poate să se ţină nici măcar până la uşa de la intrare, iar dacă printr-un miracol reuşea şi apoi găsea toaleta de la parter ocupată, n-avea nici o şansă să urce până la etaj fără să se scape pe el. Aşa că i-a venit ideea salvatoare să se strecoare după tufa de dafin de lângă poartă şi să se uşureze pe zidul dinspre stradă al grădinii. L-a văzut însă un musafir care a ajuns un pic mai târziu şi care, cum a intrat pe uşă, a anunţat că un vagabond făcea mizerie în tufele de la intrare. Cecilia a chemat-o pe Fred şi i-a sugerat să cheme poliţia, dar Anne le-a zis amândurora:

— O fi bunicul, n-o mai fi putut să se ţină.

L-a trimis pe Jim să-l aducă înăuntru, după care l-au dus la bucătărie unde, neştiind că deja băuse două halbe de bere, i-au pus un pahar de vin alb dulce şi l-au convins să încerce curry-ul tailandez – pe care, spre propria lui surpriză, l-a găsit foarte gustos şi din care a mâncat cu poftă. După ceva vreme, lui Anne şi Jim le-au luat locul Ben şi Maxine, care i-au mai pus un pahar de vin. Tata a început să se simtă bine şi a poftit-o pe Maxine la el pe genunchi, unde ea, foarte amabilă, s-a şi aşezat, până a rugat-o tata să se dea jos, că i-a amorţit piciorul. Le-a povestit cum a cântat el într-o formaţie de dans înainte de război şi cum odată a

făcut o înregistrare ca solist vocal pentru piesa Noaptea, stelele şi muzica – singura ca solist din viața lui – în formația lui Arthur Roseberry, care a compus şi muzica, şi versurile cântecului. Maxine i-a zis că i-ar face mare plăcere s-audă piesa, drept pentru care tata n-a mai aşteptat o a doua invitație şi i-a cântat-o. E ceea ce profesionişti ar numi o romanță; am melodia bine întipărită în minte, de atâtea milioane de ori cât am ascultat discul de vinii cu 78 de turații, pe care tata l-a copiat după aceea pe casetă. Mi-a făcut şi mie o copie, o am pe undeva. Noaptea, stelele şi muzica, Vraja nu-ştiu-cui... Se pare că a cântat-o de două ori chiar, fix în mijlocul bucătăriei, fără să încurce deloc versurile. Lumea din jur l-a aplaudat entuziast, după care tata s-a aşezat înapoi pe scaun cu un pârț formidabil din cauza mâncării tailandeze pe care tocmai o ingurgitase, la care s-a uitat prompt în spate şi a strigat „Taxi!" (ceea ce l-a făcut pe Ben să râdă atât de tare, că s-a înecat cu berea), după care a zis că e cam obosit şi că mai bine se duce să se întindă puțin. S-a ridicat să plece, spunându-le celorlalți că n-are nevoie de ajutor, şi bineînțeles că s-a împiedicat de prag şi a fost cât pe ce să cadă – noroc că tocmai atunci a apărut Cecilia cu o tavă de pahare murdare adunate de prin sufragerie şi tata s-a apucat de gâtul ei, trântindu-i, evident, tava pe jos. În final, l-au luat Jim şi Ben şi l-au dus în camera lui.

— Eu nu pe el îl învinovățesc, zise Fred. El e un om bătrân. Tu eşti cel care trebuia să aibă grijă de el. Tu eşti de vină pentru tot.

— Îmi pare rău, nu mi-am dat seama ce se întâmplă, în hărmălaia generală de la petrecere, n-auzisem nimic din toate astea.

S-a auzit un ciocănit la uşă, după care a apărut capul Marciei.

— Mamă, pleacă soții Jesop. Vrei să-ți iei la revedere de la ei?

— Deja? exclamă Fred. Se întoarse furioasă spre mine.

Vezi ce-ați făcut, tu şi taică-tu ? Fuge lumea din cauza voastră!

Şi o zbughi ca o vijelie pe lângă Marcia, care o urmă, însă nu înainte de a-mi arunca o privire duşmănoasă. Le-am urmat şi eu, cu paşi de melc.

Soții Jesop plecau de fapt pentru că mai erau invitați şi în altă parte şi şi-au cerut mii de scuze că nu mai puteau rămâne. Cei mai mulți musafiri îşi savurau încă budincile şi nu dădeau nici un semn c-ar vrea să plece. Majoritatea păreau să fi băut suficient cât să nu sesizeze un zdrăngănit de pahare la bucătărie. Dar Fred are o idee foarte precisă despre cum trebuie să se desfăşoare o petrecere: totul trebuie să fie elegant, exact aşa cum se cade. Tata şi cu mine îi stricaserăm petrecerea. După ce şi-a luat la revedere de la soții Jesop, s-a întors în sufragerie şi şi-a reluat îndatoririle de gazdă cu un zâmbet senin pe față. Mă uitam la ea dintr-un colț al holului, unde mă refugiasem, simțindu-mă ca un sac de gunoi, şi ştiam că de fapt îşi ascunde foarte bine enervarea şi că o să-mi ia mult timp s-o împac.

Cineva a sunat la uşă. Cine naiba mai venea la petrecere la ora asta?

— Deschid eu, am strigat, în caz că mai auzise şi altcineva soneria şi venea spre uşă.

Am deschis uşa şi am dat cu ochii de Alex Loom, care stătea în prag, îmbrăcată în haina ei neagră lucioasă şi cu o căciulă roşie haioasă pe cap, ținând în mână un buchet de flori învelite în celofan.

— Bună! îmi zâmbi. Presupun că te miri să mă vezi aici.

— Credeam că te duci în America de sărbători.

— Aşa aş fi vrut. Dar Heathrow e complet blocat de câteva zile. Am aşteptat două zile la aeroport, dar până la urmă a trebuit să mă las păgubaşă. Pot să intru? Am fost invitată la petrecere, să ştii.

— Petrecerea e pe terminate, am zis eu, sperând prosteşte că asta o s-o facă să nu mai vrea să intre.

— Cine e, dragule ? s-a auzit vocea lui Fred din spatele meu. Eram „dragule" doar ca să păstrăm aparenţele, nu că i-ar fi trecut supărarea. Alex! Las-o pe săraca fată să intre, pentru numele lui Dumnezeu! Hai, pofteşte ! S-a întâmplat ceva? Credeam că te duci acasă de Crăciun.

Alex i-a explicat că i se amânase zborul de câteva ori, iar în final fusese anulat. Nu mai era nici o altă cursă care s-o ducă în State la timp ca să prindă Crăciunul cu ai ei, aşa că în final s-a dat bătută. A luat autobuzul aeroportului spre oraş – probabil singurul mijloc de transport în comun care mai rămăsese în funcţiune – şi a ajuns înapoi la ea în apartament exact de Crăciun, spre seară.

— Aşa că m-am gândit că poate nu te superi dacă vin la petrecere până la urmă.

— Vai, se poate – ne face mare plăcere c-ai venit, nu, dragule? I-am răspuns dând din cap, afişând un zâmbet forţat. Dar de ce ai ajuns aşa de târziu?

— Am vrut să iau nişte flori, dar asta s-a dovedit a fi o misiune mult mai dificilă decât credeam, zise Alex întinzându-i buchetul lui Fred. Nu sunt obişnuită cu Boxing Day în Anglia, nu ştiam că toate magazinele sunt închise. A trebuit să mă plimb cu un taxi prin tot oraşul până am găsit o florărie deschisă, la poarta unui cimitir.

— Mersi mult, dar chiar nu trebuia să te deranjezi! Sunt superbe, îi zise Fred.

— Florăria de lângă care cimitir era deschisă?

— Habar n-am cum se numeşte.

— Lasă fata în pace cu întrebările tale prosteşti, dragule. Mai bine pune-i haina în cuier. Mi-a trântit haina lucioasă de mătase în braţe, după care a luat-o pe Alex în sufragerie.

— Hai mai bine să mănânci ceva, draga mea. Mai e o grămadă de mâncare.

Şi mie mi-era foame, nu ronţăisem decât câteva alune de când începuse petrecerea, dar fusesem prea ocupat să vorbesc ca să mai şi mănânc. Aşa că am pus haina lui Alex în cuier, după care m-am dus şi eu în sufragerie. Alex, cu un pahar de vin alb în mână, era deja în centrul atenţiei unui mic grup de musafiri care îi ascultau vrăjiţi poveştile de groază de pe Heathrow: cozi imense care se întindeau pe zeci de metri în afara terminalelor, oameni dormind pe valize, părinţi disperaţi cu copii mici care plângeau... Bineînţeles că lumea văzuse toate astea la ştiri, dar nimic nu se compară cu o mărturie de la faţa locului, când e vorba de orori; se vedea pe feţele lor ce fericiţi sunt că nu li s-au întâmplat lor toate astea. Fred i-a adus lui Alex o farfurie aburindă în care pusese curry tailandez de pui, după care s-a aşezat şi ea să asculte. M-am dus şi mi-am luat singur de mâncare.

Nu sunt convins că Alex chiar s-a plimbat cu taxiul după flori. Dacă spune adevărul, că le-a luat de la cimitir, nu cred că le-a cumpărat, ci mai degrabă le-a şterpelit direct de pe vreun mormânt – poate chiar din cimitirul de lângă noi, e unul chiar în capătul străzii. Cred că a venit târziu pentru că aşa a vrut. Fiindcă a venit ultima, era destul de logic să şi plece ultima. Şi chiar a stat mult după ce au plecat ceilalţi musafiri, oferindu-se în final să ajute şi la curăţenie. După ce au pus paharele şi farfuriile la spălat, Fred a invitat-o să mai stea la un ceai, iar Alex a acceptat bucuroasă. Spre enervarea mea, până spre seară Alex era deja ca la ea acasă şi vorbea foarte degajat cu toţi membrii familiei, adresân-du-li-se tuturor pe numele mic. Trebuie să recunosc însă că am

admirat-o pentru abilitatea conversațională şi gama largă de subiecte pe care le-a abordat: a vorbit despre fiscalitate cu Giles, despre copii cu Nicola, despre piața imobiliară cu Ben şi Jim, despre cosmetice cu Maxine. A reuşit chiar să-l vrăjească pe Ben fără s-o facă geloasă pe Maxine; Marcia, singura care ar fi opus ceva rezistență, plecase acasă cu Peter şi copiii aproape imediat după prânz. Anne a fost singura din familie la care am sesizat o uşoară suspiciune în ceea ce o priveşte pe Alex.

într-un final, s-a ridicat şi a spus că ar fi timpul să plece acasă, întrebând dacă poate să cheme un taxi.

— Ce să mai arunci banii pe taxi, dragă, nici nu încape vorbă! Şi, oricum, nu prea ai şanse să prinzi un taxi de Boxing Day. Te repede Desmond – nu, dragule ? Şi până să apuc eu să zic ceva, adăugă fără nici o fluturare de zâmbet pe față: Sau eşti prea beat?

— Nu sunt beat deloc, am răspuns eu țâfnos.

Trecuseră deja trei ore de la ultimul pahar de Savigny-les-Beaune şi mă simțeam cu mintea foarte limpede – chiar dacă testul cu fiola ar fi zis altceva... Ben a spus că ar fi dus-o cu multă plăcere, dar el cu siguranță era praf. Iar Giles urcase deja cu Nicola să-i facă baie bebeluşului. Aşa că am fost obligat să mă ofer, ca să nu trebuiască s-o ducă Fred.

— Mă rog, dacă eşti sigur că poți... consimți Fred, fără să-şi înmoaie deloc glasul.

Şi aşa m-am trezit singur cu Alex. Pentru cineva care tocmai petrecuse două zile pe aeroport, făcând tot posibilul să ajungă la familia ei de Crăciun, era într-o formă de zile mari. Trăncănea întruna, veselă nevoie mare, turuind despre ce petrecere reuşită şi ce familie superbă aveam. Eu am tăcut aproape tot drumul. Când am parcat în spatele blocului ei, la Wharfside Court, a zis:

— Nu m-ai întrebat cum merge lucrarea.

— Cum merge?

— Foarte bine. Tocmai am făcut o descoperire interesantă : în toate biletele de adio pe care le-am adunat apare foarte rar cuvântul „sinucidere”. Apare în mai puțin de doi la sută dintre ele. în câteva procente autorul afirmă că vrea „să se omoare”. Cam în jumătate din biletele pe care le am, autorii anunță că „o să moară” sau că „vor să moară”. În restul, autorii fac pe ei şi-şi anunță sinuciderea prin expresii de genul „îmi iau la revedere” sau „n-o să-ți mai fiu o povară”. Unii folosesc chiar eufemisme de genul „eu o să iau trenul şi o să plec acum”. Dar oamenii nu spun aproape deloc că o să se sinucidă. Ce părere ai de chestia asta?

— Mi-aduce aminte de ceva ce a spus Borges: într-o ghicitoare despre şah, singurul cuvânt pe care n-ai voie să-l foloseşti e şah.

— Mortal! O să-mi prindă bine ideea. Dar ce părere ai tu ?

M-am gândit un moment, apoi am zis:

— Poate că, într-un moment atât de încărcat de emoție, cuvântul „sinucidere” e prea impersonal şi distant, preaştiințific – mai ales în combinație cu „a comite”, care sună foarte oficial. Nu putem spune „o să suicid”[38]. „Suicid” există doar ca substantiv, şi încă unul de etimologie latină, deci nu foarte folosit de oamenii mai simpli. „A muri” e un verb simplu, elementar, care se potriveşte mult mai bine cu fondul anglo-saxon al limbii engleze şi care are probabil un cores-pondent în toate limbile pământului. E ceva ce defineşte însăşi condiția umană. „Suicid” înseamă la origine

---

[38] *Limba română are, datorită fondului preponderent latin, atât verbul „a se sinucide”, cât şi substantivul „sinucidere”. În fondul lexical al limbii engleze, de sorginte germanică, suicide n-a pătruns însă decât ca substantiv şi se foloseşte exclusiv în colocație cu to commit; astfel, „a se sinucide” se traduce în limba engleză prin to commit suicide.*

ceva marginal, deviant, aberant. Poate de asta e folosit mai puțin.

— Uau, super! Eşti foarte tare, Desmond. Pot să folosesc ideea asta în lucrare?

încercam să mă decid dacă să-i spun „Cred c-o s-o foloseşti oricum”, când a adăugat:

— Cu o notă de subsol, desigur.

— De fapt, aş prefera ca ajutorul pe care ți-l dau să rămână între noi.

— Bine. Dacă aşa vrei tu, aşa am să fac, zise ea veselă.

Am avut din nou senzația că, deşi nu-mi dădusem acordul pentru nici un fel de colaborare, iar spusesem ceva care făcea posibilă continuarea acestei situații.

— Vrei să urci la o cafea?

— Nu.

— Atunci, mersi că m-ai adus. Şi că m-ați invitat la petrecere.

S-a aplecat înspre mine şi m-a pupat pe obraz. Cu o mână pe piciorul meu şi buzele lipite de ureche, m-a întrebat:

— Sigur nu urci ?

— Nu, mersi.

S-a strecurat repede afară şi a traversat parcarea, învăluită în haina ei neagră şi lucioasă. Când a ajuns la colțul blocului, mi-a făcut cu mâna şi a dispărut. Am petrecut-o cu privirea până a dat colțul, gândindu-mă ce s-ar fi întâmplat dacă i-aş fi acceptat invitația.

15

27 decembrie. Azi-dimineață tata nu era prea în formă. A dormit prost – zice că s-a trezit de cinci ori să facă „numărul 1”. „Numărul 2” pare să fie puțin blocat.

— De la curry cred că m-am constipat, să ştii, i s-a confesat Ceciliei la cafea.

Eram la masa din bucătărie – în restul casei Fred curăţase petele de vin şi curry de pe covoare cu o soluţie specială şi nimeni n-avea voie să pună piciorul în celelalte camere până nu se uscau petele. Toată casa arăta ca un câmp minat: fiecare pată era marcată cu un pătrăţel de hârtie igienică.

— Ar fi trebuit să păţesc exact problema ailaltă, nu? continuă tata.

— Chiar nu mă pricep, domnule Bates, i-a răspuns Cecilia ştergându-se ostentativ la gură cu un şerveţel, doar-doar tata o să se prindă: avea o mustaţă de spumă albă de la cappuccinoul pe care i-l făcuse Fred.

— Tată, şterge-te la gură, i-am zis, mimând în acelaşi timp ce trebuia să facă.

— Ce? A, bine. Drăguţă cafea, Winifred, dar să ştii că mi-a intrat spumă în nas.

A scos din buzunar o batistoaie mototolită şi nu prea curată cu care s-a şters la gură, după care şi-a suflat zgomo-tos nasul.

— îmi trebuie un pic de parafină lichidă. Ai ? o întrebă pe Fred.

— Păi mai există şi altfel de parafină? zise Fred. Da, cred c-avem prin seră.

— Unde ? Aoleu, nu parafină de-aia roz pentru sobe, aia m-ar termina de tot! Parafină de la farmacie, drăguţă – cel mai bun leac pentru constipaţie.

— A... făcu Fred.

— Luăm când ieşim azi după-masă, tată, am intervenit eu, în speranţa că o să înceteze discuţia pe subiectul ăsta.

— Păi unde mergem?

— La Blydale. Ţii minte că ţi-am arătat broşura de la ei ultima oară când am luat prânzul împreună.

S-a întunecat la față.

— Eu nu mă mut în nici o casă de bătrâni.

— Dar ai promis că vii să te uiți. Avem programată o vizită la ora trei.

Ne-am ciondănit o vreme, după care Fred şi maică-sa mi-au sărit drăguțe în ajutor, înşirându-i avantajele caselor de bătrâni, deşi sunt sigur că nici una dintre ele nu era încântată de ideea de a-l avea pe tata în apropiere.

— Bine, vin să mă uit, a zis el într-un final. Dar să ştii că ne pierdem vremea.

N-a scos o vorbă în timpul turului pe care ni l-a oferit directoarea casei Blydale. Avea un aer de detaşare sardonică şi a mers tot timpul la doi paşi în urma noastră, lăsându-mă pe mine să întreb despre tot ce trebuia, fără să manifeste nici un fel de interes față de ce ne povestea doamna Wilson. E o femeie drăguță, între două vârste, în mod evident obişnuită cu bătrânii dificili. N-aveau nici un loc liber, dar obținuse permisiunea unui rezident să aruncăm o privire în camera lui cât îşi lua el ceaiul în sala mare. Doamna Wilson a descuiat şi a intrat prima, iar eu m-am întors din pragul uşii să-l chem pe tata, care se prefăcea interesat nevoie mare de o acuarelă de pe peretele din hol. Deşi era mai mică decât părea în broşură, camera era curată şi îngrijită. Avea o canapea extensibilă cu multe perne, un fotoliu, un şifonier în perete, un dulap cu sertare mari, o măsuță de cafea cu un singur scaun cu spătar şi un televizor într-un colț al camerei.

— Drăguț – nu, tată ?

Tata şi-a tras nasul şi n-a zis nimic.

Doamna Wilson ne-a poftit să vedem baia.

— N-are cadă, să ştiți. Numai cabină de duş. Şi veceu, normal.

— Adică nu e cadă ? a zis tata, acesta fiind primul detaliu care l-a făcut să rupă tăcerea.

— Noi suntem de părere că duşurile sunt mai sigure. E şi o balustradă de care puteți să vă țineți şi un scaun pliant, dacă vreți să stați jos în timp ce vă spălați.

Tata clătină din cap:

— Un duş nu e totuna cu o baie adevărată.

La bătrânețe, tata a revenit la ritualul băii săptămânale din vremea copilăriei lui – un eveniment epic care durează câteva ore în loc de câteva minute, producând tone de abur şi condens în baie.

— Avem o singură baie cu cadă, sus. E lift de scară până acolo. Dar e mai mult pentru cei în scaune cu rotile...

— încă n-am ajuns în scaun cu rotile, a spus tata, iar doamna Wilson i-a zâmbit şi a spus că observă lucrul acesta.

Ne-am dus după aceea să ne uităm la sufragerie, unde două femei în salopete albastre puneau masa de seară. Am trecut mai departe în camera de zi, unde cineva umbla cu un cărucior de servit şi le oferea ceai şi biscuiți rezidenților, care stăteau țepeni pe nişte scaune cu spătar înalt. Unii purtau conversații, dar cei mai mulți stăteau singuri, pierduți în... ce? Gânduri? Amintiri? Griji? Sau pierduți, pur şi simplu ? Când am intrat, în priviri li s-a aprins o scânteie de curiozitate, care s-a stins însă în mai puțin de o clipă. Am băgat de seamă că pe perete era un avizier, pe care erau afişate orele de whist, bingo şi gimnastică.

— Deci cum vi se pare Blydale, domnule Bates ? îl întrebă doamna Wilson pe tata când am revenit la ea în birou.

— Cred că e un loc foarte drăguț, răspunse el, după care făcu o pauză, menită parcă să-mi aducă pe față un zâmbet de satisfacție. Pentru oameni care nu mai au casă.

— Oh, mulți dintre cei de aici aveau case foarte frumoase înainte să vină la noi, zise ea. Dar cu toții ajungem la o

vârstă la care îngrijirea unei locuințe ne solicită mult prea mult.

— Eu n-am ajuns încă la vârsta aceea, îi răspunse el, după care se întoarse spre mine: Mergem, fiule ?

În drum spre ieşire, mi-am cerut scuze pentru acreala tatei.

— Nu vă faceți probleme, îmi zise doamna Wilson, e normal ca oamenilor să nu le placă ideea de a nu mai trăi în casa lor.

Am întrebat-o dacă e posibil să-l înscriu pe tata pe o listă de aşteptare.

— N-avem o listă de aşteptare, e suficient doar să mă anunțați dacă se răzgândeşte. Se eliberează locuri destul de des pe aici.

într-un fel, îl înțelegeam. Blydale House e un loc decent, curat, luminos şi bine administrat – dar cât am stat în camera aia de zi nu voiam decât să ies mai repede, iar dormitorul în care ne-am aruncat o scurtă privire, deşi era foarte drăguț" mobilat, mi s-a părut că semăna mai mult cu o celulă decât cu o casă. Dar, cum i-am spus şi lui în drum spre casă (ne-am oprit la farmacie să-i luăm lui parafină lichidă şi mie baterii), faptul că era aproape de noi însemna că nu era obligat să stea închis acolo tot timpul – era simplu să se urce într-un autobuz şi să vină pe la noi, dacă voia.

— Vi s-ar acri de mine, a spus, cu o sinceritate care m-a luat prin surprindere.

Are dreptate, fireşte. Mă simt uşurat şi în acelaşi timp vinovat că nu vrea să se mute la Blydale imediat. Am simțit aceeaşi reacție şi din partea lui Fred şi a Ceciliei, când le-am povestit cum a fost vizita. Ceea ce nu ne-a împiedicat însă pe nici unul dintre noi să-l acuzăm pe tata de încăpățânare şi nerecunoştința, după ce cu atâta altruism ne-am luptat să-l convingem să se mute.

— Nu faci decât să amâni inevitabilul, Harry, i-a spus Fred. Dacă nu vrei să te muți într-o casă de bătrâni aproape de noi, va trebui să te muți într-una din Londra până la urmă.

— Nu văd de ce trebuie să mă mut, aici sau la Londra, i-a răspuns tata morocănos.

— Pentru că nu mai faci față, tată, i-am zis. Te pui tot timpul în pericol. Nu vrei nici măcar să porți o alarmă de urgență.

— O alarmă de urgență ? Ce-i aia ?

— Ştii ce e, tată, ți-am explicat. E o chestie pe care o porți la gât.

— A, n-am eu nevoie de aia. Dac-o apăs din greşeală, mă pot trezi cu poliția sau pompierii peste mine în mijlocul nopții.

— Dacă ați merge la o casă de bătrâni, n-ar mai fi nevoie s-o purtați, domnule Bates, i-a spus Cecilia, care locuieşte într-un apartament de fițe, cu facilități speciale pentru persoane în vârstă, în Cheltenham. în apartamentul meu sunt butoane în fiecare cameră şi pot să apăs pe oricare, dacă vreau să vină administratorul.

Tata schimbă direcția discuției pe terenul lui preferat:

— Şi cât ar costa să stau acolo ?

— Nu mai țin minte exact, am ocolit eu răspunsul. Destul de mult, dar nu peste posibilitățile tale – şi, oricum, dacă e nevoie...

— Două sute şaptezeci şi cinci de lire pe săptămână, Harry, a intervenit Fred.

— Cât ? De unde să scot eu atâția bani ?

— E foarte simplu. Vinzi casa – cu prețurile de pe piața imobiliară a Londrei, poți să scoți pe ea cât îți trebuie până...

Fred a ezitat, aşa că a terminat tata propoziția în locul ei.

— Până mor, vrei să spui ? Nici n-aş mai trăi mult, dacă m-aş muta într-un loc ca ăla, îți zic eu. Şi atunci v-ar rămâne vouă toată averea.

— Of, pentru numele lui Dumnezeu, Harry! a spus Fred. Nu fi ridicol!

— Pot să vă asigur că eu, una, n-am nici o nevoie, domnule Bates, a intervenit Cecilia. Răposatul meu soț mi-a lăsat tot ce-mi trebuie.

— Bag mâna-n foc că da, a mormăit tata sumbru.

Când am rămas singur cu Fred, i-am spus că mi s-a părut foarte dură şi că l-a speriat pe tata când i-a spus cât costă să stea la Blydale.

— N-are nici un rost să ne ascundem după deget, mi-a zis ea. Trebuie să privească lucrurile obiectiv. Dacă l-ar lua la o casă de bătrâni de stat, i-ar confisca locuința ca s-acopere cheltuielile.

— Chiar l-ai speriat, acum nu mai vrea s-audă de nici o casă de bătrâni. Poate că asta ai şi vrut, de fapt.

A fost o răutate din partea mea să-i zic asta. Ce m-a apucat? Habar n-am. Poate acumulasem prea multă acreală în perioada Crăciunului.

— Nu-mi vine să cred că poți să gândeşti aşa ceva şi să mi-o mai şi spui, a zis Fred. Am încercat întotdeauna să-l fac pe tatăl tău să se simtă bine la noi, chiar dacă nu mă dau în vânt după buletinele de ştiri despre vezica şi stomacul lui. Şi mama la fel.

— Cred că ar fi mai bine să-l duc înapoi la Londra mâine.

— Cum vrei. Numai nu-mi spune că e din cauza mea.

Când i-am zis tatei că poate ar fi bine să-l duc înapoi la Londra mâine, pentru că între Crăciun şi Anul Nou nu e aşa de aglomerat pe Ml, n-a opus nici o rezistență.

— Cum spui tu, fiule. Cum ți-e ție mai uşor.

Tot restul zilei a umblat prin casă cu un aer de martir, ca o victimă care nu vrea să se plângă. Poate simțise ceva din

tensiunea dintre mine şi Fred şi a înțeles, printr-un soi de intuiție, că are legătură cu el. Una peste alta, a fost o seară încordată şi nu foarte plăcută. La cină n-a vorbit deloc, iar după aceea a refuzat căştile mele ca să se uite la televizor fără să deranjeze (noi, ceilalți, voiam să citim), preferând să asculte radioul la cască, întins într-un fotoliu, cu ochii închişi.

— Poți să-l opreşti? mi-a spus Fred enervată, ridicân-du-şi privirile din carte.

— Ce ? am întrebat-o.

A oftat şi şi-a dat ochii peste cap.

— Of, tu nu-l auzi, normal. Tu auzi, mamă ?

Cecilia, care citea ziarul nostru, The Guardian, şi-l compara atentă şi sceptică cu Telegraph-ul ei, zise:

— Ce s-aud, dragă ?

— Dumnezeu să m-ajute s-o scot la capăt! Am rămas singura persoană din casa asta care mai aude bine ? Radioul ăla face un zgomot care mă calcă pe nervi!

— Vine de la căşti, probabil c-a dat volumul prea tare. îi zic să-l dea mai încet, am spus eu.

— Nu, lasă, sunt sigură că tot o să se audă. Mă mut în dormitor. Stai tu cu el şi cu mama până se duc la culcare.

— Eu nu mai stau mult, i-a zis Cecilia lui Fred, apoi s-a întors către mine: Răposatul meu soț a auzit perfect până în ultimul ceas. Eu trebuie să recunosc că nu mai aud cum auzeam odată.

— Dar te descurci foarte bine, pentru vârsta ta. Nici n-ai idee ce norocoasă eşti.

— Da, e adevărat că până acum n-am avut nevoie să mă rog la Sfântul Francisc de Sales, a zis ea cu o uşoară mândrie în glas. Ştii că el e sfântul protector al surzilor?

I-am mărturisit că nu ştiam.

— Era şi el surd? am întrebat-o.

— Nu, dar a spovedit un surd, ca să poată primi împărtăşania. Presupun c-a inventat un soi de limbaj prin semne. Dacă ai fi catolic, ai putea să te rogi la sfântul Francisc de Sales, Desmond.

Avea un zâmbet uşor maliţios pe buze când mi-a zis asta. Ce-i mai place să se ia de lipsa mea de dumnezeire din când în când.

— Adică să-l rog să mă facă bine?

— S-au mai întâmplat din astea. Cu toate că ştii, desigur, că nu sfinţii fac minunile – deşi mulţi cred asta.

— Ei doar transmit rugămintea ta mai departe, lui Dumnezeu, nu? am întrebat eu, aducându-mi aminte de prelegerea despre rugăciunea ca rugăminte.

— Ei intervin pentru tine pe lângă Dumnezeu, m-a corectat Cecilia.

— Şi atunci, de ce să te mai rogi la ei, când poţi să te rogi direct la Dumnezeu?

Cecilia s-a gândit un moment, ca şi cum nu i-ar fi trecut niciodată prin minte întrebarea asta.

— Poate pentru că suntem timizi şi ne e ruşine să-l deranjăm direct pe Dumnezeu cu problemele noastre. E mai uşor să ceri ceva printr-un sfânt sau prin Sfânta Fecioară.

— Asta mă face să-mi imaginez raiul ca pe curtea unui rege în perioada Renaşterii, am zis eu. Dumnezeu stă pe tron, iar sfinţii roiesc în jurul lui ca nişte scutieri, cu mâinile pline de petiţii. Cecilia zâmbi.

— Nu te opreşte nimeni să te rogi direct la Dumnezeu. Domnul nostru i-a vindecat pe mulţi surzi când era pe pământ.

— Numai că erau surzi lemn, nu ? Şi muţi, majoritatea.

— Deci mai ţii minte Noul Testament, a zis Cecilia dând aprobator din cap.

— E de la sine înţeles că e un miracol extraordinar să faci un surd să audă sau un mut să vorbească, am spus. Auzul

deficitar e însă un handicap mult mai puțin spectaculos – nu prea merită să deranjezi un sfânt pentru atâta lucru, ca să nu mai zic de Dumnezeu.

— Ai putea să te rogi pentru răbdare şi putere ca să-ți poți duce crucea, a zis Cecilia.

— Fred s-a rugat exact pentru asta acum câteva momente, dar nu mi s-a părut c-a funcționat. Cecilia părea nedumerită, aşa că i-am explicat: A zis JDumnezeu să m-ajute s-o scot la capăt" şi după aia s-a dus la culcare.

— A, aia n-a fost o rugăciune adevărată. Winifred n-a văzut niciodată virtutea în răbdare. S-a născut nerăbdătoare – a fost cel mai scurt travaliu din cele patru pe care le-am avut.

Conversația asta a fost cea mai interesantă conversație pe care am avut-o vreodată cu soacra mea. între timp tata s-a trezit, s-a întins, şi-a închis radioul şi a ieşit, fără o vorbă sau o privire. Am presupus că avea nevoie la toaletă, dar când m-am dus după el, am văzut că de fapt plecase la culcare.

28 decembrie. Azi l-am dus pe tata acasă. De dimineață era mult mai binedispus decât ieri. De bună seamă, parafina pe care a băut-o aseară şi-a făcut efectul.

— A ieşit, mi-a şoptit teatral la micul dejun, destul de tare ca Cecilia să trebuiască să pretindă că n-a auzit.

La zece era gata de plecare. Fred, simțindu-se probabil un pic vinovată că l-a luat tare ieri, i-a făcut un pachet pentru acasă: felii de piept de curcan, şuncă, bulete de brânză, prăjituri de Crăciun, mere şi portocale învelite în foiță de staniol. I-a mulțumit călduros şi a pupat-o pe obraz :

— Mersi pentru tot, drăguța mea.

Apoi s-a întors spre soacră-mea şi i-a strâns mâna.

— Pa, Celia.

— La revedere, domnule Bates. Drum bun şi s-aveți un An Nou fericit.

— A, da, la mulți ani, Harry! i-a urat şi Fred.

Tata s-a strâmbat:

— Mă rog, eu mă culc de Anul Nou. Pentru mine nu prea mai înseamnă nimic, s-au dus vremurile alea. Acuma, o săptămână bună e tot ce mai pot să îmi doresc. Ei, pe vremea când mergeam în strada Archer, îşi continuă el firul în maşină, şi toboşar ciung să fi fost ori saxofonist surd, tot făceai rost de un chef la care să cânți de Anul Nou – şi încă plătit dublu. Ne arvuneau oamenii cu luni de zile înainte. Ehei, s-au dus timpurile alea. După care bineînțeles că a dat-o pentru a nu ştiu câta oară în lamentări de genul „ce bine era în vremurile când la petreceri oamenii dansau pe muzică live". Când am intrat pe autostradă a tăcut şi am crezut că a ațipit. Dar m-am trezit deodată că mă întreabă: Şi unde-a plecat tipul de aseară?

— Care tip, tată?

— Ăla din salon, care stătea de vorbă cu Celia.

— Ăla eram eu, tată. Noi doi eram singurii bărbați din salon aseară.

— Nu, mai era un tip. Nu i-am zis noapte bună pentru că nu mai țineam minte cum îl cheamă. Am vrut să mă scuz azi-dimineață, dar nu l-am mai văzut pe acolo.

Mi-a înghețat sângele-n vine, dar am decis să nu zic nimic deocamdată.

Drumul n-a fost prea rău. De data asta nu mai uitasem să-mi iau măsuri de prevenire – îi pusesem tatei sub scaun o sticlă de vin cu gura largă, din acelea în care se serveşte vinul la restaurant, însă n-a avut nevoie. Ne-am oprit de trei ori, la intervale bine calculate, şi am ajuns în Lime Avenue pe la trei după-amiaza, când soarele de iarnă începea deja să coboare. Casa, cu toate draperiile trase, părea mai întunecată şi mai mohorâtă ca oricând, şi inima mi s-a

strâns la gândul că trebuie să-l las singur în locul ăsta deprimant, chiar dacă era alegerea lui. Singurul lucru care îmblânzea cumva atmosfera era temperatura, care era destul de plăcută.

— Doamne, l-am uitat deschis pe ăsta, a spus tata de cum a intrat, punând mâna pe caloriferul din hol. Puteam să bag mâna-n foc că l-am închis!

Chiar îl închisese, de fapt, dar îl deschisesem eu iarăşi, exact înainte să ieşim pe uşă.

Când am intrat în bucătărie şi am dat de muşamaua aia lipicioasă şi de masa cu blatul crăpat, iar apoi, în sufragerie, de covorul ăla tocit şi de scaunele desfundate, am avut senzația că suntem într-un decor pentru o piesă de-a lui Pinter.

— Nu ți-ar plăcea mai mult să stai în casa aia curată şi luminoasă pe care am vizitat-o noi ieri? Şi să nu mai trebuiască să-ți faci singur de mâncare?

— Nu. Mă bucur c-am ajuns acasă. Şi am şi tot potolul ăla nemaipomenit de la nevastă-ta.

Mai luasem şi lapte şi pâine de la o benzinărie de pe autostradă, aşa că pentru moment chiar avea provizii suficiente. Am băut o ceaşcă de ceai cu el şi apoi mi-am luat rămas-bun.

Am mers tot drumul înapoi cu radioul la maximum, Jazz FM prin Londra şi, după ce am intrat pe autostradă, BBC4 şi Classic FM. M-am oprit o singură dată, să mănânc ceva de prânz şi să trag un pui de somn scurt, în maşină. Am ajuns acasă pe la nouă şi jumătate. Fred a ieşit din sufragerie când m-a auzit în hol şi mi-a zis ceva, dar n-am auzit ce anume. Era serioasă, pe față nu i se întrevedea nici măcar o fluturare de zâmbet.

— Ce? Un moment.

Mi-am pus aparatul.

— A sunat tatăl tău, de mai multe ori. Nu înțeleg despre ce vorbeşte, dar e foarte agitat.

M-am dus imediat la mine în birou şi l-am sunat. A răspuns imediat, de parcă aşteptase lipit de telefon.

— Alo, cine e la telefon ? a țipat din cale-afară de nervos.

— Sunt Desmond, tată. S-a întâmplat ceva ?

— Dacă s-a întâmplat ceva?! Mie să-mi spui ce se întâmplă ! Tipul ăla m-a adus până aici şi m-a lăsat de izbelişte fără să zică măcar la revedere!

— Tipul ăla eram eu, tată. Ții minte c-am băut un ceai cu tine până să plec?

— Cum adică erai tu ? Eu vorbesc de tipul ăla din nord, ăla cu casa aia mare, cu patru băi şi draperii care se închid şi se deschid singure, ca la cinema. Şi-o nevastă fițoasă – Fred, auzi ce nume – şi o grămadă de neamuri. M-a adus acasă cu maşina şi n-a scos aproape nici o vorbă tot drumul.

— Eu eram, tată. Eu stau în nord şi am o casă mare şi o nevastă pe nume Fred. E prescurtarea de la Winifred. Ți-a dat nişte friptură de curcan şi nişte şuncă să le iei acasă.

— Da, mi-a dat, zise el după o scurtă pauză. Tocmai ce-am mâncat un pic din ele, după ce-am băut ceaiul. Deci tu erai.

— Da.

— Atunci ce-i cu mine?

— Nu-i nimic. Ai fost plecat câteva zile de acasă şi eşti puțin confuz, atâta tot. Nu trebuie să-ți faci prea multe griji.

Eu însă, da.

29 decembrie. Azi a plecat Cecilia. Am condus-o la gară şi am urcat-o în trenul de Durham. S-a dus la băiatul ei cel mare şi la nevastă-sa – de Crăciun vine la noi, iar de Anul Nou se duce de obicei la ei. Aşadar am rămas singur cu Fred şi mă gândeam cu plăcere că în sfârşit o să avem şi noi un weekend linişţit – de obicei de Anul Nou mergem pentru

câteva ore de socializare de-a surda la o petrecere în vecini, dar ne ducem târziu şi ne retragem imediat după îmbrăţişările obligatorii şi cântatul de la miezul nopţii –, numai că anul ăsta Jakki şi Lionel ne-au invitat de Revelion într-un loc numit Gladeworld. Se pare că e o staţiune destul de fiţoasă, în mijlocul unei păduri, la vreo sută de kilometri de noi, unde ei plănuiau iniţial să meargă cu fratele lui Lionel şi cu soţia lui, dar pe fratele lui Lionel îl secerase o bronşită şi zăcea la pat cu febră, aşa că a trebuit să se retragă chiar acum, în ultima clipă; şi aşa se face că Jakki a întrebat-o pe Fred dacă n-am vrea să mergem noi în locul lor. Iată cum mi-a redat Fred descrierea pe care i-o făcuse Jakki:

— Se stă în nişte căbănuţe mici, pierdute printre copaci. Zice că sunt dotate cu tot ce trebuie, iar ei au rezervat o cabană cu condiţii de lux. Fiecare cameră are baie proprie. Putem să ne-aducem provizii de-acasă sau să mâncăm la restaurant. Au piscină acoperită, cică e o cupolă mare de plastic, iar piscina are valuri şi curenţi şi palmieri de jur împrejur. E şi-un centru balnear, şi sală de sport, şi tot felul de facilităţi. Nu se intră cu maşina – o laşi în parcare. Toată lumea merge pe jos sau cu bicicleta.

— Sună cumplit.

— Mie mi se pare că sună foarte bine, zise Fred. Jakki zice că e un loc foarte căutat, trebuie să faci rezervare cu luni de zile înainte. E foarte drăguţ din partea ei şi a lui Lionel că s-au gândit să ne întrebe.

— Şi trebuie să plătim ?

— Normal că va trebui să ne plătim partea.

Am întrebat-o cât şi mi-a spus o sumă care mi s-a părut niţel cam prea piperată.

— La banii ăştia, mai mult le facem noi un serviciu lor sau fratelui lui Lionel.

Fred a ignorat iritată comentariul meu, clătinând dezgustată din cap:

— Te plîngi mereu că nu poți să suferi Anul Nou, că ți se pare aproape la fel de neplăcut precum Crăciunul. Ți se oferă ocazia să faci ceva diferit de Anul Nou: puțin sport, puțin aer curat, multă odihnă. Ne-ar prinde bine amândurora.

— închiși în casă trei zile, cu Jakki şi Lionel ?

— Jakki e prietena mea, iar Lionel e un tip foarte agreabil. Şi nu trebuie să stăm tot timpul cu ei, dacă nu vrem. Şi nu sunt decât două zile pline. Şi, oricum, încheie Fred, dacă chiar nu vrei, eu pot să mă duc şi fără tine.

Mi-am dat seama că va trebui să cedez, pentru că nu puteam să risc o a treia ceartă cu Fred în numai o săptămână. Aşa că am destins atmosfera cu o glumă.

— De unde ştii că nu şi-au propus cumva una din serile lor tematice? Noaptea schimbului de neveste, de exemplu.

Cu chei de maşină trase la sorți dintr-un castron şi filme porno la televizor.

Fred râse cu poftă.

— O găseşti atrăgătoare pe Jakki, dragule ?

— Absolut deloc!

— Nici eu pe Lionel. Oricum, n-ar fi prea multe chei de maşină în castron – s-ar putea să mă nimereşti pe mine.

— Sau pe Lionel, am zis.

— Deci vii ? chicoti ea.

— Presupun c-aş face mai bine să vin, am zis. Altfel, cine ştie dacă n-o să-ți propună o noapte în trei.

— Bine, atunci mă duc să-i spun lui Jakki că eşti de acord – dar n-o să-i spun şi de ce.

Şi-a plecat binedispusă să-i dea telefon lui Jakki.

S-ar putea să mă nimereşti pe mine. Vorbele ei mi-au rămas întipărite-n minte. Poate că Gladework o să fie un pas bun spre îndreptarea' relațiilor dintre noi. N-am mai făcut

dragoste de la episodul cu palmele la fund şi au trecut deja câteva săptămâni de atunci. Oricât de puţin mi-ar plăcea sportul, în general, şi înotul în piscine pline de clor, în special, trebuie să recunosc că starea de relaxare de după îmbie întotdeauna la o partidă de amor. Şi s-ar putea să aibă un efect afrodiziac şi faptul că în camera alăturată Jakki şi Lionel şi-ar trage-o precum iepurii. Bineînţeles că n-aş recunoaşte dacă m-ar întreba cineva, dar chiar îmi surâde ideea acestui weekend.

16

Surd sub un soare şchiop[39]

Gladeworld. Ce fenomen bizar. Un loc în care izolarea şi durerea fizică (lucruri negative în general) ating cote atât de înalte, încât devin plăcute – sau cel puţin aşa s-ar zice, după feţele satisfăcute ale celor de pe aici. Un lagăr de concentrare în care oamenii vin de bunăvoie. O închisoare drăguţă. Un iad vesel. Se întinde pe vreo şase kilometri pătraţi, e împrejmuit cu un gard înalt, completat sus cu sârmă ghimpată, şi are o singură intrare – ca punctele de control militare –, pe unde internaţii sunt admişi prin ridicarea şi coborârea unei bariere, fiindu-le verificate documentele de către agenţi de pază în uniformă. Sunt aici câteva mii de oameni – bărbaţi, femei, copii. Stau în căsuţe mici, mult mai mici decât cele în care locuiesc în restul anului, împrăştiate cu pricepere printre copaci, ca să creeze o falsă impresie de intimitate. Toată lumea poartă un fel de uniforme, cam ca deţinuţii: treninguri sau pantaloni scurţi, adidaşi şi, dacă plouă, hanorace cu glugă. Oamenii trudesc toată ziua;

---

[39] *Deaf în the Afternoon (în engl. în orig.); joc de cuvinte intraductibil ce parodiază titlul cărţii lui Ernest Hemingway, Death în the Afternoon (n.r.)*

umblă în sus şi-n jos fără odihnă, pe jos sau cu bicicleta, pe aleile şi potecile care le leagă căsuţele de varii locuri de adunare: e un supermarket, de exemplu, unde poţi să faci cumpărături la fel ca acasă, doar că e mai scump şi marfa mai proastă, iar după aceea trebuie să-ţi cari cumpărăturile la căsuţă fără maşină, pentru că maşinile sunt interzise în perimetrul complexului; mai e, de exemplu, o sală mare de sport, unde pentru un tarif suplimentar şi deloc modic poţi să joci, în aer neliber şi la lumină nenaturală, diferite sporturi (tenis de câmp, badminton, squash, snooker, biliard, tenis de masă etc), sub privirile neprietenoase ale colegilor de lagăr care aşteaptă să ţi se termine timpul, pentru a putea juca şi ei; şi, cel mai remarcabil dintre toate, Ştrandul Tropical, amplasat sub un dom uriaş de plastic geodezic, la al cărui adăpost încins şi puternic umidificat se află un complex de bazine şi alte atracţii acvatice de diferite forme şi dimensiuni: un labirint de canale şi tuneluri străbături de curenţi produşi artificial de pompe puternice, prăpăstii acvatice ameţitoare, tobogane spiralate, precum şi o sculptură în fibră de sticlă înfăţişând o cascadă înspumată, care începe afară, în vârful domului, apoi coboară pe peretele exterior, pătrunde în interior şi se termină spectaculos pe fundul celui mai adânc bazin. Deşi, în principiu, vii aici să înoţi, nu poţi face lucrul ăsta mai mult de câţiva metri, în orice direcţie ai încerca s-o iei. Piscina principală are o formă care face imposibilă stabilirea exactă a lungimii şi lăţimii, drept pentru care oamenii înoată în toate direcţiile şi se ciocnesc întruna între ei; din când în când, o maşinărie invizibilă produce la mijlocul piscinei o bulboană violentă, iar dacă eşti prins în ea nu mai poţi să înoţi deloc – oamenii ţopăie în apă, ca supravieţuitorii unui accident aerian căzuţi în mare, ce aşteaptă ţipând să fie salvaţi. Numai că cei din apă nu par să ţipe de groază, ci de plăcere.

Schimbați coloana sonoră, înlocuiți urletele şi țipetele cu râsete şi chiote, puneți o lentilă roşie în obiectiv ca să dați spectacolului o strălucire de foc şi o să obțineți imaginea modernă a Infernului dantesc sau a iadului zugrăvit de pictorii medievali. Ființele astea aproape goale, aruncate în ape turbulente, hurducate amețitor de-a lungul tuburilor spiralate semitransparente, zvârlite unele peste altele prin tuneluri învolburate, lovite şi învinețite de la impactul dur cu fibra de sticlă, scuipate în final pe fundul unei gropi bolborositoare seamănă cu sufletele damnate ale iadului, condamnate să sufere pe vecie aceeaşi pedeapsă. Căci imediat ce se trezesc aruncați pe fundul piscinei sau sunt scuipați de tobo-ganele-spirală, cetățenii Gladeworld-ului se ridică numaidecât, uzi şi amețiți, şi urcă obedienți scara încadrată de pietre artificiale pentru a se aşeza din nou la coada pentru tobogan, după care plonjează iar în apele fierbinți ale piscinei în aer liber, care-i conduce către curenți şi groază şi durere, din nou şi din nou.

Desmond le-a expus această analogie lui Fred, Jakki şi Lionel în a doua seară. Era ajunul Anului Nou şi hotărâseră să pregătească cina la ei la „vilă”, cum se numea – puțin cam pretențios – cabana cu două dormitoare în care stăteau. Luaseră decizia asta pentru că nu mai era nici un loc la singurul restaurant din Gladeworld care arăta cât de cât promițător şi era clar că şi la celelalte restaurante era aceeaşi situație.

— Asta presupunând că cerberii de la poartă ne-ar da drumul pentru câteva ceasuri, le spusese Desmond celorlalți în timpul discuției în care luaseră decizia.

— Bineînțeles că ne-ar lăsa, a zis Jakki, care n-avea un simț al ironiei foarte bine dezvoltat.

— Nu-l băga în seamă, i-a spus Fred. Aşa vorbeşte el.

În ciuda acestei poveţe, Jakki a continuat pe aceeaşi linie de interpretare literală, protestând împotriva descrierii metaforice făcute de Desmond Ştrandului Tropical.

— Groază şi durere? zise ea încruntată. Nu înţeleg ce vrei să spui. Doar vezi cât de bine se distrează oamenii aici.

— A fost o glumă, iubire, îi explică Lionel. Desmond glumea. A, v-am zis că staţiunea are locurile ocupate în proporţie de nouăzeci şi cinci la sută tot timpul ? Nouăzeci şi cinci la sută! înseamnă că e ceva de capul ei!

— Mie mi se pare minunat pentru familii, zise Fred. O să le zic Marciei şi lui Peter – copiilor le-ar plăcea la culme locul ăsta.

— E adevărat că degeaba vii aici, dacă nu eşti o persoană activă, zise Jakki.

Ea şi Lionel făcuseră jogging înainte de micul dejun, iar înainte de prânz fuseseră cu bicicletele prin pădure; Desmond şi Winifred se oferiseră să facă cumpărăturile pentru cină, iar Desmond considera că îşi depăşise deja cu mult raţia de mişcare, cu plimbarea de un kilometru şi jumătate până la supermarket, plus drumul de întoarcere, încă şi mai plăcut, pentru că fusese împovărat cu căratul sacoşelor de plastic pline cu cumpărături. Pentru după-amiază fusese stabilit un program de relaxare la Ştrandul Tropical. Desmond, însă, a ajuns la concluzia că n-a fost în viaţa lui într-un loc mai puţin relaxant decât Ştrandul Tropical – începând chiar cu vestiarul unde te schimbai, un labirint murdar şi alunecos de cabine cu câte două uşi, una spre piscină şi cealaltă spre intrare/ieşire, care se închideau şi se deschideau simultan printr-un mecanism căruia s-a chinuit vreo douăzeci de minute să-i dea de cap; în cabine se aflau dulapuri cu cheie, dar ca să poţi răsuci cheia şi apoi să ţi-o pui ca pe o brăţară la mână sau la picior (avea o bandă elastică) trebuia să introduci de fiecare dată o monedă de o liră.

Desmond a ieşit din apă mai devreme decât ceilalţi şi a venit primul înapoi să se usuce – dar îşi lăsase ochelarii şi aparatul auditiv în dulapul din cabină, aşa că nu putea nici să distingă numărul de pe banda elastică, nici să audă indicaţiile pe care i le-au dat cei câţiva turişti pe care i-a întrebat, într-un final, i-a întins cheia unui copil, care l-a condus ca pe un cretin neajutorat la cabină şi i-a deschis dulapul.

Între două umiliri de acest gen, a înotat cuminte în cerc pe marginea piscinei principale şi a bazinului cu apă încălzită de la etaj, menţinându-se tot timpul la o distanţă sigură de toată nebunia cu bulboana. Dar, chiar dacă curenţii la care se supusese fuseseră destul de reduşi, tot avusese efect, Desmond simţindu-se plăcut învăluit de o senzaţie de căl-dură interioară, resimţind o lene senzuală în braţe şi picioare; iar acum, după o cină copioasă – coq au vin[40] pregătit de Fred şi mere umplute cu curmale la cuptor preparate de Jakki – şi mai ales după cele două sticle de Pomerol, pe care avusese precauţia să le aducă de acasă şi din care el, unul, trăsese zdravăn la măsea, se relaxase suficient cât să uite de frus-trarea şi enervarea care îi stricaseră ziua şi să-şi lase în schimb gândurile să zburde alene anticipând dezmierdările nopţii.

Într-unui din cele două dormitoare ale cabanei era un pat dublu, iar în celălalt erau două paturi de o persoană. Jakki şi Lionel, care ajunseseră primii, puseseră stăpânire pe dormitorul cu pat dublu.

— Nu te superi, nu? îi zisese Jakki lui Fred, adăugând apoi, cu un rânjet întins pe toată faţa: Puteţi oricând să lipiţi paturile...

— Mă cam îndoiesc, răspunsese Fred, ceea ce nu suna foarte promiţător.

---

[40] *Cocoş în sos de vin (în fr. în orig.) (n.r.)*

Dar asta fusese ieri, după un drum obositor, mai ales că prinseseră nişte ore bune de blocaj pe autostradă, iar când au ajuns a trebuit să descarce bagajele, după aceea să ducă maşina în parcare şi să se întoarcă pe jos la cabană, iar lui i s-a părut că mai departe de atât nu se putea, în interiorul acelui perimetru n-avea cum să existe o distanță mai mare. Şi el, şi Winifred erau istoviți, aşa că s-au băgat sub plapumă devreme, fiecare în patul lui. Dar astă-seară, se gândea el, poate că Winifred o să fie într-o dispoziție erotică. Şi sistemul ei nervos trebuie să fi fost inundat de endorfme în timpul exercițiilor fizice de azi; şi ea trebuie să simtă aceeaşi auto-satisfacție, trecătoare, ce-i drept, dar plăcută. De câte ori li se întâlneau privirile pe deasupra mesei la care cinau, lui i se părea că-i zâmbeşte cald şi că zăreşte în ochii ei un licăr mocnit de chemare.

Ce ghinion, însă, că era Anul Nou... După ce-au strâns masa şi au pus vasele în maşina de spălat (Jakki le-a atras atenția că maşina de spălat vase, împreună cu jacuzzi-ul din baia fiecărei camere şi sauna de pe veranda din spate, făcea parte din facilitățile suplimentare ale cabanelor de lux), după ce şi-au băut cafeaua decofeinizată sau ceaiul de seară, în funcție de caz, Desmond a anunțat, făcându-i cu ochiul lui Winifred, că el simte o senzație plăcută de moleşeală şi că ar prefera să se bage în pat. Jakki şi Lionel însă au protestat vehement, spunând că nici nu încape discuție să nu aştepte Anul Nou împreună. încă şi mai groaznic era faptul că Lionel adusese o sticlă de whisky special pentru noaptea asta, ca să „ne bucurăm de spiritul[41] care trebuie", cum i-a anunțat el cu un zâmbet hâtru.

Nu era decât zece şi jumătate când propunerea lui Desmond a fost respinsă vehement de Lionel şi Jakki, susținuți

---

[41] *Joc de cuvinte bazat pe ambivalența cuvântului spirit, care în limba engleză înseamnă deopotrivă „spirit" şi „alcool".*

de Winifred (din politețe, bănuia Desmond, nu că n-ar fi atras-o propunerea lui). Până la miezul nopții, nu le rămânea decât conversația-n doru' lelii şi whisky-ul lui Lionel. Lui Winifred nu-i plăcea whisky-ul defel, iar Jakki a băut o cantitate foarte modestă, aşa că cei doi bărbați au dat gata aproape numai ei cele două treimi consumate până când Lionel a dat drumul la televizor. Pe ecran a apărut turnul Big Ben, cu ceasul scăldat de lumină arătând ora douăsprezece fără şapte minute. Imaginea era focalizată asupra mi-nutarului ticăind spre ora exactă, fiind întreruptă pentru intervale scurte de timp de secvențe cu petrecăreți gălăgioşi din Trafalgar Square şi din alte locuri din țară, până când s-au auzit în sfârşit bine-cunoscutele acorduri. Mulțimea de pe străzi urla în cor „unu... doi... trei..." la unison cu bătăile Big Ben-ului; când au ajuns la douăsprezece, au izbucnit în urale şi chiote, îmbrățişându-se la grămadă, care cu cine nimerea. Peste Tamisa au început să se înalțe focuri de artificii. S-au ridicat şi ei în picioare – bărbații clătinându-se uşor – şi şi-au urat „La mulți ani!". Lionel a tras-o pe Jakki într-o îmbrățişare urmată de un sărut interminabil, iar Des-mond a avut o tentativă de a face acelaşi lucru cu Winifred, dar ea s-a smuls repede din brațele lui şi şi-a ferit buzele.

— Îmi pare rău, dragule, dar ştii că nu pot să sufăr mirosul de whisky.

— Atunci hai la culcare şi-o să te pup pe buzele celelalte, i-a şoptit el la ureche, făcând-o să se înroşească şi să se desprindă de el cu un ghiont.

Într-un final s-au dezlipit şi Lionel şi Jakki şi şi-au urat cu toții „La mulți ani!". Lionel a pupat-o respectuos pe obraz pe Winifred, dar Jakki l-a sărutat pe Desmond pe buze, provocându-l cu limba între dinți şi apoi amuzându-se pe seama expresiei lui perplexe, râzând în hohote, cu capul pe spate.

— La mulți ani, Des! Poți să te duci la culcare acum!

Odată ajunşi în dormitor, Desmond a încercat s-o dezbrace pe Winifred, începând cu fermoarul de la spate al rochiei, dar ea i-a luat mâna şi i-a dat-o deoparte:

— Potoleşte-te, că-l rupi.

— Ce e ? N-ai chef de iubire ?

— Nu, n-am, îi răspunse ea dezbrăcându-se, vorbind pe un ton jos şi apăsat, pe care-l auzea destul de clar. Şi chiar dacă aş avea, oricum ai băut prea mult.

— Am putea să ne jucăm un pic, să vedem ce se întâmplă, o îmbrățişa el pe la spate, cuprinzându-i sânii în căuşul palmelor. Ea îi dădu mâinile la o parte şi se întoarse spre el:

— Ce te-a apucat să zici aşa ceva în fața lui Jakki şi a lui Lionel?

— Ce?

— Chestia cu buzele.

— N-am zis tare, nu m-au auzit.

— Dacă n-au auzit, înseamnă că sunt la fel de surzi ca şi tine.

— A!... Mă rog, nu cred că s-au speriat prea tare, Jakki tocmai mi-a băgat limba între dinți.

Winifred îl privi neîncrezătoare.

— Serios? înseamnă că şi ea a băut prea mult.

îşi văzu mai departe de pregătirile de culcare, dar se vedea că o sâcâia un pic treaba cu Jakki, ceea ce până la urmă putea fi în avantajul lui. Când a anunțat-o că uneşte paturile, n-a spus că e de acord, dar nici n-a obiectat; s-a dus la baie şi l-a lăsat pe el să pună singur în practică această operațiune. Ceea ce a fost chiar mai bine, căci, în mod surprinzător, s-a chinuit mai mult decât ar fi crezut, deşi paturile nu erau deloc masive şi erau prevăzute cu rotile. L-a împins pe unul cu avânt şi s-a trezit cu el zburând prin cameră în zigzag, în timp ce al doilea era fără

doar şi poate chitit pe el şi-i punea piedică de câte ori avea ocazia. Dar până la urmă a reuşit să le lipească, e adevărat, în mijlocul camerei, ceea ce le făcea să semene mai mult cu un catafalc decât cu un pat dublu; dar noptiera era fixată cu şuruburi şi nu putea fi mutată, aşa că n-avea altă soluție. A întins pilotele ca să-i dea culcuşului un aer mai îmbietor, a aruncat un tricou peste veioză, învăluind astfel camera într-o lumină difuză, romantică, şi a stins restul luminilor. Din baie se auzea curgând apa la duş, ceea ce era un semn bun. S-a dezbrăcat, rămânând doar în chiloți şi s-a băgat în pat, în ideea s-o aştepte pe Winifred să iasă de la baie, ca apoi să se stropească şi el un pic. Rămase câteva secunde cu privirile în tavan, visând cu veselă anticipare la plăcerile nopții pe cale să înceapă, după care adormi buştean.

Se trezi cu gâtul înțepenit, cu capul pulsându-i de durere şi gura uscată, amorțit de frig din cauză că adormise peste pilotă. S-a dat jos din pat şi-a bâjbâit pe întuneric până la uşa de la baie. Fața i s-a schimonosit de durere când lumina din baie s-a repezit spre ochii lui cu mii de cuțite reflectate în faianța albă. Ceasul lui de mână susținea că Anul Nou are patru ore şi un sfert. A făcut pipi, însă fără să tragă apa, ca să n-o trezească pe Winifred. în dunga de lumină ce se strecura în cameră prin uşa întredeschisă de la baie, a văzut că Winifred îşi mutase patul înapoi la perete şi-l îmbinase la loc cu tăblia care rămăsese înşurubată în perete, la fel ca noptiera. Patul lui zăcea tot în mijlocul camerei, iar perna era pe jos — nu-i de mirare că-i înțepenise gâtul. în baie nu era nici un pahar sau altceva cu care să bea puțină apă şi, din cauza gâtului, nu putea să se aplece şi să bea direct de la robinet. Oricum, apa chioară n-ar fi fost de-ajuns pentru setea care-l chinuia pe el în momentul de față – sucul de portocale din cutia din frigider era ce-i trebuia lui acum. Ieşi din dormitor în vârful picioarelor, închise uşurel uşa şi o luă spre camera de zi cu bucătărie incorporată. Rămase pe loc

când ajunse în dreptul uşii camerei lui Lionel şi a lui Jakki. îşi dădu seama că nu-şi scosese aparatul înainte să se bage în pat, iar acum auzea clar sunete care nu lăsau nici urmă de îndoială asupra a ceea ce se petrecea dincolo de uşă. Patru şi un sfert şi ei încă erau puşi pe treabă! Câtă rezistență! Ce apetit insațiabil! Era ultimul lucru de care mai avea nevoie ca să se simtă un adevărat ratat din punct de vedere sexual. S-a târât înapoi în dormitor, fără să se mai ducă la bucătărie să-şi astâmpere setea, de teamă să nu-l audă amorezii şi să-l bănuiască de voyeurism – sau cum s-o chema atunci când nu-i şi vezi, ci doar îi auzi pe unii făcând sex. S-a dus la baie, şi-a scos aparatul şi a înghițit patru capsule de Nurofen cu apă din căuşul palmelor. Şi-a lăsat patul unde era şi, aşezându-şi perna sub cap, ca pe un colac de salvare, a adormit din nou.

Când s-a trezit, la opt şi jumătate, era singur în cameră, îşi puse halatul şi aparatul auditiv şi se duse în camera de zi. Jakki şi Lionel erau la micul dejun, îmbrăcați ori în pijamale, ori în treninguri, era greu de făcut diferența.

— 'neața, Des, ai dormit bine? îl întrebă Jakki.

— Binişor. Fred unde e ?

Îl încolțise o frică teribilă că Fred plecase şi-l lăsase la Gladeworld, fără maşină, fiind nevoit să treacă prin umilința de a fi adus acasă de Jakki şi Lionel.

— A ieşit cu bicicleta, zise Jakki. I-am împrumutat-o pe-a mea.

Se aşează la masă, îşi turnă un pahar cu suc de portocale şi-l dădu peste cap.

— Da' ştiu că ți-era sete, comentă fără sens Lionel.

Pe Desmond îl dureau ochii de la strălucirea soarelui reflectată în chelia lui.

— Mi se pare c-ați băut cam mult voi aseară, zise Jakki turnându-i o ceaşcă de cafea. Pe Lionel l-a luat somnul când

mă spălam pe dinți și după aia a mai și avut tupeul să mă trezească în zori și să mă molesteze!

— Jakki! protestă moale Lionel.

— Dacă așa e!... Winifred zice că și tu te-ai agitat cu paturile prin cameră până ți s-a rupt filmul, Des.

— Da? Nu-mi amintesc prea bine, răspunse el.

Bău cu poftă din ceașca de cafea. Până la urmă, lucrurile nu stăteau prea rău. Nu-l părăsise nevasta, iar Lionel nu era eroul nici unui maraton sexual de patru ore.

— Ne gândeam să mergem la complexul balnear în dimineața asta, zise Jakki.

— Cel mai bun remediu pentru mahmureală, o completă Lionel.

— Ce, să bei apa? zise Desmond.

— De ce să bei apa de la băi ? întrebă Jakki încruntându-se.

— Iar face mișto de tine, Jakki, îi explică Lionel. E foarte drăguț la centrul balnear, Des dragă. Au saună, masaj, piscină termală în aer liber... Scump, dar face.

— Avem saună și aici, gratis.

Pe terasa din spate era o saună mică din lemn, de două persoane cel mult, unde fuseseră ieri ca să-și usuce costumele de baie și prosoapele. Avea un rezervor mic din lemn, prins de o beldie care se trăgea cu o sfoară.

— Aia? Aia nu-i nimic! pufni Lionel. La centrul ăsta au trei feluri diferite de saună, plus patru săli tematice: romană, japoneză, indiană...

— Aaa, asta pot să înțeleg că ți se pare tentant, zise Desmond.

— Și au tot felul de masaje și tratamente cosmetice, ciripi Jakki, fără să-i pice fisa.

în punctul ăsta al discuției intră Winifred, îmbujorată și cu un aer de mulțumire supremă pe chip.

— Vai, ce bine m-am simțit, îi anunță ea de cum intră pe uşă. Sunt ani de când n-am mai mers cu bicicleta. Aproape că uitasem ce plăcut poate fi, mai ales când nu trebuie să fii atent la maşini şi camioane.

— Pe unde ai fost? o întrebă el.

Nu-l interesa, de fapt, a întrebat-o mai mult ca să vadă dacă vorbeşte cu el.

— Aaa... pe lângă lac, pe urmă prin pădure... a fost minunat. Nu prea erau oameni...

— Aş fi venit şi eu, dacă eram treaz.

— Mda, mă rog, numai că dormeai tun. Se întoarse apoi spre Jakki: A, şi-am trecut pe lângă băi.

— Exact acolo ne gândeam să ne ducem în dimineața asta.

— Super, zise Winifred.

În timp ce puneau lucrurile la locul lor în dormitor, Desmond îşi ceru scuze pentru balamucul de aseară.

— Bei prea mult, Desmond, îi zise ea.

După modul în care a pronunțat „Desmond" îşi dădu seama cât de deranjată era. Chiar şi un „dragule" super-caustic era mai bine decât „Desmond".

— A fost vina lui Lionel, el a adus whisky-ul.

— Nu te-a obligat nimeni să bei. Şi, oricum, n-a fost numai aseară. Aşa faci în toate serile. Devii alcoolic.

— Prostii!

— Nu, nu sunt prostii.

— Ba sunt, şi o să ți-o dovedesc. Astăzi n-o să pun nici un strop de alcool în gură.

Îl cântări din priviri:

— Ştii că mâncăm la restaurantul soi-disant[42] franțuzesc în seara asta, da?

---

[42] *Aşa-zis (în fr. în orig.)*

— Da.

— Şi n-o să bei nici un strop de vin ?

— Nu.

— Nici dacă mâncarea nu e cine ştie ce?

— Nici dacă e oribilă – cum mă şi aştept, de altfel.

Pe Winifred o pufni râsul.

— O să fiu uimită dacă îți ții promisiunea, dragule – dar şi încântată.

Era mândru de planul lui. Jurământul de abstinență o înmuiase de-a binelea pe Winifred, care părea mult mai dispusă să îl ierte. Oricum, nu-i strica o zi pe uscat, ba dimpotrivă. Dar cel mai important era că, dacă reuşea să-şi țină promisiunea – şi era foarte hotărât să reuşească –, ar fi fost într-o poziție cât se poate de favorabilă pentru a cere drept recompensă partida de amor pe care o ratase cu o seară înainte.

Vizita la complexul balnear i-a fost de ajutor pentru punerea planului în practică, prin simplul fapt că a fost o experiență foarte plăcută, deşi, în acelaşi timp, şi uşor absurdă. Complexul era un aşezământ mare şi plin de ifose, cu personal în halate şi cu bonete şi manichiuri absolut imaculate, construit într-un stil arhitectural eclectic (templu grecesc şi Taj Mahal), cu pereți interiori îmbrăcați într-o imitație de marmură destul de plauzibilă şi podele din gresie aderentă. Din mijloc, unde erau ceva fântâni şi havuzuri şi statui de coloratură clasică, porneau razant tot felul de coridoare spre sălile de saună şi celelalte facilități, mai mult sau mai puțin tematice. Au gustat din plăcerile laconium-ului roman, saunei tryroliene, hamam-ului turcesc, băii indiene de abur înmiresmat şi băii japoneze de sare. Au cugetat în sala de meditație acvatică şi au călcat cu picioarele goale, înfăşurați în robele oferite de centru, pe pietrele grădinii Zen. Şi-au curățat porii corpurilor asudate sub duşurile cu senzori, biciuiți de jeturi de apă rece dintr-o

gamă întreagă de modele : de la furtună tropicală cu tunete şi fulgere, până la vapori fini cu iz de mentă. Au încheiat cu senzația plăcută de toropeală din piscina termală în aer liber, care se trans-forma, la intervale regulate, într-un jacuzzi imens, cu bule zdravene şi foarte reconfortante pentru muşchi. între două răsfățuri de acest gen s-au lungit pe canapele şi au băut apă, au citit sau pur şi simplu s-au relaxat. Pe fundal se auzea o muzică discretă de nai, de care bineînțeles că el habar nu avea. Ceilalți s-au răsfățat cu varii masaje – Winifred cu reiki, Jakki cu shiatsu şi Lionel cu un masaj suedez –, dar el a preferat să stea în salon şi să citească romanul pe care şi-l adusese cu el. Găsise un colțişor foarte plăcut, unde era un fel de divan acoperit cu o blană artificială, genul de loc în care Genghis-Han sau Timur Lenk s-ar fi putut odihni după o victorie pe câmpul de bătălie. Dacă Waterworld era un iad drăguț, centrul balnear putea foarte bine să treacă testul de paradis kitsch tolerabil.

Au petrecut aici câteva ore şi au mâncat de prânz, cu un apetit incredibil, la cafeneaua centrului, după care s-au dus să joace popice. Desmond îşi aminti cu această ocazie cuvintele unui scriitor: „Cea mai mare distracție, la acest joc simplu şi repetitiv, e să te uiți cum maşinăria aceea aranjează popicele şi aruncă bilele înapoi”. Nici el şi nici Winifred nu mai jucaseră popice înainte, dar s-au descurcat bine – Winifred a demonstrat chiar reale aptitudini pentru acest joc şi a înregistrat scorul cel mai mare dintre toți. Pe la patru după-amiază au revenit la cabană, să bea un ceai şi apoi să se întindă puțin înainte de cina la Soi Disant, cum îi spunea acum Desmond restaurantului. Şi tocmai acasă, când lucrurile mergeau atât de bine, şi-a dat foc la valiză, făcând o remarcă ce a deviat total direcția conversației – şi a evenimentelor.

— Centrul balnear în sine e foarte în regulă, a zis el în timp ce discutau despre experiența de dimineață, numai că este o tâmpenie că oamenii trebuie să poarte costum de baie. Intr-o saună sau sală cu abur, dacă nu eşti gol, înseamnă că nu te bucuri de toate beneficiile.

— Ai dreptate, Des, zise Lionel. Nu e foarte comod să transpiri în boxeri de baie până la genunchi.

— Dar dacă oamenii n-ar mai purta costum, a intervenit Jakki, ar însemna să fie spații separate pentru femei şi pentru bărbați – ceea ce n-ar fi aşa de plăcut pentru cupluri ca noi.

— în Germania am fost la o saună mixtă, unde şi femeile, şi bărbații intrau dezbrăcați, şi chestia asta nu-i deranja nici cât un fir de păr.

— Păr pubian ? grohăi Lionel.

— Asta e altă glumă de-a ta, Des ? întrebă Jakki suspicioasă.

— Nu, e adevărat. Eram în Bremen, într-un turneu de conferințe organizat de Consiliul Britanic.

I-a făcut plăcere să le amintească tovarăşilor lui că şi el fusese cândva un om de lume sofisticat şi umblat.

— Avem şi noi sauna noastră privată, pe terasa din spate, zise Lionel.

— Adică ce propui? îl plesni Jakki în joacă. Să zburdăm toți în pielea goală pe aici?

— Nu ne-ar vedea nimeni după căderea întunericului, zise Lionel. Am putea să facem o încercare când venim de la restaurant diseară. Nu toți odată, desigur – doi câte doi.

— Nu e o idee prea bună, zise Desmond. Nu e bine să intri în saună după masă.

— Atunci avem timp înainte de masă, dacă vreți. E aproape întuneric afară.

— Eu mi-am făcut plinul de apă rece şi abur fierbinte pe ziua de azi, zise Fred.

— Şi eu la fel, o completă Jakki solidară. Dacă vreți, duceți-vă voi, băieții.

— Ce zici, Des? întrebă Lionel.

Nu voia să pară un papă-lapte, refuzând tocmai după ce se dăduse mare expert în saună.

— Bine, răspunse.

— Eşti sigur, dragule ? îl întrebă Winifred. Să nu răceşti.

Se simțise o uşoară răceală în tonul ei când spusese „dragule", dar Desmond s-a prefăcut că n-a remarcat-o.

— Imposibil, dacă arunci pe tine un jet de apă rece la sfârşit.

Jakki dăduse deja drumul la căldură în saună, ca să li se usuce costumele de baie. Desmond a dat termostatul mai tare în drum spre dormitorul lui şi al lui Winifred, unde s-a dus să se dezbrace şi să-şi înfăşoare un prosop în jurul taliei. Când s-a întors în camera de zi, l-a găsit pe Lionel echipat la fel, aşteptându-l la uşa terasei.

Winifred, care spăla vasele pe care le folosiseră la ceai, i-a aruncat o privire descurajatoare:

— Sper să nu-ți pară rău.

— N-o să stăm până se răceşte de tot, a asigurat-o el. Afară era deja întuneric, iar în camera de zi erau luminile aprinse.

— Să trageți bine draperiile după ce ieşim, i-a spus Lionel lui Jakki, altfel o să pice lumina pe noi când ieşim afară să ne stropim cu apă din rezervor şi o să ne vadă tot Gladeworld-ul ca ziua. A, şi să nu trageți cu ochiul.

— Parcă am vedea ceva nou, zise Jakki. Brr, da' ştiu că s-a lăsat frigul. Bine că nu sunt în locul vostru, zise ea închizând uşa şi trăgând draperiile mai bine.

Afară mirosea deja a chiciură. Desmond şi Lionel intrară repede în sauna micuță cam cât o gheretă de pază şi se aşezară alături, fiecare pe prosopul lui, pe băncuța saunei. Cabina era luminată de un bec slab într-un colț, însă nu

atât de slab încât să nu poată vedea ce bine dotat era Lionel, care îşi ţinea mâinile pe genunchii desfăcuţi şi vorbea ceva despre un software de contabilitate.

— îmi pare rău, dar n-am cum să te aud, Lionel. N-am aparatul în urechi.

Lionel clătină din cap în semn că înţelege. Transpiraţia i se scurgea şiroaie de pe faţă pe piept, unde îi dispărea într-un smoc des de păr.

— Asta e saună adevărată, nu ca azi la băi, urlă Lionel în urechea lui Desmond, care era şi el extrem de transpirat şi se întreba dacă nu cumva dăduse termostatul prea tare.

După vreo zece minute, Lionel îi făcu semn că nu mai poate să stea şi ieşi afară, lăsând un curent de aer rece să intre în saună. Au urmat vreo zece secunde de linişte, după care s-a auzit clar – chiar şi fără aparat – sunetul apei izbindu-se de dalele de afară şi, după vreo două, trei secunde, urletul lui Lionel, care se pare că a îndurat bine şocul provocat de temperatura apei din rezervor. Desmond aşteptă câteva minute să se umple rezervorul la loc şi ieşi şi el.

Lionel intrase deja înăuntru şi trăsese draperia bine. Decorul era luminat doar de lumina argintie a lunii. Pe dreapta era un tăpşan înverzit care dădea spre râu şi-un heleşteu plin de raţe şi de alte păsări de apă care dimineaţa bântuiau după mâncare, uneori aventurându-se chiar până în pragul terasei lor; dincolo de heleşteu se profilau pe cer siluete întunecate de copaci şi arbuşti. Cabanele din jur erau bine ascunse privirii şi totul părea să fi îngheţat în nemişcare. Se simţea ciudat, singur şi gol în noapte, pe scândurile ude şi reci ca gheaţa, sub un rezervor de lemn, conştient că, dacă trage de sfoara groasă de cânepă al cărei capăt îl ţine în mână, câţiva litri de apă rece sloi se vor năpusti asupra trupului său fără apărare. Nu era deloc acelaşi lucru ca la băi, unde apăsai un buton din crom când

voiai să dai drumul la apă – nu, aici era vorba de ceva mult mai existențialist şi mai pervers. Treaba asta era exact ca o sinucidere. Sfoara legată de cumpăna rezervorului făcea tot actul final al saunei să semene cu o sinucidere prin spânzurare. Tot trupul părea să i se fi concentrat într-un urlet fără glas: Nu! Dar, cu cât amâna mai mult momentul, cu atât îi venea mai greu să tragă de sfoară. Simțea că fierbințeala acumulată în corp începea să se domolească. Trebuia să tragă de sfoară acum sau, dacă nu, să se târască înăuntru transpirat şi lipicios şi să suporte hohotele batjocoritoare ale celorlalți. Acum. Acum! Unu, doi, trei... INSPIRĂ!

Nu numai temperatura, ci şi volumul de apă i-a indus şocul inițial; a avut senzația că în cap i-a căzut un ghețar, orbindu-l şi făcându-l să se clatine. Apoi l-a înghițit frigul, ca şi când ar fi căzut printr-o copcă în Oceanul Arctic; răceala l-a pătruns până în fundul alveolelor şi, preț de câteva minute bune, i-a fost cu neputință să expire şi să scoată urletul care i-ar fi readus căldura în plămâni. Când a reuşit cât de cât să respire, a horcăit, a urlat, a înjurat, a țopăit şi a încercat în zadar să se înfăşoare cu prosopul. Exact atunci cineva trase draperia – lumina inundă terasa şi în spatele geamului apăru fața lui Jakki, pe care se întindea un rânjet larg. O imploră să-i deschidă uşa, uitând aproape cu totul de prosop, şi se repezi peste pragul camerei de zi.

— Dumnezeule mare! Era să mor!

Jakki îi zise ceva. Lionel lăsase prosopul şi se înfăşurase într-un halat de baie, iar acum ținea într-o mână un pahar, iar în cealaltă sticla de whisky de aseară, pe care o întinse spre el, spunându-i şi el ceva – o invitație la un pahar, a presupus Desmond.

— Nu, mersi, nu beau azi, zise.

Winifred îşi ridică ochii din cartea pe care o citea şi-i zise şi ea ceva.

— Mă duc să-mi iau aparatul.

În dormitor îşi puse căştile în urechi şi se îmbrăcă rapid cu o cămaşă şi o pereche de pantaloni. Era bucuros că Winifred fusese de faţă când refuzase băutura oferită de Lionel. Şi, oricum, nici nu simţea nevoia să bea: corpul începea deja să degaje căldură.

Se întoarse în camera de zi. Jakki îi zise ceva. Lionel îi zise ceva. Winifred îi zise ceva. Se uită tâmp la toţi.

— Cred că mi s-au terminat bateriile, spuse. Scuze, mă întorc imediat.

Se întoarse în dormitor, gândindu-se că era cam ciudat să i se fi terminat din nou amândouă bateriile deodată: poate nimerise un lot prost. Le înlocui cu altele noi şi se întoarse în camera de zi. Winifred îi zise ceva. Lionel îi zise ceva. Jakki îi zise ceva. Tot n-auzea nimic. îl cuprinse o groază paralizantă. Surzise. Era surd de tot. Complet surd. Şocul indus de volumul mare de apă rece prăvălindu-i-se peste capul încins a avut un efect catastrofic asupra celulelor senzoriale din urechea internă sau asupra segmentului de cortex de care erau legate, distrugând orice comunicare între ele. în minte i-a apărut imaginea propriului creier, repre-zentat ca un soi de încăpere sau tunel, în care s-a stins lumina brusc şi pentru totdeauna. îşi văzu groaza reflectată pe feţele nedumerite ale celorlalţi. Winifred a spus ceva şi Desmond a reuşit să-i citească pe buze:

— Ce se întâmplă ?

— Sunt surd. Adică surd-surd. N-aud absolut nimic din ce spuneţi. Cred că jetul de apă rece de la sfârşit mi-a pus capac.

A citit din nou pe buzele ei:

— Eu ţi-am zis.

Coşmarul a durat patru ore – patru ore de o panică şi o groaza cum spera să nu mai încerce niciodată în viaţă. Şi-a

sucit aparatul auditiv pe toate părțile, l-a curățat, a pus alte baterii — degeaba. Soția şi prietenii îl mai sfătuiau sau îi mai ziceau câte ceva în scris, căci pe buze nu putea citi decât propoziții foarte simple. Jakki i-a sugerat să se ducă la centrul medical de la Gladeworld, la care el i-a răspuns caustic că nu crede că aveau un orelist, iar ea i-a spus că nu vrea decât să-l ajute. Lionel sună la recepția stațiunii, de unde află că centrul medical se deschidea numai de dimineață şi că n-avea alt personal decât o asistentă. I-au zis că e puțin probabil să găsească un doctor care să-l vadă pe Desmond în prima zi a anului şi i-au recomandat să-l ducă la camera de gardă a celui mai apropiat spital, într-un orăşel industrial la vreo treizeci de kilometri distanță. Winifred i-a zis sau, în fine, i-a scris că nu crede că are vreun rost, dar că ea îl duce cu maşina, dacă el crede că ar fi de folos să meargă până acolo – ceea ce a şi făcut, conducând tot drumul cu o expresie împietrită pe față, într-o linişte de mormânt. S-au învârtit ceva timp până au găsit spitalul, după care a aşteptat cu el două ore şi jumătate pe holul camerei de gardă, printre bețivi şi drogați care zăcuseră acolo toată ziua, după ce o făcuseră lată cu o seară înainte, într-un final au intrat şi un doctor tânăr i-a examinat urechile cu o oglinjoară, după care i-a scris o rețetă. I-a întins-o spunând ceva. S-a uitat neajutorat la soția lui, care i-a scris pe un bilețel: A zis: „Cred că mai e deschis la farmacie. Dacă nu, ar trebui să meargă cu ulei cald”.

Desmond s-a uitat la rețetă.

— Ce medicament e ăsta ? l-a întrebat pe doctor.

Doctorul a scris ceva pe un bilețel şi i l-a întins peste birou: JE ceva ce se pune în urechile copiilor când fac dopuri. Căldura saunei v-a topit toată ceara din urechi, iar apoi apa rece a solidificat-o într-un dop ca un sigiliu”.

Când au ajuns înapoi la cabană, pe la zece şi jumătate, Lionel şi Jakki le-au povestit că cina la Soi Disant fusese surprinzător de bună.

17

3 ianuarie. Ieri am venit acasă de la Gladeworld şi pe robotul telefonic am găsit o droaie de mesaje de la tata. Mi-a fost însă imposibil să înţeleg ceva, toate erau frânte, întrerupte după numai câteva cuvinte şi lipsite de orice coerenţă. Nu cred că îşi dădea seama că ceea ce auzea el era un text înregistrat sau poate o fi uitat cum se lasă un mesaj : la fiecare apel a început probabil să vorbească imediat ce mi-a auzit vocea, ceea ce înseamnă că primele două, trei propoziţii nu s-au înregistrat. Apoi se auzea câte-un crâmpei de propoziţie, după care îşi dădea seama că nu-l ascultă nimeni, se enerva şi închidea.

,,... nu ştiu ce să fac cu ele... Alo?... eşti acolo?.. Alo!... (bip) ...în afară de băbuţa mea, o aud pe sus, cred că ea e... Alo?... m-auzi?... (bip) ... deci ce s-a întâmplat cu casa ailaltă?... Ştii?... Iar ai murit?... (bip) ... cu toate scrisorile astea de la impozite... ştii ce vreau să zic... m-auzi ?... Nu ? Fir-ar (bip)."

L-am sunat.

— Alo, tată? Ne-am întors.

— Păi unde ai fost?

— în alt oraş, Gladeworld îi zice.

— Altă casă de bătrâni? Am râs.

— Nu, e un fel de staţiune. Ne-am dus cu nişte prieteni... ţi-am zis că plecăm.

— Te-am sunat tot weekendul, dar cred că are ceva telefonul vostru. Se tot întrerupe.

— E robotul, tată. Trebuie să aştepţi mai întâi s-auzi semnalul sonor.

— Aaa... Mă rog, mie tot îmi vin scrisori de la tipul ăla, Moynihan, Mogadon, cum îi zice...

— Ala de la impozite?

— Da. Ăla din Scoția, ştii tu, din stânga, unde-s toate insulele alea.

— Cumbernauld. Lângă Glasgow. Acolo e filiala de care aparții tu cu impozitele.

— Aşa, aşa. Ei, mi-a tot trimis nu ştiu câte scrisori.

— Sunt vechi, tată. Sunt ca să-ți dea nişte bani înapoi. Ți-am completat eu formularul şi ți l-am trimis. Ar trebui să primeşti nişte bani în câteva săptămâni.

— A, da? Cât?

— Nu ştiu exact. Câteva sute.

— Ce bine! De mult n-am mai primit o veste atât de bună! Mersi mult, fiule.

— Ce-o să faci cu banii ?

— îi ascund sub duşumea. Nu vreau să mă afle ăia de la impozite.

— Tată, ăia de la impozite ți-i trimit. E o returnare. Nu plăteşti impozit pe ea.

— Ce bine.

Era foarte binedispus când am încheiat conversația, dar după vreo oră a sunat iar.

— Auzi, vreau să te întreb ce s-a întâmplat cu casa ailaltă.

— Care casă, tată?

— Casa din Brickley.

— Păi acolo eşti tu acuma, tată, în Brickley.

— Da? Eşti sigur?

— Eşti pe Lime Avenue, în Brickley. Pe vecinii tăi îi cheamă Barker.

— Aşa e, zise el. Am văzut-o pe madam Barker azi-dimineață, în grădina din spate. Deci... ce s-a întâmplat cu casa ailaltă ?

— Cum arată ?

— E lipită de celelalte case. Are geamuri colorate la uşa de la intrare.

— Aia e casa din Dulwich în care ai crescut tu, tată.

Ţineam minte geamurile de la intrare de pe vremea când mergeam la bunici – două rânduri de ferestruici înguste, unul roşu şi altul verde, care în după-amiezile însorite reflectau lumina în pătrate colorate pe gresia din hol.

— Da? Şi când trebuie să mă duc acolo?

— Ce să cauţi acolo ? Acuma stau alţi oameni acolo, dacă nu cumva o fi fost chiar demolată.

— Aha... Pe aici e foarte linişte... Numai ea ce mai umblă pe sus. Da' de văzut, n-o văd niciodată. De ce oare?

— De mama vorbeşti ?

— Nu, mama a murit acum o grămadă de ani, e îngropată la Dulwich.

— Da, ai dreptate.

— Cam încurci lucrurile, fiule.

L-am sunat pe medicul de familie al tatei, doctorul Simmonds, şi i-am zis că sunt cam îngrijorat. Nu e un tip prea vorbăreţ şi nici foarte încurajator, dar e conştiincios şi eficient, plus că e doctorul tatei de vreo douăzeci şi cinci de ani. Mi-a spus că o să încerce să-şi facă timp să se ducă să-l vadă cât mai curând, şi după aceea o să-mi dea un telefon.

4 ianuarie. Azi m-a sunat doctorul Simmonds.

— Tatăl dumneavoastră suferă de o formă uşoară de demenţă. O să-l programez şi la un specialist în sănătate mintală, desigur, dar o să mai dureze puţin.

— Mai poate să locuiască singur?

— Da, să zicem.

— Am vrut să-l mut într-o casă de bătrâni pe lângă noi, dar nici nu vrea s-audă.

— E bine, cel puţin, că încă nu-l înşală instinctul, zise Simmonds, spre surprinderea mea.

— Era foarte drăguță.

— Nu mă îndoiesc. Numai că bătrânii funcționează pe baza unei hărți mentale a casei lor, care le spune unde şi când trebuie să facă diferite lucruri. Cum îi scoți din casa lor şi-i duci într-un loc străin, îi debusolezi şi nu mai ştiu ce au de făcut.

— Şi ce facem când ajunge într-un stadiu mai avansat?

— Până la urmă va trebui internat. O să trebuiască să-i trimit fişa la psihiatrie.

— Doamne!

Prin minte mi s-a derulat un film de groază, în care tata era scos cu forța din casă de bărbați în halate albe, în timp ce doamna Barker făcea cu mâna ambulanței.

— S-ar putea să nu se ajungă acolo, zise Simmonds. I-ar prinde bine să-l ajute cineva prin casă. Se poate aranja cu serviciile sociale.

— Nu lasă pe nimeni să intre, dacă nu-i cunoaşte. Îi e frică să nu-i fure banii pitiți prin casă.

Doctorul Simmonds râse uşor.

— Mai are ceva probleme şi cu prostata. I-am făcut programare la chirurgie pentru un control.

Cum mă aşteptam, un pic mai încolo m-a sunat tata.

— Azi a trecut Simmonds pe aici, m-a anunțat el.

— Drăguț din partea lui.

— Dar eu nici gând să-l fi chemat. Oare după ce umblă?

— Nu umblă după nimic, tată. E doctorul tău, a venit să vadă cum te simți.

— Cred că vrea să mă opereze.

— Nu, tată, nu vrea.

— M-a chemat la chirurgie luni – nu cred că mă duc.

— Ba trebuie, tată. Te cheamă pentru un control, atât.

— Da, aşa mi-a zis şi mie. Da' ştiu eu ce urmăresc ei – el şi cu colegii lui de la spital. Vor să facă experimente pe mine.

Am încercat să-l conving preț de câteva minute bune că doctorul Simmonds n-avea nici un interes, profesional sau financiar, să mai încarce sistemul național de asigurări medicale cu încă o cheltuială, când şi-aşa plesneau pe la cusături, şi că n-o să-l opereze nimeni. Când am terminat, a zis:

— Deci tu îl crezi, da?

— Da, tată, i-am răspuns.

— Atunci, totul e pierdut, zise el cu jale. Harry Bates a rămas singur pe lume.

I-am zis să termine cu prostiile. Pe urmă m-am oferit să vin la Londra ca să merg luni cu el la doctor, dar de data asta chiar i-a sărit muştarul:

— Da' ce, acuma sunt un copil ? Pot să mă duc şi singur la doctor, mersi!

— Ei, să te vedem, atunci.

— O să văd cum mă simt luni, mormăi el. Şi tu ce mai faci?

— Sunt bine.

— După voce, nu pari prea fericit.

Şi de ce-aş fi ? Tata suferă de demență, iar nevastă-mea nu mai vrea să audă de mine. Tot nu i-a trecut supărarea pentru că i-am stricat vacanța la Gladeworld. Am transpus toată pățania într-o nuvelă, o tentativă de exorcizare a umilirii şi ruşinii prin care am trecut. Cred că Fred nici n-ar mai vorbi cu mine, dacă aş auzi mai mult de jumătate din ce-mi spune. Şi-a reluat activitatea la Decor cu mare avânt, începutul anului fiind perioada reducerilor. Pleacă de acasă dimineața devreme şi vine seara târziu, încropeşte ceva de mâncare – sau gătesc eu ceva din produse semipreparate de la Marks & Spencer – şi turuie despre ce s-a întâmplat la magazin, repetând aproape cuvânt cu cuvânt ce i-a spus o clientă acră lui Jakki, după aia ce i-a spus Jakki acriturii, apoi ce a trebuit să-i spună ea lui Jakki, ca s-o calmeze.

Vorbeşte încontinuu, ca să nu fie nevoie să facem conversaţie. Când termină de vorbit, se duce să stea un pic în cadă şi se bagă în pat devreme. Eu beau prea mult vin la cină, adorm la televizor, mă trezesc în mijlocul nopţii, nemaireuşind apoi să adorm la loc, şi atunci vin aici, să-mi aduc la zi cronica nefericirilor. Decoraţiunile de Crăciun, care Doamne fereşte să fie date jos înainte de Bobotează, creează un fundal disonant cu aerul mohorât cu care bântui toată ziua dintr-o cameră în alta – iar vremea şi ştirile fac şi ele tot ce pot ca să mă deprime mai tare. Nu-mi vine să ies afară, pentru că plouă şi bate vântul mai tot timpul, deşi temperaturile sunt deosebit de ridicate pentru prima săptămână din ianuarie, ca dovadă că încălzirea globală chiar se întâmplă. Iar Saddam Hussein a fost spânzurat săptămâna asta, într-o manieră care l-a făcut pe unul dintre cei mai mari tirani din istorie să pară demn şi curajos – un adevărat martir. Nu, n-am nici un motiv să fiu fericit.

Acum câţiva ani am dat undeva de o idee interesantă în legătură cu sintagmele în care apare cuvântul fericit. Era parcă într-o carte despre lingvistică la care am fost referent. I-am căutat titlul pe internet şi am găsit-o destul de repede, într-un fond mic, de 1,5 milioane de cuvinte, sintagmele lexicale cele mai frecvente în care apare cuvântul fericit includ cuvintele trai şi a face. Nici nu e de mirare: cu toţii ne dorim un trai fericit şi tuturor ne plac lucrurile care ne fac fericiţi. Pe următoarele locuri am găsit: foarte, mariaj, moment, a părea, amintire, absolut, trist, a petrece, tată, a simţi, neam. Sunt izbit de numărul mare de cuvinte, în principal substantive, care se regăsesc în propria mea idee despre ce determină succesul — sau insuccesul — unui om, în goana după fericire: mariaj, amintire, tată, neam. Dintre verbe, cel mai des folosit este, evident, a simţi, la toate timpurile. Cum era şi de aşteptat, singurul adjectiv care se foloseşte des în combinaţie cu fericit e trist. Am fost

surprins să aflu că adverbele care se combină cel mai des cu fericit sunt foarte şi absolut. Mă aşteptam să fie mai degrabă ceva de genul destul de sau suficient de. Poate omul să fie absolut fericit ? Dacă da, nu se poate să fie aşa decât pentru un timp foarte scurt. Cea mai interesantă mi s-a părut sintagma cu zile. Larkin are o poezie superbă, intitulată Zile, în care găsim într-adevăr şi cuvântul fericit:

De ce există zilele ?
Ca s-avem unde trăi.
Ele vin şi ne trezesc
Iar şi iar, mereu.
Ca s-avem unde fi fericiți:
Cum altfel am putea trăi, decât în zile ?

Nu avem în poezie chiar zile fericite, bine-cunoscuta sintagmă, dar este cu siguranță sugerată. Ideea ne răsună explicit în minte în timp ce citim versurile, amintindu-ne de caracterul tranzitoriu şi înşelător al fericirii. Fiecare nouă zi ne dezamăgeşte, pentru că nu mai suntem la fel de fericiți cum eram sau cum credeam că suntem în „zilele noastre bune", în vremurile de altădată. Dar în ce altă zi să trăim, dacă nu în asta de azi?

Ah, pe vraci şi preot răspunsul îi aduce Fugind în lungi mantale peste câmp.

N.B. Mi-am dat seama că e foarte probabil ca din fondul folosit pentru analiza colocațiilor lui fericit să fi fost omise particulele negative, aşa că am hotărât să fac o mică verificare, incluzându-le şi pe ele, în baza de date cu expresii pe care-o am pe CD acasă. Cum era de aşteptat, în fața lui foarte fericit găsim frecvent particule negative cum ar fi nu sau cuvinte negative precum niciodată. Sintagma absolut fericit, însă, e folosită doar rareori cu alți determinanți. Distribuția e, de fapt, aproape egală: nu foarte fericit apare cam de acelaşi număr de ori ca absolut fericit; iar foarte fericit e la fel de des întâlnit ca şi absolut nefericit. Mă întreb

de ce. Lingvistica de fond e plină de dileme din astea care aşteaptă răspuns. Acum câţiva ani am căutat surd în cel mai mare fond de cuvinte din limba engleză de până acum – 50 de milioane de cuvinte. Cea mai frecvent întâlnită colocaţie a lui surd în limba engleză – vreo zece procente din totalul sintagmelor găsite – este a cădea în urechi surde[43] (unde a cădea poate fi folosit la orice timp). Sigur că da, nu e nici un fel de surpriză că cea mai importantă contribuţie a cuvântului surd la fondul lexical al limbii engleze este ca element al unei expresii care denotă prostie sau încăpăţânare. Ce e frapant, însă, e verbul a cădea, şi anume din motivul că urechea umană e făcută pentru a primi semnale din lateral, nu de sus. Iar enigma asta nu apare doar în engleză. M-am uitat rapid prin câteva dicţionare online şi am văzut că în germană avem auf taube Ohren fallen, în franceză tomber dans l'oreille d'un sourd, iar în italiană – cădere sugli orecchi sordi.

încă un subiect pentru un articol pe care n-am chef să-l scriu.

5 ianuarie. Azi am primit un telefon neaşteptat de la Simon Greensmith, un tip de la Consiliul Britanic cu care n-am mai vorbit de câţiva ani. Pe vremuri era membru al Consiliului Britanic din Madrid, unde nu avea cine ştie de funcţie, dar era extrem de amabil şi prietenos. Când am ţinut toate conferinţele alea în Spania, el a fost cel care mi-a arătat atracţiile oraşului şi mi-a făcut cunoştinţă cu localurile unde se mâncau cele mai bune tapas. După aceea, nu ştiu ce şmecherie a făcut el la departamentul de conferinţe de specialitate de la sediul central al Consiliului,

---

[43] *Explicaţiile care urmează se aplică exclusiv la expresia în limba engleză to fall on deaf ears, a cărei traducere adecvată în limba română (a vorbi la pereţi, a vorbi cu cineva care n-are urechi s-audă) l-ar pierde ori pe „a cădea", ori pe „surd", ori pe amândouă.*

că m-am trezit invitat şi în alte ţări, motiv pentru care i-am fost foarte recunoscător. Acum are o funcţie de conducere la filiala din Varşovia, de unde m-a şi sunat azi-dimineaţă. După ce mi-a urat „La mulţi ani!” şi m-a întrebat ce mai fac şi cum am petrecut Crăciunul, a trecut la motivul pentru care m-a sunat.

— Avem o situaţie cam presantă, Desmond. Numai tu ne mai poţi scoate din bucluc.

Mi-a explicat că la sfârşitul lui ianuarie Consiliul Britanic din Polonia planificase o serie de conferinţe pe tema analizei discursului, conferinţe adresate în special angajaţilor Consiliului şi doctoranzilor locali de la departamentul de engleză. Prelegerile trebuiau ţinute de un lingvist de la Lancaster, care însă acum câteva zile suferise un grav accident de schi în Haute-Savoie şi urma să fie internat în spital pe o perioadă de şase săptămâni. Simon m-a întrebat dacă aş putea să ţin eu conferinţele, în locul lingvistului accidentat.

— Ştiu că e foarte din scurt, dar e exact domeniul tău, şi sunt sigur că ai o mulţime de prelegeri salvate în calculator. E un turneu de numai zece zile şi nu trebuie mers decât în trei oraşe – Varşovia, Lodz şi Cracovia. Iar Cracovia e superbă, să ştii, dacă n-ai fost încă, un mare oraş cultural european...

— N-am fost niciodată în Polonia.

— Păi, atunci, cu atât mai mult! E o ţară foarte interesantă. Engleza a luat o mare amploare aici, ai avea un public numeros. Ca să nu mai spun că mi-ar face o deosebită plăcere să te revăd.

— Problema e că nu mă mai ocup cu aşa ceva, Simon. Sunt prea surd.

— Mă rog, ştiu că ai nişte probleme de auz, dar cât de grav poate să fie?

— E mult mai rău acum decât ultima oară când ne-am văzut. Prelegerea în sine n-ar fi o problemă, normal. Problema e că n-aş auzi ce mă-ntreabă publicul.

— O să fie cineva care să-ţi transmită întrebările din public.

— Da, preşedintele conferinţei – dar o să fie probabil un polonez şi o să vorbească cu un accent pe care n-o să-l pot urmări, cu vocale distorsionate... iar consoanele nu le-aud oricum. A, şi poloneza e formată mai mult din consoane, nu ? Trebuie să fie un adevărat iad pentru polonezii surzi la sunete de înaltă frecvenţă.

Simon chicoti.

— Ce-i drept, nu-i uşor de învăţat... Dar ştii ce mă gândesc? Am putea să facem o pauză după prelegere şi să rugăm publicul să-ţi dea întrebările scrise pe hârtie.

A insistat atât de mult, încât m-a convins până la urmă. Adevărul e că voiam să fiu convins. Voiam să plec în Polonia — oriunde, de fapt, numai să scap de rutina asta de casnic care mă scotea din minţi, şi de grijile cu tata care înnebunea uşor-uşor, şi de atenţiile periculoase din partea unei doctorande pisăloage şi fără scrupule; voiam să fiu undeva unde să mă bucur din nou de respectul celor din jur, unde oamenii să-mi pună întrebări, să mă amuz şi să fiu răsfăţat cu toată pompa acordată unui savant. M-am agăţat de şansa asta ca un cowboy paralizat căruia i se oferă ocazia să sară iar în şa şi să-şi mai facă de cap o ultimă dată! Ascultându-l pe Simon, îi vedeam deja în minte chipul surâzător la aeroport, cu un şofer în uniformă neagră lângă el, gata să-mi ia bagajele şi să mi le încarce în limuzina Consiliului; mă imaginam cu un cocteil în mână, mulţumind pentru felicitările primite după conferinţă, luând cina la un restaurant elegant, cu lambriuri şi şervete imaculate şi lampadare discrete, plimbându-mă prin oraş şi vizitând nu

ştiu ce biserică sau castel, însoţit de o tânără profesoară de engleză, fermecătoare şi cu un accent impecabil...

— Minunat! exclamă Simon când am spus că sunt de acord.

Anunţ imediat la Londra. O să primeşti contractul şi biletele de avion prin poştă. îţi trimit azi pe e-mail itinerariul turneului şi săptămâna viitoare stabilim titlul conferinţelor.

Poţi să faci acelaşi lucru la toate trei universităţile, bineînţeles.

Presupun că ar fi trebuit să mă consult şi cu Fred înainte să dau răspunsul final, dar Simon se grăbea. Era vineri după-masă şi voia să rezolve problema înainte de terminarea programului de lucru. în weekend pleca şi el la schi („Schi-fond, nu e deloc periculos", m-a asigurat). Nu suportam ideea că aş putea rata ocazia asta cerând timp de gândire, pentru că, fără îndoială, în subconştient mă temeam că Fred m-ar putea convinge să nu mă duc.

Când a venit acasă şi i-am zis că plec în Polonia, a ridicat toate obiecţiile pe care le înlăturasem eu înainte de a-i da răspunsul afirmativ lui Simon. Mi-a adus aminte cât de frustrat şi extenuat venisem din ultimele călătorii în străinătate, pentru că mă chinuisem atât de tare să-i aud şi să-i înţeleg pe cei din jur – nu numai când primeam întrebări la sfârşitul conferinţelor, ci şi la evenimentele sociale. Mi-a atras atenţia că ianuarie nu era deloc cea mai potrivită lună pentru un asemenea drum – trebuie să fie frig de-ngheaţă pietrele în Polonia şi sigur se circulă greu. Iar programul suna cumplit: trei localităţi într-o săptămână! Sigur o să răcesc bocnă sau o să fac o indigestie cruntă, că doar ştie ea cât beau şi mănânc în timpul acestor deplasări, şi nu mai sunt nici foarte tânăr sau sănătos, să zici că-mi revin numaidecât. Pe scurt, Fred a declarat călătoria asta o idee proastă.

— Nu mai pot să zic nu acum, am ripostat.

— Ba sigur că poți. Pui mâna pe telefon şi suni. I-am zis că era deja prea târziu: Simon era plecat la munte în weekend şi nu mai puteam să-l anunț decât luni; şi dacă renunțam luni, chiar îi lăsam în aer.

— înseamnă că mi-am răcit gura de pomană, zise ea dând din umeri. Să nu uiți să-l anunți pe taică-tu, n-am nici un chef să mă streseze cu telefoanele cât eşti plecat.

I-am spus că o să mă duc la Londra să-l văd până plec şi o să-l rog pe doctorul Simmonds să-l supravegheze cât sunt eu în Polonia.

6 ianuarie. Azi am primit de la Alex prin e-mail o „ciornă preliminară" a unui capitol intitulat „Absența «suicidului» şi suicidul ca absență", cu citatul din Borges despre şah pe post de motto. Erau câteva pagini care reproduceau mai mult sau mai puțin fidel ideile pe care i le expusesem în maşină de Boxing Day. În e-mail, Alex mă ruga să-i spun dacă mi se pare că argumentele sunt corecte şi încheia cu: „Şi te rog să faci fără ezitare orice completare sau adăugire consideri de trebuință" – prima tentativă pe față de a mă face să-i scriu lucrarea. Mi-a făcut deci o mare plăcere s-o anunț că am fost invitat să țin nişte prelegeri în Polonia şi că în următoarele două săptămâni o să fiu foarte prins cu pregătirile. Mă aşteptam la o reacție neplăcută, dar mi-a trimis un răspuns incredibil de senin: „Nu-i nici o grabă. Şi eu o să fiu foarte ocupată cu pregătirile de curs — s-ar putea să prind un post de asistent semestrul ăsta. Domnul Rimmer e în concediu medical şi se caută doctoranzi care să-i preia cursurile. Felicitări pentru invitație. Să-ți fie bine pe acolo". Nu ştiu cum de îşi închipuie că o să obțină un post la catedra de engleză, unde este absolut obligatorie aprobarea lui Butterworth.

7 ianuarie. Tocmai am terminat de dat seria de telefoane duminicale. Tata e din ce în ce mai confuz, în mintea lui fiind un talmeş-balmeş total: impozite, deduceri, certificate

de economii, Premium Bond – habar n-are ce-i cu fiecare, cum nu mai are habar nici de geografia Marii Britanii.

— Ştii scrisoarea aia pe care i-ai trimis-o tipului din nord, mi-ai tras şi mie una [o copie xerox, vrea să zică], ştii c-aveau un concurs, mă rog, nu un concurs, le cumperi de la poştă şi ai profit dacă le ții cinci ani... Nu mi-a mai scris deloc tipul, habar n-am dacă o să-mi mai trimită banii ăia ori ba... Ce hoți sunt ăştia din Blackpool, nu Blackpool am vrut să zic, e o insulă, una din insulele alea din vestul Scoției, Sheppey, parcă? Sau poate Scilly... sau Isle of Man... O să mă mai uit diseară prin hârtii, să văd dacă găsesc scrisorile alea...

— Mai bine lasă-le până vin eu, tată.

Ca să schimb subiectul, l-am întrebat ce-a mâncat la cină.

— O păsărică foarte drăguță.

— Adică pui, vrei să zici?

— Mda, e posibil să fi fost un puişor foarte mic. Am luat-o de la piață ieri. Nu tre' să le zici nimic, doar arăți cu degetul şi ți-o dau.

— Şi cum ai gătit-o ?

— Am trântit-o în cuptor şi am scos-o când mi s-a părut gata. Am mâncat-o cu piure şi juma' de roşie şi... cum îi zice... e verde...

— Varză ?

— Nu, nu varză. E ca varza, da' nu se găteşte...

— Salată verde ?

— Nu, nu salată verde, ăsta are coajă tare ca pielea de crocodil...

— Castravete ?

— Da, castravete! L-am tăiat frumos şi i-am pus un pic de sare şi piper...

I-am adus aminte de programarea la doctor de mâine şi s-a posomorât numaidecât.

— Cred că vrea să mă interneze pentru o operație.

— Nu, tată, nu vrea. Vrea doar să-ți facă un control.

— Păi şi asta ce înseamnă?

— înseamnă c-o să-ți ia sânge şi...

— Vezi ? O să-mi bage acu' – nu pot să sufăr acele!

—... şi o să te pună să faci pipi.

— O-ho, cu asta n-o să fie nici o problemă, fac din cinci în cinci minute.

înseamnă că nu e aşa de rău, dacă încă mai poate să glumească.

După aceea am sunat-o pe Anne. Se simte bine, doar spatele o doare un pic. I-am zis că plec în Polonia, dar că mă întorc sigur înainte să nască.

— Te gândeşti să dai o mână de ajutor la naştere, tată ? glumi ea.

— Nu, o să-i las lui Jim onoarea asta. Dar aş vrea să fiu în zonă când îți vine vremea.

S-a bucurat că plecam.

— O să-ți prindă bine să mai schimbi peisajul. Eşti cam deprimat de la o vreme.

— Sunt cam pensionat de la o vreme!

Asta o făcu pe Anne să râdă, deşi nu foarte relaxată.

— întotdeauna ți-a plăcut să te joci cu cuvintele. Şi ne-ai încurajat şi pe noi de mici să facem jocuri de cuvinte – spre disperarea mamei.

— Era un instrument educațional, vă ajutam să explorați limba în care vă exprimați.

— Ştii că acum, că eşti la pensie, ai putea foarte bine să lucrezi pentru o firmă producătoare de artificii de Crăciun, să inventezi bancuri din alea pe care le pun pe cutii.

— Slavă Domnului c-am scăpat de artificiile de Crăciun până la anu'!

Toată după-amiaza Fred şi cu mine ne-am ocupat de decorațiunile de Crăciun: le-am strâns de prin casă, le-am

pus înapoi în cutiile lor şi le-am dus în pod, apoi am scos bradul în grădina din spate şi am dat cu aspiratorul în sufragerie.

După aceea am sunat la Richard şi de data asta nu mi-a mai intrat robotul. I-am zis că mă duc în Polonia.

— Presupun că tu ai fost deja.

— Da, am fost la o conferinţă în Cracovia acum câţiva ani. E foarte frumos oraşul. A rămas aproape neatins de război – probabil că e singurul oraş din Polonia care a supravieţuit atât de bine. Are biserici superbe din toate perioadele – romanică, gotică, barocă. E o adevărată antologie arhitecturală.

Richard e un savant cultivat, ştie o mulţime de lucruri despre arhitectură, mult mai multe ca mine.

— Iar Auschwitz-ul e aproape.

— A, da? Nu ştiam.

— Da. Să te duci.

— Nu ştiu dacă o să am vreme...

— Ar trebui să-ţi faci. E un loc pe care ar trebui să-l vadă toţi oamenii, dacă au ocazia.

I-am povestit de problemele cu tata şi i-am zis c-ar fi drăguţ să dea o fugă în Lime Avenue dacă are drum prin Londra, mai ales cât sunt eu plecat. A răspuns fără tragere de inimă c-o să încerce.

— Să nu uiţi să suni întâi, altfel s-ar putea să nu te recunoască şi să nu te lase să intri.

Mai bine nu-mi spunea de Auschwitz, mi se pare că acum planează ca o umbră întunecată peste călătoria mea. Am citit, bineînţeles, despre vitrinele cu pantofi şi păr, despre camerele de gazare şi despre crematorii... şi nu sunt sigur că vreau să le văd. Mi se pare cumva greşit ca locul în care s-au petrecut nişte atrocităţi atât de oribile să fie transformat în muzeu — un muzeu este în definitiv o atracţie turistică. Am citit destul despre Holocaust – cărţile

lui Primo Levi, memoriile altor supraviețuitori, istorii ale celui de-al Treilea Reich – cât să fiu absolut încredințat că uciderea sistematică a milioane de evrei de către naziști a fost un lucru de o monstruozitate nemaiîntâlnită. Nu văd ce altceva aș mai putea afla în urma vizitei la un obiectiv cultural, cu grupuri însoțite de ghizi și bare turnante și tot tacâmul, cum presupun că e Auschwitz-ul în ziua de azi. Dar poate sunt eu un comod și un laș. Richard lăsase să se înțeleagă că e aproape o datorie morală să mă duc: JE un loc pe care ar trebui să-l vadă toți oamenii, dacă au ocazia". La mine asta sigur o să fie ultima ocazie, deci nu prea am încotro, dacă vreau să-l mai pot privi în ochi la întoarcere. M-am uitat pe itinerariul trimis de Simon și am văzut că aveam o după-amiază liberă în Cracovia în ultima zi a turneului. O să mă duc, deși nu se înscrie deloc printre atracțiile care m-au făcut să accept propunerea lui Simon.

8 ianuarie. Azi-dimineață mă uitam printre hârtii și dosare, să văd dacă am ceva pentru conferințele din Polonia – și o făceam chiar cu plăcere, bucuros să-mi ocup din nou mintea cu o sarcină intelectuală –, când am fost întrerupt de un telefon de la Colin Butterworth.

— Ți-aș fi foarte recunoscător dacă ți-ai putea face puțin timp să ne vedem azi, mi-a zis, pe un ton în care se simțea fără tăgadă o umbră de tensiune.

I-am spus că sunt ocupat și i-am explicat și de ce – mi-a făcut evident plăcere să-i arăt astfel că nu sunt chiar o glorie academică apusă –, dar a insistat că e vorba de ceva foarte important. Era dispus să vină la mine, dacă îmi convenea mai bine așa, la orice oră puteam eu să-l primesc, dar cu cât mai devreme, cu atât mai bine. L-am întrebat dacă era vorba despre Alex și mi-a răspuns că da, dar că ar prefera să nu discute prea multe la telefon. într-un final i-am spus că poate să treacă pe la mine, dar numai după ora două. A sunat la ușă la două fix. L-am condus în birou, iar

pe drum m-a felicitat pentru casa frumoasă în care locuiam şi pe care nu o mai văzuse până acum. I-am zis că meritul pentru felul în care este amenajată îi revenea în cea mai mare parte lui Fred. Părea uşurat să afle că nu e acasă. L-am poftit să se aşeze în fotoliu, iar eu mi-am tras scaunul de birou mai aproape, ca să-l aud mai bine. Era îmbrăcat elegant, într-un stil sport, ca de obicei, numai că avea mătreaţă pe umerii sacoului din piele întoarsă şi nu se bărbierise deloc atent de dimineaţă. Avea privirea obosită. A scos un pachet de ţigări şi m-a întrebat dacă mă deranjează că fumează. I-am zis că da.

— Ai dreptate, e un obicei scârbos. M-am lăsat de nu ştiu câte ori, dar mereu când sunt stresat... Frances se umple de nervi.

îşi puse pachetul înapoi în buzunar.

— înţeleg că te vezi în continuare cu Alex Loom. Zice că sunteţi chiar prieteni de familie, de-acum.

— Ei, nici chiar. A venit la petrecerea noastră de Boxing Day. Trebuia să meargă acasă de Crăciun, cum ştii – i-a trimis taică-su bani de bilet –, dar din cauza cetii a rămas blocată pe Heathrow vreo două zile şi a trebuit să renunţe.

— Asta ţi-a zis ţie? întrebă Butterworth surprins. Taică-su s-a sinucis când avea ea treisprezece ani.

Nu eram sigur c-am auzit bine, aşa că l-am rugat să repete această informaţie absolut uluitoare.

— Mie aşa mi-a spus – cine ştie dacă e şi adevărat ? Mi-a zis că au început s-o preocupe biletele de adio pentru că tai că-su nu le-a lăsat nici unul. Alex tot citeşte biletele de adio ale altor sinucigaşi în speranţa că aşa va reuşi să înţeleagă de ce s-a sinucis el. Cel puţin asta i-a explicat un psihoterapeut la un moment dat.

— Mie mi-a zis că a început s-o intereseze subiectul din cauză că un fost iubit psiholog a făcut la un moment dat o

cercetare clinică pe tema biletelor de adio scrise de sinucigaşi. Tipul cu articolul, am completat.

— Da, mă rog, nu e chiar sigur că i-a fost iubit... Dar, în fine, nu despre asta voiam să vorbim. Hetty Rimmer e în concediu medical şi Alex şi-a depus dosarul. Bineînțeles că nici nu se pune problema să-i dăm pe mână nişte boboci şi, oricum, sunt o grămadă de candidați mai buni ca ea. Problema e că ea nu vede lucrurile aşa, plus că i-a intrat în cap că depinde exclusiv de mine să ia postul. Mă rog, e adevărat că mai demult aşa ar fi fost, dar acum trebuie să respectăm o procedură... S-a oprit şi m-a privit în ochi înainte să continue: Trebuie să te rog să nu mai spui la nimeni ce am să-ți spun acum.

— Nici o problemă, i-am răspuns, arzând de curiozitate.

— Semestrul trecut, la scurt timp după ce i-am devenit îndrumător, dar înainte de a-mi da seama cât de instabilă e, am făcut o mare prostie. Am intrat cu ea într-o... ăăă... relație neprofesională.

— Intimă, vrei să spui?

— Fostul preşedinte Clinton n-ar fi zis aşa, zâmbi el amar. Dar probabil comisia etică din cadrul comitetului de relații profesionale ar fi de altă părere. Ca şi soția mea, de altfel.

A urmat povestea, atât de familiară, a profesorului universitar charismatic, un intelectual care ar fi dat gata pe oricine, sedus de tânăra studentă plină de nuri şi admirație, care avea numai de câştigat dintr-o asemenea relație.

— Bineînțeles că n-am procedat bine, dar atât a alergat după mine!... Şi nu se poate spune în nici un caz că am profitat de o puştoaică, Alex are totuşi douăzeci şi şapte de ani. E o femeie în toată firea – sau cel puțin aşa credeam.

Şi m-a prins şi într-un moment în care lucrurile nu mergeau prea strălucit cu Frances...

Şi-a scos mecanic pachetul de ţigări din buzunar, apoi şi-a adus aminte că nu-i dădusem voie să fumeze la mine în birou şi l-a băgat înapoi.

— Prima oară m-a luat valul când m-a sărutat la sfârşitul unei şedinţe de îndrumare — în loc să-i spun că nu e în regulă, am sărutat-o şi eu. Am ţinut-o tot aşa la fiecare şedinţă, cu săruturi tot mai lungi, apoi mângâieri, atingeri... Era foarte incitant de fiecare dată, ştiam amândoi cum avea să se termine şedinţa de îndrumare – cu o îmbrăţişare tăcută la uşă, înainte să iasă... Riscul mă ataţa... într-o zi s-a lăsat în genunchi, m-a deschis la fermoar şi m-a supt – cu uşa descuiată şi cu o mulţime de lume mişunând pe hol!... Era dispusă la orice, în afară de sex propriu-zis. Chiar şi după ce am început să merg la ea – are un apartament într-unui din blocurile alea noi de pe canal –, tot nu m-a lăsat s-o penetrez. Mă punea s-o bat la fund, şi de-abia atunci am început să mă gândesc că poate m-am băgat în ce nu trebuia. Şi, ca să fiu sincer, mă cam săturasem de jocul ăsta, în care nu puteam să i-o trag ca lumea. M-am bucurat când a venit vacanţa de vară şi am plecat vreo două luni cu Frances la casa noastră din Spania. Când ne-am întors, i-am spus lui Alex că trebuia să punem punct. Mi-am cerut iertare, am pus toată vina pe umerii mei, n-am acuzat-o de nimic – dar nu i-a plăcut deloc. Am vrut să încerc s-o transfer la alt îndrumător, dar mi-a fost frică să nu mă toarne. Şi exact asta ameninţă să facă acum, dacă nu-i obţin postul ăsta la catedră.

Deci de asta era aşa de urgent să ne vedem.

— I-am redactat o scrisoare de recomandare, atât cât am putut de bine, fără să mă compromit, continuă el. Dar n-am avut cum s-o susţin la şedinţa de azi-dimineaţă. E văzută ca un personaj enigmatic, care nu şi-a dovedit încă în nici un fel competenţa în lingvistică. A fost prima eliminată. Postul va fi oferit altcuiva şi Alex o să afle foarte curând că nu ei.

— De ce îmi spui mie toate astea? l-am întrebat, deşi bănuiam deja.

— În speranța că o vei convinge să nu depună plângere împotriva mea. Ştiu că te place – te respectă. întotdeauna vorbeşte de tine cu multă căldură. Cred că de tine ar asculta.

— înțeleg, am zis.

După care am tăcut, cufundat în gânduri.

— Probabil că te-ntrebi ce motive ai avea să m-ajuți, zise el.

— E adevărat că tocmai mă gândeam la asta.

— Nu mă cunoşti aproape deloc, nu-mi datorezi nimic, probabil că dezaprobi comportamentul meu...

— într-adevăr.

— Dar chestia asta m-ar termina, îți dai seama. Totul s-ar duce de râpă: cariera, căsnicia mea, familia... Frances ar fi distrusă. Plus că am două fete, una de treisprezece şi una de cincisprezece ani. închipuie-ți ce s-ar putea întâmpla cu viețile lor dacă treaba asta ajunge publică.

— Crezi sincer că Alex e capabilă să depună plângere oficială ?

— Altfel nu ți-aş fi spus toate astea.

— Dar cum să-i dea cineva crezare, când se ştie că are o imaginație atât de bogată?

Butterworth şi-a strâns fața într-o grimasă:

— Are şervețele îmbibate cu ADN-ul meu – sau cel puțin aşa pretinde ea. A avut cu siguranță o grămadă de ocazii să-l recolteze. Când a văzut expresia de dezgust de pe fața mea, a adăugat: îmi cer scuze pentru aceste detalii scârboase, dar ți-aş fi incredibil de recunoscător dacă ai sta de vorbă cu ea, şi asta cât mai curând posibil.

I-am zis că o să văd ce pot face.

9 ianuarie. Am aranjat cu Alex să ne vedem din nou la Pam's Pantry azi după-masă. De data asta m-a aşteptat ea

pe mine, încălzindu-se cu o ceaşcă de cafea la aceeaşi masă din fundul cafenelei la care am aşteptat-o eu prima oară. Localul era aproape gol. Mi-am luat un latte şi m-am aşezat lângă ea. Era mai palidă ca de obicei, iar părul blond îi era pleoştit, fără strălucirea obişnuită. Poate era la ciclu, deşi cred că era mai degrabă din cauza jocului periculos în care se băgase. Am trecut direct la subiect şi i-am prezentat pe scurt povestea pe care mi-o spusese Butterworth, fără să intru în detalii intime. M-a ascultat impasibilă, după care a spus:

— Nu ştiam că eşti prieten cu Colin.

— Păi nici nu sunt.

— Dar bărbaţii se apără în situaţii de-astea, nu ?

— Uite care-i treaba, i-am zis. Nu mă dau în vânt după Colin Butterworth, nu mi-a plăcut niciodată de el. Nu m-ar deranja nici cât negru sub unghie dacă ar fi supus oprobriului public sau dacă ar fi obligat să-şi dea demisia. Cred că s-a purtat complet nepotrivit cu tine, chiar dacă tu ai iniţiat totul. Am băgat de seamă că n-a negat în nici un fel. Dar dacă depui plângere oficială, n-o să aibă numai el de suferit. O să sufere şi soţia lui. Şi mai are şi două fiice adolescente. O să le distrugi familia – şi pentru ce? Oricum n-o să primeşti postul, au ales deja pe altcineva.

— De unde ştii ? mă întrebă ea tăios.

— Mi-a zis Butterworth.

Se întoarse într-o parte şi şuieră cu faţa spre perete:

— Ticălosul dracului.

— Crede-mă, n-avea cum să-ţi obţină postul nici dacă voia. N-are nici un rost să încerci să-l faci praf – o să fii supusă unor interogatorii foarte dure, iar Butterworth o să fie reprezentat de avocatul universităţii, care o să te acuze de şantaj. Ceea ce ar fi o acuzaţie îndreptăţită, de altfel. N-ai cum să câştigi – o să fii dată afară din universitate.

— Nu există nici o dovadă scrisă împotriva mea, se întoarse ea din nou cu faţa către mine. O să resping toate acuzaţiile. O să fie cuvântul meu împotriva cuvântului lui – să vedem pe cine o să creadă judecătorul până la urmă.

— Dar tu nu prea spui întotdeauna adevărul, nu-i aşa, Alex?

— Ce vrei să spui ?

— I-ai zis lui Fred că taică-tu ţi-a trimis bani pentru biletul de avion ca să te poţi duce acasă de Crăciun. Iar lui Butterworth i-ai zis că tatăl tău a murit când aveai treisprezece ani. Care e adevărul?

Alex îşi lăsă privirile în jos şi începu să amestece în cafeaua rece, deşi ceaşca era pe jumătate goală, după care bolborosi ceva pe sub bretonul ei blond.

M-am aplecat peste masă:

— Ce-ai zis?

— Taţi s-a sinucis, într-adevăr.

I-am zis că-mi pare rău, dar tot nu înţeleg de ce-a trebuit să inventeze povestea cu biletul de avion. Mi-a explicat că i-a venit ideea când i-a auzit pe toţi colegii ei de doctorat spunând cum o să meargă acasă de Crăciun şi cineva a întrebat-o ce planuri are, şi atunci a inventat pe loc povestea cu mersul în State ca să petreacă sărbătorile cu ai ei, pentru că n-a vrut să le spună că de fapt o să facă singură Crăciunul, la ea în apartament.

— Aşa fac câteodată, inventez pe loc o poveste sau o minciună, o mică şmecherie. Nu pot să mă abţin, să nu-ţi închipui c-o fac din cauză că sunt singură de Crăciun. Ai mei au murit. Mama de cancer, acum cinci ani. Bunicii sunt morţi toţi, în afară de unul singur care are Alzheimer... De soră-mea m-am înstrăinat... N-am la cine să mă duc în State.

Dar n-am vrut să par mai prejos sau să le fie milă de mine, aşa că am inventat povestea asta idilică cu mersul

acasă de Crăciun, suna ca un articol din Saturday Evening Post. M-am gândit că n-o să se prindă nimeni că eu o să stau frumos închisă în casă, la televizor, cu mâncare semipreparată...

Când s-a trezit cu invitația de la Fred, ar fi dat orice să accepte, dar trebuia să joace până la capăt farsa cu mersul în State.

— M-am gândit c-ar fi drăguț să zic că mi-a trimis tați bani să mă duc acasă. Dacă tot născocisem un scenariu idilic, cel puțin să profit din plin, nu? Așa că de-aia i-am spus asta lui Fred în felicitare. Mi s-a părut că așa ar fi mai credibilă toată povestea. După aia a venit Crăciunul și i-am văzut pe toți oamenii ăia blocați pe Heathrow și m-am gândit că până la urmă găsisem pretextul perfect să vin totuși la petrecerea voastră.

— Adică ai inventat toate pățaniile alea de pe Heathrow doar pe baza celor văzute la televizor?

— N-a fost greu, am mai citit și ziarele.

— Știi, ai putea să-ți folosești talentul ăsta într-un scop mai nobil – ai putea să scrii un roman.

— Da, poate că într-o zi o s-o și fac, zise ea cu un zâmbet palid.

Am întrebat-o de ce ne dăduse mie și lui Butterworth două explicații atât de diferite pentru interesul ei față de biletele de adio.

— Nu sunt incompatibile, să știi. Fiecare e adevărată, în felul ei. Primul care mi-a indus ideea de analiză stilistică a biletelor de adio a fost tipul de la Columbia. Dar mai era, bineînțeles, și motivul psihologic. Dintotdeauna mă obsedase faptul că tați n-a lăsat un bilet de adio. N-am știut niciodată exact de ce-a făcut ce-a făcut. Nimeni nu-și închipuia că e deprimat. N-am aflat de nici o faptă gravă pe care să o fi comis și de care să-i fost frică să se afle. Nu fusese diagnosticat cu nici o boală îngrozitoare... nimic, n-

am aflat absolut nici un motiv. Pur şi simplu, într-o seară a ieşit cu barca pe lacul de lângă casă şi s-a împuşcat cu puşca de vânătoare.

— Poate a fost un accident, am zis eu.

— S-a împuşcat în gură şi a apăsat pe trăgaci cu degetul mare de la picior, a zis ea.

Să fi fost adevărat ? N-aveam nici cea mai vagă idee, deşi m-am prefăcut c-o cred, pentru că, dacă era adevărat şi-i spuneam că n-o cred, ar fi durut-o mult prea tare. Sunt totuşi aproape convins că mi-a spus adevărul. O experienţă atât de traumatizantă în copilăria lui Alex ar putea fi o explicaţie foarte plauzibilă pentru comportamentul ei, dincolo de interesul faţă de biletele de adio: faptul că mintea, că era atrasă de bărbaţi mai în vârstă, că-i făcea plăcere să-i manipuleze şi să-i facă să sufere. Era, de asemenea, o explicaţie bună pentru tonul ironic, aproape dispreţuitor, cu care vorbea întotdeauna despre sinucigaşi, ca şi pentru ghidul acela de pe internet – indiferent dacă îl scrisese chiar ea sau nu. E clar că şi-a iubit tatăl şi că gestul acestuia a umplut-o de furie, dar că încă nu l-a iertat pentru ce-a făcut.

— S-a omorât fără să zică nimănui de ce. Nici o explicaţie.

Ne-a lăsat să ne luptăm singuri cu răspunsul la întrebarea : suntem oare vinovaţi, am făcut ceva fără să ne dăm seama ?

Ce-a făcut el ne-a negat tuturor posibilitatea de a pune vreodată punct acestei poveşti.

Eu, unul, sunt de părere că Alex nu s-a apucat să analizeze bilete de adio ca să găsească răspunsul la vreo întrebare, ci ca să-şi verse mânia.

Când am ajuns acasă, l-am sunat pe Butterworth şi i-am zis că am stat de vorbă cu Alex şi că nu cred că o să depună plângere împotriva lui. Puteam să mă arăt mai sigur de-atât,

dar nu voiam să se relaxeze prea tare, merita să se mai chinuiască puțin. După voce, se vedea că e oricum foarte uşurat şi recunoscător, chiar şi pentru stropul de speranță pe care i l-am dat.

11 ianuarie. La cât de agitată e viața mea în acest moment, cursul de citit pe buze e ca un refugiu de linişte şi amuzament nevinovat. Azi a fost primul curs de după vacanță. Am început cu o lecție despre reducerile lunii ianuarie. Beth ne-a împărțit nişte fişe pe care scria Jim cumpărat la reduceri luna asta", iar noi trebuia să adăugăm complementul direct (bineînțeles că nimeni n-a zis că aşa se cheamă), după care trebuia să ne spunem pe perechi, fără voce, ce am cumpărat. Eu am zis că mi-am luat nişte cămăşi, ceea ce m-a făcut să-mi dau seama că ar fi fost chiar bine să-mi fi cumpărat nişte cămăşi la reducerile de luna asta, pentru că mi-ar prinde bine să am nişte cămăşi noi în Polonia. Beryl a zis că a cumpărat ceva ce n-o să putem nici unul să citim pe buze. în final ne-a spus că a cumpărat un covor chinezesc – "chinezesc" a fost cuvântul care ne-a încurcat. Dacă ar fi fost un covor persan, cred că ne-am fi prins, dar „covor chinezesc" nu e o expresie comună, deşi aproape totul e produs în China în zilele noastre, inclusiv covoarele persane, probabil.

După aceea am avut o lecție despre Anul Nou, la care din fericire nu am fost poftiți să povestim cum am petrecut. Beth a trecut în revistă regulile „primului venit", întâi fără voce, apoi cu voce. Primul bărbat care îți trece pragul după miezul nopții trebuie să fie înalt şi bine făcut. Nu e bine să fie şchiop sau saşiu şi trebuie să aibă la el o bucată de cărbune, un codru de pâine şi o sticlă de whisky – dar nu un cuțit. Trebuie să fie îmbrăcat în negru şi să nu scoată o vorbă până nu pune pâinea pe masă şi cărbunele în foc şi până nu i-a dat sticla cu băutură capului familiei, după care trebuie să spună „La mulți ani!" şi să iasă pe uşa din spate.

Se pare că nu trebuie să audă nimic din ceea ce îi spun ceilalți, deci s-ar zice că mă califc.

După ce ne-a explicat Beth toate astea, am dat un test legat de cuvintele „scoțian", „whisky"[44], „scoțiancă"; trebuia să răspundem la întrebări mimând cuvintele în fața partenerului de lucru. Eu m-am nimerit din nou în echipă cu Gladys. Cred că intenționat face în aşa fel încât să fie mereu în pereche cu mine, pentru că e competitivă şi ştie că eu am o educație superioară – vrea atât de mult să fie prima care termină testul, încât câteodată uită să-mi citească pe buze întrebările pe care i le pun. Definițiile erau destul de uşoare: un ou învelit în compoziție de cârnați... un faimos explorator... un joc de copii... O definiție care le-a dat de cap multora a fost O taxă comună. M-am prefăcut, bineînțeles, că nu ştiu răspunsul: „o scoțiancă"[45]. Nici o legătură cu Scoția, evident – e un termen din engleza veche, ce supraviețuieşte până în ziua de azi într-o singură expresie: „scot free", adică „scutit de impozite".

După pauza de cafea a venit Trevor să ne vorbească despre câinii pentru surzi. Pe al lui îl cheamă Patch şi e un Jack Russell premiat, foarte frumos. Patch stat la picioarele lui Trevor şi a urmărit atent toată prezentarea – cine ştie a câta oară, având în vedere că Trevor merge prin toată țara să le vorbească oamenilor despre organizația care se ocupă cu dresajul acestor câini. Costă cinci mii de lire, pentru că ia foarte mult timp şi necesită extrem de multă răbdare. Câinele e dresat să distingă diferența dintre toate soneriile din casa stăpânului: alarma ceasului deşteptător, a cronome-trului pentru copt, soneria telefonului, alarma de incendiu. Când aude unul dintre aceste sunete, se duce mai

---

[44] *Scotch (în engl. în orig.)*

[45] *Scot (în engl. în orig.)*

întâi să identifice sursa, apoi vine şi pune laba pe stăpân, după care îl conduce la locul respectiv. Dacă e vorba de alarma de incendiu, se culcă la pământ după ce pune laba pe stăpân, indicându-i astfel că e o situaţie periculoasă. Din motive evidente, latră doar arareori, deşi lui Trevor i s-a spus că Patch latră uneori în somn. Trevor umbă cu un paşaport şi un act de identitate al câinelui, în care se spune că Patch are voie să intre cu el în restaurante şi magazine, deşi e adevărat că nu i se permite întotdeauna accesul. Oare dacă ar fi vorba de câinele unui orb i s-ar refuza accesul? Mă îndoiesc.

Trevor a lăsat să se înţeleagă că n-are familie. Dacă stai să te gândeşti puţin, nici n-ar avea nevoie de un câine care s-audă pentru el, dac-ar avea o soţie sau pe cineva cu care să locuiască. Este evident că tovărăşia lui Patch e la fel de importantă pentru Trevor ca şi ajutorul practic pe care i-l asigură. Mi-a făcut plăcere să aflu de existenţa acestor câini inteligenţi şi a dresorilor devotaţi meseriei lor, cărora probabil că multe persoane cu probleme de auz le sunt recu-noscătoare – toate părţile implicate dau şi primesc ceva de preţ, şi astfel îşi îndeplinesc misiunea de zi cu zi, an după an, neştiuţi de cei mai mulţi.

15 ianuarie. În ultima săptămână n-am prea avut timp să-mi ţin jurnalul la zi – am fost prea ocupat cu pregătirile pentru Polonia, unde plec poimâine. Mi-am trecut în revistă toate articolele şi prelegerile nepublicate şi am ajuns la concluzia că nici una nu e potrivită pentru turneul ăsta, drept pentru care mi-am petrecut cea mai mare parte a săptămânii revizuind şi actualizând trei dintre ele.

Ieri am primit nişte veşti nu foarte bune despre Anne. A sângerat un pic şi au dus-o la spital ca să stea liniştită şi s-o ţină sub observaţie. Am vorbit cu ea la telefon, dar mi-a zis că e doar o măsură de precauţie. Copilul n-are nimic, au

internat-o doar ca să evite o naştere prematură. Nu sunt însă foarte liniştit.

Am amânat cât am putut să-i spun tatei că plec. Intenționat am lăsat-o pe ultima clipă – ştiam c-o să se agite şi, cu cât are mai puțin timp la dispoziție să facă din țânțar armăsar, cu atât mai bine.

— Polonia? Polonia? Şi de ce Doamne iartă-mă vrei să te duci în Polonia? Din câte văd în ziare, toți polonezii sunt disperați să vină încoace! N-am auzit în viața mea ceva bun despre Polonia! Şi, oricum, credeam că te lăsaseşi de nebunia aia a ta.

I-am explicat cum stăteau lucrurile şi i-am zis, cu mai mult avânt decât simt acum, că de-abia aştept să plec.

— Mă rog, eu n-aş vrea deloc să fiu în locul tău, amice, mi-a zis el. Cu ce te duci, cu avionul? Sper măcar că nu te duci cu o companie poloneză.

— Nu, mă duc cu British Airways, i-am zis, deşi biletul din Cracovia la Londra era cu LOT, compania poloneză.

Plec de pe Heathrow poimâine dis-de-dimineață. Mi-am făcut rezervare la un hotel de lângă aeroport pentru noaptea de dinainte, ceea ce înseamnă că plec la Londra mâine, ca să mă opresc la tata în drum. S-a mai înmuiat un pic când i-am spus asta.

18

18 februarie. N-am mai scris nimic de patru săptămâni, pentru că am fost mai mult plecat, departe de calculatorul meu. Şi, oricum, a fost o lună atât de plină şi de agitată, încât nici în scurtele răstimpuri cât am fost acasă n-aş fi avut cum să-mi țin jurnalul la zi, pentru că eram fie prea ocupat, fie prea obosit pentru a mai scrie. Mi-am făcut ceva însemnări de mână în timpul turneului din Polonia, dar nu mai am nici un chef să-mi transcriu în calculator impresiile

despre oraşele Varşovia, Lodz şi Cracovia sau despre profesorii şi studenţii polonezi pe care i-am cunoscut. Toate astea par nişte lucruri mărunte pe lângă ce s-a întâmplat la sfârşi-tul şederii mele în Polonia şi în zilele imediat următoare după ce m-am întors în Anglia – despre asta vreau să scriu acum. Despre turneu o să zic doar că publicul mi-a primit bine prelegerile şi că m-am descurcat rezonabil cu auzul — cel mai greu mi-a fost nu la conferinţe şi seminare, ci la restaurante şi recepţii. Majoritatea polonezilor pe care i-am cunoscut vorbeau engleza foarte bine, deşi unii aveau un accent uşor bizar – de Southend sau de Brooklyn, de exemplu –, probabil copiat după accentul profesorului de la care învăţaseră. Am mâncat foarte multă carne, şi vânat, şi cârnaţi, şi am băut prea mult vin, şi bere, şi votcă. Şi englezii de la Consiliu, şi polonezii din universităţi m-au muncit din greu. Când am ajuns la Cracovia, începuse deja să mă cuprindă oboseala.

Oraşul e frumos, într-adevăr, dar am avut atâta treabă la Consiliu şi la Universitatea Jagiellonâ, că nu prea mi-a rămas timp să-i apreciez frumuseţile. Am reuşit să văd altarul splendid pictat şi sculptat din biserica Sfânta Maria; am mai reuşit să văd exteriorul Palatului de pânză[46], Doamna cu hermina a lui Leonardo, la muzeul Czartoryski, şi încă vreo câteva lucruri pentru care Cracovia e renumită în toată lumea. Mi-am rezervat ultima după-amiază dinainte de întoarcere pentru vizita la Auschwitz. Asta a fost prima greşeală, pentru că n-am ştiut că în ianuarie programul se termină la trei, am aflat de-abia acolo. Nu-mi atrăsese nimeni atenţia asupra acestui lucru când le-am zis că asta îmi propusesem pentru ultima mea zi în Polonia – sau poate mi-o fi zis cineva şi eu doar m-am prefăcut c-am auzit. în

---

[46] *Centru comercial vechi de peste 500 de ani, despre care polonezii susţin că e primul mall din Europa.*

fine, important e că m-am trezit de unul singur în excursia asta. O grămadă de lume s-a oferit să-mi facă turul oraşului, dar nu s-a găsit absolut nimeni să mă însoţească la Auschwitz. Şi, de fapt, mi se pare normal: dacă l-ai văzut o dată, de ce să te mai duci din nou? Dar, văzând reacţia polonezilor cărora le spuneam lucrul ăsta, mă întrebam câţi dintre ei chiar fuseseră la Auschwitz – pentru că toţi dădeau politicos din cap şi schimbau subiectul imediat ce le spuneam unde am gând să-mi petrec după-amiaza. Am avut impresia clară că sunt puţin jenaţi de faptul că vechiul şi superbul oraş în care trăiesc se află atât de aproape de un loc al cărui nume este sinonim cu oroarea şi genocidul. UNESCO a declarat Auschwitz-ul monument protejat al patrimoniului mondial, însă Polonia nu vrea să-l considere ca făcând parte din patrimoniul naţional, deşi atâţia polonezi au murit aici.

La zece dimineaţa am avut o prelegere la universitate, apoi am stat de vorbă în pauza de cafea cu profesorii catedrei de engleză. M-am întors la hotel pe la douăsprezece fără un sfert. Simon Greensmith mă sfătuise să mă duc cu taxiul la Auschwitz, pentru că autobuzele circulă prost, drept pentru care am rugat la recepţie să-mi cheme un taxi la douăsprezece şi un sfert, iar între timp eu m-am dus la barul hotelului să mănânc un sendviş. Impresia mea era că Auschwitz-ul e destul de aproape – asta a fost a doua greşeală. Am întrebat-o pe tânăra de la recepţie cât e până acolo şi mi-a spus că treizeci de minute. Dar după ce-am mers o bună bucată de timp şi-am văzut că tot n-ajungem, m-am gândit că poate zisese treizeci de kilometri, nu de minute. După câţiva kilometri pe autostrada spre aeroport, taxiul a cotit-o spre Oswiecem (aşa se spune Auschwitz în poloneză) pe o şosea cu câte o singură bandă pentru fiecare sens de mers, foarte congestionată în ziua aceea. Ninsese în timpul nopţii, aşa că peste câmpuri şi copaci se aşternuse o

pătură imaculată. Strălucirea peisajului făcea ca noroiul şi încetineala de pe şosea să pară şi mai înnebunitoare. Taxiul meu era un Fiat vechi, negru, cu un motor extrem de zgomotos şi amortizoare obosite. Şoferul — un bărbat solid, îmbrăcat într-o haină de piele – nu părea deloc înclinat să-şi exerseze engleza, deşi se vedea că nu era o limbă chiar atât de străină pentru el.

— Cât mai e? îl tot întrebam, iar el dădea din umeri, mormăia şi arăta spre şosea cu un gest care voia să însemne că „depinde de trafic".

Chiar înainte să intrăm în Oswiecem, am stat pe loc câteva minute bune, ca să lăsăm să treacă un tren incredibil de lung, încărcat cu dubite noi ce zdrăngăneau monoton prin faţa noastră. Un preludiu suficient de sumbru din punct de vedere sonor, dar ce enervant că trebuia să stăm iar pe loc! Trecuse mai bine de o oră de când pornisem la drum când am ajuns în sfârşit. Apoi am văzut programul şi mi-am dat seama că aveam la dispoziţie exact o oră şi patruzeci de minute pentru a asimila realitatea celei mai oribile crime în masă din istoria omenirii.

La intrare e un centru de vizitare, cu ceva fotografii, o cafenea, un mic cinematograf în care poţi să vezi imagini filmate pe vremea când lagărul era plin de prizonieri, dar eu n-aveam timp să zăbovesc aici. Intrarea e liberă, nu plăteşti decât dacă vrei un însoţitor personal, ceea ce eu n-aveam cum să cer, având în vedere viteza indecentă cu care eram obligat să fac tot turul. Faimoasa poartă prin care se intră în lagărul propriu-zis, cu frontispiciul pe care scrie Arbeit Macht Frei[47] cu litere din fier forjat, e surprinzător de mică. De fapt, dimensiunile întregului lagăr reprezintă un soi de anticlimax pentru toată groaza pe care o simţi cres-cându-ţi

[47] *Munca te face liber (în germ. în orig.) (n.r.)*

în piept în timp ce te apropii. Parcă nu se potrivesc deloc dimensiunile astea cu enormitatea ororilor comise aici. Seamănă cu căminele de familişti din Londra interbelică sau cu barăcile militare, ceea ce de fapt a şi fost iniţial aici. E un complex de clădiri din cărămidă roşie, dispuse ordonat în unghiuri drepte, cu copaci pe aleile despărţitoare. Nu mă aşteptasem să găsesc copaci aici. Nu era multă lume, probabil în perioada asta a anului nu vin prea mulţi oameni. Pe zăpadă se vedeau urmele clare ale paşilor celorlalţi vizitatori şi mi-a fost uşor să le urmăresc, aşa că nu mi-am mai bătut capul cu harta din ghid.

O parte din clădirile complexului au fost transformate în muzee tematice, tratând diverse aspecte al vieţii de lagăr: dormitoarele întunecate, saltelele de paie, condiţiile mizere în care se spălau oamenii, uniformele cu dungi confecţionate din pânză tare care zgâria pielea. Alte încăperi sunt dedicate grupurilor etnice sau naţionale care au suferit aici. Pereţii sunt tapetaţi cu portrete de prizonieri, fotografiaţi cu eficienţă germană atât din faţă, cât şi din profil. Nu toate chipurile au aceeaşi expresie — unii sunt impasibili, alţii îngroziţi, alţii furioşi –, dar toate îţi rămân întipărite în minte pentru totdeauna. Sunt şi chipuri care chiar zâmbesc uşor, sperând probabil că asta o să-i facă plăcere călăului care fotografia. Blocul 11 e blocul în care erau trimişi cei care primeau o pedeapsă. Aici vezi celulele „de stat în picioare”, celule în care n-aveai cum să stai nici jos, darămite întins. Aici sunt încăperile cu băncile pe care erau puşi prizonierii care erau biciuiţi şi cârligele de care îi atârnau, cu mâinile legate la spate. Aici îi aduceau pe condamnaţii la moarte şi-i puneau să se dezbrace de tot şi să iasă afară ca să-i împuşte. Ferestrele de la blocul alăturat aveau scânduri în loc de geam, ca nu cumva execuţiile acestea să aibă vreun martor. Cum ieşi pe poarta din spate a lagărului e crematoriul, acolo unde trupurile erau

incinerate, în care se află şi o cameră de gazare. Cineva pusese o jerbă de flori lângă cuptoare. Mai e un bloc numit „Exterminare”, unde te copleşeşte o jale fără margini privind vitrinele de sticlă unde sunt expuse bucle de păr de femeie, hăinuțe de copii, pantofi.

Ştiam din ghid că la Auschwitz sunt două lagăre: unul de concentrare, în care mă aflam acum, unde prizonierii erau tratați cu multă brutalitate şi erau exploatați ca nişte animale, dar nu erau ucişi imediat, şi încă unul, Auschwitz-Birkenau, un lagăr mai mare, de exterminare. Eu aş fi zis că sunt unul lângă altul, dar am aflat cu surprindere de la şoferul meu că Birkenau era la doi, trei kilometri distanță. A zis că m-aşteaptă la intrare, în parcarea centrului de vizitare, ca să mă ducă şi la Birkenau. Când lumina zilei a început să pălească, m-am trezit alergând prin Auschwitz, gândindu-mă că n-o să ajung la timp ca să mai prind deschis la Birkenau. Mă simțeam ca un idiot că nu-mi rezervasem destul timp pentru vizita asta, mai ales că îmi impusesem să vin aici aproape împotriva voinței mele. În timp ce mă-ndrep-tam ca gândul spre taxi, îmi blestemam cu amărăciune surzenia, din cauza căreia, eram sigur, nu putusem să aud mai din timp care e programul şi să-mi rezerv timp suficient. Am plecat din fața centrului de vizitare la trei fără un sfert şi tot ce mai puteam spera era că o să mă lase să intru cinci minute în Birkenau sau măcar să mă uit din spatele gardului cât mai era lumină afară. Cinci minute pentru Birkenau: cuvintele astea spun totul despre prostia mea.

Când am ajuns acolo, ceasul meu arăta deja ora trei. Părea aproape pustiu, în afară de câteva maşini în parcarea simplă, neamenajată. Nu se vedea nici o urmă de personal, bare turnante sau centru de vizitare. Doar câteva ferestre erau luminate în clădirea de cărămidă roşie de la intrare, cu contururile atât de bine cunoscute din filme şi fotografii, şi

totuşi atât de simple – de parcă ar fi fost construită de un copil: un cub mare cu acoperiş ţuguiat de ţiglă roşie, încadrat de o parte şi de alta de două cuburi mai mici, cu un spaţiu îngust la bază, cât să lase loc pentru trenul care-i aducea pe prizonieri. Dincolo de poartă, şinele par să continue la nesfârşit, până la ceruri – unde şi ajungeau foarte curând cei mai mulţi călători ai acelor trenuri.

La poartă era tras grilajul.

— Au închis, i-am zis posomorât şoferului.

— Nu, puteţi intra, dacă vreţi. Eu aştept aici, îmi răspunse el arătând cu mâna spre o intrare laterală.

Se pare că, deşi programul la Birkenau se termină la aceeaşi oră ca şi dincolo, vizitatorilor li se permite accesul şi după ora închiderii – pur şi simplu umblă pe acolo liber, fără nici un fel de supraveghere. M-am alăturat câtorva întârziaţi din după-amiaza aceea îngheţată. Ce te izbeşte de la bun început e imensitatea acestui loc: se întinde cât vezi cu ochii pe partea dreaptă a căii ferate – şir după şir de barăci, din care azi nu se mai vede decât fundaţia şi, în centrul fiecărui pătrat, coşurile de cărămidă ţâşnind spre cer ca nişte monumente funerare. Nemţii au distrus cele mai multe barăci înainte de retragere şi ce n-au distrus ei, ori au furat polonezii după război, ori au ros ploaia şi vântul. S-au păstrat totuşi câteva, e încă posibil să-ţi faci o idee despre condiţiile în care se locuia aici. Pereţii sunt construiţi din scânduri firave, cu spaţii largi între ele. Pe jos e pământ, paturile sunt nişte simple cutii de lemn, iar în mijlocul camerei e o sobiţă: bieţii nenorociţi, probabil că se sufocau de cald vara şi mureau de frig iarna. Astea erau condiţiile în care trăiau prizonierii care mai aveau ceva vlagă să fie puşi la muncă, însă nu pentru mult timp.

Pe lângă şina de tren şi peronul pe care era aruncată încărcătura umană şerpuieşte o alee străjuită de panouri care le povestesc vizitatorilor în mai multe limbi despre ce se

întâmpla aici de fiecare dată când sosea un tren: bărbații, femeile şi copiii erau separați, după care apăreau doctorii SS care îi luau pe cei cărora li se permitea să mai trăiască un pic, ca să fie puşi la muncă. Cei rămaşi pe peron erau duşi imediat în fundul lagărului, la camerele de gazare; ei credeau sau doar voiau cu disperare să creadă că îi duc să facă duş, după atâtea zile în vagoanele de marfă, cu o singură găleată pentru toată lumea pe post de latrină. La maximum câteva ore de la sosire, toți cei duşi imediat la „duş" erau gazați şi arşi – cu miile pe zi. Au murit aici peste un milion de oameni.

Se spune adesea că e imposibil să transpui în cuvinte ororile care au avut loc la Auschwitz şi în alte lagăre de exterminare, pe care naziştii au reuşit să le distrugă mai temeinic înainte să se retragă. Eu cred că este de asemenea imposibil să gândeşti sau să simți ce trebuie atunci când te uiți la aceste lucruri – dacă n-ai fost acolo, pur şi simplu n-ai cum : nimic din ce ai trăit tu nu poate semăna cu ce s-a întâmplat acolo. Fireşte că te copleşesc mila, tristețea, mânia, dar, indiferent de intensitatea sentimentelor care te inundă, eşti conştient că nu sunt decât nişte lacrimi insignifiante în fața acestui ocean de jale nesfârşită. Poate ar fi fost bine să plâng, mă gândesc că aşa mi-aş fi simțit inima mai uşoară — dar, ca şi Richard, nu plâng uşor. în final, tot ce poți să faci este să te laşi în voia propriei micimi în fața a ceea ce s-a petrecut aici şi să te bucuri că n-ai fost prins în acest vârtej malefic – ca victimă sau călău, deopotrivă. Printr-o întâmplare a propriei mele ignorante, trecerea prin acest tărâm a avut asupra mea un impact care n-are cum să se mai şteargă vreodată.

Când am ajuns eu, printre barăci şi pe aleea paralelă cu calea ferată mai erau câteva grupuri mici şi ceva cupluri care mergeau pe lângă calea ferată sau printre cele câteva barăci din lemn care mai există şi astăzi. Unii se îndreptau

deja spre ieşire şi au trecut pe lângă mine când am intrat. Pe măsură ce înaintam pe alee, vedeam şi auzeam tot mai puțină lume. Se întuneca, iar temperatura trebuie să fi fost aproape de zero grade de-acum. într-un final, am avut senzația clară că nu mai e nimeni în afară de mine. în mod normal, aş fi profitat imediat de situație şi mi-aş fi scos aparatul auditiv, ca să-mi mai las un pic urechile să se odihnească. Dar de data asta nu am făcut-o: voiam să aud liniştea, întreruptă doar de scârțâitul paşilor mei pe zăpada înghețată sau de lătratul îndepărtat al unui câine sau de sirena unui tren. De pe stâlpii înalți care străjuiau aleea, reflectoare puternice măturau drumul, linia ferată şi pătratele acoperite de zăpadă care marcau fostele barăci. Siluetele întunecate ale coşurilor se înălțau din mijlocul pătratelor albe în şiruri ordonate, care se pierdeau în depărtare. Era imposibil să-ți dai seama unde se terminau, iar lagărul părea nesfârşit. într-un final, am ajuns la capătul căii ferate şi am dat de monumentul ridicat în cinstea victimelor de la Auschwitz, încadrat de crematoriile şi camerele de gazare aruncate de nemți în aer înainte să se retragă din calea ruşilor. Ruinele acestor clădiri au rămas pe loc, neatinse: grămezi de cărămidă, lespezi sparte şi bucăți de beton armat, în mijlocul cărora cineva aprinsese o lumânare într-un cilindru roşu de sticlă, cum sunt cele pe care le aprind oamenii la biserică sau poate la sinagogă. Numai flacăra ei plăpândă mai lumina acest colț al lagărului – singurul semn de viață în mijlocul acestui peisaj care mirosea a moarte. Speram să reziste aprinsă toată noaptea. Am rămas pe loc privind-o câteva minute bune, până când frigul a început să-mi intre în oase. Apoi am făcut cale-ntoarsă. Taxiul meu rămăsese singura maşină din parcare, iar şoferul dăduse drumul la motor ca să se încălzească. Eram ultimul om care părăsea Auschwitz-ul în ziua aceea.

I-am cerut scuze şoferului că l-am făcut să m-aştepte. A mormăit ceva şi-a băgat într-a-ntâia, făcând roţile din spate să împroaşte o trombă de zăpadă când a accelerat brusc. De data asta nu-mi mai părea rău că e un tip taciturn. Voiam să mă gândesc în linişte la tot ce văzusem în după-amiaza asta şi să-mi aşez în minte lucrurile astfel încât să nu am cum să le uit vreodată. Stabilisem să iau cina cu coordonatorul programelor de engleză de la Consiliu, dar am decis să îl sun cum ajung la hotel şi să contramandez întâlnirea. Nu era vorba de o cină formală, fusese doar amabil şi se oferise să-mi ţină companie în ultima seară. Dar n-aveam chef să fac conversaţie despre Auschwitz, şi nici despre altceva, de fapt. Brusc, nu voiam decât s-ajung înapoi acasă şi să-i povestesc lui Fred. O sunasem doar de două ori toată perioada, o dată de la Varşovia şi o dată de la Lodz, şi nu vorbiserăm prea mult. îmi ţiuie îngrozitor aparatul auditiv când vorbesc la telefoane obişnuite, iar fără aparat n-aud ce-mi spune. Mi-a zis că au externat-o pe Anne şi că au sfatuit-o să stea cât se poate de liniştită până la naştere, deci n-aveam de ce să ne îngrijorăm. Îl sunase pe tata, care părea împrăştiat, dar altfel era bine. A întrebat-o cine e Richard. „A sunat azi unu', Richard, că vine să mă vadă. Cine dracu' mai e şi ăsta şi ce crezi că vrea de la mine?"

Fred i-a explicat. M-am bucurat că Richard făcea ce îl rugasem.

Am aţipit un pic pe bancheta din spate în timpul drumului spre Cracovia – era cald, iar eu eram foarte obosit. M-am trezit atunci când şoferul a pus o frână bruscă, într-o intersecţie din centrul oraşului. Era vineri seara, străzile erau pline de oameni, iar vitrinele luminate extravagant îi îmbiau pe trecători cu mâncare, cu tot soiul de electronice şi îmbrăcăminte sport de firmă. Auschwitz-ul părea la fel de îndepărtat ca şi luna. Când am ajuns la hotel, i-am plătit

şoferului cursa, oferindu-i un bacşiş generos care l-a făcut să zâmbească pentru prima oară pe ziua aceea. Şi fata de la recepţie m-a întâmpinat tot cu un zâmbet:

— Aveţi un mesaj, domnule profesor, îmi zise ea în timp ce scotea o hârtie împăturită dintr-unul din compartimentele mici din spatele ei. Am preluat mesajul chiar eu. Felicitări!

Am despăturit hârtia: J)oamna Bates a sunat la 3:15 p.m. Fiica a născut azi un băiat. Mama şi copilul sunt bine".

M-am dus în cameră şi am sunat-o pe Fred, care mi-a spus tot ce aflase de la Jim: copilul se născuse azi-dimineaţă, cu patru săptămâni înainte de termen, nu foarte mare (cam două kilograme şi jumătate), dar perfect sănătos, iar travaliul durase aproape şase ore. Anne era obosită, dar în al nouălea cer, Jim s-a agitat ca un nebun şi-a făcut tot ce trebuie, dar şi el era în al nouălea cer. Pe scurt, veşti bune.

— Şi tu, dragule, ce faci, cum te simţi ? m-a întrebat Fred la final.

— Bine. Azi am fost la Auschwitz.

— La Auschwitz ?

Nu-i spusesem că am de gând să mă duc, ca nu cumva să mă răzgândesc între timp.

— A fost oribil ? m-a întrebat Fred.

— A fost o experienţă pe care n-am s-o uit în viaţa mea. O să-ţi povestesc când vin.

— Da, dragule, când vii. Hai să nu întunecăm bucuria primului tău nepot cu asta. Ştii că s-au hotărât să-i pună numele Desmond.

— Sărăcuţul de el, am zis eu, deşi eram flatat.

După ce-am vorbit cu Fred, l-am sunat pe tipul de la Consiliul Britanic şi am contramandat cina. Ştia unde fusesem după-amiază şi a fost foarte înţelegător.

— Cei mai mulți simt nevoia să fie un pic singuri după ce se duc acolo.

Apoi i-am zis că a născut Anne.

— Felicitări! Asta ar trebui să te bucure.

Sigur că mă bucura, dar nu prea ştiam cum să împac în sufletul meu bucuria aceasta personală şi experiența trăită la Auschwitz, minunea unei noi vieți şi durerea a milioane de morți. Nu mi s-a părut potrivit să sărbătoresc de unul singur cu şampanie din minibarul camerei, aşa că am sunat la room-service şi am comandat cina şi o jumătate de sticlă de vin roşu bulgăresc. în timp ce aşteptam comanda, m-am aşezat să fac câteva însemnări despre ziua aceasta, pe care le-am folosit acum, când am scris în jurnal aceste rânduri.

A doua zi aveam avion la două şi jumătate după-masă, deci am avut timp să fac câteva cumpărături de dimineață. I-am luat Annei un colier de chihlimbar, lui Fred o broşa de argint de la un magazin de antichități şi am găsit nişte jucării de lemn foarte drăguțe pentru Daniel şi Lena – m-a încântat mai ales o cămilă care se mişcă singură înainte şi înapoi pe o platformă mică de lemn. M-am întors la hotel foarte mulțumit de aceste cumpărături şi m-am dus la recepție să-i anunț că voi elibera camera în câteva minute. Recepționerul mi-a întins un bilet: JSunați soața imediat. Urgent".

Primul lucru care mi-a trecut prin minte a fost ca un cuțit înfipt în inimă: s-a întâmplat ceva cu copilul lui Anne. Mă tem c-am mormăit o rugăciune rugăminte în timp ce alergam spre camera mea, care presupun c-a fost îndeplinită, dar nu într-un fel care să mă scutească de griji. Nu era copilul lui Anne, ci tata.

— Taică-tu e la spital, se pare c-a făcut un atac cerebral, mi-a zis Fred la telefon.

N-auzeam clar tot ce spunea, era o legătură tare proastă, dar în mare am înțeles ce mi-a spus. Richard se dusese să-l

vadă pe tata de dimineață, cum îl anunțase. A bătut la uşă, nu i-a răspuns nimeni, s-a dus să-i întrebe pe soții Barker dacă ştiau ceva, dar ei nu ştiau nimic, aşa că a sărit poarta de la grădină şi s-a uitat pe geam în sufragerie. Tata era întins pe jos, lângă televizorul deschis. Richard a luat o daltă din şopron şi a forțat fereastra. Când a intrat, a văzut că tata zăcea inconştient şi a sunat la salvare. Paramedicii i-au spus că pare să fie vorba de un atac cerebral şi nu de un atac de cord. Richard a sunat-o pe Fred să-i spună că se duce cu tata la spital, şi ea m-a sunat imediat. Asta era tot ce-a putut să-mi spună, mai multe nu ştia nici ea.

— Bine că te-am prins la telefon, dragule. Aşa o să poți să te duci la spital direct de la Heathrow.

Dar eu deja mă gândeam la lucrul ăsta.

Era seară când am ajuns la spitalul Tideway, ud leoarcă pe sub palton – la Londra era neobişnuit de cald pentru perioada asta –, târându-mi valiza pe rotile. La recepție mi-au zis că le pare rău, dar nu pot s-o las la ei, din motive de securitate, drept pentru care a trebuit s-o car după mine până în salonul de la secția de geriatrie unde era tata. Am trecut în paltonul meu lung şi negru, zdrăngănindu-mi valiza, pe sub privirile alarmate ale unui şir de bătrâni ridicați în capul oaselor pe perne, în diferite stadii de debilitate şi demență. Arătam probabil ca un cioclu care venise să le ia măsurile pentru coşciug. L-am găsit pe Richard la patul tatei. Mi-a zis că erau acolo, în salon, doar de vreo oră, pentru că aşteptaseră ore bune la reanimare până s-a eliberat un medic care să-l consulte. Arăta jalnic, sărăcuțul de el: avea fața julită rău pe-o parte, unde se lovise când căzuse, şi îi puseseră un pansament pe frunte. Arăta sfrijit şi năuc şi-i scoseseră şi proteza. Avea o perfuzie înfiptă în dosul palmei, iar la piciorul patului era un mic afiş pe care scria Jfimic pe gură". Se pare că persoanele care suferă atacuri cerebrale au dificultăți mari la înghițire şi pot

chiar să-şi înghită limba. Părea să mă recunoască şi mi s-a părut chiar c-a zis ceva – „tare rău” sau poate „pare rău”, nu pot să fiu sigur.

Richard mi-a povestit ce se întâmplase, cu detalii în plus față de ce-mi spusese Fred, după care mi-a zis că el trebuie să se întoarcă la Cambridge. I-am mulțumit sincer pentru tot ce făcuse. Nu mi-l imaginasem niciodată ca pe un om de acțiune, în stare să sară garduri şi să forțeze geamuri ca să intre într-o casă, dar adevărul e că făcuse față destul de bine situației. N-aveam cum să ştim cu certitudine când îşi pierduse tata cunoştința, deşi faptul că mergea televizorul indica aproape sigur că se prăbuşise seara, ori joi, ori vineri. Fred vorbise cu el la telefon joi seară, iar soții Barker nu-l văzuseră deloc vineri, deci putea să fi căzut imediat după ce vorbise cu Fred joi sau cel mai târziu vineri seara. în orice caz, dacă n-apărea Richard, ar mai fi stat aşa încă o zi.

— Pa, bunicule, zise Richard strângându-i tatei mâna scheletică.

Primi drept răspuns o strângere uşoară şi-o bolboroseală neinteligibilă — nişte mulțumiri, poate. Am rămas un pic lângă tata. I-am adus aminte că fusesem plecat în Polonia, i-am povestit de băiețelul lui Anne, dar n-a avut nici o reacție când i-am zis: „Eşti străbunic, tată”. Se uita întruna la mâna cu perfuzia; o sucea uimit când pe o parte, când pe cealaltă, chinuindu-se parcă să-şi aducă aminte când anume ajunsese chestia aia înfiptă în mâna lui. Nu era nici un doctor de gardă, aşa că i-am spus asistentei-şefe că o să revin de dimineață. M-a rugat să-i aduc tatei de acasă ceva articole de toaletă, un halat, un pulover cu nasturi şi papuci.

Am petrecut noaptea în casa de pe Lime Avenue. Ştiam unde ține tata cheile de rezervă: îngropate într-o cutie de tablă lângă tufa de levănțică de la intrare. Când am intrat, casa mi s-a părut mai sumbră ca oricând; mirosea urât şi

era frig. Ca să scap de liniştea mormântală, am dat drumul la căldura centrală şi la radioul din bucătăria inundată de grăsime. Mi-am prăjit nişte şuncă şi am mâncat-o cu o cutie de fasole. Am sunat-o pe Fred să-i spun ce face tata, apoi pe Anne, la spitalul ei. Am pus-o şi pe ea la curent, cu mici omisiuni, după care am felicitat-o pentru copil. I-a părut rău când a auzit de tata şi i-a părut rău mai ales că nu putea să fie de nici un ajutor acum, dar era clar că cel mai important lucru din lume pentru ea în momentul ăsta era bebeluşul de la sânul ei.

Mi-am făcut patul în camera din spate, unde dormisem în toţi anii de dinainte de facultate şi apoi în timpul vacanţelor mele de student. După ce-am plecat de acasă, tata a preluat camera pentru diversele lui hobby-uri, iar acum vedeam împrăştiate peste tot dovezile tuturor acestor activităţi: un şevalet, câteva picturi în ulei cu peisaje pastorale copiate atent după vederi şi vreo două naturi moarte compuse de el însuşi; un morman de reviste vechi de golf; cărţi despre caligrafie, o carte intitulată Cum să faci bani la bursă, o poză cu el pe Pontonul de Vest din Brighton, cu un zâmbet larg pe chip şi un biban uriaş în mână, cel mai mare peşte pe care îl prinsese vreodată. Căminul era acoperit cu scânduri bătute în cuie, dar deasupra şemineului încă supravieţuia o dovadă a vremurilor când fusese camera mea: pictasem pe perete emblema roş-albă a clubului Charlton Athletic, al cărui fan eram în copilărie. Pictasem emblema pe un fundal verde, ca terenul de fotbal – mă cocoţasem pe o scară la paisprezece ani şi pictasem totul singur, cu cerneală de tipografie. Tatei îi era drag desenul, n-avusese inimă să-l dea cu vinarom alb când renovase camera. A fost ultimul lucru pe care mi-a zăbovit privirea înainte să sting veioza de pe noptieră. Salteaua de pe patul de o persoană era moale şi gloduroasă, dar o încălzisem cu o sticlă de apă fierbinte şi, extenuat cum

eram, am adormit fără probleme. A doua zi m-am întors la spital cu lucrurile pe care-mi zisese asistenta să le aduc. Tata stătea într-un scaun cu rotile lângă pat, îmbrăcat cu un halat uzat dintr-un material flauşat, căpătat probabil de la cineva, imobilizat în spatele unei mese portabile pe care o văzusem sub pat cu o seară înainte. Asistenta mi-a zis că i-o proptiseră în față ca să n-aibă cum să se ridice în picioare şi să meargă, pentru că deja încercase să facă asta. Stârnise ceva agitație în timpul nopții, când şi-a scos perfuzia şi apoi a încercat s-o lovească pe asistenta care i-a înfipt-o înapoi. L-am găsit privind fix la perfuzia prinsă cu leucoplast de încheietura mâinii, întor-când-o pe o parte şi pe alta. Păru să mă recunoască, dar căruciorul cu ceai care venea spre patul lui i-a stârnit mai puternic interesul. I-au dat voie să bea numai sub supraveghere. I-am dus la gură un pahar de ceai fierbinte cu pai incorporat – a tras cu sete, dar mare parte din ceai i s-a scurs pe bărbie şi apoi pe halat. N-a vorbit aproape deloc şi, oricum, n-am înțeles nimic din ce-a zis.

Am făcut cunoştință cu doctorul Kannangara, geriatrul care se ocupa de tata – un asiatic bondoc, cu ochelari fără rame şi o față rotundă şi impasibilă –, care a confirmat diagnosticul de atac cerebral. Mi-a zis că o să-l țină internat câteva săptămâni, după care o să fie mutat la o unitate geriatrică cu asistență permanentă. Era o procedură pe care mi-o puteau explica mai bine cei de la departamentul de asigurări al spitalului. L-am întrebat dacă putea fi transportat cu ambulanța la un centru de asistență privat. A părut surprins de întrebarea mea, dar într-un final mi-a zis că era o alternativă fezabilă. L-am întrebat apoi dacă tata o să mai poată vorbi vreodată normal şi mi-a zis că cel mai probabil nu. Avea paralizie pe partea dreaptă, ceea ce însemna că atacul îi afectase lobul stâng al creierului, unde se afla şi centrul vorbirii.

Era deprimant să mă gândesc că probabil n-o să mai am în viața mea o discuție normală cu tata, dar m-am consolat cu amintirea ultimei noastre conversații. L-am sunat acum două săptămâni, eram în drum spre Polonia, şi l-am găsit mult mai lucid şi mai calm ca de obicei. A fost ca o rază de soare străpungând întunericul. L-am întrebat care e cea mai veche amintire pe care o are şi mi-a zis că ține minte cum îl punea bunicul pe umeri şi se duceau la tutungerie să cumpere țigări.

— Tata cerea întotdeauna un pachet de douăzeci de Wills' Gold Flake, şi tutungiul lua pachetul de pe raft şi i-l întindea, iar eu mă gândeam de fiecare dată că am venit să luăm țigările făcute special pentru tata – pe tata îl chema Will, ştii. îl distra la culme chestia asta. Îl mai făceam să râdă şi pentru că îi ziceam lu' unchiu' Alf, fratele tatei;"unchiul cu scris pe nas" – asta din cauză că unchiu' Alf avea un nas mare de beţivan, cu multe vinişoare roşii.

A mai scos de la naftalină chiar şi câteva poveşti noi, despre începuturile carierei lui de instrumentist.

— într-o vreme aveam două servicii de noapte: la nouă cântam în Club 53, ăla de pe lângă Regent Street, iar înainte de asta cântam la o şcoală de dans de pe lângă stația de metrou Elephant & Castle – era club toată ziua, dar îi ziceau şcoală de dans ca să nu plătească taxa de club. Eram doar trei în toată formația: un pianist, un tip la baterie şi eu la clarinet şi saxofon. Cântam tot timpul exact aceleaşi piese foarte simple, două rapide şi una lentă, pe urmă iar două rapide şi una lentă, şi tot aşa — le ştiam pe dinafară. De fapt, de multe ori chiar citeam o carte în timp ce cântam, n-avea nimeni cum să vadă de pe ringul de dans că eu aveam o carte deschisă pe stativ. Nu cântam acolo decât pentru că aveam nevoie de bani pentru nuntă. Eu nu mă grăbeam deloc – maică-ta, în schimb, da. M-a luat direct într-o bună zi: „Auzi, noi când ne luăm ? Că-ntreabă mama şi tata". l-

am zis o dată şi după aia m-am apucat să strâng bani. După ce ne-am luat, n-am mai cântat la şcoala de dans, că nu-mi rămânea deloc timp să mai stau cu Norma, dacă mă mai duceam şi acolo... Gândul la mama îl făcea să fie nostalgic. Săraca Norma, n-a avut parte de o viaţă prea veselă ca nevastă de instrumentist – seara rămânea singură, că eu plecam la lucru, iar duminicile cântam la nunţi evreieşti aproape în fiecare săptămână, mai ales după ce te-ai născut tu. Dar maică-ta nu s-a plâns niciodată.

Mi-aduc aminte că Maisie a compătimit-o teribil pe mama când a cunoscut-o, şi asta pentru faptul că îşi trăise aproape toată viaţa închisă-n casă şi nu ştia ce se întâmplă în lumea largă decât din ce-i povesteau soţul instrumentist şi fiul profesor.

— Maică-ta şi-a sacrificat toată libertatea pentru voi doi, aşa mi-a zis atunci Maisie.

Probabil c-aşa şi e, dar n-am vrut să-i zic tatei ce părere am – era prea târziu ca să mai vorbim despre asta, plus că nu voiam să stric cea mai frumoasă conversaţie pe care o avuseserăm după foarte multă vreme.

Am mai rămas câteva zile în casa părintească, aşa incomodă şi deprimantă cum era, ca să pot să mă duc zilnic la tata la spital. E un spital de stat destul de tipic pentru un cartier londonez sărac: extrem de aglomerat, nerenovat de mult şi nu chiar foarte curat. Medicii şi asistentele par agitaţi şi hărţuiţi, în timp ce restul personalului se mişcă cu un stoicism lent prin saloanele în care parcă simţi mirosul fricii de stafilococul auriu şi de C. Difficile, ultimul virus care face ravagii. Se fură ca-n codru. I-am adus tatei de acasă un pulover de lână cu nasturi pe care i-l făcusem cadou de Crăciun. După două zile, când am ajuns la spital, l-am găsit într-o nenorocire din material sintetic cu doi naturi lipsă, un pulover rămas probabil de la vreun pacient decedat, cu care cineva din personalul spitalului îl

îmbrăcase pe tata după ce i-l luase pe al lui. Asistenta care răspundea de salon şi-a cerut scuze pentru dispariţia puloverului de lână al tatei; a zis că o să încerce să-i dea de urmă, dar mi-a mărturisit sincer că nu prea sunt şanse să-l putem recupera. Voiam să-l scot pe tata din spital cât mai repede, aşa că am hotărât să plec acasă şi să găsesc un centru de asistenţă în apropiere de casa noastră.

După atâtea zile petrecute în mijlocul mizeriei din locuinţa tatei şi în salonul geriatrie din Tideway, când am ajuns în Rectory Road mi s-a părut mai mult ca oricând că am păşit într-o oază de confort şi civilizaţie. Deşi Fred nu era, casa nu părea deloc goală – o echipă întreagă de credincioşi muţi îmi zâmbeau de bun venit: tablourile familiare de pe pereţii care luceau stins, apele meşteşugit îmbinate ale materialelor din care erau făcute perdelele, husele şi cuverturile, nuanţele de lemn bine armonizate între mobilier şi podele, scara cu balustrada din lemn lustruit şi covorul prins în bare de alamă la fiecare treaptă. Mi-am desfăcut bagajele, am aruncat un morman de haine infecte în coşul de rufe, am făcut o baie lungă şi fierbinte într-o cadă fără nici o urmă de mizerie, iar apoi mi-am pus pe mine haine curate, ce miroseau a proaspăt. Când a venit Fred, ne-am îmbrăţişat şi ne-am sărutat în tăcere câteva minute. Aveam atâtea să ne povestim, ceea ce am şi făcut imediat după aceea, la cină. Fred pregătise ceva dinainte. Ne-am băgat în pat devreme şi am făcut dragoste plini de pasiune. După atâta abstinenţă, simţeam o dorinţă atât de mare, că n-am avut nici un fel de problemă să duc lucrurile la un final fericit. Am dormit amândoi profund imediat după aceea.

Toate prostiile şi acuzaţiile din perioada sărbătorilor, răceala dintre noi doi de dinaintea plecării mele în Polonia, toate au fost date uitării. Când i-am povestit ce am de gând să fac cu tata a fost plină de compasiune şi s-a oferit să mă

ajute. A scos repede din Pagini Aurii o listă de centre de asistență pentru bătrâni şi a sunat să programeze vizite pentru a doua zi la trei dintre ele. Am stabilit ca sâmbătă să mergem să-i vedem pe Anne şi pe copil, care erau deja acasă. Nu ne-a reapropiat doar faptul că i-am fost recunoscător lui Fred pentru compasiunea şi ajutorul pe care mi le-a oferit când am întâmpinat toate aceste probleme de familie. A mai fost un element de conciliere între noi, deşi la momentul respectiv eu nu eram decât foarte puțin conştient de el, iar Fred chiar deloc. Când i-am povestit despre Auschwitz, m-a ascultat atentă, s-a cutremurat şi mi-a spus că mă admiră pentru curajul cu care am făcut față acestei experiențe cumplite; dar se vedea că-i părea bine că am terminat de povestit şi s-a îndreptat bucuroasă către alt subiect. Mi-am dat seama că n-o să pot niciodată să găsesc cuvintele potrivite ca s-o fac să înțeleagă exact cum anume fusesem marcat, mai ales de către Birkenau.

M-am întors la Londra luni. Am luat de la librăria gării o carte despre Auschwitz şi Soluția Finală, pe care am început-o în tren şi am terminat-o în câteva zile. Am citit-o pentru că am vrut să-mi umplu golurile despre istoria Auschwitz-ului şi să aflu istoriile personale ale celor care au murit acolo. Mulți dintre aceştia, ştiind că n-aveau cum să scape cu viață, au lăsat scrisori îngropate în borcane sau gamele, în speranța că într-o zi cineva o să le găsească şi o să le dea cui trebuie sau măcar că o fie de citite de cineva, de oricine. Dintre toate scrisorile din carte, cea mai emoționantă este cea a Sonderkommando-ului Chaim Hermann, adresată soției lui şi scrisă în noiembrie 1944. Scrisoarea a fost dezgropată de sub un morman de cenuşă umană de lângă unul din crematoriile de la Birkenau, în 1945. Sonderkommando înseamnă un prizonier ceva mai răsărit din punct de vedere fizic, obligat să participe la procesul de exterminare: trebuia să îi împingă pe ceilalți

spre camerele de gazare atunci când nu voiau să meargă mai departe, apoi să le scoată cadavrele din camerele de gazare şi să le ardă în cuptoarele din crematorii. Dacă refuzai, erai executat pe loc. Dacă acceptai, aveai condiţii de trai un pic mai bune, pe o perioadă limitată, desi-gur, într-un fel, oamenii aceştia au fost victimele cele mai chinuite ale Auschwitz-ului. Marea majoritate a celor care şi-au dat sfârşitul în camerele de gazare nu bănuiau nimic din ce era pe cale să li se întâmple şi totul se termina după două minute de groază şi durere. Dacă erai Sonderkommando, însă, trebuia să trăieşti luni de-a rândul cu certitudinea că mai devreme sau mai târziu o să mori şi tu, pentru că naziştii nu puteau lăsa nici un martor în viaţă. De fapt, aşa îţi şi începeai munca de Sonderkommando, primul lucru pe care trebuia să-l faci în această fabrică a morţii era să te ocupi de cadavrul predecesorului tău. Chaim Hermann scrie despre Auschwitz că este „iadul absolut. Infernul lui Dante e atât de caraghios pe lângă iadul vieţii de zi cu zi de aici. Iar eu sunt aici şi văd şi ştiu tot, dar nu pot pleca de aici viu". îi mai spune soţiei lui că are de gând să moară „liniştit, poate o să fac ceva eroic (dacă o să pot)u – dar nu se ştie dacă în final a reuşit să înfăptuiască vreun act de eroism sau nu. N-avea cum să fie sigur că soţia lui o să primească vreodată această scrisoare, şi totuşi din mijlocul acelei lumi controlate de o forţă diabolică, el o roagă să-l ierte pentru că n-a ştiut să aprecieze tot timpul viaţa alături de ea. Cel mai tare m-a impresionat fraza asta: J.mi dau seama acum că micile neînţelegeri care mai apăreau uneori între noi au dus la pierderea irecuperabilă a unor momente fără preţ".

A doua zi am vizitat trei centre de asistenţă. Singurul în care nu te sufoca mirosul de urină amestecat cu deodorant de cameră şi în care condiţiile erau acceptabile costa al naibii de mult, dar mi-am dat seama că oricum tata nu mai avea mult de trăit şi că trebuia să îi ofer confortul maxim în

timpul care îi mai rămăsese. Ne-au zis că au un loc liber şi că sunt dispuşi să-l reţină o săptămână, două – dar luni, când am ajuns la spital, am aflat că starea tatei se înrăutăţise peste weekend. Doctorul Kannangara nu era acolo, dar am vorbit cu asistentul lui, un doctor tânăr – stagiar, presupun – pe care l-am întrebat dacă starea tatei ne permite să-l transportăm cu o ambulanţă până în nordul ţării în următoarele două săptămâni. A dat din cap că nu; tata încă nu putea să înghită normal şi slăbea văzând cu ochii, pentru că organismul lui nu era alimentat cum trebuie. Avea în continuare perfuzia în mâna dreaptă şi în continuare trăgea de ea cu stânga, deşi n-avea deloc putere şi nu reuşea nici măcar să clintească acul. L-am găsit în scaunul cu rotile, înghesuit iar în spatele măsuţei, ca să nu încerce să se ridice. I-am arătat broşura cu centrul de asistenţă pe care îl găsisem şi i-am zis vesel că o să-l mutăm curând acolo – a mângâiat hârtia lucioasă şi s-a uitat la pozele în culori vii, dar cine putea şti dacă pricepe ceva din toate astea? Cel mai jalnic a fost că era clar că nu înţelege nimic când i-am povestit că am fost duminică la Anne şi că am fost aşa de fericit când mi-am ţinut prima oară în braţe nepotul – strănepotul lui. La început mi-a fost teamă să-l iau, dar Anne mi l-a pus uşurel în culcuşul braţelor. Tocmai mâncase şi micuţul părea îmbătat de laptele maică-sii. M-a privit placid, cu ochi care încă nu vedeau clar, până când un mic râgâit i-a mişcat puţin muşchii feţei şi, pentru o clipă, mi s-a părut că-mi zâmbeşte.

— Uite cum zâmbeşte la tine! a zis Anne, iar eu am tăcut, bucurându-mă de această plăcută iluzie.

— Are gura lui Maisie, ca tine, i-am zis Annei.

— Şi nasul tău, îmi zise ea.

— înseamnă că urechile sunt ale mele, interveni Jim. Sunt puţin clăpăuge, parcă.

I-am povestit toate astea tatei, chiar dacă n-a dat nici un semn că l-ar interesa, pentru că era mâi bine decât să tăcem amândoi şi, oricum, îmi făcea plăcere să vorbesc despre asta.

Tata părea ameţit şi neatent. I-am spus unei asistente şi m-a informat că era din cauză că făcuse efort de dimineaţă, când se încăpăţânase din nou să nu le lase să îl dea jos din pat. Până la urmă inventaseră un sistem cu un fel de macara textilă, pe care o foloseau ca să-l ridice din pat şi să-l aşeze în scaun, şi apoi să-l pună înapoi în pat. Mi-am dat seama că asistentele din salonul ăsta aglomerat merită tot respectul pentru munca grea pe care o fac: pacienţii pe care îi îngrijesc sunt nişte bătrâni cu mintea pe ducă şi corpurile tare obosite, care nici măcar nu sunt recunoscători pentru îngrijirea pe care o primesc.

În salonul geriatrie nu există program de vizite. Lumea are voie să vină şi să plece când vrea, probabil în speranţa că asta îi mai poate ajuta cumva pe bătrânii internaţi aici, plus că le mai scuteşte pe asistente de sarcini mărunte, cum ar fi să le dea pacienţilor apă sau mâncare. Eu am început să mă pricep destul de bine să-i dau tatei de băut cu o cănită din acelea pentru copii, iar uneori îi mai dau şi câteva linguriţe de iaurt cu fructe. în timp ce fac asta, mă gândesc că lucrurile stăteau exact invers acum şaizeci de ani, adică el îmi dădea mie să mănânc, deşi, dacă e să ne gândim un pic, poate că nu-mi dădea... Pe vremea aia, bărbaţii nu prea ajutau la chestii de-astea... într-o dimineaţă, pe când stăteam lângă patul tatei, au apărut în salon asistenta-şefă Caroline şi o infirmieră de culoare, pe nume Delphine. Când s-au apucat să tragă perdeaua în jurul patului, m-am gândit că poate le încurc şi am întrebat-o pe sora Caroline dacă vrea să aştept afară. Mi-a aruncat o privire glacială, după care mi-a zis:

— Nu, de fapt aş vrea s-o ajuți de Delphine să-l spele pe tatăl dumitale.

M-a luat complet pe neaşteptate şi nu mi-a trecut prin minte nici un motiv pentru care aş fi putut să refuz şi să nu par în acelaşi timp inuman.

— Bine, ce trebuie să fac?

— O să-ți arate Delphine, a zis sora Caroline, după care a plecat.

Delphine şi-a pus un şorț de muşama şi nişte mănuşi de cauciuc sterile, apoi mi-a aruncat o privire sceptică:

— Mai bine dă-ți jos sacoul ăla drăguț.

A fost o experiență extraordinară, care a demolat şi ultimele bariere care mai rămăseseră în calea inversării rolurilor dintre părinte şi copil. Practic, am schimbat scutecul unui bătrân de optzeci şi nouă de ani, care s-a întâmplat să fie tata. Mai întâi a trebuit să-l dezbrăcăm de vestă şi pijama, lucru pentru care a fost nevoie să-l ridicăm în capul oaselor şi să-l răsucim un pic de pe o parte pe alta. Era îngrozitor de slab şi fără vlagă, dar e totuşi un bărbat înalt şi osos, aşa că nu ne-a fost deloc uşor să-l urnim. Pe sub pantalonii de pijama avea pantaloni de plastic şi scutec de unică folosință. Delphine i-a pus un şervet peste şolduri şi l-a spălat pe piept şi pe spate cu un burete, iar eu l-am şters cu prosopul. La un moment dat a avut o flatulență, dar nu mirosea prea tare, probabil din cauză că nu mânca mare lucru. Apoi infirmiera i-a dat jos pantalonii de plastic şi scutecul, i-a spălat părțile intime şi i le-a dat cu talc, după care i-a băgat un furtunel în uretră, legat la celălalt capăt de un rezervor de colectare, pe care i l-a fixat de picior; lucra calm şi eficient, fără urmă de jenă sau dispreț. într-un final, am terminat şi l-am îmbrăcat la loc cu pijamaua şi vesta. Doamne, ce bine că nu mai trebuia să-l țin, ditamai animalul, îmi amorțiseră de tot brațele. Tata a fost destul de liniştit şi ascultător pe toata durata acestei operațiuni. N-a

fost nevoie să-i țin mâna decât o dată sau de două ori, când a încercat s-o îndepărteze pe a lui Delphine.

— De obicei ne dă mare bătaie de cap. Acum cred că stă liniştit că eşti dumneata aici.

Când am terminat şi tata era din nou cu capul pe pernă, Delphine şi-a aruncat mănuşile de cauciuc în coşul de gunoi şi mi-a zis:

— Mersi de ajutor.

— N-am mai făcut în viața mea aşa ceva, i-am răspuns. Maisie nu fusese atât de neajutorată nici măcar în ultima fază a bolii — se descurca singură la baie, iar eu sau asistenta nu trebuia s-o ducem decât până la uşă.

— Cred că n-am să uit toată viața ce-am făcut azi, am adăugat.

Când a venit sora Caroline să vadă dacă totul e în regulă, Delphine i-a povestit ce spusesem.

— Acum ştii cu ce ne luptăm în fiecare zi, mi-a zis ea.

La momentul respectiv, am crezut că m-a pus s-o ajut pe Delphine pentru că avea ea ceva mai important de făcut sau pur şi simplu poate voia să scape de o corvoadă, dacă tot eram eu acolo, dar abia mai târziu am început să mă întreb dacă nu cumva m-a pus s-o ajut pe Delphine ca să ştiu ce am de făcut dacă aveam de gând să îl îngrijesc singur pe tata. Când am sunat-o pe Fred în seara aceea (dormeam din nou în Lime Avenue) şi i-am povestit că o ajutasem pe infirmieră să îi facă baie tatei, Fred a exclamat:

— Nu pot să cred!

I-am zis că nici mie nu-mi venea să cred. Eram bucuros că luasem parte la această operațiune, dar nu puteam să spun că ardeam de nerăbdare să repet figura. I-am zis că sper din toată inima ca eu să n-ajung vreodată în situația de a fi spălat de altcineva.

Doctorul Kannangara a fost mai mult absent toată săptămâna. A apărut doar joi în salon şi m-am înfuriat la

culme când am ajuns la spital, pentru că tocmai plecase. În schimb, l-am văzut pe stagiarul lui – Wilson îl cheamă. M-a luat deoparte, într-o debara din fundul salonului, şi-am stat de vorbă în şoaptă câteva minute. Mi-a zis că luni urma ca tata să fie examinat din nou de medicul specialist şi că de-abia după aceea o să fiu înştiinţat oficial de ce întâmplă.

— O să recomande probabil să-i băgăm o sondă direct în stomac.

Mi-a explicat că asta era calea cea mai sigură pentru a-l hrăni cum trebuie.

— Tatăl dumneavoastră a mai avut un episod după primul atac cerebral şi din cauza asta acum înghite cu şi mai mare greutate. Dacă nu se hrăneşte cum trebuie, o să se topească de tot.

— Şi cu sonda asta o să se mai înzdrăvenească ? l-am întrebat.

— Să zicem că, dacă-i băgăm sonda asta, condiţia lui o să se menţină stabilă. La fel ca acum – doar dacă nu face un alt atac, desigur. M-a privit, încercând parcă să-mi citească gândurile în ochi, şi a continuat: Tatăl dumneavoastră a trait o viaţă îndelungată, are aproape nouăzeci de ani. Când pacientul are o vârstă atât de înaintată, de obicei facem cum ne zice familia. Putem să-l ţinem în viaţă cât doriţi, dar n-o să se bucure de o calitate a vieţii foarte ridicată, sau putem să facem tot ce putem ca să nu sufere, dar să lăsăm natura să-şi urmeze cursul. E numai şi numai alegerea dumneavoastră.

Nu-mi plăcea deloc că era numai şi numai alegerea mea. Nici un pic. I-am povestit lui Fred seara la telefon şi şi-a dat seama după vocea mea că eram copleşit şi că aveam nevoie de cineva lângă mine.

— Mâine vin la Londra să stau cu tine câteva zile. Jakki o să se descurce singură la magazin, la nevoie o mai ajută şi Ron.

N-am încercat s-o conving să nu vină, doar am prevenit-o că era mare mizerie.

M-am dus s-o iau de la King's Cross a doua zi de dimineață şi ne-am permis extravaganța de a lua taxiul până la spital. Tata n-arăta deloc bine. Cineva încercase să-l bărbierească, iar el opusese probabil rezistență: avea câteva tăieturi, iar pe unele porțiuni barba îi rămăsese neatinsă. Când s-a uitat la Fred n-a părut s-o recunoască, în schimb, când a auzit-o vorbind, şi-a întors brusc privirea către ea, de parcă vocea ei îi amintea de ceva, doar că nu era prea sigur de ce anume. Nici pe mine nu mai eram sigur că mă recunoaşte. Şi eu, şi Fred ne-am jucat volubili rolul, trăncănind veseli cu tata, care nu ne dădea nici un fel de atenție – în schimb, urmărea foarte atent mişcările asistentelor şi infirmierelor care treceau pe lângă patul lui. Le urmărea ca o vietate care ştie că depinde de ele ca să mănânce, să bea şi să îşi satisfacă nevoile. Aveam impresia că regresase până la un nivel ce preceda cumva până şi infantilitatea şi că avea reflexe tulburător de asemănătoare cu cele ale unui animal în captivitate.

Fred a fost şocată şi foarte supărată de ce-a văzut. Când am ajuns acasă în Lime Avenue, ne-am aşezat în fața şemineului din sufrageria prăpădită a tatei cu câte-o cană de ceai în mână şi am discutat despre sonda stomacală. Fred a spus că ei nu i se pare o idee bună să ții pe cineva în viață printr-un procedeu atât de agresiv şi artificial.

— Bineînțeles că sunt obligați să-ți prezinte toate alternativele, dar până şi stagiarul cu care ai stat de vorbă ți-a dat de înțeles că ar trebui să lași natura să-şi urmeze cursul.

— Asta înseamnă că toată povara deciziei cade pe umerii mei, am zis. înseamnă că eu sunt singurul în măsură să decidă dacă tata moare sau trăieşte.

— Mai devreme sau mai târziu toți murim, dragule. Era un „dragule” cald de data asta, se simțea compasiune în vocea ei. Chiar vrei să zacă într-un pat de spital luni de zile, fără să poată vorbi, fără să recunoască pe nimeni, mai neajutorat ca un copil, depinzând total de un tub înfipt în stomac ? Ar fi mai nobil şi mai generos să-l laşi pur şi simplu să plece când i-a venit vremea.

Am dat din cap în semn că sunt de aceeaşi părere, dar probabil că nu păream prea convins, pentru că a continuat:

— Dacă ai fi tu în situația lui şi decizia de a-ți da drumul ar depinde exclusiv de mine, ce-ai vrea să fac?

— O, Doamne, să-mi dai drumul! N-aş vrea nici un tub, nici un aparat de respirație artificială, nimic!

— Ei, vezi, zise ea punându-şi mâinile în poală, ca un avocat care şi-a încheiat pledoaria.

— îmi vine atât de greu, pentru că nu e prima oară când trebuie să aleg viața sau moartea pentru cineva drag.

I-am povestit apoi lui Fred ceva ce nu mai povestisem nimănui, niciodată: cum o ajutasem pe Maisie să moară.

Ajunsese atât de slăbită şi se chinuia atât de tare, deşi s-a prefăcut eroic în fața copiilor de Crăciun – ultimul dinainte să moară. Metastazele se întinseseră atât de mult încât nu mai exista nici o şansă de remisie, iar ea ştia asta. Când am aranjat să-i trimit pe copii într-o scurtă vacanță, şi-a dat seama că asta era portița ei de salvare. Viața nu mai însemna pentru ea decât suferință, fizică şi emoțională deopotrivă. Nu voia să moară într-un spital sau sanatoriu, indiferent cât de bine ar fi fost îngrijită acolo.

— M-am săturat, Des, mi-a zis după ce au plecat copiii.

Nu ştiu cât o să mai fiu în stare să mă țin, am obosit de tot.

Trebuie să mă duc, iar tu trebuie să m-ajuți.

Cred că medicul care o îngrijea îşi dăduse seama ce are de gând şi se hotărâse să coopereze tacit. Maisie era

conectată permanent la o seringă automată – un aparat electronic cu baterii, de-abia apăruse pe piață – care îi făcea injecții subcutanate cu morfină de câte ori durerile deveneau insuportabile. Sora avea grijă să fie mereu destulă morfină, iar Maisie putea să-şi să regleze doza în funcție de cât de mari erau durerile – dar nu putea să crească doza decât până la un anumit nivel, cât să nu se expună nici unui pericol. Când avea dureri insuportabile, lua şi Distalgesic. La sfârşitul săptămânii de dinainte de Crăciun, medicul îi lăsase o rețetă pentru o cantitate de Distalgesic mai mare decât de obicei, „ca să-ți ajungă până după Anul Nou", după care s-a întors spre mine şi mi-a spus, privindumă drept în ochi: „Pot fi fatale în supradozaj, mai ales dacă le amestecă cu alcool", în ultima noapte a anului am pisat douăzeci de tablete, le-am amestecat cu puțin lapte şi coniac şi i-am întins paharul lui Maisie. Le-a înghițit şi a dat seringa la maximum. Am sărutat-o, am aprins o lumânare pe noptiera de lângă pat şi apoi m-am întins lângă ea şi am ținut-o de mână până a luat-o somnul. Când m-am trezit, la patru dimineața, lumânarea se stinsese, ca şi Maisie. Brațele i se înmuiaseră, iar pe chip avea o expresie împăcată. L-am sunat pe doctor la şase şi a venit imediat. A semnat certificatul de deces fără să mă întrebe nimic. Puțin mai târziu am dat telefon în Austria, să le zic lui Anne şi lui Richard.

— Sărăcuțul de tine, a spus Fred când am terminat de povestit.

Între timp se lăsase întunericul, şi doar radiatorul electric din şemineu mai lumina slab camera. S-a ridicat şi a venit lângă mine. S-a aşezat pe jos la picioarele mele şi mi-a luat mâinile într-ale ei.

— Cât trebuie să fi fost de cumplit! Şi de cât curaj trebuie să fi avut nevoie!

— Mai puțin decât a avut nevoie Maisie, oricum. Tu ai face asta pentru mine?

— Nu ştiu, şovăi ea. Religia catolică nu dă voie, desigur... dar dacă lucrurile ar ajunge vreodată atât de rău şi m-ai ruga, probabil că aş face-o... Ce-ai făcut tu pentru Maisie a fost un act de iubire.

— Aşa îmi place şi mie să cred. Dar problema e că eu chiar voiam să moară. Voiam să se termine odată toată nenorocirea – îmi doream asta aproape la fel de mult ca şi ea. După ce-a murit, a trebuit să-mi maschez uşurarea în spatele unei perdele de suferință. Cred că din cauza asta am rămas până în ziua de azi cu un sentiment de culpabilitate, de care cred că n-o să scap toată viața. Iar acum istoria se repetă. Bineînțeles că nu vreau ca tata să-şi târâie zilele aiurea, dar nu numai pentru că asta ar fi cumplit pentru el. Ci pentru că ar fi cumplit şi pentru mine.

Am stat de vorbă mult timp după aceea. Fred a încercat din răsputeri să mă convingă că n-aveam de ce să mă simt vinovat pentru moartea lui Maisie – şi nici pentru moartea tatei, dacă hotărâm că nu vreau să i se pună sonda aia direct în stomac. A pus la bătaie chiar şi dogma catolică, o teorie destul de absconsă despre dublul efect al unor fapte pe care trebuie uneori să le săvârşeşti: dacă ai un motiv moral să faci ceva, dar efectul e negativ, atunci nu se consideră că ai comis un păcat. Nu eram deloc sigur că era o teorie aplicabilă la situația mea, dar i-am fost oricum recunoscător pentru grija şi sprijinul pe care mi le oferea. Până la urmă n-a mai trebuit să iau eu decizia finală: peste weekend tata a făcut o viroză, iar luni, când m-am dus să stau de vorbă cu doctorul Kannangara, era clar că lucrurile intraseră pe un făgaş ce ducea spre un declin rapid şi ireversibil. între timp, Fred a rămas cu mine în Lime Avenue. Nu ne trăgea pe nici unul ața să dormim în patul tatei, dar nici separat nu voiam, aşa că până la urmă am

pus nişte saltele pe jos în salon – singura cameră care rămăsese cât de cât în ordine în toată casa. N-am făcut dragoste, doar ne-am mângâiat şi ne-am alintat până am adormit, unul în braţele celuilalt, cu mâna mea în culcuşul cald dintre picioarele ei. Mai devreme sau mai târziu e clar că la asta o să se rezume viaţa noastră sexuală — la mângâieri duioase; şi, chit că n-aş vrea s-ajungem la asta prea curând, tot o să fie mai bine decât nimic.

Între două drumuri la spital, Fred a cumpărat ceva produse pentru curăţenie. Ne-am apucat să curăţăm stratul gros de grăsime din bucătărie şi să ştergem praful din restul casei, doar ca să ne facem de lucru. În câteva zile, casa devenise locuibila şi nu mai era deloc un chin să stăm acolo. Mă duceam la tata la spital în fiecare zi – uneori singur, alteori cu Fred. Într-un final, s-a hotărât să se întoarcă acasă, pentru că Jakki nu mai putea să se ocupe singură de magazin. Într-o zi a venit la spital Richard. Când a vorbit cu el şi i-a luat mâna, a fost ultima oară când am văzut în ochii tatei o scânteie de lumină – probabil că undeva, în adâncul sufletului, ştia că Richard îl găsise şi îl adusese la spital. La sfârşitul săptămânii arăta deja jalnic. Încheietura mâinii stângi era plină de vânătăi şi cheaguri de sânge, din cauza perfuziilor pe care i le tot băgaseră şi scoseseră până i-au introdus sonda stomacală. Era prea slăbit ca să mai stea în scaunul cu rotile, aşa că era tot timpul întins în pat. Nu-şi schimba poziţia decât dacă îl mutau asistentele şi respira printr-un aparat care îi pompa în plămâni oxigen umidificat. Îl sâcâia rău masca de oxigen, prinsă cu un elastic în jurul capului, şi încerca întruna să şi-o scoată, iar uneori chiar reuşea. Când eram lângă el, îi ţineam masca pe faţă şi îl luam de mână – asta părea să-l mai liniştească puţin. Dar într-o zi n-a mai mers – şi-a dat masca jos iar, şi iar, şi iar, până a obosit. Apoi a renunţat, a închis ochii şi m-a lăsat să-i pun masca la loc. În seara aceea m-au sunat de la spital

să m-anunțe că e pe ducă şi că ar trebui să vin cât pot de repede. Am chemat un taxi şi am ajuns în mai puțin de o jumătate de oră. Când am intrat în salon, asistenta mi-a zis că la cinci minute după ce m-au chemat, tata s-a stins. A tras perdeaua de jur împrejurul patului şi m-a lăsat singur cu el. Arăta solemn, aproape măreț. Nu-mi părea rău că n-am fost de față când şi-a dat ultima suflare, chinuită cum probabil c-a fost. L-am privit o vreme, între-bându-mă dacă faptul că încercase cu atâta încăpățânare să-şi dea masca de oxigen jos de pe față în după-amiaza aceea nu însemna cumva că mintea lui obosită hotărâse că era vremea să renunțe la luptă.

19

22 februarie. Până la urmă, tot în nord a ajuns tata, dar nu cu ambulanța, ci cu dricul. în noaptea asta se odihneşte la capela B.H. Gilbert & Sons, firma de servicii funerare care i-a ridicat trupul de la spitalul Tideway şi l-a adus în oraşul nostru. Cenuşa mamei e îngropată la cimititrul din Brickley, un loc absolut sinistru. Era încadrat pe o parte de nişte blocuri urâte cu locuințe sociale, iar pe cealaltă de calea ferată, şi la fiecare câteva minute mai trecea, zdrăngănind, câte-un tren. Mi-aduc aminte cât de oribil de deprimantă a fost înmormântarea mamei. Serviciile de salubritate erau în grevă în tot oraşul, iar în ziua aceea bătea un vânt puternic, măturând grămezi de gunoaie pe aleile cimitirului; pe morminte zăceau flori putrezite, multe încă în ambalajul de celofan în care fuseseră aduse. Nu fusese multă lume la înmormântarea mamei şi ştiam că la tata avea să fie şi mai puțină, dacă îl îngropam la Londra. Le-am anunțat pe veri-şoarele lui, dar sunt mult prea bătrâne şi bolnave ca să vină tocmai de pe coasta de sud, unde locuiesc ele; iar în Brickley nu e nimeni, decât poate soții Barker. M-am apucat

să fac o listă cu cine ar fi putut veni la înmormântare, iar majoritatea celor la care m-am gândit aveau o legătură cu mine şi cu Fred, nu cu tata. Mă îngrozea ideea că după aceea trebuia să îi invit la parastas în casa din Lime Avenue, chiar dacă făcusem cât de cât curat cu Fred; iar să facem parastasul la un local, din nou mă umplea de groază, pentru că Brickley nu e deloc genul de cartier pe care să-l reţii pentru eleganţa localurilor sale. Aşa că am hotărât cu Fred să îl incinerăm pe tata în oraşul nostru şi să facem parastasul la noi acasă. Am programat incinerarea pentru luni, la ora douăsprezece. O să-i duc după aceea cenuşa la cimitirul din Brickley şi o s-o împrăştii în Grădina Nemuririi — unde i-a împrăştiat şi el cenuşa mamei. Evident că n-a lăsat nici un fel de instrucţiuni pentru înmormântare, o să fac asta pentru că îmi închipui că aşa i-ar plăcea lui să fac.

L-am mai văzut o singură dată după ce-a murit, a doua zi, la capela spitalului. Mai bine nu l-aş fi văzut. Probabil că nu fusese îmbălsămat imediat şi rigor mortis îi împietrise deja carnea, iar proteza nu i se mai potrivea perfect – dinţii îi ieşeau în afară, gura îi rămăsese căscată într-un rictus oribil. Mi-era cu neputinţă să mă uit la el, am preferat să mă aşez la căpătâiul lui astfel încât să nu-i văd chipul. Era mai plăcut să trec în revistă cu ochiul minţii fotografiile vechi la care mă uitasem toată seara, singur în casa din Lime Avenue. Trăise o viaţă plină; am găsit în biroul lui un duium de poze sepia şi alb-negru, unele îndoite la colţuri de vechi ce erau: într-una din ele tata era tânăr de tot, cu saxofonul de gât, alături de cei patru colegi din Dulwich Dixies — se vedea numele formaţiei pe toba mare» în alta era cu mama, amândoi tineri şi frumoşi şi îmbrăcaţi în costume de baie din anii ‘30, în vacanţă, undeva la mare; mai era una cu mine şi cu el în grădina din spate, aveam vreo trei ani şi tata mă ţinea pe umeri, iar eu îl ţineam strâns de mâinile

ridicate; era şi un portret de studio, cu el în uniformă RAF[48] şi chipiul pe-o parte, care ar fi convins pe oricine că tata a fost un mare erou de război; în alta erau tata şi Arthur Lane, amândoi rânjind bronzaţi, în pantalonii până la genunchi ai uniformei militare; am mai găsit şi o grămadă de poze din portofoliul de model şi figuraţie al tatei, în care apărea într-o gamă foarte largă de costumaţii şi situaţii — într-una era un ţărănoi cu bască, în alta un om de afaceri serios într-un costum cu dungi...

După ce am plecat de la capela spitalului, m-am dus să-i înregistrez decesul la oficiul stării civile, proces care a durat ceva, din cauză că tot personalul era încă agitat din cauza centralizării computerizate a sistemului (la un moment dat am văzut pe ecranul funcţionarei o fereastră cu titlul „MENIU DE MOARTE"). Când am terminat cu asta, m-am dus în Lime Avenue şi am încuiat totul, după care am venit acasă şi am început pregătirile de înmormântare. Fred l-a rugat pe preotul de la parohia ei să oficieze slujba, ceea ce a fost foarte drăguţ din partea ei, dar şi din a lui, că a fost de acord, mai ales că tata n-a fost nici măcar un bun creştin, darămite catolic. Se pare însă că preoţii catolici sunt destul de deschişi la minte. Majoritatea au înţeles că principalul lor rost pe lume este să aducă alinare, iar dacă pentru asta trebuie să închidă puţin ochii în legătură cu religia mortului, o fac fără nici o problemă. O să fie o slujbă scurtă, pentru că la crematoriu e programată câte o ceremonie din treizeci în treizeci de minute. Fratele Michael ne-a dat mână liberă în legătură cu modul în care voiam să se desfăşoare lucrurile. Anne şi Richard o să citească fiecare câte un pasaj, iar eu o să spun câteva cuvinte – cred că-i mai firesc să spun „cuvinte", şi nu „elogiu" – şi am pregătit şi o casetă

[48] *Royal Air Force (în engl. în orig.)*

cu muzica preferată a tatei. Am vrut să pun şi un pic din romanța lui, Noaptea, stelele şi muzica, dar Fred s-a opus ferm.

În ultimele câteva săptămâni am avut atâtea pe cap, că nu m-am gândit aproape deloc la Alex Loom. Fred mi-a transmis de vreo două ori că Alex lăsase mesaj pe robot că trebuie să stăm de vorbă, dar n-am avut suficientă energie ca s-o sun înapoi. Când s-a terminat totul şi m-am întors în Rectory Road, am văzut că se adunaseră câteva e-mailuri de la ea în care îmi zicea că îi pare foarte rău că tata e bolnav, dar că trebuie să vorbim urgent şi că e dispusă chiar să vină la Londra să mă vadă. Azi, când m-am întors de la firma de pompe funebre – am fost să le duc caseta –, Fred mi-a zis că Alex a sunat iar şi că i-a spus ea despre tata.

— A zis că-i pare foarte rău şi că ar vrea să vină la înmormântare.

Nu mi-a căzut deloc bine. Dacă venea la înmormântare, n-aveam cum să n-o invităm şi la parastas.

— Sper că n-ai invitat-o. Ar fi total nepotrivit să vină, nici măcar nu l-a cunoscut pe tata – când a apărut ea de Boxing Day, tata dormea deja tun, fiindcă băuse prea mult.

— Nu i-am zis nici aşa, nici aşa. I-am zis că încă n-am terminat pregătirile pentru înmormântare. Normal că n-ai chef de ea, dragule. Şi dacă tot trebuie să vorbeşti cu ea, poate o întrebi şi de banii pentru draperii.

— Ce draperii, alea pe care le-a luat de la Decor ? Păi le-a luat de mult, nici acum nu le-a plătit?

— Exact. A plătit un avans simbolic, iar restul trebuia să-i achite lui Ron când i le-a montat, la mijlocul lui ianuarie. I-am trimis deja un aviz.

Am întrebat-o pe Fred cât le datora şi mi-a zis că patru sute de lire.

— Cum ți-am zis şi atunci, dragule, are gusturi fine.

M-am dus în birou să-i scriu un e-mail lui Alex şi am văzut că tocmai îmi trimisese ea unul. îmi spunea că e alături de mine cu toată compasiunea şi că ar vrea foarte mult să vină la înmormântare. I-am trimis un răspuns în care îi mulțumeam pentru condoleanțe, dar la înmormântare nu erau invitați decât membrii familiei. Am hotărât să nu zic nimic despre draperii, ca să nu stric efectul stilului, foarte formal şi rece.

23 februarie. Azi de dimineață m-a sunat Alex, imediat după ce Fred plecase în oraş. A zis că înțelege de ce n-am fost de acord să vină la înmormântare, dar trebuia neapărat să ne întâlnim şi să vorbim despre ceva foarte important. I-am zis că am nespus de multă treabă şi că o vreme o să fiu foarte ocupat cu succesiunea tatei, pentru că trebuia să mă ocup de casă şi de toată mobila şi lucrurile lui. Am întrebat-o care e problema şi mi-a răspuns că ar prefera să nu-mi spună la telefon, ci la ea acasă. Când i-am spus că n-am cum să vin la ea acasă, a propus cafeneaua Pam's Pantry, dar am refuzat din nou. Până la urmă a cedat şi mi-a spus la telefon de ce încercase întruna să dea de mine de când mă întorsesem din Polonia.

— Nu mai pot să lucrez cu Colin Butterworth, a devenit absolut imposibil, iar motivele sunt evidente. Nu se mai poate pentru nici unul, şi asta e singura privință în care ne mai punem de acord. M-a întrebat dacă e vreun alt profesor la care aş vrea să mă transfer şi i-am zis că din păcate nu e nimeni – singurul cu care aş vrea să lucrez eşti tu. Lui Colin i se pare o idee fantastică, e convins că n-o să fie nici o problemă cu aprobarea transferului. O să fii chiar plătit, nu mult, dar oricum, o să fie ceva. Iar eu nu cred că mai e nevoie să-ți spun cât aş fi de fericită.

— Nu, Alex, i-am zis când şi-a încheiat numărul.

— De ceee? se vaită ea prelung. Când te-am întrebat prima oară, ai zis că ar fi o jignire la adresa lui Colin, dar, dacă el e de acord, nu mai e nici o problemă.

— Pur şi simplu, nu vreau.

— Dar de ce? insistă ea.

— Dacă vrei neapărat să ştii de ce, poftim: pentru că nu înțeleg ce e în capul tău, n-am încredere în tine absolut deloc şi am îndoieli serioase în privința capacității tale de a scrie o teză de doctorat. Şi n-am nici un chef să ți-o scriu eu.

Tăcu preț de câteva clipe, după care spuse:

— îmi dau seama că eşti supărat din cauză că ți-a murit tăticul. Ştiu cum e. Mai bine te mai las un pic să te gândeşti.

— N-o să mă răzgândesc. Apoi am adăugat, ca să schimb subiectul: Apropo, Fred mi-a zis că ai să-i dai ceva bani pentru nişte draperii. Ar fi bine să rezolvi situația, până nu devine jenantă.

A urmat încă o pauză enigmatică.

— Da, ai dreptate. Doar că sunt puțin cam strâmtorată – n-ai putea să-mi împrumuți tu banii?

— Adică banii pe care-i datorezi soției mele?

— Da. Nu sunt decât patru sute cincizeci de lire.

— Fred mi-a zis că patru sute.

— A, da, mi-aduc aminte c-am plătit un avans de cincizeci.

Era rândul meu să fac o pauză de gândire. Eram sigur că nu greşise întâmplător, la fel cum eram sigur că nu mi-aş mai primi niciodată banii înapoi. Mă uluia neobrăzarea lui Alex, dar în acelaşi timp eram şi foarte tentat să scap de ea făcându-i această favoare. După aceea mi-am dat seama că mi-ar putea face mult rău cu un cec de patru sute de lire semnat de mine, fără ştirea lui Fred. Iar să-i dau un plic

plin de bancnote uzate pe sub măsuța de la Pam's Pantry era la fel de riscant.

— Nu, Alex, i-am zis a treia oară şi am închis.

Puțin mai încolo am primit un e-mail de la Butterworth în care îmi spunea că îi e imposibil să mai lucreze cu Alex Loom – din motive bine cunoscute mie – şi că încercase din răsputeri să găsească pe cineva la care s-o transfere. Chiar ea îi sugerase să mă abordeze, şi făcuse asta cu mult entuziasm, având în vedere că primise deja sfaturi prețioase de la mine. Nici lui nu-i venea în minte cineva mai potrivit şi era convins că n-ar fi nici o problemă să fiu numit îndrumător extern şi să fiu remunerat corespunzător. Iar el, inutil să-mi mai spună de ce, s-ar bucura foarte mult dacă aş fi de acord s-o preiau pe Alex.

I-am răspuns că îmi pare rău, dar, din motive pe care nu doream să le discut, nici nu se putea pune problema.

26 februarie. Lucrurile au mers bine azi la ceremonie. Până la urmă s-a adunat un grup destul de numeros în capela crematoriului: au venit, desigur, Anne cu Jim, împreună cu bebeluşul Desmond, şi Richard. M-a surprins într-un mod foarte plăcut numărul mare de membri ai familiei lui Fred. N-au venit numai Marcia cu Peter şi copiii, care locuiesc aproape, dar au venit şi Ben cu Maxine, şi Giles de la Londra. Până şi Cecilia a venit de la Cheltenham, ceea ce chiar era mare lucru, având în vedere cât disconfort îi provocase compania tatei când trăia. Au mai apărut şi câțiva prieteni şi vecini care îl cunoscuseră pe tata la noi în casă şi care țineau minte ce „personaj" fusese – a fost ideea lui Fred să-i invite. Am fost profund impresionat şi mişcat de numărul mare al celor care au venit la ceremonie.

Slujba a fost un „succes" – sună ciudat, ştiu, dar o înmormântare este un spectacol, până la urmă. Poate să fie un succes sau un fiasco. Adevărul e că întotdeauna iese mai bine când ai un preot pe post de maestru de ceremonii.

Cândva am fost la o ceremonie umanistă şi categoric nu mi-ar plăcea aşa o slujbă la înmormântarea mea, oricât de umanist mă consider. Când fratele Michael m-a întrebat dacă sunt botezat, i-am zis că da, deşi n-aş fi putut să bag mâna în foc. Am mers însă pe supoziţia că pe vremea mea toţi copiii erau botezaţi în familiile de oameni muncitori şi respectabili, aşa cum fusese familia mea. Capela avea cea mai bună acustică pe care am întâlnit-o vreodată şi am auzit clar fiecare cuvânt din rugăciunea cu care a început slujba:

Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Duhului Sfânt să fie cu voi toţi... Prin botez, Harry a murit odată cu Iisus şi a înviat odată cu El... Să avem credinţa că Dumnezeu ţine minte binele pe care îl facem şi ne iartă pentru greşelile noastre. Să ne rugăm Lui să îl primească pe Harry în împărăţia Lui...

întotdeauna crezi ce spui când te rogi la o înmormântare, chiar dacă nu crezi în Dumnezeu. Rugăciunile şi „Amin”-urile noastre erau ca nişte cereri personale adresate direct lui Dumnezeu sau, cine ştie, poate că treceau înainte pe la sfinţii care aveau puterea să intervină pentru sufletul tatei. E adevărat că, până la urmă, orice rugăciune este o dorinţă, iar în cazul de faţă, ce ne doream cu toţii era certitudinea că după viaţa asta vine alta, în care nu mai există nici un rău şi nici o greşeală şi nici o suferinţă sau dezamăgire. Oamenii sunt singurele entităţi care pot avea dorinţe. Animalele pot? Nu. Calculatoarele pot? Nici. Se spune că ultimele cuvinte ale lui Beethoven au fost: „Voi auzi în rai”. Personal, nu sunt convins că acestea au fost chiar cuvintele lui, dar e clar că asta-i dorim cu toţii – şi de aici a apărut povestea.

Richard a schimbat tonul, citind un fragment profund materialist din jurnalul lui Bruce Cummings, un naturalist de la începutul secolului XX, fragment pe care mi l-am fotocopiat şi eu, înainte ca Richard să se întoarcă la Cambridge:

Mă mulțumesc cu onoarea de a aparține universului – un univers atât de măreț, un mic crâmpei dintr-o imensitate şi mai măreață. Nici măcar Moartea nu-mi poate fura această cinste. Căci nimic nu poate schimba faptul că am trăit; că eu am fost eu, chiar dacă nu pentru prea mult timp. Iar când voi muri, materia din care mi-e plămădit trupul nu se va pierde – şi de aceea, indiferent ce se va întâmpla cu „sufletul" meu, cenuşa mea va dăinui etern, iar fiecare atom care am fost va continua să existe – e ca şi cum n-aş pleca nicăieri, de fapt. Când mor, puteți să mă îngropați, să mă ardeți, să mă fierbeți, să mă aruncați în mare sau să mă împrăştiați în cele patru zări – tot n-o s-aveți cum să mă distrugeți, atomii mei o să se amuze copios în fața acestor strădanii mărunte. Moartea nu poate să-ți facă nimic mai mult decât să te omoare.

Am observat că fratele Michael şi-a țuguiat uşor buzele în timp ce asculta aceste cuvinte, dar după ceremonie l-am auzit întrebându-l pe Richard, cu accentul lui de irlandez:

— Foarrrte interrrresantă bucata. Şi cine ziceai c-a scrrris-o ?

Anne şi-a amintit cu multă căldură momentele petrecute împreună când era ea mică şi a încheiat cu o poezie pe care a găsit-o pe internet:

Oare unde se duc oamenii când mor ? Coboară sub pământ, urcă la cer ? „Eu cred aşa, zise bunicul, Că-şi mută casa în ale noastre visuri".

Nu e o poezie foarte bine scrisă, într-adevăr, dar conține un mare adevăr: l-am visat deja pe tata de câteva ori de când a murit.

După ce a vorbit Anne, am cântat imnul cel mai puțin dogmatic, To Be a Pilgrim[49], iar apoi a venit rândul meu să

[49] *Să fii pelerin (în engl. în orig.)*

spun câteva cuvinte. Am vorbit despre spiritul de neînvins al tatei, despre cum toată viaţa reuşise să se adapteze şi să-şi revină după atâtea răsturnări profesionale, despre hotărârea de a rămâne în casa lui, lucru care i-a reuşit până aproape în ultima clipă. Am explicat că am ales trei dintre bucăţile muzicale preferate ale tatei – Prin grădina raiului, de Delius, o bucată din Simfonia a doua a lui Rahmaninov şi „Nimrod" din Variaţiuni enigmatice ale lui Elgar – pentru că îi plăcea să le asculte la combina lui din sufragerie, întins în fotoliu, cu o batistă pe faţă, ca să nu-l deranjeze lumina sau orice altceva ar fi putut să-i distragă atenţia. Era un obicei pe care-l avea încă de pe vremea când cânta în cluburi de noapte — trebuia să se odihnească în timpul zilei şi reuşea să doarmă numai dacă îşi punea o pernă sub cap şi una peste. Acasă, după ce am mâncat şi am băut un pahar în cinstea tatei, am pus caseta pe care mi-o înregistrase el după discul lui de demult, Noaptea, stelele şi muzica. Deşi era doar un demo, care nu fusese niciodată scos pe piaţă, orchestraţia fusese făcută într-adevăr de Arthur Roseberry, chiar cu mai mulţi instrumentişti decât erau de obicei în formaţia lui. După o introducere siropoasă cu volute ample de saxofon, trompetă, un solo de pian şi chiar câteva acorduri de mandolină, intra vocea tatei, incredibil de sus, de o dulceaţă firească, fără nici o urmă de falset, pronunţând cuvintele un pic prea clar, probabil din cauza emoţiilor:

Noaptea, stelele şi muzica, Iubirea ta ca un poem vrăjit, Dansând cu tine-n braţe, Cât de frumoasă eşti, Visul meu s-a împlinit...

Cam astea sunt versurile – n-am cum să fiu sigur, pentru că nu se aude foarte clar. Caseta pe care o am eu e trasă de pe altă casetă, trasă la rândul ei după un original deloc perfect, dar, de fapt, n-avea nici o importanţă. Ce ascultam cu toţii era vocea unui bărbat tânăr şi plin de viaţă, care

evoca plin de avânt extazul iubirii. Când s-a terminat cântecul, toată lumea a oftat apreciativ, iar unii chiar au aplaudat, ceea ce l-a făcut pe micul Daniel să bată şi el cu putere din palme. Mă surprinsese plăcut faptul că Marcia şi Peter îi aduseseră pe copii la înmormântare. Prezenţa lor şi a bebeluşului din braţele lui Anne oferea un anumit echilibru situaţiei – ei sunt începutul, iar evenimentul care ne adunase aici marca sfârşitul unei vieţi. Copiii s-au purtat foarte bine la capelă, au urmărit atenţi totul, fără să pară deloc neliniştiţi de ce se petrecea în jurul lor. L-am întrebat pe Daniel ce i-a plăcut cel mai mult la slujbă şi mi-a răspuns:

— Mi-a plăcut când s-a dus în jos, referindu-se la coborârea lentă a coşciugului şi la dispariţia acestuia în cavou, dispariţie ce probabil că părea un act de magie pentru mintea lui de copil.

Mi s-a părut foarte interesant să remarc că Daniel a început să folosească persoana întâi.

29 februarie. Azi-dimineaţă mi-am deschis e-mailul pe la ora zece şi am găsit un mesaj de la Alex, cu titlul „La revedere”:

Dragă Desmond,

Ai perfectă dreptate, bineînţeles. Sunt superficială, iresponsabilă şi incapabilă să duc la capăt o dizertaţie de doctorat. Toată viaţa mea nu e nimic altceva decât un şir de eşecuri, frustrări şi nebunii, de aceea m-am hotărât să-i pun punct. Am citit prea multe bilete de adio ca să mai fiu în stare să scriu unul original, dar cred că totuşi e prima oară când un sinucigaş îşi trimite scrisoarea prin e-mail. Sau poate că nu e, dar pun pariu că n-ai obiceiul să te scoli din pat la miezul nopţii doar ca să-ţi verifici e-mailul – cum fac eu –, deci e foarte posibil să citeşti aceste rânduri la o oră la care eu n-o să mai fiu şi n-o să te mai deranjez. Să nu te simţi vinovat. Am luat pastile şi mi-am tăiat venele şi acum

o să apăs butonul Send, cât încă am puterea s-o fac. Adio, Desdond,

Alex

M-am uitat la ora la care fusese trimis mesajul. 3 :21, adică cu aproape şapte ore în urmă. Am fugit la maşină fără să mai activez alarma casei şi am ajuns la Wharfside Court cât de repede mi-a permis traficul. N-aveam de unde să ştiu dacă vorbea serios în mesaj sau dacă nu cumva era o altă glumă de-a ei – puteam s-o găsesc leşinată, moartă, chircită în patul plin de sânge sau plutind în cada cu apă înroşită; sau puteam s-o găsesc aşteptându-mă surâzătoare la uşă, îmbrăcată elegant în negru, ca de obicei, fluturându-şi bretonul de mătase blondă: Jlei! Intră, eram sigură c-o să vii fuga". Puteam oare să iau faptul că folosise cuvântul „sinucidere" în scrisoare – aşa cum cei mai mulți sinucigaşi n-o fac, după propria ei observație – drept un indiciu că-mi juca o farsă? Sau era, dimpotrivă, o garanție că vorbea serios? Era un tertip faptul că nu corectase „Desdond" de la sfârşit sau dovada că pastilele începuseră să-şi facă efectul ? Sau că pierduse deja foarte mult sânge când a bătut ultimele cuvinte?

Pe drum m-a fulgerat blițul unui fotoradar şi m-am întrebat dacă aş putea să scap de penalizarea de trei puncte invocând o situație de maximă urgență. Dacă e-mailul era realmente o scrisoare de adio, atunci probabil că aveam şanse să scap de penalizare. Am trimis repede o rugăciune-rugă-minte spre cer să nu fi fost o scrisoare de adio cu adevărat – nu numai pentru Alex m-am rugat să nu fie aşa, ci şi pentru mine. Prin minte mi s-a derulat cu rapiditate scenariul celor ce aveau să urmeze dacă era moartă: o anchetă în care memoria calculatorului ei o să fie cercetată şi astfel schimbul nostru de e-mailuri avea să fie descoperit, iar eu interogat la tribunal: „Ce relație era mai exact între dumneavoastră şi decedată, domnule profesor Bates?". Apoi

în scrisoare scria: „Să nu te simți vinovat”, dar felul în care începea era menit tocmai să mă facă să mă simt vinovat: „Ai perfectă dreptate, bineînțeles. Sunt superficială, iresponsabilă şi incapabilă să duc la capăt o dizertație de doctorat”. („La ce anume se referă decedata, domnule profesor Bates? Credeți că i-ați influențat în vreun fel hotărârea de a-şi pune capăt zilelor?”)

Cu un scrâşnet de frâne, am oprit maşina cât mai aproape de intrare, între o maşină cu un logo de firmă şi o camionetă, şi apoi am fugit la lift. Era blocat la trei, normal, aşa că am luat-o la fugă pe scări. Am ajuns la uşa lui Alex gâfâind nebuneşte. Doi bărbați în blugi şi tricouri se chinuiau să-i scoată canapeaua pe uşa apartamentului.

— Ce se întâmplă aici ? i-am întrebat cu răsuflarea întretăiată.

Unul dintre ei mi-a răspuns ceva, dar mi-am dat seama că, în graba cu care plecasem de acasă, îmi lăsasem aparatul pe birou, închis frumos cu fermoarul în husa lui moale.

— Ce?

Omul mi-a zis din nou ceva şi, când a văzut că tot nu pricep, a făcut semn cu capul spre interiorul apartamentului. După ce au reuşit să scoată canapeaua şi au luat-o spre lift, am intrat înăuntru. Un bărbat tânăr, într-un costum închis la culoare, se uita pe fereastra sufrageriei, acum aproape goală. S-a întors spre mine când am intrat şi mi-a zis ceva cu un aer întrebător, dar politicos.

Spre norocul meu, Jeremy Hali – cum mi-a zis că-l cheamă în timpul conversației ce a urmat – are un tată mai în vârstă şi destul de surd, aşa că e obişnuit să vorbească tare şi clar. Grație acestui fapt, precum şi răbdării cu care repeta totul de câteva ori, am putut să înțeleg aproape tot ce mi-a spus, țipându-mi în urechea pe care mi-o țineam pâlnie cu mâna. În dimineața aceea veniseră portăreii să-i

confişte mobila, cumpărată pe credit de la un singur hipermagazin. Veniseră foarte devreme, ca să fie siguri c-o găsesc pe Alex acasă, dar nu era nimeni, iar uşa apartamentului era întredeschisă. în afară de câteva cărți, majoritatea obiectelor personale dispăruseră, iar un vecin le-a spus că a văzut-o pe Alex urcând într-un taxi cu două geamantane mari, cu trei zile în urmă. Portăreii au luat legătura cu firma de imobiliare de la care închinase Alex apartamentul şi i-au rugat să trimită pe cineva care să asiste la încărcarea mobilei şi apoi să încuie apartamentul. îl trimiseseră pe Hali. Mi-a zis că Alex era în urmă cu chiria de trei luni şi că firma urma să îi intenteze proces.

— Se pare că tipa ne-a tras pe toți pe sfoară, încheie el flegmatic.

M-a întrebat apoi, şi pe bună dreptate, de ce venisem aici, şi i-am spus că primisem în dimineața aceea un e-mail îngrijorător de la Alex, în care îmi dădea de înțeles că era posibil să-şi facă ceva foarte rău.

— Dar n-avea cum să trimită e-mailul de aici, am spus, privind în jurul meu la camera aproape goală.

— Probabil că vi l-a trimis din America, zise el. E americancă, nu? Părerea mea e că s-a întors în State.

— O să încercați să-i dați de urmă ?

— Nu prea are rost, zise el dând din umeri. Am cheltui mai mult decât merită. O să-i punem numele pe o listă a autorităților, iar dacă se gândeşte să se întoarcă vreodată, o să aibă sigur probleme. Dar cred că e prea deşteaptă ca să-şi asume un risc atât de mare.

Unul dintre portărei, cel care părea să fie şeful, intră şi ne anunță:

— Noi am terminat.

Hali aruncă o privire în jurul camerei şi spuse:

— Şi draperiile? E fain materialul.

— Nu sunt pe inventar, spuse portărelul. Nu sunt ale clientului care ne-a trimis să-i recuperăm lucrurile.

— Sunt ale soției mele, de fapt, am intervenit eu.

— Cum aşa? râse Hali.

După ce i-am explicat, mi-a zis:

— Ştiu magazinul, e în mallul Rialto, nu? Au lucruri de calitate acolo — de ce nu le luați înapoi?

M-am gândit: de ce nu ? Materialul, un brocart gros de catifea roşie şi neagră, putea fi refolosit pentru huse de pernă. Hali nu mi-a cerut nici o chitanță, mi-a zis numai să-i dau numele şi adresa, iar apoi m-a ajutat să mă urc pe pervazul ferestrei ca să dau jos draperiile.

Tocmai le puneam în portbagajul maşinii, când alături a tras furtunos un Volvo mare, în locul eliberat de camioneta portăreilor. Din maşină a coborât Colin Butterworth, care a tresărit vizibil când a dat cu ochii de mine. Era palid, încordat şi nu se bărbierise, deşi era îmbrăcat într-unui din costumele lui elegante. A spus ceva în timp ce venea spre mine.

— Trebuie să vorbeşti un pic mai tare, n-am aparatul, i-am zis.

— Unde e Alex ? E bine ? M-am întors de la Paris azi-dimineață şi-am găsit un e-mail de la ea în care mă anunță că se omoară.

— Mi l-a trimis şi mie.

I-am povestit pe scurt ce s-a întâmplat şi am avut senzația că era cât pe ce să se tăvălească pe jos de bucurie.

— Slavă Domnului! a strigat uşurat. Slavă Domnului.

Apoi s-a scotocit prin buzunare, şi-a scos pachetul de țigări şi bricheta, şi-a aprins o țigară şi a tras adânc primul fum.

— E oare posibil ca nenorocita aia să fi ieşit pentru totdeauna din viața mea? se întrebă el cu voce tare, după

care fu deodată cuprins de panică: Crezi că e posibil să fi trimis e-mailuri unor anumite persoane?

— Cum ar fi preşedintelui Comitetului pentru relaţii profesionale între profesori şi studenţi?

— Exact, spuse el trăgând din ţigară.

— O să afli destul de repede dacă a făcut-o, i-am zis lipsit de orice compasiune. Mi-a aruncat o privire veninoasă, dar n-a zis nimic. Mi-am mai înmuiat puţin vocea şi am continuat : Oricum, din câte am înţeles, nu mai are cum să se întoarcă în Anglia ca să depună mărturie împotriva ta, riscă să fie arestată pentru neplata datoriilor.

— Asta e foarte bine. Mă întreb ce are de gând acum. Probabil că o să-i vrăjească pe tipii de la altă universitate şi o să-l nenorocească pe alt fraier.

— S-ar putea să se apuce să scrie, are o imaginaţie bogată. Nu m-ar mira să apărem amândoi, poate un pic schimbaţi, într-un roman despre viaţa universitarilor.

Am spus-o în glumă, dar el a luat-o foarte în serios.

— Dumnezeule, sper să nu se întâmple una ca asta.

Dacă până în momentul acela mi se păruse c-a scăpat prea uşor, cu ajutorul meu, de complicaţiile relaţiei lui cu Alex, acum mi-am dat seama că Butterworth n-o să scape niciodată de teama că Alex o să reapară într-o zi din senin în viaţa lui şi o să-i facă zile fripte.

Bineînţeles că şi eu mă simt foarte uşurat că Alex a ieşit din viaţa mea pentru totdeauna, iar dezaprobarea pe care am arătat-o faţă de ce a făcut Butterworth nu e atât de nevinovată precum pare. Am refuzat ofertele ei de tăvăleală atât din teamă, cât şi din principiu – dar chiar şi aşa, am ţesut în jurul relaţiei mele cu ea o pânză de minciuni din care numai printr-o baftă chioară am scăpat neatins, fără s-o fac pe soţia mea să-şi piardă încrederea în mine. Când Fred o să vină acasă diseară, o să-i pot povesti tot ce s-a întâmplat în dimineaţa asta fără să mă compromit în nici un

fel – şi nici pe Butterworth, de altfel, pentru că e perfect logic ca Alex să-i fi trimis şi lui un fals bilet de sinucidere. O să fie complet şocată de comportamentul lui Alex, desigur, dar cred că avea deja nişte rezerve în legătură cu caracterul ei. Şi o s-o amuze cum m-am descurcat eu să recuperez draperiile. Sunt un om tare norocos.

Cât despre Alex, e greu de stabilit cu exactitate dacă e nebună sau doar rea sau un pic din amândouă; dar acum, că a plecat, pot să spun că mi-e puțin milă de ea, şi sper că undeva, cândva, sufletul ei nelinişstit o să-şi afle pacea.

20

7 martie. Am fost plecat la Londra câteva zile. Am dormit pentru ultima oară în patul gloduros şi îngust din camera mea de copil; ultimul lucru pe care mi-au căzut privirile înainte să sting veioza a fost emblema clubului Charlton Athletic de deasupra şemineului, peste care următorul proprietar al casei din Lime Avenue o să dea probabil cu var când o să-şi zugrăvească noua locuință. N-am cum să scot casa la vânzare până nu se pronunță succesiunea – care o să ia ceva timp, având în vedere că tata n-a lăsat nici un testament –, dar între timp m-am gândit s-o golesc. Am venit cu maşina, ca să pot lua acasă câteva amintiri: vreo două, trei vase de ceramică mai drăguțe şi câteva din picturile lui în ulei – cele mai reuşite – pentru Anne şi Richard. I-am pus hainele în saci de gunoi, iar pe cele mai bune le-am pus deoparte să le duc la Armata Salvării. Am sunat la o firmă din Pagini Aurii, una dintre firmele alea care vin şi-ți cumpără tot din casă, iar patronul a sunat la uşă n mai puțin de o oră – un tip cu o mustață pe oală care tremura de nerăbdare să pună mâna pe chilipiruri de vis. Dacă vocea mea de intelectual l-a făcut cumva să-şi închipuie că era vorba de o casă plină de comori fine, mă tem că a fost tare

dezamăgit, după ce a făcut turul camerelor. A trecut prin toate încăperile pufnind şi oftând, iar în final m-a anunțat că n-a văzut nimic de mare valoare, în afară poate de masa din lemn de cireş din sufragerie, care făcea vreo sută douăzeci de lire. Pentru încă trei sute de lire, s-a oferit să mă scape de tot ce era în casă. I-am acceptat oferta fără să crâcnesc, iar a doua zi şi-a trimis oamenii cu un camion. După ce-au plecat, casa arăta incredibil de goală şi de sumbră. Am făcut un ultim tur al încăperilor, iar când mi-am auzit paşii sunând a pustiu pe duşumelele goale şi prăfuite, am simțit cum mă învăluie un val de tristețe. Cât de fragilă e viața omului şi ce uşor se şterg urmele pe care le lăsăm pe fața pământului! Tony Harrison a zis-o cel mai bine, în aceste câteva rânduri:

O ambulanță, un dric şi o căruță, Asta fu tot, iubita casă-i părăsită. Toate comorile adunate într-o viață S-au dus de râpă, într-o singură clipită.

N-am iubit casa asta decât când eram copil, iar mama cred că n-a iubit-o deloc. A tânjit toată viața după o casă mai spațioasă, într-un cartier mai răsărit, dar n-avea cum să-l facă pe tata să se schimbe, iar el nu era deloc omul care să spună da schimbării, nici atât cheltuielilor majore. El chiar iubea casa asta, oricât ar fi de necrezut că cineva poate să iubească o prăpădită de casă semidecomandată, construită în perioada interbelică. Am chemat un agent imobiliar s-o evalueze şi, în mod cu totul neaşteptat, mi-a zis că aş putea lua pe ea în jur de două sute cincizeci de mii de lire. Am găsit bani pitiți sub duşumea în două locuri: în dormitorul tatei şi în dulapul de sub scară – vreo cinci sute de lire în bancnote vechi, puse în plicuri din hârtie groasă, maro. Bani nedeclarați, probabil, de la petreceri unde cântase la negru. Sunt sigur că bancnotele astea au fost scoase din circulație şi că va trebui să le schimb la bancă, unde probabil casierul o să se uite la mine chiorâş. Mă

doare sufletul pentru tata, când mă gândesc cât şi-au pierdut banii ăştia din valoare de-a lungul anilor din cauza inflației – probabil că azi valorează cel mult o zecime din cât valorau când i-a câştigat el. Bineînțeles că o să-mi pice bine banii pe care o să-i iau pe casă şi am să-i împart cu Anne şi Richard, dar mă doare că s-a bucurat atât de puțin în timpul vieții de averea asta atât de mare pe care a lăsat-o în urmă. Nu încape nici o îndoială că lucrurile ar fi stat cu totul altfel dacă n-ar fi crescut în sărăcie, într-o lume în care oamenii n-aveau cum să facă nici un fel de economii, într-o vreme în care nu exista ajutor de şomaj sau alt ajutor de stat: tata văzuse cu ochii lui ce înseamnă să fii sărac lipit şi trăise toată viața obsedat de frica de sărăcie.

I-am adus cenuşa la Londra şi ieri m-am dus cu ea la cimitirul din Brickley. Am luat-o de la firma de pompe funebre într-o urnă de metal (când am dat telefon să întreb cât de mare e, femeia cu care am vorbit mi-a zis: „Cam cât un borcan de acadele”, şi m-am temut c-o să mi-o dea într-un borcan de sticlă). M-am dus cu urna la crematoriul cimitirului din Brickley. Un om în costum negru a mutat cenuşa într-o „vânturătoare”, adică o urnă mai mică, aurie, cu un buton pe care-l apeşi când vrei să împrăştii cenuşa. Era în preajma zilei în care murise mama, o zi rece de martie, dar mai liniştită şi însorită, iar cimitirul arăta mult mai curat şi nu atât de deprimant cum îl țineam minte de la înmormântarea mamei. Blocurile urâte cu locuințe sociale au fost demolate între timp, iar în locul lor s-au ridicat nişte căsuțe drăguțe, deşi în partea cealaltă tot mai zdrăngăne trenurile tot timpul. Bărbatul în costum negru m-a condus pe o pajişte tivită cu copaci şi tufe de trandafiri – „e foarte frumos aici vara, când înfloresc trandafirii”, mi-a zis – şi mi-a sugerat să împrăştii cenuşa tatei în cruce. Printre firele de iarbă se mai zăreau două, trei cruci şterse, a căror cenuşă nu intrase încă de tot în pământ. Am împrăştiat-o din două

mişcări perpendiculare. Am fost mirat să văd că nu era închisă deloc la culoare, ci aproape albă; şi nu era deloc uscată. M-am întrebat dacă aşa era cenuşa umană – sau poate puneau la incinerare ceva care să facă particulele mai luminoase şi mai uşoare?... Oare aşa arăta şi cenuşa sub care a fost găsită scrisoarea lui Chaim Hermann la Auschwitz? Cumva mă îndoiesc.

În ultima lună, toate lucrurile care s-au întâmplat mă duc cu gândul înapoi la ceva din trecut. De câte ori revăd în minte lumânarea arzând în noapte în mijlocul grămezii de moloz a fostului crematoriu de la Birkenau, îmi apare în faţa ochilor lumânarea pe care am aprins-o înainte să adoarmă Maisie pentru totdeauna; pijamalele de spital mi-aduc în minte uniformele de lagăr; amintirea corpului scheletic al tatei când am ajutat-o pe infirmieră să îl spele mă duce cu gândul la fotografiile cenuşii cu trupuri goale aruncate unul peste celălalt în gropile comune. Se poate spune că am învăţat foarte multe în ultimele câteva săptămâni. „Orbirea e o tragedie, surzenia – comedie", parcă aşa am scris la începuturile acestui jurnal, şi mi-aduc aminte că m-am jucat şi cu asemănările fonetice dintre „surd" şi „mort". între timp am învăţat însă că să fii surd poate fi comic, iar singurul lucru care e tragic pe lume e moartea, pentru că e ireversibilă, inevitabilă şi impenetrabilă. Cum spunea Wittgenstein: „Moartea nu e ceva ce păţeşti în viaţă". N-ai cum să treci prin ea. Nu poţi să simţi decât milă sau teamă văzând cum îi loveşte pe alţii şi să-ţi aduci aminte că într-o zi o să te lovească şi pe tine.

Către neant ne îndreptăm,
ŞI-acolo vom rămâne pururi – unde
Niciunde,
Dar curând; nimic nu e mai sigur ori mai groaznic.
Philip Larkin, bardul surd al lui timor mortis.

Mă tot întorc cu gândul la ce-am văzut pe ecranul funcționarei de la starea civilă, „MENIU DE MOARTE”, şi mă întreb într-o doară dacă nu cumva îngerul morții le oferă clienților un meniu ca la restaurant, din care să poate alege cum mor. Evident că aş alege o moarte fără durere, dar n-aş vrea ca lucrurile să se întâmple prea repede, ca să pot să-mi iau adio de la viață – să pot să-mi țin viața în mână şi-apoi să-i dau drumul. Dar n-aş vrea să dureze nici prea mult, ca să nu cumva să m-apuce frica. Aş vrea să nu simt durere şi să nu-mi pierd demnitatea (fără ploscă sau sonde!), să-mi păstrez facultățile mintale şi să rămân perfect conştient. Să nu se întâmple nici prea repede, nici prea încet, şi să mor acasă, nu la spital – deci nu vreau să mor de atac de cord sau de atac cerebral sau de cancer sau într-un accident de maşină sau aviatic. Of, ce rost are – e clar că nu putem să ne controlăm moartea decât dacă ne sinucidem. (Numai teroriştii sinucigaşi aleg şi pentru alții.) Mie, unul, mi se pare că suntem condamnați la moarte din clipa în care ne naştem – probabil că vreun filozof şmecher a zis asta înaintea mea –, dar e totuşi o idee perversă şi inutilă. Cel mai bine e să încercăm să ne trăim viața cât putem de bine şi să nu irosim timpul care ne-a fost dat.

8 martie. Azi m-am întors la cursul de citit pe buze, după o lungă pauză. I-am scris lui Beth despre motivele care m-au reținut, iar colegii m-au primit cu zâmbete calde înapoi în semicercul de scaune pliante. Oamenii sunt plini de compasiune şi bunătate aici, pe „banca surzilor”[50]. Lecția a început cu un puzzle – imaginea unei fete şi trei propoziții: „Philip joacă fotbal. Barbarei îi place să se uite la meciuri de fotbal. Sharon nu poate să sufere fotbalul”. Care din aceste propoziții se potriveşte cu fata din imagine, şi cine este ea?

---

[50] *Deaf Row (în engl. în orig.), aluzie la expresia death row (banca celor condamnați la moarte în închisori)*

N-avea nici un fel de sens pentru mine, dar pentru colegii mei părea să fie un exercițiu uşor, probabil pentru că mai făcuseră genul ăsta de exerciții. Răspunsul corect era Sharon, pe punctul de a spune JZarbarei îi place să se uite la meciuri de fotbal", pentru că pe buzele fetei din imagine putea fi recunoscută litera B. A urmat o lecție despre grădini. Piticii de grădină sunt varianta modernă a spiritului pământului. Piticii au fost aduşi în Marea Britanie în jurul anului 1840 de către un baron german excentric şi n-au început să fie produşi la scară largă decât începând cu anul 1920. Maşina de tuns iarbă a fost inventată de Edward Budding, un țesător din Gloucestershire, căruia i-a venit ideea în timp ce urmărea maşina de tuns fire la filatura de unde tocmai fusese concediat. Un vicar englez şi-a tuns iarba de pe peluza casei astfel încât să formeze conturul insulelor britanice.

Apoi am făcut un exercițiu cu. omofene care le dau surzilor mare bătaie de cap, cum ar fi, de exemplu, căsătorit şi bătătorit sau costum de baie şi costum de paie sau tescuit şi pescuit. S-a râs mult la exercițiul ăsta. Colegii mei au început să istorisească tot felul de pățanii: Marjorie a povestit cum au întrebat-o la supermarket dacă ar vrea o tartă gratis, iar ea bineînțeles c-a spus că da şi s-a trezit că primeşte o hartă. Violet a fost uimită de entuziasmul cu care o prietenă i-a povestit de un „păsat laxativ", care s-a dovedit a fi de fapt un program lucrativ. Le-am povestit şi eu de episodul cu tigaia „cu coadă lungă". Apoi Beth ne-a vorbit despre turnuri. Se pare că turnul din Pisa a început să se lase într-o parte când au ajuns cu construcția la etajul al treilea şi de aceea restul etajelor până la vârf sunt tot mai mici în diametru. Turnul Eiffel a fost ridicat inițial ca o construcție temporară pentru Expoziția de la Paris din 1889 şi n-a fost deloc apreciat la momentul respectiv. La un moment dat s-a luat decizia să fie demolat după expoziție,

dar parizienii se ataşaseră atât de mult de el, încât s-a găsit soluția să se amplaseze în vârful turnului un transmițător radio, şi astfel a rămas în picioare. Mereu învăț lucruri noi la cursul de citit pe buze.